

Tipary Lászlóné–Tipary László

***Szülföldem
szép határa...***

***Magyarok deportálása
és kitelepítése szülföldjükről Csehszlovákiában
az 1946–1948-as években***

***Lilium Aurum
Dunaszerdabely
2004***

Ezen munka részt vett a budapesti Néprajzi Múzeum 2001–2002. évi XLVII. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatán, ahol a 2002. május 18-i kiértékelésen és ünnepélyes díjkiosztáson A Néprajzi Múzeum Barátainak Köre Egyesület különdíjában részesült

***A kötet megjelenését
a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatta.***

***A Lilium Aurum Könyv- és Lapkiadó Kft. az 1795-ben alapított Magyar
Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja***

© Lilium Aurum, 2004

© Tipary László, 2004

ISBN 80-8062-199-3

*Drága feleségem emlékének,
aki tizennégy éves korában elszenvedője
volt a deportálásnak.
És szülei emlékének, akiket vele
együtt szintén elhurcoltak.*

*Drága emléküket
áldja meg az Isten!*

*És mindazok emlékének,
akik szenvedő
alanyai voltak egy barbár szülőföld-
rablásnak a XX. század derekán.
Akkor, amikor a II. világháború után
az emberiségre „ráköszöntött a béke”*

Kisfaludy Károly

Szülőföldem szép batára...

*Szülőföldem szép batára!
Meglátlak-e valabára?
Ahol állok, ahol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.*

*Ha madár jön, tőle kérdem,
Virulsz-e még, szülőföldem?
Azt kérdezem a felbőktől,
Azt a suttogó szellőktől.*

*De azok nem vigasztalnak,
Bús szívemmel árván hagynak;
Árván élek bús szívemmel,
Mint a fű, mely a sziklán kel.*

*Kisded hajlék, hol születtem,
Hej, tőled be távol estem!
Távol estem, mint a levél,
Melyet elkap a forgószél.*

Együtt kezdtük el írni ezt a könyvet kedves feleségemmel...

Néhány hónap híján ötven évig tartó házasságunk során gyakran volt beszédtemánk a deportálás – annak felkavaró eseményei. Édes feleségem is elszenvedője volt ezeknek. Ártatlanul és büntetlenül élte át az elhurcolást a búszfokos hidegben, az „utazást” a marhavagonban. Majd a szülőföldtől távol végzendő kényszerközmunkát, szinte gyermekfejjel.

Én is szemtanúja voltam - és részben szenvedő alanya – ezen eseményeknek. Hiszen csak egy bajszálon múlt, hogy nem telepítettek át Magyarországra.

Együtt kezdtük el írni ezt a könyvet... Dehogyan írtuk! Maga az élet írta!

A második világháború utáni, békének hitt és demokráciának hirdetett években következett be az ártatlan magyarok deportálása és kitelepítése a szülőföldről.

Akkor, amikor Csehszlovákiában – és más országokban – a politikát, és hát az életet is, az emberek életét az alábbi jelszavak szerint irányították a demokraták és a kommunisták:

„Soha többé fasizmust!”

és

„Világ proletárjai, egyesüljetek!”

1999. december 31.

Előszó

Könyvünk fő témája a szlovákiai magyarok deportálása Csehszországba kényszerközmunkára az 1946–1947-es években, részben pedig az ezt követő kitelepítésük Magyarországra, az 1947–1948-as években.

Ezek keretén belül pedig egy család kálváriáján keresztül írjuk le a deportálás viszontagságait. Ugyanakkor – némi képet adva egy faluközösségben megtörtént eseményekről – kevésbé részletesen leírjuk a Gyerk községből deportáltak és kitelepítettek sorsát is; valamint néhány más környékbeli családnak hányattatását.

Mindezeket pedig „belülről nézve”, mert akik ezeket elmondjuk és leírjuk, elszemvedői voltunk a deportálásnak és kitelepítésnek. Tehát nem a levéltári kutatások, hanem az átélt események a forrásaink, s részben a családjunk és más családok tulajdonában fennmaradt dokumentumok.

Nem akarjuk ezzel lebecsülni a tudományos kutatók munkáját. Csupán megjegyezzük, hogy e kutatók közül sokan már a 60 évvel ezelőtti események után születtek, vagy más vidékről érkeztek, kifaggatva azokat, akik átélték a meghurcoltatásokat. Ezért nem biztos, hogy mindenkor pontos képet kaptak a kárvallottaktól, mivel ők egyrészt már felejtettek, másrészt a megszépítő múlt hatása alatt állhattak.

A könyvünkben közölt adatok és vallomások viszont a mieink, akik átéltük, átszenvedtük az eseményeket, s azok esetleges megismétlődése okán nem felejtünk.

Egy szegénytelen múlt megörökítése a következőképpen történt:

A Gyerk községben lakó Nagy István és családja deportálásának történetét Nagy István leánya, Nagy Margit, a későbbi Tipary Lászlóné mondja el, aki tizennégy évesen szenvedő alanya volt a deportálásnak.

A történelmi és politikai eseményeket és azok magyarázatát – a valóságot – pedig én, Tipary László, az ő férje mondom el.

A Nagy család deportálásáról szóló dokumentumokat maga a családfő, Nagy István őrizte meg. Ő sajnos 1982-ben eltávozott az élők sorából. Így a megőrzött dokumentumok hozzánk, Tipary Lászlóhoz és nejéhez, Nagy Margit-hoz kerültek.

Dokumentumokkal, valamint az események leírásával szolgáltak még: Halász Lajos gyerkői lakos, valamint Péter János és özvegy Bolgár Péterné Ácsteszeről (Magyarország). Ők is Gyerk község szülöttei, innen lettek kitelepítve 1948 áprilisában.

A további dokumentumokat pedig én őriztem meg, illetve gyűjtöttem össze több forrásból. Az eseményeknek, így a deportálásnak is szemtanúja voltam, a kitelepítésnek pedig kijelölt személye. Csupán a véletlenül múltott, hogy végül is itthon maradtam a szülőfalumban, Kistompán.

Sajnos, drága feleségem, Tipary Lászlóné szül. Nagy Margit is meghalt 2000. április 12-én, 68. életévében.

A történelmi és politikai események leírását és magyarázatát elengedhetetlennek tartjuk. Ugyanígy a dokumentumok idézését, illetve a hozzájuk fűzött magyarázatokat, mivel sok esetben mást tartalmaznak a dokumentumok (pl. a beneši dekrétumok) és mást azok végrehajtása. Ennek az a magyarázata, hogy a hivatalos járási és helyi szervek a dekrétumok mellé még külön, titkosított utasításokat kaptak, mit és hogyan hajtsanak végre!

Ezek az eltérések pedig lépten-nyomon kiviláglanak a dokumentumokból és azok végrehajtásából!

Példaként már itt megemlíthjük, hogy az 1945-ben született, bírbedt beneši dekrétumban nem szerepel a „deportálás”, sem a „nemzetiség” szó! Az szerepel benne, hogy a szlovák országrészből a cseh országrészekbe „munkára lehet elvinni” az itteni munkanélküli embereket. (Tudni kell, hogy Csehszlovákiában a németek kitelepítése miatt munkaerőhiány támadt!) Ugyanakkor a dekrétum kimondja, hogy nem lehet elvinni állapotos anyákat, sem azokat, akik kiskorú gyermekekről gondoskodnak stb. De tudjuk, és dokumentumokkal is igazoljuk, hogy elvitték az ilyen személyeket, illetve családokat is. És olyanokat is, akik aláírták a „reszlovákizációt”. A dekrétumok szerint számukra az állam szavatolta, „hogy nem esnek sem belföldi, sem külföldi áttelepítés alá”! Ezekről bővebben a későbbiekben szólunk.

Megjegyezzük még azt is, hogy visszaemlékezéseinkben csak részben érintjük az országos eseményeket. Teljes mértékben csupán az Ipolysági járásban, s a város közelében fekvő Gyerk községben lezajlott eseményeket írjuk le részletesen, de kitérünk a szomszédos községekben lezajlottakra is.

Ebből adódik, hogy Gyerk s néhány szomszédos falu történelmi hátterét is meg kell világítanunk, ugyanis ez mutatja meg, milyen nemzetiségű lakosok lakták e falvakat az elmúlt századokban.

(Végül még egy megjegyzés: A deportálás eseményeit az azokat átélte Tipary Lászlóné szül. Nagy Margit mondja el. Az egyes fejezetekben leírt és dokumentumokkal alátámasztott részek magyarázatát pedig én, a férje mondom el. Így az egyes fejezetekben az első rész Nagy Margit elbeszélése. A második rész pedig a hozzájuk kapcsolódó magyarázat.)

Egy kis történelmi áttekintés

A történelem folyamán, beleértve a „fejlett” és „gyilkos” XX. századot is, végtelenül sok ártatlan embert kínoztak meg, gyilkoltak és gyilkoltattak le.

Ez a szégyenfolt örökké lemoshatatlan marad a történelem vérző vásznáról.

Történelmi események

Bevezetés

A felvidéki magyarság kálváriája Trianonban kezdődött. Akkor, 1920-ban, amikor a „hatalmasok” elrabolták a magyar földet, idegen országok birtokává téve; a földet, melyen ezer éve magyarok laktak és éltek!

Gyászos, szomorú és végzetes döntés született Trianonban számunkra is: hontalanná tettek egy nemzetrészt a szülőföldjén!

Demokráciát, igazságot és békét hirdettek, jogokat az Osztrák–Magyar Monarchiában a nemzetiségeknek! És ezért fel kellett darabolni a Monarchiát. A nemzetiségek önálló államait kellett kialakítani. Nem is vonjuk kétségbe ennek jogosságát. Csupán azt bangoztatjuk, hogy ugyanakkor miért kellett rabságba dönteni az ezer éve szülőföldjükön élő magyarokat? Amikor országot és hazát akartak adni a cseh és szlovák nemzetnek, miért bajtották rabigába az ártatlan magyar embereket?

Ha nyelvhatárt vontak volna – ám legyen! De a magyarok lakta falvakat és városokat milyen jogcímen foglalták el?

Hatalmasok! – Trianon szép palotájában hogy mertek a szabadság jelszával bilincsbe verni egy nemzetrészt!?

Sok év után a döntőbírák elismerték, hogy őket becsapták, csúnyán és aljasul. De a hamis batárokat továbbra is a helyükön hagyták, s a demokrácia hazug jelszava alatt, a nemzetek önrendelkezési jogait bangoztatva, megalázták a szülőföldjükön élő magyarok százezreit és millióit...

Visszatekintés a múltba

Mielőtt az 1920 utáni helyzetre rátérnénk, egy kis történelmi visszatekintést kell tennünk az előző időkre.

Közismert tény: a XIX. század vége felé a magyar kormány részéről voltak olyan törekvések, hogy „elmagyarosítsák” a nemzetiségeket.

Régi igazság: az erőszak mindenkor erőszakot szül! Nem mondhatjuk, hogy igazságos volt az elmagyarosítási szándék, de tény az is: a nemzetiségek ellenállása jóval felülmúlta az elmagyarosítási igyekezetet. Ezt a tények bizonyítják:

Köztudott, hogy a tatárjárás és a törökdúlás idején sok helyen elnéptelenedtek a Kárpát-medencei magyar városok és falvak. Ezért a Habsburg-uralkodók német lakosokat telepítettek az országba: zipsereket, svábokat, szászokat. Ugyanakkor északról a szlovákok, keletről a románok is egyre beljebb települtek az ország belsejébe, egyre gyarapodó számban. És az is tény, hogy a magyarok nem zaklatták őket nemzetiségük miatt, hanem békésen együtt éltek velük. Sőt, baráti, rokoni kapcsolatok is kialakultak a nemzetiségek és az anyanemzet lakosai között. A számtalan vegyes házasság is a békés együttélés bizonyítéka.

Nem célunk itt és most részletezni a történelem évszázadait, ám néhány példát mint tényt mégis meg kell említeni: Nemzetiségi települések, illetve kisebb-nagyobb nemzetiségi csoportok voltak az országban számtalan helyen. S hogy ők az „elmagyarosító igyekezet” dacára megtartották nemzeti identitásukat, íme néhány példa:

Történelmi tény, hogy az egykori Hont vármegye déli részén magyarok, északi részén pedig szlovákok laktak. A családnevekről fennmaradt adatok ezt igazolják már a mobácsi vész előtti időkből (lásd: Bakács István: Hont vármegye Mobács előtt). Ugyanakkor a török adóösszeírásokból, melyeket a megszálló törökök 1664-ben végeztek el (lásd: Blaskovics József: Az újvári ejálet török adóösszeírásai). Hogy pontosan hol volt ez a nyelvhatár, nem lehet egyöntetűen megmondani. Például Bát községben 1864-ben (akkor, majd később is járási székhely) mintegy felerészben találunk magyar és szlovák családneveket.

És tény az is, hogy bár a megye északi részét szlovákok lakták, a városokban többségben voltak a németek és a magyarok. Nemcsak Hontban, pl. Selmechányán, Korponán, hanem északabbra, Körmöcbányán, Besztercebányán is. Tulajdonképpen ezekben a városokban mindhárom nyelvet beszélték a lakosok, ezért nem voltak kommunikációs gondjaik.

De térjünk vissza az „elmagyarosításra”. Hont vármegye monográfiáját 1906-ban adták ki. Ebben találjuk a következő adatot: a XIX. század végén, az elmagyarosítás idején Gyügy, Mere, Terény, Teszér, Németi, Dömebáza, Apátmarót stb. községek lakosai „eltótosodtak”! (Ekkor még nem volt sértő a „tót” megnevezés, hiszen a magyarokat a szlovákok „uhornak” mondták, s azzal sem sértettek senkit.) A fentnevezett községekben ez volt a helyzet még az 1900-as és 1910-es népszámláláskor is. 1930-ban fordult a kocka; ilyen családnevek szerepelnek benne: Buda, Budai, Talaj, Balogh, Nyíregyházi, Debreceni, Szalatnyai, Petróci, Magyar stb. Persze, ma már a leszármazottjaik nem beszélnek magyarul.

Ugyanez a helyzet a Lévától északra elterülő szlovák községekben, a „čilejkároknál”, akik szlovákok, s nagyon szép és egyedülálló a népviseletük. Ezekben a falvakban is találunk magyar neveket: Mészáros (Meszároš), Köteles (Köteleš), Szekeres (Sekereš) Csíkös (Číkoš) stb. Feltételezhető, hogy

ezen esetekben magyar nemzetiségű férfiak nősülhettek be a szlovák falvakba, s mivel a családban szlovákul beszéltek, az utódok magyar vezetéknevvel szlovákok voltak. De azért megtörtént, hogy szintisza magyar családok is laktak ezekben a községekben. És sokáig megőrizték nemzeti identitásukat. Majd később, főleg az 1945 utáni években teljesen elszlovákosodtak. Hiszen magyar iskola e falvakban nem volt.

Mindezekhez még azt kell megjegyezni, hogy ezek a szlovákok több száz éve itt éltek.

Más példákat találunk a Pallas nagy lexikona köteteiből, melyet 1892–1896 között adtak ki. Ebben olvashatjuk, hogy az 1890-es népszámlálási adatok szerint Zólyom vármegyében, amelynek székhelye Besztercebánya volt, a lakosok 92 százaléka nem tudott magyarul! Nem vonhatjuk kétségbe ezen népszámlálási adatokat, már csak azért sem, mert a szlovákok javára szólnak. Tehát nem lehet ferdítés oly módon, hogy az elmagyarosítás következtében elmagyarosodtak. Tudjuk, ezt a falusi lakosság adatai mutatták, mivel a városokban, mint utaltunk rá, mindhárom nyelvet ismerték a polgárok.

Tehát, egy biztos belőle, hogy az elmagyarosítás semmiképpen nem sikerült Zólyom vármegyében!

Egy másik példa a Pallas nagy lexikona adataiból: Békés-Csaba címszó alatt olvashatjuk, hogy miként kerültek oda a szlovákok s miként emelkedett a lélekszámuk. A törökök kiűzése után, 1717-ben telepedett itt le az első felföldi három tót (értsd: szlovák) család. Majd őket fokozatosan továbbiak követték, olyanmódon, hogy az 1890. évi népszámláláskor Békés-Csabán 25 917 személy vallotta magát szlováknak! Világos tehát, hogy az erőszakos elmagyarosítás ideje alatt nemcsak hogy megmaradtak szlovákoknak, hanem azt be is vallották, be is vallhatták a népszámláláskor! Ezt pedig elmagyarosítási kényszer hatására nem tehették volna! Sőt, természetesnek tartották, hogy magukat szlováknak vallják! S olyan adat nem ismert, hogy őket netalán büntették volna azért, mert bevallották nemzeti hovatartozásukat. S olyan sem, hogy ezért kiűzték volna őket otthonukból, hazaszüpölve északi szülőföldjükre!

Mindezekből a példákból és sok más adatból tudjuk, hogy a magyarok és szlovákok együttélése lehetséges volt. Az egyszerű emberek nem tartották egymást ellenségnek. Ha előfordultak néha súrlódások, azt mindenkor a politikusok szították mindkét részről!

S hogy mennyire volt tiltott vagy megengedett a cseh és szlovák sajtó Magyarországon 1918 előtt, erre egyetlen példa: Käfer István egyetemi tanár jelentette meg 1985-ben kutatási eredményét az 1918 előtti szlovák és cseh nyelvű periodikumok Budapest könyvtáraiban című könyvében. E periodikumok száma 255!

Még egyetlen példát említsünk: Az első világháború előtti időkben nálunk Hontban is bevett szokás volt a „cseregyerek-akció” a szlovákok és magyarok között. Az északabbi falvak szlovák családjai a délebbi magyar falvakba adták gyermekeiket a nyári szünidőben, hogy magyarul tanuljanak. Ugyanakkor ugyanannak a magyar családnak a gyermeke ment szlovák faluba, hogy ott szlovákul tanuljon. Tehát nem gyűlöltek, hanem igyekeztek egymás nyelvét elsajátítani. Az én családomban is van erre példa. Édesanyám bátyja tízévesen Szebellébre ment szlovákul tanulni. S az ottani család lánya nálunk vakációzott Alsószemeréden, magyar szót birtokolni.

E cseregyerek-akciókból évekig tartó barátságok, olykor rokon kapcsolat alakultak ki (komaság stb.), de voltak esetek, hogy „csereházasságok” is kötődtek!

Adatok községeink történetéből

Mielőtt folytatnánk az eseménybeszámolót, a pontosabb megértés kedvéért ismertetnünk kell néhány környékbeli község történetét, értelemszerűen elsősorban Gyerkét, mivel végezetül is az ebben a községben lezajlott deportálások és kitelepítések megörökítése a célja ennek a könyvnek.

Palócország, illetve szűkebb szülőföldünk települései már a honfoglalás utáni időkben, az Árpádok korában kialakultak. A vármegyerendszer kiépülésekor közülük több is létezett. Erre utalnak a községek, városok szép magyar nevei. S ami nagyon értékes, hogy többnek a neve a hét magyar törzs nevéből is leszármaztatható! A honfoglaló hét magyar törzs nevei, gondolom, mindenki előtt ismertek. Ezek: Nyék, Megyer, Kürt-Gyarmat, Tarján, Jenő, Kari, Kazi v. Keszi. S íme itt találhatók: Nyék, később Ipolynyék, a Megyer nevet viselők kissé távolabb: Nagymegyer, Békásmegyer; van Kürt, Balassagyarmat, Hontfüzesgyarmat, Salgótarján, Diósjenő, Ipolykeszi, Kókeszi, Kiskeszi és további Keszik. Bátran állíthatjuk, hogy e helységeket az itt letelepedett törzsek ivadékai alapították. Ugyancsak szép magyar helynevek: Hídvég, Saág, Tompa Horváti, Egeg, Tarcsány, Hévmagyarád, Szakállas, Nemesoroszi, Nemesbori, Balog, Kóvár. S persze a megye nevével azonos Hont, s a Honttal kezdődő falvak: Hontnémeti, Hontteszér, Nádas, Palást. – És még sokáig sorolhatnánk tovább...

Térjünk azonban vissza témánk községeihez.

Gyerk – Ipolyságtól északnyugatra fekszik. A legrégibb írásos emlék 1156-ban említi Villa Gyrki névalakban. A Gyerk, Gyerki megnevezéseket a „gyerek” szóból levezetve is értelmezik. A falu tehát átvészelte a tatárjárást, a török uralmat, a szabadságharcot, a két világháborút. A török pusztításokig mai batárában még két település volt: Damasa és Dopoputs. A mobácsi vész előtti időkből fennmaradt családnevek mind magyar eredetűek: Kis, Nagy, Halász, Molnár, Honthy, Farkas, Sille, Máté, Bartal, Jakab, Pál stb.

Lakosai évszázadokon át magyarok voltak. A XX. század elején települt ide két német család: Wilt és Krajzinger, akik elmagyarosodtak. 1930 táján egy korponai szlovák cipész telepedett le itt (Randuska), és a Hontnémetiben született Labuda nevű férfi, aki Kistúron kapott az államtól birtokot s benő-sült Gyerkre. Ők kibaltak, ill. elköltöztek. További szlovák családok csak 1948 áprilisában telepedtek le, akik Magyarországról érkeztek a gyermekiek kitelepítése után; valamint pár család Szlovákiából. Első temploma, a kéttor-nyú Szent Katalin-templom a XII. században épült. A második 1770-ben, mely ma is áll. 1925-ben ide helyezték Kistompáról a közjegyzőséget. Plébániai székhely első temploma óta. Már a népvándorlás korából is találtak itt lele-teket.

Trianonig a község neve Gyerk, utána kapta szlovák nevét, ez máig Hrkovce. Ma a Lévai járáshoz tartozik. A község az Ipoly folyó közvetlen kö-zelében fekszik, vasútállomással.

Pereszlény – Gyerk szomszéd községe. Legrégibb írásos dokumentuma 1156-ból való, Prilscan névalakban. Lakói a kitelepítésekig mind magyarok voltak. Szlovák neve Preselany nad Iplom.

Ipolyság – Ság – Város, járási és megyeszékhely. 1244-től ismert Villa Sag névalakban. Lakói Trianonig magyarok. 1920 után szlovákok és csehek köl-töztek a városba (katonatisztek, hivatalnokok), 1945-től újabb szlovákok, s az 1948-as kitelepítés után szlovákok Magyarországról is. 1925-ig Hont me-gye és az Ipolysági járás székhelye. 1926-tól: Korponai járás. 1938–44: Hont megye, Ipolysági járás. 1946–1960: Ipolysági járás, 1961-től Lévai járás. Szlo-vák neve: Šahy.

Visk – Ipolyvisk – Már a Kr. u. I. században rómaiak lakták. Kelta leletek is előkerültek. Legrégibb fennmaradt írásos dokumentuma 1266-ból való, Vysk névalakban. A középkorban mezőváros, ennek maradványa a község nyugati része, a Kisváros. Itt 1930-ban egy agyagedényben 1067 db római ezüstpénzt találtak 36 római uralkodó idejéből, a II. század közepéig bezá-rólag. Közvetlenül az Ipoly mellett fekszik, Gyerktől nyugatra. Szlovák neve: Vyškovce nad Iplom.

Tompa – Kistompa – Gyerktől északra 2 km-re fekszik. Legrégibb írásos dokumentuma 1332-ből való, Terra Tompa névalakban. 1338-tól Thompabáza, 1388-ban már Tompa. 1898-ban, az ipolyság–korponai vasútvon-al kiépítésekor nevét Kistompára változtatták, mivel Magyarországon már volt egy Tompa nevű vasútállomás. 1925-ig Kistompa, szlovákul Malá Tompa. Majd Tompa szlovákul is. 1938–44: Kistompa. 1945 után Tompa, 1947-től Tupá.

A XIX. század végéig lakói mind magyarok. 1896-ban telepedett itt le az el-ső szlovák család (bérese). 1930 után újabb szlovák családok (8) is érke-ztek. 1945 után és a kitelepítéskor továbbiak. 1962-ben Horvátival egyesült Tupá néven.

Horváti – Szent István idejében már létezett, Velamica Vata (Vata palástja) névalakban. A legrégebb megmaradt írásos emlék 1270-ből Horwathb néven említi. Lakosai 1945 októberéig mind magyarok, ezután költöztek ide szlovák telepesek Körmöcbányáról, s a kitelepítéskor Magyarországról. Mai temploma 1795-ben épült.

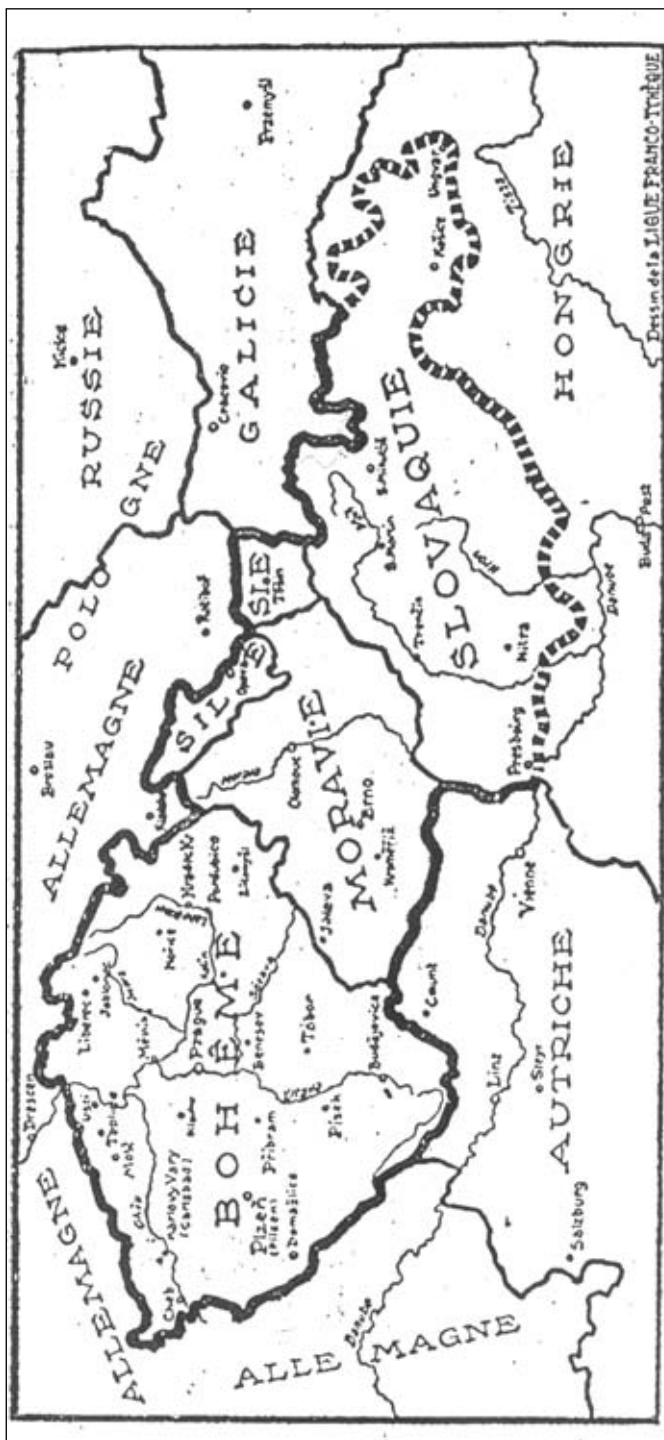
1962-től Tompával egyesített község. Szlovák neve 1925-ig Chorvaty, utána Chorvatice.

A Gyerktől keletre fekvő szomszéd községek: Kistúr, Középtúr, Felsőtúr és Palást. Szlovákul: Dolné-Stredné Túrovice, egyesítve: Velké Túrovice, Horné Túrovice és Pláštove.

Felsőszemeréd – A községről fennmaradt legrégebb írásos emlék 1276-ból ismert Zemeréd névalakban. Ugyanis akkor még csak egy Szemeréd létezett. 1402-ből ismert Felsewzemeréd és 1403-ból Alsozemeréd, a kettéválás után. A Selmec patak jobb partján terül el, a bal parti Tompától és Horvátitól 1 kilométerre. Legnevezetesebb épülete a ma is álló temploma. A szentély-rész román kori, a középső 1482-ben épült. Ezek őrzik eredeti helyükön a székelymagyar rovásírásokat. Ezek felirata: „1482 – Kúrakó János mester” – 1968-ban fejtette meg jelentését Püspöki Nagy Péter. A másodikat csak 1989-ben fedeztük föl. Megfejtése: „Szentséges hely, szerény, dicsér e felírás.” Ezt pedig e sorok írója fejtette meg. Felsőszemeréd lakosai eredetileg magyarok. Mivel három uradalom is volt a községben, fokozatosan szlovák gazdasági cselédek is megtelepedtek itt. A község szlovák neve: Horné Semerovce.

Alsószemeréd – Felsőszemerédről vált le 1403-ban. Színmagyar lakosai 1711-ben elhagyták házaikat és a dombok mögé költöztek, a sok háborús zaklatás miatt. 1930 táján telepedett itt le az első szlovák család (Pupava József), majd 1938-ban a második (Puliš János). Ők a Magyarországhoz való visszacsatoláskor, 1938 után is itt maradtak. Senki nem üldözte őket. 1940-ben szekerező oláh cigányok is letelepedtek a községben.

Deménd – A legrégebb fennmaradt okirat 1291-ben Damján névalakban említi. 1411-ben már Demend. Mai határában volt egykor Tarcsány – 1247-ben Starchan. Az 1500-as években a törökök elpusztították. Peres pusztá maradt a helyén. Határában terült el Hébec – 1276-ban Hebech. Várjobbágyok lakták. 1930 óta a Hébec-majorokban, Deménd határában szlovák telepesek élnek. Ma szlovákul Demandice. Vegyesen lakják magyarok és 1925 után ide-települt szlovákok, németek. Az utóbbiak ma már szlovákoknak vallják magukat.

Les Pays-Tchèques (la Bohême, la Moravie, la Silésie et la Slovaquie) faisaient, jusqu'à présent, partie de la Monarchie d'Autriche-Hongrie dont ils étaient les pays les plus riches et les plus prospères. Ils forment un ensemble de 120.000 kilomètres carrés, habité par 12 millions d'habitants, dont 8 millions et demi de Tchèques et Slovaques.

LA NATION TCHÈQUE paraît le 1er et le 15 de chaque mois

RÉDACTION ET ADMINISTRATION : 23, rue Bolssonade, PARIS (14e).

Tous les envois concernant la Rédaction doivent être adressés à M. Rodolphe KEPL, Secrétaire général.
La Rédaction est à la disposition des Abonnés et des Lecteurs de LA NATION TCHÈQUE.
pour tous les renseignements sur les Pays Tchèques.

Az első világháború eseményei 1914–1920

1914. június 28-án Szarajevóban meggyilkolták Ferenc Ferdinánd trónörökös, amiért is július 26-án Ferenc József, az Osztrák–Magyar Monarchia császára megindította a háborút Szerbia ellen, mely az első világháborúhoz vezetett.

Gyerék és a többi szomszédos falu minden badköteles férfiának be kellett vonulnia. Sokan elesetek a frontokon, s többen hadifogságban sínylődtek Oroszországban, Olaszországban. Idebaza, a bátorságban a termény és a harangok rekvirálása, valamint az egyre növekvő árak sújtották a lakosságot. A katonának behívott férfiak helyén pedig orosz, szerb, olasz hadifoglyok voltak elszállásolva a családoknál; ők művelték a földeket.

•

1918 őszén véget ért a háború. Magyarországon, kilépve a Monarchiából, kikiáltották az önálló Magyar Köztársaságot. Gróf Károlyi Mihály, a köztársaság elnöke kijelentette: „Nem akarok katonát látni.” A katonák a frontokon eldobálták fegyvereiket, s ki hogy tudott, igyekezett hazajutni. Gyerkről és környékéről a hadifoglyok is azonnal hazaindultak.

A Monarchia összeomlott. Prágában 1918. október 28-án kikiáltották az önálló Csehszlovák Köztársaságot, amit Masaryk és Beneš korábban előkészített Párizsban. Meggyőzték a nagyhatalmak vezetőit, hogy szlovák nemzet nem létezik, mert a szlovák nyelv csak egyik dialektusa a cseh nyelvnek, s a szlovákok lakta Észak-Magyarországot Csehszlováchiához kell csatolni. Párizsban mindebbiz részben csatlakozott Milan Rastislav Štefánik is, bár ő nem akart önálló Csehszlovákiát, csupán autonómiát a szlovákoknak az önálló Magyarország keretén belül. Štefánik szlovák evangélikus papnak a fia volt, magyar nemzetiségű anyai nagymamával. 1918 őszén Japánban tartózkodott, amikor kinevezték Csehszlovákia honvédelmi miniszterévé. Ő ez ellen tiltakozott, és azonnal haza igyekezett. Olaszországból, olasz repülőgépen közeledett Pozsony felé, jelezték is érkezését, rádió-összeköttetésben voltak a géppel, ennek ellenére a Pozsonyban való leszállása előtt a csehek lelőtték a repülőgépét. Meghalt. A gép lelövését a csehek nem tagadták (aminek egyébként az volt az oka, hogy Štefánik tiltakozott, amiért a morvákat nem tekintették nemzetnek; valamint az, hogy nem értett egyet azzal, hogy magyarok lakta területeket is Csehszlovákiához csatoljanak). Lelövését azzal magyarázták, hogy az olasz repülőgép zöld-fehér-piros felségjelét piros-fehérezöld felségjelnek vélték, ami magyar repülőgépre vallott, vagyis azt hitték, magyar gép támadja az akkor már a csehek által megszállott Pozsonyt. Utána Štefánikot nagy pompával temették el, majd mint nemzeti hőst ünnepelték, s ünnepük máig. 1919 tavaszán lőtték le. Még megjegyzésképpen ide tartozik,

hogy az Enciklopédia Slovenska (Szlovák nagylexikon) sem közli Štefánik halálának dátumát. Csupán mint hőst írja le, és az egyik államalapítót.

Egyébként Štefánik már Párizsban, a háború alatt kapcsolatban állt a Monarchia nemzetiségeinek képviselőivel. S nekik az volt a tervük, hogy a háború után kívánnak az Osztrák Birodalomból és megalakítanak egy Cseh–Morva–Szlovák–Magyar–Horvát Föderációt, melyben minden nemzeti-ség egyenlő jogkörökkel rendelkezett volna.

Csehszlovákia megalakulása

Mielőtt a történelmi események menetét követnénk, egy fontos megjegyzést kell tennünk. Dr. Gyönyör József alkotmányjogász írja egyik könyvének elején: Csehszlovákiában a megalakulása óta minden hazugsággal történt.

Ezek után még egy kis visszapillantás:

Benešék a Párizsban megjelenő francia nyelvű újságjukban, a LA NATION TCHEQUE-ban 1915. június 1-jén már megjelentették a leendő Csehszlovákia térképét. Eszerint a csehek „nemzetállamának” 12 millió lakosa lesz (8 millió cseh és szlovák és 4 millió a más nemzetiség). Köztudott, hogy Csehország-nak főleg a nyugati peremvidékén és Prágában 3 millió német élt. Ugyanakkor Szlovákia déli és keleti határait még nem jelölték véglegesnek, csupán szaggatott vonallal a „demarkációs vonalat” – ideiglenes határt. Mert ezt az 1900- és 1910-es népszámlálások nemzetiségi adatai szerint rajzolták be. S már szóltunk róla, hogy nálunk Hontban ez Hontnémetinél húzódtott. Tehát az Ipolyság környéki magyar falvak még nem is voltak országukhoz csatlónak jelölve. Sem a Csallóköz, amely ugye színmagyar volt!

Amikor aztán a párizsi „urak” ezen követelésükre rábólintottak, előálltak a további követelésekkel. Így: Azért, hogy Szlovákia déli határa természetes legyen, kérték a határt kitolni a Duna vonaláig. Majd meghosszabbítva Párkánytól kelet felé az Ipoly vonalán, merthogy az „Ipoly is hajózható nagy folyam”. S ezt is elbírték nekik. S jóváhagyták. De megtudták, hogy ott mégiscsak magyarok élnek, s mi lesz velük a „nemzetállamban”? Természetesen megígérték, hogy nekik (nekünk) „kisebbségi jogokat” biztosítanak. Ez pedig belekerült a trianoni szerződésbe is.

Nálunk, Hontban a demarkációs vonalat 1918 késő ősztől egyre lejjebb tologatták. Így volt kis ideig ez a határ Horváti és Kistompa, valamint Felsőszemeréd és Alsószemeréd között. Majd behatoltak Ipolyságra is, az Ipoly vonaláig. Így a város északi része, az Ipoly jobb partján az övék, déli része, a Homok városrész, az Ipoly bal partján Magyarországé volt, tehát Pereszlény község is.

Közben Magyarországon Károlyi bírbédi kijelentése révén („nem akarok katonát látni”) nem volt katonaság. A románok is betörték, egész Budapestig hatolva, s ott

raboltak, fosztogattak. Nagyszüleim és 18 éves fiuk, később édesapám akkor Budapesten laktak. Édesapám aztán többször elmesélte, hogy a románok leszerelték a gyárakban a gépeket, minden mozgathatót vagonokba raktak, és mozdonyostul, vagonostul elszállították Romániába. Persze, a vagonokat, mozdonyokat sem adták vissza. Csupán a MÁV feliratot festették le, s tettek helyébe CFR jelet. Ugyanígy Csehszlovákiában még az 1930-as években is láttuk a vagonok tengelyburkain a MÁV feliratokat. A vagonok oldalán persze ČSD jelzés volt. Ugyanez történt 1945 után is.

Amikor az 1949 januárjában elfoglalták a községeket, a csehek már ezzel sem elégedtek meg. Ugyanis Ipolyszakállosnál a vasút áthalad az Ipolyon, s annak bal oldalán folytatódik Ipolyság vasútállomásig. Nekik ez a vasút is kellett. Páncélvonattal éjjel bejöttek az ipolysági vasútállomásra. Akkor még ugyan felszólításra visszamentek Szakállosra, de nemsokára támadást intéztek Ipolyság Homok városrészeért és az állomásért. Majd az egész vasutat birtokukba akarták venni Ipolyságtól az Ipoly bal oldalán Balassagyarmatig. Bevonultak Balassagyarmatra is. De onnan pár nap múlva kiverték őket.

Közben Magyarországon 1919. március 21-én kitört a forradalom, kikiáltották a Magyar Tanácsköztársaságot. Nálunk pedig március 19-én a már elfoglalt jobb parti falvakban felszólították a községi bírókat, hogy doboltassák ki: a 20–32 év közötti férfiak mozgósítási parancsra kötelesek bevonulni a csehszlovák hadseregbe. Ezek a férfiak pedig az Ipolyon átkelve átszöktek Magyarországra, és beálltak a magyar hadseregbe. Vidékünkön a velük feltöltött „Pálmay csoport” katonái harcoltak szülőföldjük visszafoglalásáért. El is foglalták községeinket, még Lévát is, s az utána következő falvakat. Tőlünk keletebbre, illetve északabbra vonultak, és elősegítették kikiáltani Eperjesen a Szlovák Tanácsköztársaságot. A gyerkiek közül is többen harcoltak a Pálmay csoportban. Voltak közöttük sebesültek, sőt halottak is.

Az antant hatalmak parancsait francia tisztek ellenőrizték Magyarországon. S mivel Párizsból utasítást kaptak, felszólították a Pálmay csoportot és a hadsereg parancsnokait, hogy azonnal vonuljanak vissza Léváról és környékéről Ipolyságra, az Ipoly bal oldalára, a Homok városrészbe. Ezt az antantparancsot a magyar katonáknak teljesíteniük kellett, noha fegyverrel nem tudták volna őket kiűzni. Pálmay parancsnok 1918 végéig a lévai magyar helyőrség parancsnoka volt. Ő is, katonái is ismerték a községek határait, terepviszonyait. Hiszen sok katonája a vidékünkéről származott.

A csehszlovák képviselők – miután megkapták Párizsban az ígéretet, hogy országuk határa a Duna és Ipoly vonalán fog húzódni – újabb követelésekkel álltak elő. Kérték a határ délebbre tolását egészen Vácig. De ezt a kérésüket már nem akceptálták. Megjegyezzük még, hogy a „hajózható Ipoly vize” sok helyütt 10-20 cm-es volt, gyalog is könnyen átgázolható, nemhogy hajózható lett volna.

Néhány adat a nemzetiségek összetételéről

Gyerk és néhány község nemzetiségi összetételét, illetve csaknem színtiszta magyarságát már leírtuk. További adatok 1918-ból, a Monarchia felbomlásának idejéből.

Az 1910-es népszámlálási adatok szerint Ipolyságon és a környékbeli községekben, amelyeket Csehszlovákiához szándékoztak csatolni, a lakosság 93,68%-a volt magyar nemzetiségű, 5,6%-a szlovák és 0,59%-a német. Cseh egy sem! A kis százaléku szlovákság is csak az elmúlt évtizedekben telepedett itt le. Pozsonyban ekkor 41,92%-ban németek, 40,53%-ban magyarok és 14,92%-ban szlovákok éltek. Tehát a város háromnyelvűségének dacára is elenyésző volt a szlovákok aránya! Viszont a cseh delegáció Pozsonyt úgy állította be Párizsban, hogy az szláv település. Ami soha nem volt igaz, csupán ezáltal akarták elérni, hogy Pozsonyt Csehszlovákiához csatolják!

Nem soroljuk tovább a többi városokat és környéküket. Csak még azt kell megállapítani, hogy a Csallóköz városaiban és falvaiban még magasabb volt a magyarok százalékaránya, mint Ipolyság környékén. Ugyanígy még Nyitrán is több volt a magyar, mint a szlovák.

Az előző fejezet utolsó bekezdéséből és az itt felsorolt adatokból világosan látszik, hogy Párizsban ismét hazudtak. A „nemzetállamukon” kívül már magyarok lakta területekre is igényt tartottak. Lehet, hogy ha Vácot is megkapják, a következő igény Budapest lett volna. Hiszen máig azt állítják, hogy Budapestet és Prágát a szlovákok építették. Biztos, hogy voltak itt is, ott is szlovákok, akik maltert keverték, téglát hordtak a paloták építésénél.

Trianon

Párizsban folytak a tárgyalások az antanthatalmak és az utódállamok (Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia) képviselői között, előkészítve a trianoni szerződésnek nevezett „diktátum” cikkelyeit. Véglegesítették a jóváhagyandó batárokát is. A magyar delegáció is jelen volt 1920 januárjától, de velük szóba sem álltak. Pedig nekik az volt a kérelmük, hogy rendezzenek népszavazást az elszakítandó területeken, és döntse el az ott élő lakosság, hogy akar tartozni. Ebhez azt is tudni kell, hogy még Ausztriának is adtak a történelmi Magyarországból. Pedig köztudott volt, hogy az osztrák császár indította meg a háborút és nem a magyar nép. Itt, egyetlen esetben, Sopron ügyében engedélyezték a népszavazást. Tudták, hogy a város lakosságának nagyobbik része német, a kisebbik magyar. Így biztosak voltak abban, hogy a város polgárai majd Ausztria mellett döntenek. Az eredmény ellenkező lett. Elképzelhető, mi lett volna az eredmény Pozsonyban, Komáromban, Érsekújvárrban, Ipolyságon, Léván, de még Nyitrán is! Ezért e helyeken nem engedélyezték a népszavazást.

A Párizsban lévő magyar delegációt 1920. június 4-én felszólították, hogy írja alá az előterjesztett új határok, dokumentumait, azaz az ország kétharmad részének elcsatolását Jugoszlávia, Románia és Csehszlovákia javára. S ami még érthetlenebb, Ausztriának is adtak belőle.

Magyar részről fellebbezés, kiigazítás nem volt lehetséges! Sőt tudatták a magyar delegációval, hogy ha nem írják alá a szerződésnek nevezett diktátumot, abban az esetben az egész Magyarországot letörlik a térképről. Vagyis felosztják teljes területét az utódállamok között.

Ne csodálkozzunk ezen, hiszen Lengyelországgal is megtették már a XIX. században, hogy az egész országot feldarabolták, csupán Varsót magát hagyták meg. S ezt tették 1939-ben Lengyelországgal a németek és a szovjetek is. Felosztották egymás között, s Lengyelország megszűnt létezni!

Trianon után

1920. június 4-én tehát hivatalosan megalakult a Csehszlovák Köztársaság.

Cseh katonaság, hivatalnokok és csendőrség jött a magyarok lakta városokba és környékükre. Megkezdődött a csehszlovák közigazgatás.

Az első lépések egyike volt a községek, városok átkeresztelése. Egyes esetekben az eredeti neveket tekerték el, s általában hozzájuk tették a cseh végződést: „ce, ice”. Így lett Szemerédből Semerovce, Deméndből Demändice, Viskből Viškovce, a három Túrból Túrovce, Palástból Plášťovce, Horvátiból először Chorvaty, majd 1925-től Chorvatice. Gyerk, Egeg és más községek az eredetibez nem hasonlító neveket kaptak. Gyerk: Hrkovce, Egeg: Hokovce. Érdekes, hogy Zalabát nem tudták lefordítani, s maradt: Zalaba. Kistompát sem, így lett: Malá Tompa.

Persze, a helynevek néhány év alatt cserélődtek, változtak.

Ipolyság volt: Šáby, Ipelské Šáby, s végül lett Šáby. Fegyvernek: Fedvernek – szlovák helyesírással, s csak 1946 után: Zbrojníky. Ipolyfedémes: Fedímeš, majd 1946 után Ipelské Úlány. Inámból lett: Jnám, s csak 1946 után Dolinka. Nádas, a szlovákok lakta falu Nadošany, s csak 1945 után Trstany. Pereszlény: Pereslín, Pereslány, Pereslán, Pereslany, majd 1946 után: Preselany nad Iplom. Szete: Setie, majd 1946 után Kubánovo. Visk: Višk, majd VyškViška, Vyškovce. Végül 1946 után: Vyškovce nad Iplom (Ipolyvisk) stb.

Tehát kezdett beindulni az új közigazgatás. A szlovák hivatalnokok a járási hivatalokban, a jegyzők és mások általában tudtak magyarul. Vagyis magyarul tudó hivatalnokokat tettek a magyarok lakta falvakba, városokba. Jöttek cseh csendőrök, fináncok a batárra, hivatalnokok, akik nagyon intelligensen és udvariasan viselkedtek a magyarokkal szemben. Igyekeztek ma-

gyarul is megtanulni. Vagyis betartani a trianoni szerződésben vállalt kötelezettségeket. Pl. a korponai járási és adóhivatalokban mindenkor álltak a magyar felek rendelkezésére magyarul tudó hivatalnokok.

A hivatalos nyomtatványok, a kiragasztott hirdetmények is kétnyelvűek voltak.

Igaz, a magyar fiúkat minden esetben csehországba vitték katonának, míg a szlovákok a közelben szolgáltak.

Megmaradtak a magyar iskolák, amelyek általában mind egyháziak voltak. Az iskolában magyarul tanultuk a politikusok, írók neveit. Masaryk Garik Tamás, Beneš Eduárd – államvezetők. Kukučín Márton író stb. A cseh és a szlovák himnusz is magyarul énekeltük, le voltak fordítva. Tehát a tankönyvek is magyarok voltak, s mivel szlováknyelv-oktatás is folyt az iskolákban, így volt egy szlovák tankönyv is.

A környékünkön szlovák elemi állami iskola nyílt Paláston, mivel ott 1912-ben beköltözött szlovák családok is laktak; ugyanígy Deménden, abová 1920 után költöztek szlovák és német családok. Az utóbbiak gyermekei is szlovák iskolába jártak. Majd 1932-ben nyílt szlovák állami iskola Tompán; ide jártak a szlovák gyerekek a szomszédos Felsőszemerédről, valamint a helybeli és gyerki vasutasok gyerekei is. A szegény magyar családok gyerekeit is igyekeztek e szlovák iskolába csalogatni, azáltal, hogy ingyen iskola-táskát, karácsonyra csizmát stb. kaptak. S akadtak olyanok is, akik jobban meg akarták tanulni a szlovák nyelvet.

Szlovákok betelepülése

Gyerkre, mint elmondtuk, csak egy család jött, majd egy vasutas és egy útkaparó. Horvátiba egy sem. Tompára viszont több család költözött. Ugyanis az első földreform által a nagybirtokokból bizonyos területeket fenntartottak a szlovák betelepülőknek. Ők állami támogatást is kaptak földvásárlásra, házépítésre, esetleg munkát a vasútnál stb. Ez már tudatos betelepítés volt. Cseh és szlovák nagybirtokosok jöttek a falvainkba. Nekik érdemeik voltak, úgy mondták, ők „legionárusok”, a világháború alatt csehszlovák légiókban szolgáltak. Ingyen kapták meg azokat a földeket, amelyeket a magyar földbirtokosoktól vettek el.

Végeredményben ki lebet jelenteni, hogy az őslakos magyarok és a betelepült szlovákok között ellentétmentes volt az együttélés! A népnek nem voltak semmilyen politikai céljaik. Az 1930 utáni választásokon egyetlen magyar párt indult: Egyesült Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt néven. Több mint 30 párt indult a választásokon, akik a röpcéduláikat, plakátjaikat magyarul is kinyomtatták.

Községeinkben a képviselő-testületek tagjait is a pártokra leadott szavazatok alapján választották, s a legtöbb képviselője valamennyiben a magyar pártnak volt. Tompán – egy kivétellel (Szlovák Nemzeti Párt) – valamennyien. Gyerken Hodža miniszterelnök agrárpártjának is volt képviselője. Horvátban csak a magyar pártnak. 1938-ban a vidékiünket visszacsatolták Magyarországhoz. Az egyetlen szlovák képviselő utána is megmaradt községi képviselőnek. Tehát nem volt ellentét.

A becsületes szlovákok (ilyen volt a többség) mindenkor tudatában voltak annak, hogy magyar falvakba költöznek. És annak is, hogy Csehszlovákia jogtalanul szállta meg a magyarok lakta vidékeket!

Vásárokra a földművesek, munkába a munkavállalók kölcsönösen jöttek-mentek a szlovák falvakból a magyar vidékre és fordítva.

Nagyon érdekes volt a szlovákok megnyilvánulása, ha magyar falvakba jöttek. Így mondták: „Idem na Mađari!” Szó szerinti fordításban: „Megyek a magyarokra!” A valóságban azonban azt jelentette: „Megyek a magyar földre, a magyarok közé!” Annak ők mindenkor a tudatában voltak, hogy ez a vidék nem a szlovákok földje! Ezt a megnyilvánulást végig, egészen Csehszlovákia felbomlásáig lehetett hallani, tapasztalni!

Megjegyzem, hogy ezt még 1968-ban is hallottam. Vonatra szálltam föl a tompai vasútállomáson, ahol egy korponai szlovák volt az állomásfőnök. A vonat ablakából egy szintén korponai lakos, az állomásfőnök ismerőse, kikiabált az ablakból:

– Janko, aj ty si prišiel na Mađari? (Janko, te is a magyarok földjére jöttél?)

A főnök rám nézett, és visszafelelt barátjának: – No vidíš, tak je! (Ez már csak így van!)

Egyébként az őslakos magyarok között naponta lehetett hallani – ha politikáról esett szó -: „Cseh megszállás!” „Cseh megszállás alatt élünk!”

•

Az 1920-as években volt egy olyan gesztus a csehszlovák vezetés részéről, élén Masaryk államelnökkel (aki beszélt magyarul is), hogy a magyarok lakta vidéknek egy részét bajlandók visszaadni Magyarországnak! Sajnos, a magyar politikusok ebben az ügyben képtelenek voltak megegyezni Csehszlovákiával. Ők konokul ragaszkodtak abhoz, hogy az egész Felső-Magyarországot, az akkori Szlovenszkrét adják vissza, beleértve a Tátrát is. Ebbe természetesen a szlovákok nem egyeztek bele, de a népszavazás sem lett volna eredményes. Viszont ha több magyar várost és vidékét, így a Csalóközt, Lévát, Érsekújvárt, Párkányt, Ipolyságot, Losoncot, Rimaszombatot, Rozsnyót és vidékét visszaadták volna, nem következik be a második világháború utáni kitelepítés.

A csehszlovák államrendszer

A csehszlovák államrendszer alapja a demokrácia volt, élén az államelnökkel, a kormánnyal és a parlamenttel. Az államelnök „rangja” elnök „úr” volt, s az „úr” megszólítás kijárt a legutolsó munkásnak is.

A rendszer nagyban különbözött a király nélküli Magyar Királyságtól, ahol méltóságok és rangok voltak. 1938 után, amikor visszakerültünk Magyarországhoz, a felvidéki lakosok a rangokat sokáig nem tudták megtanulni. Ezért is ragadt ránk a méltóságos és kegyelmes urak részéről a megjelölés, hogy „beneš-magyarok” meg „kommunisták”.

A cseb csendőrök nem pofozkodtak, mint a magyar kakastollasok. Bűnesetekben is szépen, udvariasan vallatták a gyanúsítottakat.

Az árak és a keresetek

Létezett munkanélküliség, főleg az 1920-as években, a gazdasági válság idején. A keresetek sem voltak magasak, de az árak hozzájuk viszonyítva elérhetőek voltak. A napszám a mezőgazdaságban 7 korona volt, igaz, egy két-kilós kenyér ára meg 6 korona. De a zsellérek igyekeztek aratást vállalni, mellyel egy bónap alatt megkeresték családjuknak az egész évre szükséges kenyérgabonát. A földművesek termékeit a piacokon lehetett értékesíteni, s az állam felvásárolta a gabonát s más termékeket. Egy métermázsza búza ára 180 korona volt. Ezért lehetett venni egy pár erős bokszbőr ünneplőcsizmát. A tej eladási ára 1 korona volt. Ipolyságon a piacon el lehetett adni a tejet, túrót, vaját, tojást, babot, csirkéket és egyebeket.

Bajos volt ezeket gyalog becipelni Ipolyságra a környező falvakból, de a földműveseknek csak az eladott termékeikből származott bevételük. Persze a gazdák igyekeztek tehenet, üszőt, csikót is eladni. Sokan földet is tudtak vásárolni, házat építeni.

A cseb textilipar ontotta az aránylag olcsó termékeit. Az ezekből itthon megvarrt rubák már az 1920–30-as években teljesen kiszorították a vászonból készült népviseletet! Pl. 15 koronáért selyeminget lehetett vásárolni. 29 koronába került Bat'a-bakancs, 19-be a gumicsizma.

Az életszínvonal magasabb volt, mint Magyarországon. Sztrájkok, tüntetések csak iparvidékeken fordultak elő.

1938 – az államfordulat

Mint már elmondottuk, az itt élő magyarok mindenkor a „cseh megszállást” emlegették, és várták annak visszafordítását, a Magyarországhoz csatolást.

Ez következett be 1938 októberében-novemberében.

Tegyük most félre a hitleri nagypolitikát! Végül is a visszacsatolás igazságos volt. Mert a magyarok lakta vidékek kerültek vissza Magyarországhoz. Az 1920–38 között vidékünkre bevándorolt szlovákok nagy része a leválasztás után is itt maradt. Kivéve a nagytelepeseiket, akik nagyobb területű földeket kaptak az államtól ingyen, bizonyos politikai magatartásukért.

Ez a megállapodás Csehszlovákia és Magyarország között korántsem volt olyan igazságtalan, mint a trianoni diktátum. Csehszlovákia részéről a kormány megbatalmazásából Jozef Tiso (a nemsokára önállósult Szlovák Állam elnöke) írta alá, hogy az ezer éve magyarok lakta falvakat, városokat vissza kell adni.

Mivel én átéltem ezeket az eseményeket, bátran ki merem jelenteni, hogy azok a szlovák családok, akik 8-10 évvel korábban a falvainkba költöztek, nem szenvedtek sérelmet a magyar közigazgatás részéről. Hiába állították később néhányan az ellenkezőjét, a mi vidékünkön ilyesmiről nem hallottam. Deménden például megmaradt a szlovák nyelvű iskola, Paláston is, ahol csupán 14 szlovák tanuló volt.

A magyar diákok pedig végre tanulhatták Magyarország földrajzát és történelmét, hiszen előtte csak a cseh(szlovák) történelmet tanították az iskolákban.

A földreform idején, 1943–44-ben a nagybirtokokból kiosztott földekből ugyanúgy részesültek a szlovákok is, mint a magyarok. Persze a földekért részben előleget kellett fizetni, de ez így volt a csehszlovák földreform idején is, 1925 táján.

Ipolyságot és Sátoraljaújbely vasútállomást 1938. október 11-én, a környéki falvakat pedig november 9-én adták vissza Magyarországnak. Bátran kijelenthetjük, hogy „visszaadásról” volt szó, nem „magyar megszállásról”. Gondolom, ez mindenki előtt világos az eddig leírtakból is.

Utána háborús évek következtek. 1939. szeptember 1-jén a németek megtámadták Lengyelországot, majd az oroszok az ország keleti részét foglalták el. Szörnyű pusztításokat és emberirtásokat végeztek Lengyelországban a németek és az oroszok. Az akkor már önálló Szlovák Állam is bekapcsolódott a németek oldalán Lengyelország megtámadásába. Magyarország nem! Ellenkezőleg, az akkor már Magyarországhoz tartozó Kárpátalján keresztül a lengyelek, akik tudtak, Magyarországra menekültek. Itt lakást, ételme-

zést kaptak, s mivel pedagógusok is voltak a menekültek között, még lengyel iskolák is létesültek, sőt gimnázium is.

1941 júniusában a németek megtámadták a Szovjetuniót. A szlovák fasiszta állam is katonákat küldött a szovjet frontra. Magyarország csak később kapcsolódott be a háborúba, amikor a németek csellel Kassát bombázták, s azt mondták, hogy az oroszok támadták meg Magyarországot.

A háború miatt bekövetkezett nélkülözés, a jegyrendszer egyaránt sújtotta az Ipolyság környéki magyarokat és szlovákokat.

Végezetül a Szovjetuniót határozatosan megsegítették a nyugati nagyhatalmak, élelemmel és fegyverekkel is. S megfordult a háborús helyzet: a szovjetek lendültek támadásba, s 1944 őszétől 1945 áprilisáig elfoglalták Magyarországot is, kiűzve onnan a németeket.

Ipolyság környékét 1944 decemberében foglalták el a szovjet csapatok. December 13-án Tesmagnál keltek át a megáradt Ipolyon, s 14-én Ipolyságot, 15-én Gyerket, Kistompát, Alsó- és Középtúrt, 16-án pedig Alsó- és Felsőszemerédet foglalták el. 20-án már Lévát.

1945. március 25-ig a Garam vonalán állt a front. Állandóan tele voltunk orosz katonasággal. Kistompán állt az utolsó vasútállomás, a lőszerutánpótlást ide szállították az oroszoknak. S mi munkára voltunk kivezényelve, éjjel-nappal raktuk ki a lőszert a vagonokból. A németek még néhányszor bombázták a falvainkat, december végén, január elején, több civil áldozattal. Közük volt édesapám is, aki nem élte meg a 44. születésnapját.

Nagyantant, kisantant, jóvátétel (hadisarc)

Mielőtt lezárnánk az 1914–1918, 1918–1938 és 1938–1944 közötti évek történelmi eseményeit, még szükséges ismertetnünk a politika és történelem azon számottevő eseményeit, amelyek közrejátszottak sok „igazságosnak vélt”, ugyanakkor „meghamisított” törekvések megvalósításában.

A nagyantant v. entente „egyezményt” jelent. Ilyen egyezmények már a XIX. században is kötöttek, de most az 1914–1918 közötti évek egyezményéről szólunk. Ekkor az antantba tömörült világbatalmak: Anglia, Franciaország és Oroszország hármasszövetsége háborúban állt a világ újrafelosztásáért. Fő törekvésük a központi hatalmak: Németország, Osztrák–Magyar Monarchia, Törökország és Bulgária ellen irányult. Majd az antanthoz csatlakozott az USA, Olaszország, Japán, Szerbia és Románia is. S a világháború után ők mint győztesek ráerőszakolták a háborút veszített országokra a „Párizs környéki békeszerződéseket”! Németországra a versailles-i, Magyarországra pedig a trianoni „békeszerződést”, a valószínűleg „diktátumot”.

Az antanthatalmak 1920 után is batthatós segítséget nyújtottak a kisantantba tömörült utódállamoknak. Hadfölszereléssel (fegyverek, egyenruhák, repülőgépek stb.) és különböző pénzügyi segítséggel. S persze, a közben vesztes államoktól „badisarcot” bajtottak be a saját javukra.

Kisantant. Ezt az „egyezményt” v. „szövetséget” az antanthatalmak hozták létre az utódállamokból: Jugoszlávia, Románia és Csehszlovákia szövetségével.

Ezeknek az államoknak az volt a feladatuk, hogy Magyarországot – az elcsatolt magyar területek megszerzése után is – sakkban tartsák. Az antanthatalmak megtiltották Magyarországnak a fegyvergyártást, korlátozták hadserege létszámát stb. És behajtották rajta a badisarcot.

Zömével a történelmi Magyarország peremvidékein feküdtek a gyárak és a bányák, amelyek a trianoni szerződéssel elvesztek. A megmaradt országrészben, „Csonka-Magyarországon” a mezőgazdaság volt a fő ágazat. S mint már szoltunk róla, 1919-ben az utódállamok katonái a francia tisztek vezetésével még a megmaradt országrészbe is behatoltak, sok mindent kirabolva és elhurcolva. A három állam közös „szövetségben” igyekezett mindenben Magyarország gazdasági újjáépülését fékezni.

Jóvátétel. Micsoda szép nevet adtak neki! A valóságban ez volt a „badisarc”, amelyet a háború után foganatosítottak! Vagyis a trianoni szerződésben kötelezték Magyarországot, hogy badisarcot fizessen az antanthatalmak és a kisantant országainak.

A megcsonkított és lerombolt Magyarország 20 éven keresztül köteles volt fizetni több száz vagon gabonát, húst és egyéb termékeket. A badisarc értékét 200 millió aranykorában szabták meg. A „fizetni” fogalom is hamis, mert nem fizetni, hanem csak úgy „ajándékba” kellett adni a termékeket!

(Megjegyezzük, hogy Németország Hitler uralomra jutása után kiépítette a titkos hadianyaggyártást, majd megtagadta a badisarc fizetését!)

Magyarország megsarcollatásának egyik további oka az volt, hogy 1919 márciusában kikiáltották a Magyar Tanácsköztársaságot. Oroszország után a második államalakulatot a világon, ahol a szocializmusnak nevezett kommunizmus eszméit akarták megvalósítani. A nyugati nagybatalmak s a kisantant államai is féltek, hogy ez a rendszer hozzájuk is begyűrűzik, emiatt is le kellett tiporni a már amúgy is megcsonkított Magyarországot!

Igaz, a magyar vörös hadsereg elősegítette Eperjesen kikiáltani az önálló Szlovák Tanácsköztársaságot, de a csehek ezt is leverték. S mivel Szlovákiát Csehszlováchiához csatolták, nekik ezt nem rótták fel bűnül!

Érdemes még megemlíteni, hogy a Párizs környéki diktátumok kidolgozói, a nagybatalmak vezetői évek múltán kijelentették:

„Minket félrevezettek. Hamis adatok alapján döntöttünk.” S ezt a kijelentést alá is írták az USA, Nagy-Britannia és Franciaország vezetői. Mindezek

ellenére nem látták szükségét annak, hogy a „téves, azaz hamis” döntésüket utólag helyreigazítsák.

Még ezt is meg kell írni: Az újdonsült Csehszlovákiában az állami alkalmazottakat, akik addig a magyar államot szolgálták, a legtöbb esetben elbocsátották. Ilyenek voltak a vasutasok, hivatalnokok stb. Akik a megcsonkított Magyarországról származtak, azokat mint „nem idevalókat” kiutasították az országból. Ugyanezt tették az itt születettekkel is, akik nem írták alá a Csehszlovákiával szembeni bűségnyilatkozatot, illetve azt, hogy magukat szlovák nemzetiségűeknek vallják. A megmaradt Magyarországon számuk olyan nagy volt (százezrek), hogy évekig vagonokban laktak, nem volt mód őket lakásokban elhelyezni.

Ugyanakkor az utódállamokban (annak dacára, hogy a trianoni „szerződésben” kötelezték magukat a kisebbségi jogok biztosítására), már 1918 őszétől megkezdték a magyar emlékek elpusztítását! Nincs módunk ezek felsorolására. Csupán néhányat említünk meg:

Poprádon, a többi zipser városban és máshol is, a felbecsülhetetlen értékű, sok száz éves magyar könyveket az utcára vitték és elégették! Minek nevezhető ez? – Kultúrrombolásnak! Mert egy több száz éves könyv, íródott az akármilyen nyelven, nem pótolható; óriási a kulturális és az anyagi értéke is!

Vagy nézzük a pozsonyi Mária Terézia-szobor esetét. Pozsony városa megrendelésére (nem a magyar államéra) készítette Fadrusz János szobrász, carrarai fehérmárványból. Ezt a szoborkompozíciót 1897-ben állították föl, a millennium jegyében, a világ csodájára! S a „művelt csehek” 1921-ben lerombolták! Fadrusz másik nagy alkotását, a kolozsvári Mátyás-szobrot, a műveletlenebb románok meghagyták. Ma is áll, igaz, sokszor akarták eltávolítani.

Nem soroljuk tovább a tetteiket...

Izmusok és „szép eszmék”

***Némely „izmusok” olykor csupán tiszavirág-életűek, mások tovább élnek. S vannak, melyek újraélednek évtizedek múlva is.
– De egyben mind azonosak: Hazug ámitásaik és rémes tetteik
fönnmaradnak a történelemben!***

***S utólag már nem lehet megváltoztatni az emberiséggel
szemben elkövetett bűntetteiket.***

Az izmusok s a „szép eszmék” jellemzésében és leírásukban nem kanyarodunk vissza a távoli időkbe. Csupán a „dicső XX század” egyes izmusairól szólunk. Azokról, melyek kapcsolódnak az eddig leírtakhoz, s kapcsolódni fognak a továbbiakhoz.

Kommunizmus

Eszméi a XIX. századba nyúlnak vissza, majd 1917 novemberében Oroszországban győzött igazából. Fő jellemvonása a közösségi társadalom, kommunista uralom. Vagyis, a dolgozó nép hatalma, a munkásosztály vezető szerepe. A néphatalom kiépítésének első foka a szocializmus. A második a kommunizmus, azaz a teljes közös tulajdonú népi társadalom.

Jellemzői: Nincs kizsákmányolás, sem társadalmi elnyomás. Teljes és egyenlő jogokkal bírnak a nemzetek és a nemzetiségek. Jelszava az egész világra szól: „Világ proletárjai, egyesüljetek!”

Az első Csehszlovák Köztársaságban (1918–38) engedélyezett volt a kommunista párt tevékenysége. Ugyanekkor Magyarországon nem.

Az Új Magyar Lexikon írja 1961-ben: „Korunk leghaladóbb erkölcsi felfogása. A magán- és közélet ellentéteinek a megszűnése. A munkásosztály mély közösségi erkölcsé. A munkásosztály hatalomra jutása után egyre nő azoknak a száma, akikben kifejlődtek a szocialista erkölcs legfőbb tulajdonságai.”

A megvalósításáról a továbbiakban szólunk.

Nemzeti szocializmus

Ennek nevében is benne van a szocializmus. De a szakemberek így definiálják: Megtévesztést célzó neve a fasiszmusnak. Eredete az olasz „fasci” szóból ered, ami pálcaköteget jelent, s egyúttal szövetséget is a baza ellenségei ellen. Holott a fasiszták robantak le más nemzeteket.

Sovinizmus

Szélsőséges nemzeti gyűlölködés. Egy nemzet felsőbbrendűségének a hirdetése. A nacionalizmus legreakciósabb formája. Vagyis fasiszmus.

Közismert tény, hogy a német fasiszmus leigázta és gyilkolta a más nemzetiségűeket, fajokat, pl. a zsidókat. Magukat pedig felmagasztalták, más nemzetek fölé emelték.

Anschluss

Csatlakozást jelent. Ám ez alatt a jelszó alatt igázták le a német fasiszták Ausztriát 1938 márciusában.

Faji törvények – fajgyűlölet

Azok a megkülönböztető törvények, amelyek faji alapon az állam polgárainak egy részét kizárják a politikai jogok gyakorlásából. Vagy megfosztják polgári jogaiktól.

Ezek tulajdonképpen a fasizmus jellemvonásai. A németek kezdték Hitler idejében megvalósítani más nemzetek ellen.

A továbbiakban látni fogjuk, hogy 1945 után ezt a faji törvényt alkalmazták Csehszlovákiában is. Amikor azt hirdették: „Soha többé fasizmust!” Mégpedig a kommunisták és ademokraták!

Demokrácia

Népuralmi rendszer. De így is definiálják: Kizsákmányoló rendszer, amelyben a demokráciának csak a külső látszata van meg. A valódi és tényleges demokrácia soha nem valósul meg. Mert ami az elnyomók számára demokrácia, az az elnyomottak számára diktatúra.

Kolonizáció

Két értelmezése ismeretes:

1. Gyarmatosítás. – Ezt tették főleg Ázsia és Afrika népeivel az európai gyarmatosítók. Kizsákmányolták őket.

2. Betelepítés. – Ezt tették Csehszlovákiában 1920 után, amikor szlovákokat

telepítettek a magyar falvakba. Mégpedig bizonyos demokratikus elvek alapján, ugyanakkor alattomos megfontolásból, pénzügyi és egyéb támogatással. De ekkor még egyetlen magyar családnak sem foglalták el a bázát, földjét. Főleg nem díjtalanul és erőszakkal.

1945 után a betelepítés már erőszakkal történt! Kolonisták települtek be a magyar falvakba. Akkor úgy mondták, hogy ezek mind partizánok voltak, akik a német „fasiszták” ellen harcoltak – és joguk van bárkitől (a magyaroktól) elvenni a bázát, földjét! S mindezekhez meg is alkották a törvényeket! Ezek voltak a hírbedt beneši dekrétumok, melyek alapján a magyarok szülőföldjükön hontalanokká és jogfosztottakká váltak! (Hibetetlen, de ezek a rendeletek ma is érvényben vannak, így megtörténhet, hogy egyszer csak jön

a katonaság és kitesznek a saját bázainkból, majd elburcolnak más vidékre, vagy áttesznek a határon Magyarországra!)

Deportálás

Száműzés, idegenbe, kényszerlakóhelyre burcolás. Összefügg a fajgyűlölettel, a sovinizmussal és a fasiszmussal! A kommunista elvekkkel nem!!! A valóságban a kommunista rendszer urai ugyanezt csinálták! Például a II. világháború alatt, amikor deportálták a krími tatárokat és az Oroszországban több mint kétszáz éve lakó németeket Szibériába!

A legnagyobb mértékű deportálás az 1945 utáni Csehszlovákiában történt, a demokrata párt és a kommunista pártok uralma idején! Vagyis meghirdetett elveikkel ellentétben cselekedtek!!!

Kitelepítés

Például a németek és a magyarok kitelepítése erőszakos és barbár módszerekkel szülőföldjükről, ősi jussukból, Csehszlovákiából 1945 után. Hasonlóan brutális módszerekkel, mint a deportálást végezték. Ez pedig összefügg a fasiszta elvekkkel.

Protektorátus

Latin eredetű szó, védnökséget jelent. Olyan módszer, amelyben a „védnökség alá helyezett”, azaz megszállt országnak megszűnik az önálló külpolitikája, külkereskedelme, hadserege és pénzügye. A Brit Nemzetközösség alkalmazta a múltban a megszállt afrikai és ázsiai országokban.

Protektorátusnak nevezték el a németek, amikor 1939-ben megszállták Csehországot és Morvaországot. A valóságban semmiféle védnökség nem volt, hanem megszállás. Vagyis „jogtalanság”. A csehek akkor gúnyból így nevezték a rendszert: „Pro ten, kto rád” (azok részére, akik ezt szeretik).

Koncentrációs táborok

A Szovjetunióban már az 1920-as években felállították őket, s „GULÁG”-oknak nevezték. Módszereik hasonlítottak a cárizmus idejében fennálló „szibériai száműzetésekhez”.

A németek Hitler uralomra jutása után állították föl a velük szemben nem szimpatikus politikai ellenfeleik „elszigetelésére”. Később a zsidókat vitték koncentrációs táborokba, nemcsak Németországban. Szlovákiából már 1939-

től, Magyarországon 1944 májusától. Először gettókba vitték őket, mondván, hogy ott összpontosítva fognak lakni, majd onnan kiszállították őket Németországba, a koncentrációs táborokba. Kínózták, éhezettették a foglyokat, ragályos betegségeket oltottak beléjük. És kísérleteztek velük, hogy meddig bírják a betegségeket. Végül gázkamrákban és egyéb módszerekkel ölték meg nagy részüket!

Mindezeket szükségesnek tartottuk elmondani az izmusok és „szép eszmék” elveiről, s magáról a valóságról. Mert mások voltak a papírra fektetett, törvénybe iktatott elvek, és más a megvalósításuk.

Könyvünkben mi a valóságot írjuk le! Azt, amit átélünk, átszenvedtünk. Maradjanak meg papíron is az utókor számára!

Amikor ránk köszöntött a béke...

***Urunk, Istenünk!
Adj ismét békét a világnak!
Felejtsük el a háború borzalmait,
temessük el az áldozatokat.
S mi, akik élve maradtunk,
fogjunk kezet: Testvér a testvérrrel,
nemzet a nemzettel...
Építsük újjá házainkat,
a közös cél érdekében fogjunk össze.
Ezek pedig: a szeretet, az együttélés
és a béke!***

Már említettük, hogy Ipolyságot 1944. december 14-én, Gyerket, Kistompát és Horvátit december 15-én az esti órákban foglalták el a szovjet-orosz csapatok.

Ám mielőtt a további eseményekkel foglalkoznánk, térjünk vissza néhány mondat erejéig az e dátumokat megelőző történésekre.

Községeinkben német megszálló csapatok nem tartózkodtak. Nem is fejtettek ki semmilyen népellenes tevékenységet. Csupán a Kistompán és Gyerken átbúzóó országúton (főleg az utóbbi betekben) vonultak német autók, páncélcsovik Ipolyság irányába, a frontok felé, Léva és Korpona felől jövet. Néha megálltak egy kis pihenőre, főleg a gyalogosan vonuló katonák.

Az utolsó napokban azonban már ellenkező irányba is rengeteg német autó vonult. Sokszor egy teberautó két-bárom másikat is vontatott. Úgy bírlett, nincs elég benzinjük. Olykor lófogatú szekérszlopok is vonultak.

A Selmec patak, a Korpona patak és az Ipoly folyó felett, az országút vonalán a hidakat aláaknázták. Majd a vicinális utak bídjait is, s persze a vasúti hidakat a gyerkí batárban az Ipoly felett.

A csapatok mindkét irányban szinte szakadatlanul vonultak.

Az 1944. november 25-i mozgósítás is háborús eseménynek számított. Ennek értelmében a levettéknek is be kellett vonulniuk 18 évtől s a hadköteles felnőtteknek, akik még itthon voltak. Rétságra, majd onnan a Vác környéki falvakba vitték őket lővészárkokat ásni.

December 8-án délután 2 óra tájban hirtelen kéttörzsű amerikai repülőgépek jelentek meg felettünk. Északról, Gyűgy irányából jöttek. Kistompán nem lőttek, nem bombáztak, pedig német gyalogoscsapatok vonultak az úton Ipolyság felé. A gyerkí szőlőknél felállított ágyúkra viszont bombákat dobtak. Pár perc múlva már Ipolyságot bombázták, géppuskázták. Több civil áldozat is volt.

Még aznap este Kistompán az állomáson benzinsejtés közben felrobbant egy vasúti tartálykocsi. Az óriási lángokban több magyar katona megégett.

•

Már napok óta s egyre közelebből lehetett hallani a robbanásokat, a géppuskák ropogását. A lakosok a pincékbe bújtak el, s akiknek nem volt pincéjük, bunkerokba. Egyesek elásták a ruháikat, élelmüket. Az idősebbek, akik átéltek az I. világháborút, nyugtatták a fiatalokat, hogy ez a front gyorsan átvonul, mint 1919-ben – és aztán nyugalom lesz.

Nem így történt. Az orosz katonák már az első éjszakán s utána jó bárom bónapra megszállták a házakat: tankokat, teberautókat, katyusákat állítva be az udvarokba.

A kistompai és gyerkí réteken ideiglenes repülőtereket építettek ki, abova

a közeli-távolabbi falvakból munkára hajtották a népet. Ugyanakkor Kistompa volt az utolsó állomás, ameddig a lőszerszállító vonatok eljutottak. Így minket, kistompai, horváti, gyerki lakosokat ide is kibajtottak „robotra”. Nagyon sokszor éjjel-nappal raktuk ki a vagonokból a lőszert, beteken-bónapokon keresztül.

Ekkor tapasztaltuk az első változásokat életünkben. Ipolyságon a környező falvakból összegyűlt néhány kommunista, s „kinevezték magukat” községi elöljáróknak. Az addigi községi bírótól átvették a község bélyegzőjét (amelyet már ugyan semmire sem kellett használni), kinevezték rokonaikat, barátaikat a község irányítóivá. Így lett Kistompán Madula gyerki jegyző sógora, Fülöp, községi bíró. Másik sógorának a fia, Szabó Gyula, „policajt”, azaz rendőrpáncsnok. A beosztottjaik nem jártak robotra, hanem minket hajtottak ezekre a munkákra.

Az ipolyság-lévai országút vonalán az oroszok elfoglalták a falvakat, Lévat is, miközben a szomszédos községeinkben, Pereszlényben, Visken, Visk-Újmajoron, Bernecebarátiban, Kemencén, Paláston még németek tartózkodtak. Kistúr, Középtúr, Felsőtúr községekben, a Korpona és a Selmec patak völgyében, továbbá Szalatnyán, Egegen és Gyűgyön viszont oroszok voltak.

Az országúton vonuló „szovjeteket” a német és magyar tüzérek Bernecebaráti felől ágyúzták, aknázták. Így Gyerket, Kistompát, Horvátit is több találat érte. Sőt néhányszor a német „Stukák” még bombázták is ezeket a községeket. 1944. december 22-én ilyen bombatámadás érte Kistompát, s éjjel Ipolyvisk felől visszajöttek a németek. Palást felől pedig Szalatnyára. Vagyis bekerítették a már Léváig eljutott oroszokat. Másnap a minden oldalról támadó oroszok legyőzték őket.

A németek egy szörnyű vérengzését is meg kell említeni: Amikor az oroszok kiverték őket Szalatnyáról, a faluban visszamaradt néhány trénszekerük, bizonyos készletekkel (élelem, pokrócok, ruhaneműk). 23-án visszajöttek a németek, s keresték a trénszekereiket. Közben a készleteket részben az orosz katonák s a helyi civilek (magyarok), részben az itt lakó cigányok szétlopkodták. A németek megkérdezték a helybelieket, kik rabolták el. A felelet az volt, hogy a cigányok. Erre a németek összeterelték a cigány családokat. Kivéve azokat, akiknek a férjeik, fiaik a frontokon voltak. Beterelték őket egy putriba, azt leöntötték benzinnel, s az ablakokon kézigránátokat dobáltak be rájuk. Így, ilyen brutálisan oltották ki 56 cigány életét. Egyetlen kislánynak sikerült az égő házából kimenekülnie. Ezzel csak azt akartam mondani, hogy a német SS-katonák, illetve a fasiszták is végrehajtottak számos mészárlást az ártatlan emberek között. Főleg persze a koncentrációs táborokban, gázkamrákban!

Amikor az oroszok visszafoglalták e három községet, sok katona elesett mindkét részről. S mindhárom községben több civil áldozat is volt.

Az oroszok ezután már végérvényesen itt maradtak. Karácsony napjaiban s pár napra utána elfoglalták a fentebb leírt falvakat is, melyek bázisaiból az vittek el, amit akartak! Persze, ingyen! Nekik a „szabadrablás mindenütt meg volt engedve”! Nőket is követeltek, s megerőszakolták őket. Persze voltak közöttük becsületes katonák is! Számtalan olyan jó cselekedetet is tapasztaltunk a részükről, amit úgy szoktak jellemezni, hogy „még az ingét is bajlandó volt odaadni a rászorulóknak”. Ugyanakkor a helyi vezetők is igyekeztek több községben kiharcolni a „szabadrablás” kínálta lehetőséget! Az oroszok beleegyezésével, esetleg segítségével bútorokat, bízósértéseket, ruházati cikkeket sajátítottak el! Az orosz katonák – amíg a civilek a pincékben, bunkerekben tartózkodtak – a kamrákból elvitték a zsákokban talált gabonát s egyebeket. Ezeket Felsőszemerédre, a földbirtokosok kastélyaiba vitték. Egy alkalommal, a pincéből bazajövet (nem volt saját pincénk) én is szemtanúja voltam egy ilyen esetnek: az oroszok szekere éppen az udvarunkból bajtott ki a gabonánkkal. Futottam utána, s láttam, hogy az országúton Felsőszemeréd felé tart.

Később, 1945 augusztusában-szeptemberében e szemerédi földekre „bajtottak” bennünket: szedtük föl a gabonát, s bordtuk teherautókkal a saját állomásunkra a vagonokba, melyek a Szovjetunióba indultak, a maguk élelmezésére. Nálunk, Kistompán a vasútállomáson több tucat vagon gabona, kukorica gyülemlett fel, ponyvakkal letakarva, amit Magyarországon szedtek össze; ezt 1945 őszén szállították „baza”!

Léváról és a Garam bal partjának községeiből kitelepítették a civileket, azzal az indokkal, hogy ha a németek ellentámadást intéznének, illetve lőnék ezeket a községeket, sok civil esne áldozatul. Hogy aztán mit bordtak el az üresen hagyott házakból, arról inkább ne beszéljünk.

Az „evakuált” családokat az Ipolyság környéki falvakban helyezték el: Gyerken, Kistompán, Horvátiban, a három Túron, Paláston stb. (Az evakuálás magyarul kitelepítést, kimenekítést jelent.) Őket akkor evakuáltaknak nevezték. Nálunk két rokon család volt Deménдрől és kettő Tergenyeről. Ozsvald Árpád mesélte egyszer, hogy ők Nemesorosziból Gyerken voltak. Duba Gyula pedig le is írja az Ívnek a csukák című regényében, hogy ők Palástra kerültek Füzesgyarmatról. Persze minden házban több-kevesebb orosz katona is el volt szállásolva! Mi otthon a döngölt földön, szalmán aludtunk, a két család pedig a fűtetlen kamrában. Az ágyakat az orosz tiszteknek kellett átadnunk.

Szóval, teljes volt a felfordulás...

•

Amikor a Garamon átkelve előrenyomultak az oroszok, a falvakból lassan eltűntek a katonák, de mindenütt maradt egy rendfenntartó egység. Ők a GPU (Orosz Politikai Rendőrség) katonái voltak. Ha valahol rendbontás történt volna, ők voltak bízottak rendet csinálni. Tőlünk civileket nem hurcoltak el orosz hadifogságba (szerencsénkre!).

Május 8-án este arra lettünk figyelmesek, hogy a GPU-sok az utcán végigvonulva a levegőbe lövöldöznek géppisztolyaikkal. Mindenki megrémült, majd ballottuk a kiáltásaikat:

– Vojna kaput! (Vagyis vége a háborúnak!)

Ekkor köszöntött ránk a b é k e !...

A b é k e ?...

...és megjött a béke

1945. május 9-e után, de már korábban is megjelentek községeinkben a „csehszlovák batóságok”, mondván, hogy újra megalakult a csehszlovák állam.

Azt hittük, hogy megint csehszlovák állampolgárok lettünk. Tévedtünk!

Rá kellett eszmélnünk, hogy „minden jogtól megfosztott magyarok lettünk a szülőföldünkön”. – És megtudtuk, hogy 50 kilós csomagokkal ki leszünk telepítve Magyarországra! A németek pedig a Szudéta-vidékről, Csehsországból, és persze Szlovákiából is Németországba!...

A gyűgyi szlovák–magyar batárról a vámőrök, a csendőrök és a hivatalnokok leköltöztek Ipolyságra és a környékbeli falvakba. Elfoglalták az „ezeréves és jogos földjüket”, az Ipoly, vagyis a „hajózható Ipoly folyam” jobb oldalát. Felállították a batárállomást Ipolyság és Parassapuszta között. Ezen át felénk már csak orosz katonák jöttek, igaz, ők szabadon mehettek Magyarországra irányába is.

A falvakban megjelentek a civil rendőrök (detektívek), akik a háború alatt az önmagukat kinevező vezetőkkel megtárgyalták, kit kell elvinni koncentrációs táborba. Keresték, hogy kik voltak tagjai a „levente pártnak” (ilyen nem is létezett!) s más magyar pártoknak. Kistompáról elsőnek két „proletárt” vittek el a korponai táborba: Péli Pált és Pistrik Józsefet, akik 1919-ben és utána is a kommunista párt tagjai voltak. Kőbányában robotoltak, majd fél év után bazaengedték őket, mivel semmilyen vádat nem tudtak felhozni ellenük.

Micsoda megtévesztés, mekkora kortévesztés a II. világháborúban győztes kommunisták részéről ez a cselekedet, akik pár éve még azt hirdették, hogy „világ proletárjai, egyesüljetek!”. Meg azt, hogy minden ember, minden nemzet egyenlő. A kommunista eszmék szerint nem létezik faji és nemzeti megkülönböztetés (jogfosztása az ártatlan, büntelen embereknek), ellentétben a fasiszmussal!

Új urainktól, az itt-ott kézhez kapott újságokból azonban lassan megtudtuk, hogy Moszkvában Sztálin és Gottwald elvtárs már megfogalmazták azt, amit 1945. április 5-én a kassai kormányprogramban papírra vetettek: A ma-

gyarok jogvesztését és kiűzését Csehszlovákiából! Mertbogy 1945 után Csehszlovákia a kommunisták és demokraták vezetésével „kommunista nemzetállam” lesz!

Hát ez volt a „kortévesztés”, az anakronizmus!

Éppen ezért tekintsünk vissza egy kissé a múltba. Az 1920-30-as évekre, amikor Gottwald, Široký (korábban Széles volt a családi neve, amit szlovákosított), Bacílek, Major István és társaik járták a magyar falvakat, gyűléseket tartva a kommunisták részére Ipolyságon és másutt, melyek során a „proletár nemzetköziséget” hirdették. Ipolyságon Dudok József kommunista molnársegéd bázában tartottak előadásokat, ahol ingyenesztot és -szállást kaptak. Ezek a „vendégeskedő elvtársak” 1945 után kijelentették, hogy „magyarok nem lehetnek kommunisták” az új államban, így Dudok József sem! Azt javasolták neki, hogy önként távozzanak Magyarországra, s ott lépjenek be a kommunista pártba!

A magyar sajtó, a magyar iskolák megszűntek. A Pravda című kommunista újság fejlécén továbbra is nagy betűkkel ott díszlett: Világ proletárai, egyesüljetek! – persze csak szlovákul: Proletári všetkých krajín, spojte sa! (Mellesleg a „pravda” „igazságot” jelent.) A demokraták lapjának (ČAS) a fejlécén Masaryk, az első csehszlovák államelnök jelszava díszlett: Pravda zvít’azí! (Az igazság győz!)

Vagyis a saját bőrünkön kellett tapasztalnunk, hogy az „új kommunizmus és új demokrácia” jelszóba burkolva valójában a fasiszmus folytatódik.

A helyzet illusztrálására ide kívánczok egy élményem 1975-ből: A CSEMA-DOK Központi Bizottságának pozsonyi ünnepi üléséről gyorsvonattal utaztunk hazafelé Poszpis Józsi bácsival; kettesben voltunk a fülkében, amikor ezeket mesélte el:

„Én Vágtornócon voltam községi bíró a kommunista párt részéről az I. Csehszlovák Köztársaság idején. 1938 szeptemberében nagyszabású tüntetést rendeztünk Vágtornócon, hogy a magyarok lakta vidékeket ne csatolják vissza Magyarországhoz. Ugyanis ott nem volt engedélyezve a kommunista párt, Csehszlovákiában viszont igen. Annak ellenére, hogy Masaryk elnök esküdt ellensége volt a kommunistáknak. Vágtornócra összehívtuk a környék kommunistáit manifesztációra. Ott voltak a párt vezetői: Major István, Široký, Lőrincz Gyula és mások. Én vezettem a felvonulást az élen baladva a fenti vezetőkkel.

1945. április elején, amikor a szovjet csapatok elfoglalták a falunkat, összehívtam a kommunistákat és átvettük a község vezetését. Újra én voltam a községi bíró. 1945 nyarán, amikor kezdett helyreállni a »rend«, megjelentek nálam a szlovák elvtársak, és kijelentették, hogy nem lehetek tovább községi bíró, sem párttag, mert magyar vagyok! Erre én nagyon megdübödtem, kiabáltam velük, hangoztatva, hogy mi korábban nemzetköziséget hirdettünk és

vallottunk! Nekem érdemeim vannak a párt megalapításában! De mindezek dacára egy, a faluba akkor beköltözött szlovákot ültettek a helyembe.

Elutaztam hát Pozsonyba, Szlovákia Kommunista Pártjának Központi Bizottságára. Bacílek elvtárs, régi elvbarátom volt akkor a párt első titkára. A bejáratnál örök állták el az utamat. Én nagy hangosan magyarul Szabadság!-ot köszöntem nekik. S mondtam, hogy azonnal vezessenek be Bacílek elvtársához. Ők szlovákul válaszoltak, hogy azt nem lehet! Még dühösebb lettem, s mondtam, hogy menjenek be hozzám és jelentsék, én vagyok itt, Poszpis József. Bement valamelyikük, jelentette, majd kijött és mondta, hogy bemehetek. Ott is hangos Szabadság!-ot köszöntem a régi elvtársamnak. Bacílek intett, hogy ne beszéljek magyarul. – Miért – kérdeztem. – Azért, mert itt nem szabad magyarul beszélni! Majd elmagyarázta, hogy magyarként nem lehetek községi bíró, sem párttag Vágtornócon. A magyar nagyközségben! Igyekezett meggyőzni, hogy önként távozzak Magyarországra, még a kitelepítésünk előtt, s ott lépjek be a kommunista pártba! Kapok majd tisztséget is! Hiába vertem az asztalt, ő elmondta, hogy a kommunista pártnak már ezek az elvei: magyarok nem lehetnek párttagok és nem is élhetnek Csehszlovákiában. Csehszlovákia, mondta, a kommunista párt vezetésével a csebek és szlovákok nemzetállama lesz!

S még egy eset: Szabó József Horvátiban volt kovácsmester. Behívták katonának, kivitték a frontra. Ott átszökött az oroszokhoz, mivel kommunista volt, s beállt a Szovjetunióban szervezkedő csehszlovák hadtestbe. A Duklánál is harcolt Csehszlovákia felszabadításáért. Hazajövele után még is sikerült őt meggyőzniük, hogy mint magyar nemzetiségű itt nem lehet kommunista. Önként költözött át családotul Magyarországra.

A kassai kormányprogram, a magyarok kollektív bűnössége, a beneši dekrétumok

A kassai kormányprogram

Mielőtt e témáról – az eddig leírtakon túl – némi adattal szolgálhánk, egy múltbeli tény is idekíváncsozik:

Csehszlovákia Kommunista Pártjának igazolványában 1918–1938 között minden szöveg az országban élő összes nemzet és nemzetiség nyelvén volt ki-nyomtatva

Vagyis: csehül, szlovákul, németül, lengyelül, magyarul és ruténul. 1945 után a cseh országrészen kinyomtatott pártigazolványokban már csak csehül, a szlovák országrészen csak szlovákul. Vagyis a „nemzetközi kommunizmus” „nemzeti kommunizmussá” alakult! Hol voltak már az addig hirdett „nemzetköziség” elvei!

Beneš államelnökről még el kell mondani: 1938-ban Londonba emigrált, ahol a csehszlovákiai demokrácia folytatásaként emigráns kormányt alakított. A II. világháború vége felé, amikor már biztos volt, hogy a németek elvesztik a háborút, s az is, hogy Közép-Kelet-Európa országai szovjet fennhatóság alá kerülnek, átvándorolt Moszkvába, mivel ez az új térkép az USA–Nagy-Britannia–Szovjetunió közös megegyezésével született. Noha addig nem akart a kommunistákkal tárgyalni, most erre kényszerült. Azért is, hogy az új Csehszlovákiában újra államelnök lehessen. Vagyis Sztálinnal és embereivel tárgyalt.

Tebát mint elmondottuk, a „kassai kormányprogram” már Moszkvában megszületett; az ott lévő kommunista vezetők dolgozták ki, élükön Klement Gottwalddal. 1945. április 5-én kassai kormányprogramként hirdették ki, noha korábban készítették el! S a valóságban ez nem is kormányprogram, hanem a kommunista párt programja volt! Ám az új kormánytagok, akik Kassán ott voltak, utólagosan jóvábagyták és aláírták. Beneš viszont megtagadta annak aláírását! Neki már balsejtelmei voltak az ő „demokráciájukat” illetően. Kezdett belelátni a kártyájukba: a demokratákat el akarják tüntetni az új államrendszerből. Még ha a programnak új nevet adtak is: Csehszlovákia Kommunista Pártjának útmutatása a jövődő politika számára. Mégpedig Gottwald aláírásával.

A magyarok kollektív bűnössége

A kassai programban azt is jóvábagyták, hogy a németek mellett a magyarokat is megfosztják jogaiktól. Elvesztik állampolgárságukat, elkobozzák összes vagyonukat – és kitoloncolják őket Magyarországra!

Vagyis a trianoni diktátum államhatárait jogfolytonosnak tekintették. Ám az akkor aláírt kötelezettségeiket a nemzetiségekkel szemben már nem tartották magukra nézve kötelezőnek.

Itt meg kell jegyeznünk, amit már korábban is leírtunk: Trianonban tudatában voltak annak, hogy a szlovákok magyar lakta városokat, falvakat kaptak tulajdonba. S most az ezer éve itt élő őslakosokat akarják kiűzni a szülőföldjükről!

Vajon a demokrácia, a kommunizmus vagy a fasiszmus elvei alapján kezelték-e minket saját falvainkban és városainkban?

A jelszót mindenütt fennhangon hirdették: „Na Slovensku – po slovensky!” – vagyis: „Szlovákiában csak szlovákul szabad beszélni!” S nem egy esetben előfordult, például Ipolyságon, hogy azokat, akik az utcán egymás között magyarul beszéltek, a „bevándorlók” megverték!

A németek és a magyarok kitelepítését és vagyonuk elkobzását elő kellett terjeszteni a nyugati nagyhatalmaknak is. A németek kitelepítését jóváhagyták, a magyarok esetében viszont fenntartásaik voltak. Még megfontolásra sem fogadták el a javaslatot. Így nem lehetett bennünket „azonnal” átdobni a trianoni határon, a „hajózható” Ipolyon!

Még ezt is meg kell jegyeznünk, hogy ez a jogfosztás kiterjedt a ma, holnap és azután születendő gyermekekre is!

A beneši dekrétumok

Igaz, a kassai kormányt sem választották, ők magukat nevezték ki, de választott, illetve semmilyen parlament sem volt. Ezért a törvényeket az újra tisztségbe helyezett Beneš elnök „elnöki dekrétumokkal”, azaz rendeletekkel, határozatokkal szabályozta. Ezek voltak a „HÍRHEDT BENEŠI DEKRÉTUMOK” jogaink megfosztásáról. Noha biztos, hogy nem egyedül dolgozta ki őket.

(Ezekről a továbbiakban még szó lesz. Sőt azok hamisságairól is, de már itt meg kell jegyeznünk, hogy a dekrétumok a cseh és szlovák törvénytárban mindmáig mint „érvényes törvények” szerepelnek! Pedig hát azóta régen megszűnt a „beneši demokrácia”, a „gottwaldi kommunizmus”, a kiagyalóik is régen meghaltak. Sőt a csehszlovák állam is megszűnt! Viszont az utódállamok, a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság e dekrétumokat érvényesnek tartja!)

Ma, amikor ezen sorokat írjuk, 2001-ben, azt is figyelembe kell vennünk, hogy ezek a magyarok jogfosztásáról és vagyonuk elkobzásáról szóló dokumentumok 1945–46-ban lettek megfogalmazva. Nem tudjuk, arra várnak-e az államok vezetői, hogy mint érvényes rendelkezéseket előbúzzák a fiókból és újból érvényesítsék velünk szemben?!

Kollektív bűnösségünk

Hogy miért lettünk kollektívan bűnösök mi, akik itt születtünk és itt élünk, élünk, sosem fogjuk megérteni. És sosem fogjuk elfogadni. Hiszen mi soha senkit nem bántottunk! Amint azt már korábban is leírtam, az 1930 körüli években kezdődött meg a szlovákok betelepülése az Ipolyság környéki magyar falvakba – de az itteniek közül senki nem bántotta őket, sőt hajlandók voltak velük együtt élni!

Az is közismert tény, hogy a nyugati nagybatalmak 1938-ban a müncheni egyezmény aláírásával feláldozták Csehszlovákiát Hitlernek! Mi, Csehszlovákiában élő magyarok ebben a legkisebb mértékben sem vettünk részt!!!

Miért lettünk hát bűnösök?

Minket a csehszlovák állam megbízottjai aláírásával csatoltak vissza Magyarországhoz! És a szlovákok ugyancsak elszakadtak Csehországtól, önálló államot alakítva. S köztudott, hogy Hitlerék oldalán részt vettek a Lengyelország elleni háborúban 1939-ben, a magyarok nem. S előbb mentek barcolni ugyancsak a németek oldalán a Szovjetunió ellen is. Ők mégis mint győztes állam kerültek ki a német fasiszmus elleni háborúból. És a „Soba többé fasiszmust!” jelszó alatt fasiszta módszereket alkalmaztak 1945-től a németekkel és a magyarokkal szemben!

1945 és az utána következő évek

Jogfosztottak lettünk. És a csehszlovák vezetők a Szovjetunió bathatós támogatásával megkezdték a „nemzetállam” kialakítását. A németeket gyors intézkedésekkel kitelepítették! Voltak esetek, hogy az ebéd főtt a tűzhelyen a német családoknál, a tányérok az asztalokon terítve voltak – és jött a karbatalom, az asztaloktól szedte fel a családokat, s máris vitték a batárra, ahol átdobták őket. A házukba költöző csehek és szlovákok máris ebédhez ültek, és a tűzhelyen még a tűz sem volt kialudva!

Ennek befejeztével ezt akarták tenni velünk, magyarokkal is! Bizonyítéka ennek az is, hogy szovjet támogatással propagandát fejthettek ki Magyarországon. Járták a szlovákok lakta településeket, hívták őket, hogy költözzenek „őshazájukba”. (No, nem az őseik földjére, a hegyek közé, hanem a magyarok házaiba, földjeire.) Ígérték, hogy terített asztalok várják őket, megüresedett házak, birtokok, s a kamrákban lógni fog a kolbász, sonka, szalonna. A szekrények is tele lesznek ruhákkal stb. S valóban így is lett volna, ha minket is 50 kilós csomaggal dobhattak volna át a batáron! Még olyan mesét is mondtak nekik, hogy kolbászból lesz a kerítés! – Vagyis Meseországba jönnek!

Illusztrációképpen itt kell elmondanom, hogy 1946-ban meglátogatta Ipolyságot dr. Gustáv Husák, Szlovákia Kommunista Pártjának későbbi fő-

titkára, aki ekkor a magyarok kitelepítésére felállított „kitelepítési bizottság” vezetője volt. Autókkal jöttek Léva felől az országúton, Tompán és Gyerken keresztül. Tompán a vashídnál az ide már betelepült szlovákok várták a delegációt. Megálltak és ezzel a kommunista jelszóval üdvözölték őket: „Kladivo a kosák – nech žije Husák!” (Kalapács és sarló – éljen Husák!) Vagyis kommunista szimbólumok és jelszavak!

Husák Ipolyságon, a Fő téren beszédet tartott, a vállalatok alkalmazottjai ki voltak vezényelve meghallgatni őt. S ő, a „kommunista”, az Ipoly felé mutatva (amely a várost szeli ketté) ezt kiabálta, öklét rázva: A magyarok itt lesznek átdobálva az Ipolyon 50 kilós csomaggal!

Kommunista jelszavak – kommunista elvek!

Földreformok – földosztások

Az első földreform Csehszlovákiában

Az első földreform 1925 táján valósult meg az országban, amikor is a nagybirtokok földjeiből bizonyos százaléknyi földet kiosztottak a csaknem vagy teljesen földteleneknek.

A mi három községünkben ez így történt: Gyerken nem volt magánmagybirtok, csupán egyházi birtok a káptalan tulajdonában. Ebből már korábban kapott az államtól ingyen mint arra jogosult „legionárius”, Ján Babka, a gyermeki Major dűlőben. Ott feküdt a Kismajor (cselédek lakása, istállók), s Babka állami támogatással a felette lévő dombon építtetett magának csinos házat. A lakosok 1925-ben kaptak a birtokból, a Babkáé mellett, a dombon 1-2 kataszteri hold földet. Főleg a földdel nem rendelkező zsellérek, nincstelenek.

Kistompán a Külsőtag dűlőben szintén adtak 1-1 kataszteri holdat. Ugyanennek a dűlőnek az északi felében, ugyanígy a horváti lakosoknak, ugyanennyit. Ezt a Szabados-nagybirtokból kapták. Ugyancsak a Szabados-nagybirtokból adtak Horváti község déli részén ház helyeket, s ott házakat építettek. Tompán pedig a báró Ivánka birtokából kaptak az út mellett ház helyeket az ezt igénylők. Gyerken is, a temető mögött, a vasút irányában. E belterületeket mindhárom községben Újteleknek keresztelték el. A földeket ugyanígy mindhárom községben Proletároknak. Mivel nagyobb részben földnélküliek kapták.

A Proletár dűlőben kiszagzák is földhöz juthattak, ha igényelték. Mégpedig nemzetiségre való tekintet nélkül, tehát az ide bevándorolt szlovákok s a helybeli magyarok is. Hogy az állam a nagybirtokosokkal hogyan rendezte el a dolgot, nem tudom, de az új tulajdonosoknak fizetniük kellett a nekik jutott földekért, háztelkekért. A legtöbbet kölcsönöket vettek föl, és azt éve-kig törlesztették. A tulajdonosok földjeit telekkönyvileg a nevükre írták.

Magyar földreform – 1944

1938 után Magyarországhoz tartoztunk. A földreform 1944-ben zajlott, amikor is a nagybirtokokból osztottak ki ugyanígy földeket. Nemcsak a zsidó nagybirtokos földjeiből, hanem ismét Ivánka báróéból is. Gyerken már 1939-ben kiosztották a földeket a Babka-birtokból, mivel ő 1938-ban, a magyarok bejövetelekor föbe lőtte magát.

Földet kaptak ugyanígy a földnélküliek s részben a kisgazdák is, mégpedig mind az őslakosok, mind az ide betelepült szlovákok. S ugyanígy ekkor is fizetni kellett az államnak a földekért. A legtöbben nagyobb kölcsönöket vettek föl a földvásárlás első részleteinek befizetésére. A nagycsaládosok ekkor több hold földet is kaphattak.

Mindössze egy évig használták ezeket a földeket, mert jött a háború és a „felszabadítás”.

A „nemzeti földreform” Csehszlovákiában

A kassai kormányprogram értelmében új, most már „nemzeti földreformot” valósítottak meg. Ezek szerint elsősorban elvették a „magyar rendszerben” kapott földeket a lakosoktól, de kölcsönük a bankokban és más bitelezőknél megmaradt! Így a földekből már nem volt hasznuk, ám a kölcsönöket évekig törlesztették!

Az így elvett földeket szétszították a szlovákok között, mégpedig ingyen. S később telekkönyvileg is a nevükre írták!

Ekkor jöttek a falvainkba az első kolonisták, a legtöbben 1945. október 1-jén költöztek ide. S valamennyien 10 hektár vagy több földet kaptak egyenként (családonként) az államtól – ingyen. Ez időben költöztek Horvátba az első szlovák családok, Körmöcbánya környékéről, Ihrác és Nevolné községekből, itt véglegesen letelepedve. S 1945 ősztől a betelepülők száma egyre nőtt.

A magyar földreformra még vissza kell kanyarodnunk. Ugyanis Horvátban egy másik földosztás is zajlott. A Szabados-féle nagybirtokon évtizedekig dolgozó béreseknak ekkor, a korábbi időkből is ismert, más országokban is foganasított „végkielégítés” címén joguk volt a ledolgozott évek arányában ingyenföldből jutni.

Mivel itt a zsidó nagybirtok 1944-ben, a zsidók elhurcolásakor megszűnt, a cselédek kaptak néhány hold földet, és a béresházakban is tovább lakhattak. Ezeket a földeket is a nevükre írták a kataszterben mint törvényes juttatásokat.

1945. október 1-jén pedig ez történt:

A béreseknél (szegény proletárok voltak mindannyian!) megjelentek a csehszlovák csendőrök és felszólították őket, hogy 3 órán belül (!!!) hagyják el a bázakat, mert jönnek bele még azon a napon a szlovák „kolonisták”. Óriási riadalom, sírás, jajgatás támadt. A béresek között akadtak szlovák származásúak, született szlovákok is, de senkinek nem volt irgalom! A csendőrök kirakták szegényes holmijaikat a bázakból. A falu lakosai fogadták be őket házaikba. Természetesen elvették tőlük a jogosan kapott végkielégítés-földeket is!

Még meg kell jegyeznünk, hogy a kolonistákat akkor nálunk, az őslakosok között „partizánoknak” nevezték, mert állítólag ők voltak azok, akik a szlovák nemzeti fölkelésben a „német fasisztákkal szemben barcoltak” Csehszlovákia felszabadításáért! S azt is mondták nekünk, hogy nekik mint partizánoknak mindenre joguk van! Ezt gőgös viselkedésükkel ki is mutatták!

Meg azt is mondták róluk, hogy ők mind kommunisták! S mint látjuk, igazi fasiszta módszereket alkalmaztak! Joguk volt a magyar „proletárokat” kizárni a bázakból és elvenni földjeiket, amelyeket sok évtizedes béresmunkáért törvényesen kaptak!

S hogy mi mindenre volt még joguk? Hát íme, ez is megtörtént Horvátiban:

1947. december 26-án, karácsony másnapján, azaz Szent István vértanú ünnepén táncmulatságot rendeztek Horvátiban a kultúrbázisban. S ott éjjel tájban hasba szúrták Csernák István 23 éves fiatalembert, aki bele is halt a sérülésbe! A hasa bal oldalán éppen a főútőteret vágták el, s nagyon gyorsan elfolyt a vére. Mire a tompai vasútállomásra futottak (csak ott volt telefon), hogy Ipolyságról orvost hívjanak, s mire kijöttek a mentők, ő már elvérzett és meghalt. A kórházba kellett szállítani az apját, id. Csernák Sándort is, mivel a kultúrbázisból kifelé menekülve a gyilkosok őt is hátba szúrták, szétvágták egyik veséjét. Ő valamivel később halt meg.

Idővel kitudódott, hogy két kolonista fiatalember előre megfontolt szándékkal „magyar vért akart ontani”. Már délután megköszörülték törjeiket, s ezekkel mentek a táncmulatságra... Kisebb börtönbüntetést kaptak a kettős gyilkosságért. Persze, a börtön után nem mertek a faluban lakni. Az idetelepült kolonisták mind katolikusok voltak, illetve egyesek „bithű” kommunisták. Később kiderült, hogy akadtak közöttük volt „Hlinka-pártiak” (ez a párt volt a fasiszta Szlovák Államban az egyetlen létező, azaz fasiszta párt). Nekik felkínálták a lehetőséget, hogy ha hajlandók magyar faluba települni, akkor nem lesznek elítélve. Sőt, megkapták a tíz hektár földet is. A lényeg az volt, hogy magyar faluba menjenek „bonfoglalásra”! Volt köztük egy, aki a Hlinka-Párt tagjaként otthon községi bíró is volt. S a báború után nem vonták felelősségre!

Másik községünkbe, Tompára ugyancsak 1945 őszén jöttek a kolonista partizánok, három család. A Besztercebánya és Zólyom között fekvő Hrochot és Zolná községeiből. Két család evangélikus, egy pedig katolikus volt. Kaptak 10-10 hektár földet abból a volt Ivánka-birtokból, amelyet elkoboztak azoktól, akik a magyar rendszer alatt jutottak hozzá, illetve részben már az árát is kifizették.

Persze az itteni szlovákok is ingyenföldet kaptak (a magyarok nem!), és nevükre írták a telekkönyvbe. Tompára visszatért Páricka földbirtokos is, aki 1945-ben az államtól nyerte a birtokát ingyen, mivel legionárius volt Oroszországban, és a csehszlovák légió tagja; 1918–1919-ben harcolt a kommunisták ellen.

Gyerkre kolonisták nem jöttek. A Babka-féle nagybirtokot visszakapta annak egyik rokona, s Páricka bérletben műveltette a földeket, melyeket a helybéli magyaroktól ugyancsak elkoboztak.

Gyerkre először két személy költözött, akik úgymond „gondnokságot” (szlovákul: správca) gyakoroltak Pásztor Györgyné kis szatócsüzletében. Majd rövidesen a tulajdonost „kitessékelték” az üzletéből. Az egyik egy katonai egyenruhában járó, hadnagyi rangot viselő partizán volt. A rangja úgynevezett kikölcsönzött rang volt (szlovákul: prepočizená hodnosť), amit mint partizán kapott, minden tiszti kiképzés nélkül. Majd elment a faluból, s a társának költözött ide a családja is.

A további „partizánok” csak a deportáláskor jöttek Gyerkre, s elfoglalták a kitelepítettek házait. (Ez egy későbbi téma.)

Még el kell mondani, hogy ezek a idetelepültek átvették a községek és pártok vezetését a falvakban, mindenütt, nemcsak a mi három falunkban. Vagyis leváltották a front alatt „önmagukat megválasztott” magyar kommunista vezetőket.

Az új közigazgatás

A háború alatti önjelölt vezetőket leváltották. Helyükre újak, ám nem a nép által szavazáson választott községi vezetők kerültek.

Gyerken Tamás József lett a községi bíró, aki ugyan magyar volt, de ekkor még egyetlen szlovák sem lakott a faluban. Ő pedig az első Csehszlovák Köztársaság idején a Hodža által vezetett Csehszlovák Agrárpárt tagja volt. Talán csak egyedül a faluban. (A lakosok többsége az Egyesült Magyar Párt tagja volt, néhányan pedig a kommunista párté, valamint a szociáldemokrata párté).

Tompán a bíró Stiegel János lett, aki szlovák volt; 1930-ban Korponáról települt a faluba.

Horvátiban pedig Benedek Pál, majd unokaöccse, Benedek József lett a bíró. Magyarok voltak; ekkor még nem lakott szlovák a faluban.

A közigazgatás megnevezése mindjárt 1945-ben megváltozott. Az addigi községi képviselő-testület és községi bíró helyébe, persze kizárólag szlovák elnevezéssel, a miestný národný výbor és a predseda mnv (miestneho národného výboru) került.

(Magyarra lefordítva: helyi nemzeti bizottság és a hnb elnöke [helyi nemzeti bizottság]).

Ez lett a népi közigazgatás. Magyarországon: községi tanács.

Elrendelték, hogy sehol nem lehetnek magyar hnb-tagok és hnb-k sem. A magyarok lakta falvakban felsőbb rendelkezésre megalakult a miestna správna komisia és a predseda msk (miestnej správnej komisií).

Magyarra lefordítva: helyi közigazgatási bizottság és a hb elnöke.

•

A körjegyzőségek elnevezése is megváltozott. Addig obvodný notariat (körjegyzőség) s obvodný notár (körjegyző) volt, majd obvodný úrad msk (helyi közigazgatási bizottságok körzeti hivatala) lett.

A helyi közigazgatási bizottságok élére mindenütt a már ide betelepült szlovákok kerültek! Ugyanígy a helyi pártszervezetek élére is. Értsük alatta Szlovákia Kommunista Pártját. Tagjai szinte kivétel nélkül betelepült kolonisták lettek. Létezett ugyan demokrata párt is, de ennek taglétszáma elenyésző volt.

Gyerken egyelőre Tamás József maradt az msk elnöke, mivel még nem voltak szlovákok a faluban!

Tompán Ondrej Hraško kolonista lett a „predceda” msk, a kommunista párt elnöke pedig Juraj Šiandor st.; ugyancsak kolonista. (Megjegyezzük, hogy az elnök elnevezés szlovákul „predseda”, de Hraško, aki csak egy nyelvet beszélt, a szlovákot, így írta a tisztségét: „predceda”, vagyis távol állt tőle anyanyelve helyesírásának ismerete!)

Horvátiban Jozef Krist lett a „predseda”. Ő az 1920-as években Csehszágából költözött a faluba, s itt feleségül vette a magyar Szabó Veronikát. Pályamunkás volt a vasútnál. 1938-ban hazatelepült, majd 1945-ben visszajött. A kommunista párt tagja volt.

Műveltsége „akkora volt”, hogy ittléte alatt sem a szlovák, sem a magyar nyelvet nem tudta elsajátítani. A nevét aláírnia is percekig tartott, majdnem teljesen analfabéta volt. Az 1945 utáni vezetésnek ez teljesen megfelelt.

Felsőbb közigazgatási szervek

Mivel újra a csehszlovák közigazgatásba csöppentünk, visszaállították a Korponai Járási Hivatalt. Ennek már csak szlovák neve volt: Okresný úrad Krupina.

Majd visszaállították ennek kirendeltségét. Elnevezése: Okresný úrad Krupina – Expozitúra Šaby (Magyarul: Korponai Járási Hivatal Kirendeltsége Ipolyságon.) Ennek vezetője Ipolyságon Pertzián lett, az addigi körjegyző Hontnémetiben, aki 1934-ig Gyerken volt körjegyző. Hibátlanul beszélt magyarul. Nevéből ítélve német származású lehetett.

Felsőbb szerv volt a kerület: Krajský národný výbor Banská Bystrica.

(Magyarul: Kerületi Nemzeti Bizottság Besztercebányán, ami ugye a volt megyei hivatalnak felelt meg, amely 1925 után nálunk Zólyomban székel.)

Az országrész 1938-ig Szlovákia volt, ezzel a névvel: Krajina Slovensko. (Magyarul: Szlovenszko Országrész) Egyetlen miniszter irányította a prágai kormányon belül.

Most, a kassai kormányprogram értelmében, nagyobb önállóságot kapott az Országrész, s majdbogynem kormánynak nevezhető megbízottak álltak az élén: Sbor povereníkov, Bratislava (Magyarul: Megbízottak Testülete, Pozsony.)

Persze, magyar megnevezés hivatalosan már nem létezett!

S még egy fontos új szerv alakult meg: Osídlovací úrad Praha, szlovákiai szinten Osídlovací úrad v Bratislave. Ennek kerületi (valamint megyei) szervei: Krajský osídlovací úrad, Okresný osídlovací úrad. (Magyarul: Kitelepítési Hivatal, Prága, Pozsony, valamint ennek megyei és járási szervei.) Ezek nagyon fontos szerepet töltöttek be a deportálásban és kitelepítésben! Mint már szóltunk róla: Gustáv Husák elvtárs volt ennek a főnöke. (Évek múlva ezen tevékenységéért bebörtönözték!)

Azt, hogy nem akasztották föl, amikor már a kitelepítéseket elítélte a párt, annak köszönhette, hogy jogász volt, így megvédte magát, s csak börtönre ítélték. Míg másokat: Slánskyt Prágában és több magas beosztású társát halálra ítélték. Husák később, évekkel a börtönből való szabadulása után Csehszlovákia Kommunista Pártjának főtitkára, majd az ország államelnöke lett!

***Reszlovakizáció,
deportálás,
kitelepítés,
lakosságcsere***

***Sorsüldözött magyar, kitől
A végzet elrabolta honod,
Jó vagy rossz léssen
Sorsod idegenben,
Új hazát lelsz-e, vagy mostohaföldet,
Szülőföldedet soha ne feledd el!***

Felvidéki magyarok

*Földjén idegen lett, árva nép,
Vihar sújtotta rab-magyar,
Szereté bár mindenik rögét,
Szülőföldjén mégis hontalan.*

– Miért?

*Tiporják álnok, zsarnok badak,
Kínozza asszonyt, gyermeket,
Nincs, aki nyújtana segélyt;
Rabságra burcolt emberek.*

– És mindez miért?

*Szülőföldjének mostobagyermeké,
Tán az anyaföld tagadta meg?
A föld, amelyen küzdött e nép,
Mostoha hozzá nem lehet!*

– Hiszen miért?

*És mégis, mégis, olyan elbagyott,
Kacagva nézi a nagyvilág,
Amint könyörög és sír a nép,
De nincsen, ki néki oltalmat ad.*

– Vajon miért?

*Itt-ott, valahol szabadabb bazában
Nébány magyar megkönnyezi talán,
Ob, de a könny most nem segít,
Mikor a népnek vére foly
Ártatlanul – miért?*

*Pillámról mégis könny pereg,
De elfedem előled arcomat, Világ!
Holnap talán rajtunk a sor,
Holnap talán minket burcol a bad,
És szívem tovább már nem dalol.*

*Ne lássa senki könnyeim harmatát,
Zokogástól bangos a vidék,
Megreped szívem népemért,
Utolsó szavam zokogásba fullad:
Miért?.... Miért?...*

Czímer Péter, alias Típarý László, 1947

1945. május 9-én, amikor ránk köszöntött a béke, azt hittük, a gyilkos báború elmúltával békében fogunk élni...

Hogy nem így lesz, sőt, rosszabbra fordul a sorsunk – ki gondolta volna akkor? Akik túléltek a báború borzalmait, azt hittük, most már rendbe hozhatjuk a házainkat – már amelyeket lehetett. Majd új magot vetetünk a földbe. S a nyár, 1945 nyara, megérleli az anyaföld felejthetetlen ízű és tápláló kenyérét...

De ami akkor ránk köszöntött, az nem szívet melengető, hanem szívszorító időszak lett. S amikor már az ártatlan magyarok deportálását is megkezdték, a dermesztő hidegben marhavagonokba zárva őket, s utaztatva a „senki sem tudja, hová?” ismeretlenbe, akkor fakadtak a szívemben a versek, amelyeket titokban elrejtve őriztem sokáig.

1994-ben a somorjai Bibliotheca Hungarica megbírdetett egy pályázatot, vagy inkább felbívást tett közzé „Emlékek nélkül nemzetnek híre csak árnyék” címmel. Hát ide beküldtem az eddig rejtgetett verseimből nébányat. S hogy az akkor beküldött írások még könyv alakban is megjelennek, nem gondoltam volna. Ám 1995-ben megjelent a kötet Magyar Jeremiád címmel.

Még azt is el kell mondanom, hogy akkor Czímer Péter költői álnév alatt küldtem be a verseket. Így is jelentek meg.

Mivel e versek könyvünk témájával szorosan összefüggnek, így közzéteszem őket, az előző és a későbbi oldalakon. Hiszen ezek is emlékei azoknak a fájdalmas időknek.

Občania!

Využite poslednú príležitosť! aby ste sa stali plnoprávnymi občanmi Čsl. republiky.

Môžete toho docíliť tým, že sa pred sčítaním komisárom osvedčíte, že ste a chcete aj naďalej oslať vernými a lojálnymi občanmi nášho štátu.

Týmto dosiahnete vrátenie čsl. štátneho občianstva, vyhnete sa pripadnému konfiskovaniu Vášho majetku a presídleniu tak zahraničnému ako aj vnútornému.

Penziari, voj. pozbodenci ako i postradia starobných a ine dôchodcov, znovu obdržite svoje náležitosti.

Žimosníci a obchodníci na základe žimosnostných oprávnení budú môcť presídzať svoje živnosti.

Plnoprávni občania nášho štátu môžu obdržať v rámci príslušných zdhomných ustanovení odškodné za príbláscné vojnové škody.

Presťane počít neistoty, ktorý Váš dosiaľ trápil.

Zabezpečte budúcnosť a existenciu Vašu a Vašej rodiny.

Neodkladajte. Prihláste sa ihneď!

Šahy 95. júna 1946.

Okresná správna komisia.

Č. 89. Kalkulátor Erv Šahy. Masarykovo nám.

Polgártársak!

Ragadjátok meg az utolsó alkalmat, hogy a Csehszlovák köztársaság teljes jogú polgáraivá váljatok.

Elérhetitek ezt azáltal, hogy az összeiróbizottság előtt kijelentitek, hogy a Csehszlovák köztársaságnak hű és lojális polgárai vagytok és továbbra is azok akartok maradni.

Visszatérítetik ezáltal elvesztett csehszlovák állampolgárságotokat, vagyonotok nem kerül konfiskálás alá és bizonyítható magatokat a kül- és belföldi áttelepítés alól.

Nyugdíjasok, hadilásosultak valaminek a robbant és agybort járadékosok utól elérhetitek jogos illetményeiteket.

Kereskedők és iparosok visszatérít jogközpontitványokat alapján újod folytatniuk foglalkozásukból.

Mint csehszlovákia teljes jogú polgárai a háborús károkat és a társadalmi rendszereket kérésben kártérítést nyerhetnek.

Felszabadultok egy nyomászó érzés alól, amelyet a bizonytalanság okoz most nektek.

Biztonságátok saját valamint családofok jövőjét.

Ne ingadozzatok,

jelentkezzetek azonnal!

Šahy. 1946. június 95.

Járásí közigaztási bizottság.

Kitelepítés

Említettük már, hogy a nyugati nagyhatalmak habozás nélkül beleegyeztek abba a szovjet-csehszlovák javaslatba, hogy a Csehszországban élő szudétanémeteket 50 kilós csomaggal kitelepítsék szülőföldjükről. Ugyanígy a zipsernémeteket Észak-Szlovákiából, a többieket pedig Szlovákia más részeiből.

Azt is elmondtuk, hogy a Csehszlovákiában élő magyaroknak az ilyen módszerekkel való kitelepítésébe nem egyeztek bele a „humánus nyugatiak”. Ezért a csehszlovák és szovjet politikusoknak más módszerekhez kellett folyamodniuk. Mielőtt erre rátérnénk, néhány dolgot el kell mondanunk a németek kitelepítéséről:

A történelmi Csehszország területén németek éltek. Főleg körben, az ország nyugati peremvidékén és Prágában. De nekik ez a föld az őshazájuk volt! Nincsenek adatok arról, hogy oda csupán néhány évszázaddal korábban települtek volna be. Mint például Magyarországra, a törökök kiűzése után. Hiszen láttuk a korábbi térképünkön is, melyet Párizsban jelentettek meg a leendő Csehszlovákiáról, hogy nyolcmillió cseh és szlovák lakosa lesz, s négy-millió más nemzetiségű (főleg németek!), pedig akkor még nem sorolták be jövőbeli hazájukba a Csallóközt, a magyarok lakta Délvidéket és Kárpátalját sem. A csehek 1915-ben nem, csak később, Trianonban kapták meg a magyarok lakta területeket. Persze 1945-től ezt a földet már „ősi tulajdonuknak” tekintették. Sőt az őslakosok innen való kitelepítését is teljes mértékben meg szerették volna valósítani!

Lengyelország 1939. évi leigázásáról is szoltunk már. Az ország nyugati felét a németek, a keletit pedig a szovjet-oroszok háborúval és az ártatlan lengyelek lemészárlásával, közös támadással valósították meg. S az oroszok még az ország elfoglalása után, a katini erdőkben mintegy 12 000 lengyel tisztet brutálisan legyilkoltak!

1945-ben a szovjetek – mint testvéri szláv nép! – „szabadították föl” a lengyeleket. De az 1939-ben jogtalanul elbódított területeket nem adták vissza a „felszabadított” Lengyelországnak! S mivel ezt még ma, több mint 60 év után is uralják, elképzelhető a „testvéri segítségük”? Igaz, néhány éve ez a terület már Ukrajna része.

A „felszabadítást” 1945-ben így oldották meg:

Az orosz „testvérek” és kommunisták megbagyták maguknak a Lengyelországtól elbitorolt keleti részt. Sőt, a lengyeleket innen ki is telepítették: Oly módon, hogy Németország keleti részéből „lekanyarítottak” egy részt, onnan kitelepítették a németeket, és helyükre a volt Kelet-Lengyelországból kitelepített lengyelek költöztek! Micsoda humanista cselekedet a nagy szláv testvértől, a kommunista elveket „birdető” elvtársaktól.

Miestny národný výbor v _____, doručuje listu
späťmost údajov uvedených v predmetnom oznámení.

V _____ dňa 25. júla 1945.

[Signature]
predseda M.V.

Oblasťný národný výbor v Lahod, potvrdzuje správu
nosť nároku.

V Lahod dňa 3. sept. 1945.

[Signature]
predseda M.V.

ŠTÁTNY OBLASTNÝ ARCHÍV

v Banovej Bystrici

potvrdzuje, že táto foto-xerokópia (počet kusov 1)
je vernou reprodukciou úradnej písomnosti, ktorá je
uložená v ŠOBA Ban. Bystrica v archívnom
fonde Konfiskácie domov sťah

pod signáluru II/15

V Banovej Bystrici 10.7.1995

podpis: [Signature]

*Tento článok
sa vydáva
za účelom
naučenie
článku!*

PRÍKUPY (BIBLIOTÉKA) V 1945

V _____

Číslo 1955/1946

157-169

Hromadný návrh na konfiskáciu

podohospodárskeho majetku v katastr. území _____
osob maďarskej národnosti, nabitých bolo podané trestné oznámenie
podľa nariadenia č. 33/1945 Sb. n. SNR.

a tiež podľa nariadenia č. 64/46 St. z. SNR.

*Konfiskácie podliehajúci poprosba
konanie: m. o. p. 26 v skupine, dňa
10. 7. 1941 od č. 11367 - 11394/1948.*

Konfiskačná komisia v sídle Okresnej správnej komisie v Šahách.

Číslo: 177/169-1946.

V Šahách, 17. decembra 1946.

Predmet: Meno bývalého vlastníka: **František Dombi**
Konfiskácia pôdohosp. majetku podľa
nar. č. 104/1945 v z. n. nar. č. 64/1946
Sb. n. SNR

ROZHODNUTIE

Konfiskačná komisia zriadená podľa § 1 ods. 7 a 8 nar. č. 104/1945 Sb. n. SNR
v znení čl. I. nar. č. 64/1946 Sb. n. SNR v sídle Okresnej správnej komisie v Šahách
na svojom zasadnutí dňa 1946 podľa § 1 ods. 7 cit. nariadenia

rozhodla,

že **Františka Dombiho**

narodeného(ú) dňa 2. decembra 1904

v DEŽU.

obyvateľa(ku) v Tompa

treba považovať podľa § 1 ods. I.

písm. c.) nariadenia č. 104/1945 Sb. n. SNR v znení čl. I. nariadenia č. 64/1946 Sb. n. SNR za zradcu a nepriateľa slovenského a českého národa a Československej republiky.

Na základe tohto rozhodnutia považuje sa pôdohospodársky majetok, v rozsahu nariadenia č. 104/1945 Sb. n. SNR, patriaci vlastníckym právom **Františka Dombiho** za konfiskovaný ku dňu 1. marca 1945, a to bez ohľadu na to, v ktorom katastrálnom území, či v ktorej obci na celom území Slovenska sa tento majetok nachádza.

Podľa § 1 ods. 10 cit. nariadenia proti tomuto rozhodnutiu sťažnosť na Najvyšší správny súd sa nepripúšťa.

O tom sa upovedomujú:

1. Okresná správna komisia v Šahách
2. Miestny národný výbor (správna komisia) v Tompa
3. Daňový úrad v Krupine
4. Daňová správa v Krupine
5. Katastrálny meračský úrad v Krupine
6. Povereniecťvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy v Bratislave, sekcia „B“, odb. I/B.
7. odb. III/B.
8. odb. IV/B.
9. odb. V/B.
10. Povereniecťvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy v Bratislave, sekcia „A“, od. VIII/A.
11. Pracovná skupina pre pozemkovú reformu vo Zvolene
12. Správa majetkov pre pozemkovú reformu v Bratislave.
13. Osídľovací úrad v Bratislave.
14. Vlastník: **František Dombi, Tompa č.d. 43**
15. Povereniecťvo vnútra odb. III/2 v Bratislave
16. Fond národnej obnovy v Bratislave

Člen OSK.

M. P.

KONFIKACIÁ KOMISIA
zriadená podľa nar. č.
64/46 Sb. n. SNR
za správnosť vyhotovenia:

Predseda:

KMEŤKO V.R.

DEČYŠ V.R.

č. 391. Brn. Seky.

DR HOVÁD V.R.

Még Kárpátaljáról is szólni kell. Ott főleg ruténok, a déli részein pedig magyarok éltek. Nem részletezzük, hogyan kaparintotta meg Csehszlovákia az I. világháború után ezt a részét Magyarországnak. S hogyan ígértek soha meg nem adott autonómiát Kárpátaljának!

•

S most térjünk vissza a magyarok kitelepítésére ősi szülőföldjükről, Csehszlovákiából!

Tebát a nagybatalmak nem egyeztek bele a magyarok teljes kitelepítésébe. Így a kommunista szovjet nagybatalom és a főleg kommunisták által vezetett Csehszlovákia újabb fortélyokhoz folyamodott! Kitalálták a szép bangzású „lakosságcserét”. Vagyis azt, hogy a Trianon utáni Magyarországról hazahozzák az ott élő szlovákokat, és a helyükre „kitelepítik” az itt élő magyarokat. Csakhogy a magyar vezetés most már – mivel a Nyugat nem egyezett bele a magyarok vagyonának teljes elkobzásába és kitelepítésükbe – új álláspontra helyezkedett: Ha csere, akkor legyen csere!!! Vagyis: annyi magyart fogadnak be, amennyi szlovák „önként” áttelepül helyükbe Magyarországról. Az pedig köztudott volt, hogy Magyarországon sokkal kevesebb szlovák él, mint amennyi magyar Csehszlovákiában.

Ezért bát két utat választottak:

1. A cél az volt, hogy minél több Magyarországon élő lakos vallja magát szlováknak! És hajlandó legyen „önként” áttelepülni Csehszlovákiába. Vagyis a létszámot kell emelni, hogy több magyart telepíthessenek ki „nem önként”! S hogy a Magyarországon már működő, a szovjetek által támogatott csehszlovák kitelepítési, illetve áttelepítési bizottságok még nagyobb propagandát, meggyőző akciót fejtsenek ki e cél érdekében!

2. Mivel a csehszlovákiai magyarok száma a többszöröse volt a magyarországi szlovákokénak, kiesztették a reszlovákizációt! Elhitették magukkal s a lakosokkal is, hogy az itt élő magyarok tulajdonképpen nem is magyarok, csupán „elmagyarosodott szlovákok”! Tebát magyarul beszélnek, szép magyar családneveik vannak, de az őseik szlovákok voltak!!!

Tessék itt visszalapozni a könyv elején leírt tényekre, településünk szép magyar megnevezéseire, a hét magyar törzstől is származtatva. S a szép magyar családneveinkre. Ugyanilyen szépek ősi határ- és dülöneveink is!

Vagyis ez a politika ugyanúgy hamis volt, akár a többi! (Megjegyzem még, hogy Gyerk, Kistompa, Horváti és néhány környékbeli község magyar dülőneveit teljes terjedelmükben, s néhány szomszédos községét részben, leírtam az Érik a bajlik a búzakaiász című terjedelmes tanulmányomban, 1996-ban. A Magyar Néprajzi Múzeumban van elhelyezve Budapesten.)

Tebát kiesztették a „reszlovákizációt”. Vagyis: az itt élő, magyar nevű, magyarul beszélő lakosokat, „akiket a csere keretén belül” nem tudnak kitelepí-

teni, vissza kell szlovákosítani, aláírásukkal igazolva, hogy ők szlovák nemzetiségűek. Persze betiltották a magyar beszédet, a magyar iskolákat, lapokat, könyveket is!

Reszlovakizáció

Először a gyermeki körjegyzőség községeiből idézték be a lakosokat. Kistúrból, Középtúrból, Gyerkből, Kistompáról, Horvátiból. A kisebb csoportokban érkezők a jegyzőirodában, Gyerken jelentkeztek, ahol felszólították őket, írják alá, hogy magukat szlovák nemzetiségűeknek vallják; ha ezt aláírják, nem lesznek kitelepítve Magyarországra, sem deportálva. Az öt községből vegyesen jelentek meg a lakosok a jegyzőnél, ahol egy bizonyos „reszlovakizációs biztos” is tartózkodott, aki a beidézteket ugyancsak „igyekezett” meggyőzni, hogy írják alá az ívet.

Ott történt, az öt falu lakosainak jelenlétében a következő eset: Tompán lakott két testvér, külön-külön házban a családjukkal: Pistrik Péter és bátyja, Pistrik József. Apjuk a faluba gazdasági cselédnek jött, szlovák volt, Nádas községből érkezett az I. világháború előtt. Itt megnősült, helybeli magyar lányt vett feleségül: Bartus Viktóriát. Idősebbik fiuk, József (1893-ban született) az I. világháborút is megjárta, valamelyest tudott szlovákul. A nyelvet más vidékeken sajátította el. Öccse, Péter (1901-ben született) nem volt katoná, más vidékeken nem járt, nem tudott szlovákul. 1945-ben és utána József magyar volt, akit Korponára vittek internálótáborba. Öccse „hős szlováknak vallotta magát”, csak az volt a baj, hogy nem tudott jól szlovákul. De akkor elég volt, ha valaki annak vallotta magát!

A reszlovakizáció alkalmával ő is elment önként a jegyzőirodába Gyerkre, hogy bizonyítsa szlovák nemzetiségét. Köszönni tudott szlovákul, többet nem. Sokak jelenlétében beköszönt a jegyzőnek:

– Dobrý deň, pán notár! (Jó napot, jegyző úr!)

A jegyző már mint ismert szlovákot fogadta:

– Dobrý deň, pán Pistrik, vítajte! (Jó napot, Pistrik úr, legyen üdvözlölve.)

Péter ezután magyarul folytatta:

– Jegyző úr, azt a „marhaságot” nekem is alá kell írnom? Mert én szlovák vagyok!

A jegyző is magyarul felelt neki:

– Nem, magának nem kell aláírnia, hiszen maga szlovák!

A jelenlévők persze hangos nevetésben törtek ki!...

Nemsokára a „reszlovakizációs akciót” – községi hivatalok akkor még

Pán, Pani

Tijarsi Ladislav
stol. syn 1917. ročník

úrnak, úrnónek

Tamara 22.
okt. 1946

Igazolvány.

Potvrdenie.

Igazolom, hogy On a Csehszlovákiából áttelepítékre kijelölt magyar nemzetiségű személyeknek a csehszlovák kormány által a magyar kormányak 1946. augusztus 26-án átirajzott névjegyzékében szerepel és ennek alapján a csehszlovák-magyar Vegyesbizottság VII. sz. véghatározata értelmében magyar konzuli jogvédelemben részesül.

Igazolom továbbá, hogy a csehszlovák-magyar Vegyesbizottság VII. sz. véghatározata az On számára tényleges áttelepítése napjáig a következő különleges jogi helyzetet biztosítja:

1. Az áttelepülő f. évi július hó 8-tól mentesül a katonai szolgálattal kapcsolatos minden kötelezettségtől.

2. Az áttelepülő f. évi augusztus hó 26-tól semmiféle adót, szolgáltatást és illetéket, illetve egyéb pénzügyi természetű közzégi kötelezettséget teljesíteni nem köteles. Az áttelepülő semmiféle módon nem vonható felelősségre azért, hogy fenti kötelezettségeknek eddig eleget nem tett, tehát eddigi adótartozásaiért sem.

3. A Csehszlovákiából Magyarországra kitelepítésre kijelölt személy ingó vagyona fölött szabadon rendelkezik.

Felhívom figyelmét arra, hogy a csehszlovák kormány a lakosságcsere-egyezményhez csatolt jegyzéknyv VII. bek. értelmében kötelezte magát, hogy a vagyonekbező intézkedések végrehajtását felfüggeszti, az idézett jegyzéknyv VIII. bek. szerinti létminimimumot biztosító segélyt folyósít az állásukból elbocsátott volt munkaszolgálatosoknak, a IX. bek. szerint pedig a csehszlovák kormány kötelezte magát az 1945. október 25-iki határozata pontos végrehajtására, amely magyarokat illetően a 108/45. Sb. elnöki dekretum végrehajtását felfüggeszti. E kötelezettség vállalása óta, tehát 1946. február 27-e óta csehszlovákiai magyar tulajdonát, vagy tulajdonrészét a 108/45. Sb. elnöki dekretum, vagy más törvényes rendelkezés alapján sem elkövetni, sem zár alá venni nem lehet, tehát „národný správca” sem rendelkezhet ki, viszont kérheti a nemzetj felügyelőség azonnali megszüntetését és elszámoltatását.

Felkérlek, hogy amennyiben személyét bármilyen joghátrány érné, azonnal a hatóságokhoz jelentse hivatalosnak, hogy a hatósági közegek egyezményesítő eljárását a csehszlovák külügyminisztériumnak, továbbá kormánynak jogorvoslat céljából azonnal tudomására hozzam.

Dr. Wagner Ferenc sk.
magyar meghatalmazottiDr. Wagner Ferenc v. r.
maďarský zmocnenec

Pozsony, 1946. okt. 8-án.

Bratislava, dňa 8. okt. 1946.

nem lévén – a községi bíró házában folytatták. Persze, Gyerken a jegyzőirodában. Tompán 1946-ban Stiegel János volt a községi bíró, a reszlovakizációt végső biztos pedig Ján Lupták tanító, aki akkor éppen Hontnémetiben tanított az elemi iskolában. Gyetván született, egy szót sem tudott magyarul.

Megjegyzem még, hogy ez az akció 1946 júniusában zajlott. Minden órában vagy félóránként két-két családfő volt a bíró lakására beidézve. Mivel az első próbálkozásokra nemigen sikerült az aláíratás, néhány nap múltán újra beidézték az embereket. Majd többször, újra és újra.

Én mindig Péli Géza szomszédommal voltam beidézve. Az ő apja a munkatáborban sínylődött Korponán, az én édesapám pedig a háború alatt meghalt, így mi voltunk a családfők. A tanító úr igyekezett meggyőzni bennünket, írjuk alá, hogy szlovák nemzetiségűek vagyunk. Hiszen mi tudunk is szlovákul (mert tudtunk). Ha aláírjuk, nem leszünk kitelepítve, állampolgárságot nyerünk, jobban mondvá visszakapjuk elkobzott állampolgárságunkat stb.

Ez az akció a Korponai járás déli részén, az ipolysági expozitúra (kirendeltség) községeiben nem sok eredménnyel járt. Ezért újabb cselhez folyamodtak!

Plakátokat nyomtattak ki Ipolyságon a Brza könyvnyomdában, melyeket kiragasztottak a falvakban! Ez pedig csoda volt! Ugyanis kétnyelvű szöveggel, szlovákul és magyarul készültek. Ezek a plakátok világosan olvashatók: ha aláírjuk, hogy a Csehszlovák Köztársaság lojális polgárai vagyunk, nem esünk sem belföldi, sem külföldi kitelepítés alá. Visszanyerjük vagyónkat, sőt a háborús károkért is megkapjuk a kártérítést, mint az itteni szlovákok! És felszabadulunk a bizonytalanság érzése alól!

A hirdetményt a járási közigazgatási bizottság adta ki Šabyban (nem Ipolyságon) 1946. június 25-én.

Az alább látható plakátot az egyik kapuról téptem le, és a legközelebbi beidézésünkkor magammal vittem.

Bár a szöveg magyarul is világosan olvasható, némi magyarázatot kell hozzáfűznöm!

Már a megszólítás is cinikus: polgártársaknak nevezi azokat a magyarokat, akiket megfosztottak állampolgárságuktól; „polgártársaknak”, nem pedig magyaroknak! A helyes megszólítás így hangzott volna: Hontalan, megfosztott magyarok! De azért így is világos volt, hogy az itt élő magyaroknak szólt, mert hiszen benne van, hogy ha kinyilvánítjuk lojalitásunkat, nem esünk sem belföldi, sem külföldi áttelepítés alá. Viszont nincs benne olyan szöveg, hogy azt írjuk alá: „szlovák nemzetiségűek vagyunk”!

Azt is ígéri benne, hogy megkapjuk a háborús károkért járó illetményeket. Eddig csak az itt lakó szlovákok kapták meg a kártérítést (ha nem is

volt, vagy alig volt kár a bázaikon), mégpedig nagy összegeket! Hiszen ezt behajtották hadisarcként Magyarországtól és Németországtól!!! A valóság persze az volt, hogy ezek után (mármint az aláírás után) sem kapott egyetlen magyar őslakos sem egyetlen fillér kártérítést. Vagyis újfent hazudtak! Pedig volt Kistompán három báz, amelyek egy német bombatámadás során teljesen elpusztultak. Az egyik báz tulajdonosa egy vagyontalan özvegyasszony volt kiskorú fiával, akiknek ez a báz volt az egyetlen vagyonuk; később sem, soha nem kapott egy fillér háborús kártérítést sem! A kamrája maradt meg, abban lakott évtizedekig!

Persze a plakáton azt is elárulják, hogy bel- és külföldi áttelepítésre ki voltunk jelölve! Ez is érdekes, mivel a hírbedt beneši dekrétumban nincs szó deportálásról (kitelepítésről), csupán munkakötelezettségről, azok számára, akiknek itthon nincs munkájuk!!!

Még egy érdekesség: A plakát alján pici betűkkel a nyomda neve szerepel, ahol kinyomtatták. Ez: Brza könyvnyomdája Ipolyságon (persze, szlovákul). Ehhez pedig meg kell jegyezni, hogy Ipolyságon már az 1920-as években is működött ez a nyomda, Tóth és Brza Könyvnyomdája Šahy–Ipolyság néven. Mivel Tóth úr magyar volt, az ő neve 1945 után már nem szerepelhetett a nyomtatványaiknál!

A június 25-e utáni beidézésünk során, amikor ezt a plakátot magammal vittem s bemutattam, kértem Lupták tanító urat, hogy ezt kell-e aláírni? Mondta, hogy igen! Akkor ezt Péli Gézával együtt aláírtuk. S úgy tudom, a falunk lakosainak nagyobb része is aláírta!

•

Ezek után azt hittük, megtettük kötelességünket. Aláírtuk, hogy a Csehszlovák Köztársaság polgárai akarunk lenni!

Gyerken jó néhányan ezek után sem írták alá (lehet, hogy nem is olvasták a plakátot), köztük későbbi apósom, Nagy István sem. A szomszédja, Matyis István viszont aláírta, mégis mindkettőjüket családosul deportálták! (Erről még később szólunk!)

Tehát azt hittük, biztonságban vagyunk! Abogy a plakát is mondja: „Felszabadultok egy nyomasztó érzés alól, amelyet a bizonytalanság okoz most nektek.” Vagyis: „Visszanyeritek ezáltal elveszett csehszlovák állampolgárságotokat, vagyonotok nem kerül konfiskálás alá és kivonjátok magatokat a kül- és belföldi áttelepítés alól.”

Ez volt az ígéret! S más volt a valóság! Tehát egy újabb hazugság!

Mert:

Annak dacára, hogy 1946 júniusában hogy a „bűségnyilatkozatot” aláírtuk, 1946. július 25-én elkészítették minden községben a magyarok vagyonának tömeges elkobzásáról szóló dokumentumokat! Azon személyeket is bele-

véve, akik aláírták, és azokat is, akik nem írták alá a „bűséget”. Sőt, még másfél évvel korábban elbunyitakat is belevettek! Meg olyanokat is, akiknek semmilyen vagyonuk nem volt. És szlovák származású személyeket is. E tömeges vagyonekbevételek javaslat másolata, valamint annak tartozéka, a személyre szóló határozat a lentiekben látható.

Ezek a határozatok már csakis szlovák nyelven íródtak! S még itt kell megjegyeznem, hogy a fentebb közzétett Polgártársak! megszólítású plakáttal sehol másutt nem találkoztam. Ebből azt vélem következtetni, hogy más járáásokban ilyen felbívást nem adtak ki! Hogy honnan vették a bátorságot ennek kiadására, nem tudtam kideríteni! A tény viszont világos, „hogy úgysem teljesítették”!

Most pedig a fordítások és magyarázatok:

Hromadný návrh na konfiškáciu = Együttes vagyonekbevételek javaslat a Tompa község kataszteri területén lévő mezőgazdasági vagyon elkobzásáról, amelyet magyar nemzetiségű személyek birtokoltak, s akik ellen büntető-eljárási kezdeményezést foganasítottak a 33/1945. sz., a Törvénytárban megjelentetett határozat értelmében. És még a 64/46. sz. rendelet szerint is.

Vagyis: Nemcsak vagyonekbevételek kezdeményeztek ellenünk, hanem még büntető-eljárást is foganasítottak!!! Tebát bíróság elé akartak bennünket állítani NEMLÉTEZŐ BŰNEINKÉRI!!! Ez is egyike volt a kommunizmus és demokrácia elveibe csomagolt fasizmusnak! És fennhangon hirdették: „Soba többé fasizmust!”

Ezt a gyermeki jegyzősegen dolgozták ki mind az öt község őslakosai ellen! De a fejlécen az áll, hogy a helyi közigazgatási bizottság adta ki! Kényszerítették az akkori községi bírót, Stiegelt, hogy írja alá, és lássa el a község bélyegzőjével. Aláírta a körzeti titkár, Gomboš Norbert jegyző is, 1946. július 25-én. Tulajdonképpen ő dolgozta ki! Majd az Ipolysági Járási Közigazgatási Bizottság is jóváhagyta 1946. szeptember 3-án. S végül a Korponai Járási Közigazgatási Bizottság irataiba iktatta 1948. április 20-án. Az 1948. február 25-i kommunista hatalomátvétel után!

Valamikor az 1950-es években mint nem végrehajtott intézkedést helyezték el ezen iratokat a Besztercebányai Kerületi Levéltárban. Én e borítólapon egyik belső lapjának másolatát kaptam meg 1995 júliusában a Budapesten lakó, Horvátiban született Tóth Károlytól. Ő akkor váltotta ki a másolatot, mert Budapesten a szlovák nagykövetségen kérte a kistompai határban lévő, saját pénzéért vásárolt földjeinek a visszaadását. Mégpedig az akkor született szlovák restitúciós törvény értelmében. Ez rá is van írva a kiállító levéltári másolatra, lebélyegezve és aláírva. A túloldalán a lap utolsó és belső oldala is látható, miszerint 1946-ban nevezett a tompai határban 8 kat. bold és 400 négyszögöl földdel rendelkezett. Akkor Magyarországon lakott és bontalan volt! 1995-ben Budapesten mint ott élő szlovák (noha magyar a nemzetisége) kérte a nagykövetségen a vagyonekbevételek törlését. Ezt meg is kapta a „szlovákigazolvánnyal”,

s átjött a fiával, Léván pedig a telekkönyvben visszaírták a nevére a vagyont, majd saját elhatározásból a fiára íratta. Mivel ő akkor már túl járt a 80. élet-
évéen!

Én 1995 szeptemberében mentem el a levéltárba Besztercebányára, ahol le-
hetőségem nyílt ezeket az iratokat megkapni, kimásolni Tompa és Horváti köz-
ségek névsoraiból a neveket, akiknek vagyonát 1946-ban elkobozták. A Gyer-
k község és lakosai ellen kiállított vagyonelkobzás a levéltárban nem található.
Valahol valakik megsemmisítették!

E névjegyzékhez vannak csatolva az egyéni nevekre szóló „határozatok”
a vagyonelkobzásról. (Belőlük több, az enyém is hiányzott.) A fentebb köz-
tett, Dombi Ferenc nevére kiállított Határozat a vagyonának elkobzásáról
1946. december 17-én lett kiállítva, ugyancsak a beneši dekrétumok alapján.
Érdekessége e határozatnak, hogy a tulajdonosok neve, születési dátuma
pontos, viszont mindenkinél úgy van feltüntetve, hogy születési helye ismeret-
len. Pedig mindnyájuknak már az őseik is a falvainkban születtek!

A vagyonelkobzás indoklásában olvasható, hogy a nevezett(ek)
áruló(k), ellensége(i) a szlovák és cseh nemzetnek és Csehszlovákiának.
Ezért ezen határozattal visszamenőleg 1945. március 1-jével a teljes va-
gyonát elkobozzák, legyen az bármely község kataszterében. Ezen hatá-
rozat ellen pedig fellebbezésnek helye nincs!

Ennek alsó felében 16 pontban vannak felsorolva a hivatalok, akiknek
ezen határozatot eljuttatták, a 14. sorszámú a tulajdonos. Noha a tulajdono-
soknak a legtöbb esetben nem kézbesítették. Így Dombi Ferencnek sem, és ne-
kem sem!

Nem mellékelem az összes vagyontulajdonos névjegyzékét, amit kimásol-
tam, s örzők. Csupán megjegyzem, hogy köztük szerepel Ragács János is, aki
1945. január elején, a háború alatt maghalt. Igaz, volt a nevén ház, kert. Ez
a tompai lakosok jegyzéke.

Horváti község lakosainak vagyonelkobzása is azonos. Csak ott Josef
Krist községi bíró írta alá. Ebben a jegyzékben találtam olyan neveket is, mint
Pazúr József, aki Gyetván született szlovák béres volt, végkielégítés címén
kapta a kis földet, mégis elkobozták tőle! Igaz, a felesége, Paraj Rozália itt
született, magyar volt. Ugyancsak szerepel a jegyzékben Bodnár Gyula, aki
csak kis házással rendelkezett; ő magyar volt, de a felesége született szlo-
vák. Továbbá Dudás Ignác, Pereszlényben született itteni kántortanító, aki-
nek egyetlen négyzetméter földtulajdona, háza sem volt. De a jegyzékben mint
földtulajdonos szerepel, mert a nevére írták a helyi római katolikus egyház,
azaz a templom tulajdonát képező földeket!

Mindezen névjegyzékből világosan látható, hogy ha az 50 kilós csomaggal való kitelepítésünket megvalósíthatják, a községben egyetlen őslakos sem marad!!! A cseh Kristnek ez nem okozott volna fejfájást, neki jobban megfelelték a betelepültek.

.

Még egy újabb meglepetés!

Többször elmondottuk, hogy a bazugságoknak se szeri, se száma nem volt. Mindez bizonyítható már 1915-től.

Mint elmondottam, 1946 júniusában aláírtuk a „Hűségnyilatkozatot”. Ennek ellenére még abban az évben, 1946-ban megkaptuk az „Elbocsátó szép üzenetet”! 1946. október 8-i keltezéssel érkezett dr. Wágner Ferenc hivatalától Pozsonyból. A hivatal neve: Meghatalmazott az áttelepítendő magyarok érdekvédelmére Csehszlovákiában. A két nyelven kiállított Igazolványban értesítettek, hogy „Ön a Csehszlovákiából áttelepítésre kijelölt magyar nemzetiiségű személyeknek a csehszlovák kormány által a magyar kormánynak 1946. augusztus 26-án átnyújtott névjegyzékében szerepel... stb.” Vagyis, ki leszünk telepítve! Igaz, már nem 50 kilós csomaggal. De ez nem rajtuk múlott! A Nyugat bele nem egyezése akadályozta meg.

Wágner Ferenc Korponán született, de Ipolyságon lakott. Édesapja az állomás épületével szemben álló Wágner-vendéglő, -kávébáz és -szálloda tulajdonosa volt. Az épület ma is áll! Az apát mint Ipolyságra naponta bejáró kisdíák sokszor láttam. Fiát személyesen nem ismertem, hiszen akkor már nem tartózkodott Ipolyságon.

Wágner Ferenc a lévai líceum, azaz tanítóképző középiskola vezetője volt. Természetes, hogy tökéletesen beszélt szlovákul, csehül is. Így lett a magyar kormány konzulja és megbízottja 1945 után Pozsonyban.

A „fehér lapok”

A Wágner Ferenc megbízott által küldött Igazolványokat a nép a falvainkban „fehér lapoknak” nevezte. Amikor egy-egy családnak kézbesítették őket, gyorsan terjedt a hír, hogy kik azok, akik ki lesznek telepítve Magyarországra.

Az első „fehér lapok” valóban fehér papíron voltak kinyomtatva. Innen eredt a népi elnevezésük. Mint a mellékelt Igazolványomon is olvasható, a csehszlovák-magyar vegyes bizottság VII. számú véghatározata értelmében leszünk kitelepítve. Ezt azért bangsúlyozom, mert akik valamivel később kapták a fehér lapokat, az övéiken már a VIII. számú véghatározat volt feltüntetve. S ezek már nem nyomtatott, hanem sokszorosított lapok voltak. A többi szöveg azonos volt. A legfontosabb, hogy meg kell szüntetni az ellenünk elrendelt vagyonelkobzást és összes ingóságainkat magunkkal vihetjük Ma-

gyarországra. (A későbbiekben majd ezekre visszatérünk. Ugyanis voltak vagyonosabb gazdák, akiknek egy tucat is kellett a vagonokból vagyonuk elszállítására: állatok, ólak, széna- és szalmakazlak stb.)

Következzen hát a deportálás eseményeinek a megörökítése, drága feleségem, Tipary Lászlóné szül. Nagy Margit elmondása szerint, aki – szüleivel és bátyjával, valamint sok gyerki lakossal együtt – szenvedő alanya volt a deportálásnak.

Szülőföldem szép határa...

Azt a szívfájdalmat nem lehet elmondani, sem leírni, amit akkor éreztünk, amikor egy zimankós téli estén letették asztalunkra a határozatot arról, hogy deportálják családunkat, elburcolnak szülőföldünkről és szülőházunkból.

És azt sem, amikor búszfokos hidegben éjjel-nappal marhagomban dideregve robogott velünk a vonat az ismeretlen tájak felé. Mert azt sem tudtuk, hová visznek bennünket!

Pedig mi semmilyen bűnt nem követtünk el. Nem bántottunk senkit!...

Néhány adat életrajzomból

Tipary Lászlóné Nagy Margit vagyok. Az Ipolysághoz közeli Gyerk közösségben születtem 1932. június 16-án. Őseink évszázadokra visszamenőleg ebben a közösségben éltek. És magyar nemzetiségűek voltak.

Édesapám soha semmilyen pártnak nem volt a tagja sem az első Csehszlovák Köztársaságban, sem utána, amikor bennünket visszacsatoltak Magyarországhoz. Tehát politikával nem foglalkozott. Szüleim és nagyszüleim kisebb területű földjeiken gazdálkodtak. S amikor lehetett, édesapám munkát is vállalt: a vasútnál, olykor az ácsmester Medgyesi nagybácsink mellett házépítésekben. Nyáron, ha lehetett, aratási munkát is vállaltak édesanyámmal, részes aratóként nagyobb gazdáknál, majd a cséplőgépnél.

Elemi iskolába a szülőfalumba jártam. Ez volt a Római Katolikus Elemi Népiskola. És persze magyar tanítási nyelvű. Hiszen szülőfalumban akkor még nem is laktak szlovákok. A háború után Ipolyságra jártam a szlovák tananyelvű polgári iskolába. Ez nagyon keserves volt, mivel a kezdetekkor csak néhány szót tudtunk szlovákul. Voltak tanáraink, akik belátták, hogy magyarok vagyunk, nem tudunk szlovákul, segítettek. Az egyik, akinek nevét sosem felejttem el, Petrovic tanár úr volt. Évek múlva is, ha találkoztunk Ipolyságon, megszólított, elbeszélgetett velem, másokkal is. De voltak olyan tanáraink, akik majdhogycsak meg nem ettek bennünket, amiért nem tudunk szlovákul. Osztották a szekundákat. A nevünket is szlovák helyesírással írták, így kellett írunk. Így lettem Nagy Margitból Margita Nadová.

1996. december 17-én, a deportálás 50. évfordulóján.

Téli világ

Téli időben csendesek a falvak...

Hólepellet van szépen befedve a határ. Az új kenyér a föld ölében tavaszról és nyárról álmodik. Őzikek, nyulak, foglyok, fácánok serényen keresgetik téli eledelüket a bokrokon, kórókon, s kapargálva a hó alatt.

A falvakban is csendesebb az élet. Alig mozduznak ki a házakból, akiknek nem muszáj. A férfiak istállózó állataikat etetgetik, dobálják el a havat. Járdaikat bányának ki a hóban az istállók, ólak, kutak felé. S ahol van rá alkalom, fairtásra járnak az erdőkbe. Tuskózzák ki a vágásra érett fákat. Majd ott-bon a zimankós hidegben tuskókat basogatnak, aprítják a tüzelnivalót. Mert a favágók bére a tuskó és az ág. Az előbbi téli, a másik nyári tüzelő.

A házakban az asszony nép tüzel, meg a pipázgató öregapók. Közben főznek, tollat fosztanak a csiperedő lányok staférunkjába. Fomnak, szőnek, rubákat varrnak. Zsákokat foltoznak, készítve őket a nyári csépléshez. Közben persze etetgetik a tyúkokat, libákat meg a sertéseket.

A zimankós téli egyhangúság csendjét felveri olykor egy-egy disznó sikítása. Beragyogja a kora reggeli sötétséget a pörkölés lángja. De bát a disznóölés is hozzátartozik az élethez. Az esti disznótör meg éppen fenséges család ünnepség. A szalonna, a kolbász, a sódar pedig erőt adó táplálék lesz tavasszal, nyáron a nehéz munkákhoz.

A gyerekek ilyenkor is iskolába járnak, ha éppen nem olyan nagy a hó, hogy nem lehet iskolába se menni. Délután, az iskolából kiszabadulva, szánkóznak a Nagyhegy lejtőin, vagy éppen csúszkálnak az Ipoly vastagra bízott jégén. A csizmákra szögelt vaspatkó úgy csúszik a jégen, akár a korcsolya. Mert hiszen falun még senkinek nincs korcsolyája.

S a téli ünnepkörök, népszokások egy kis vidámságot csennek a gyerekek, de a felnőttek szívébe is. A Mikulás-este, a lucázás, Szentcsalád-járás, s persze, a kora reggeli misék, a roráték! Aki tud és bír botorkálni a hóban, elmegy a rorátéra. Az idősebbek botot visznek az egyik kezükben, olykor rátámaszkodva, a másikban lámpást, amelyben egy szél gyertya világít, mutatva az utat a sötétben.

Karácsony estéjén meg éppen a gyerekek: fiúk és kislányok kisebb csoportokban az ablakok alatt kántálnak. Gyerken „ómegebldogoznyi járnak”, Tompán meg már a „Mennyből az angyalt” éneklük. Az ének után hangos kiáltással kívánnak kellemes karácsonyi ünnepeket. Pár diót, almát vagy aszalt gyümölcsöt kapnak érte. És taposva a csikorgó havat, máris szaladnak a következő ház ablakai alá.

Szívet melengető az éjféli mise, amikor az éjszakai sötétben olyan szépen szólnak a barangok. Majd a templomban egy szívvel, egy lélekkel éneklük a szebbnél szebb karácsonyi énekeket: „Krisztus Jézus született, örvendezzünk”, meg a „Pásztorok, pásztorok örvendezve sietnek Jézushoz Betlehembe”. És a továbbiakat.

Szilveszter éjszakáján mindenki megvárja az új év első perceit. S kívánnak egymásnak boldog új esztendőt. Persze, a farsang is vidámsággal teli. Régebben a farsang utolsó három napján állt a „batyubál”.

Hát valahogy így teltek a téli napok és esték falun.

Most, 1946 telének kezdetén kissé nyomottabb volt a hangulat. Kint az utcán nem volt szabad magyarul beszélni. Sokan megkapták a „fehér lapot”, hogy ki lesznek telepítve Magyarországra. Mikor? – Ki tudja? – Nem értesítették róla a lakosokat...

1946. december 15

Azon az estén nálunk is együtt volt a család. A falas sporherben ropogtak a tuskóbasábok. Ki-kivillanó fényük táncoló csíkokat rajzolt a szoba falára. Családunk: a nagyszüleim, szüleim, bátyám és mi gyerekek is mind ott-bon voltunk. Hiszen kint koromsötét volt, csikorgó hideg. Két vendég is tartózkodott nálunk: anyai nagyanyám öccse, Kisapi, meg apai nagyanyám öccse, Váci Josó bátya. Beszélgettek, mi gyerekek pedig hallgattuk őket.

Ezen az estén mi másról is lehetett volna szó, mint a háborúról. Éppen két éve, 1944. december 15-én az esti órákban foglalták el falunkat, Gyerket az oroszok. Felidéztek az átélt eseményeket. Mi akkor az udvari szomszédjaink, Dovicsék (Tóth volt az igazi családnevük) pincéjében kuporogtunk összezúfolva. A mi pincénk messze, a Nagyhegy pincesorán volt. Ezen a napon még nem menekültünk oda. Nem is mehetünk, mert egész nap lőttek a németek, meg távolabbról az oroszok is. A pincébe is behallatszott a puskák, géppuskák ropogása, aknák robbanása.

Hallottuk a németek csizmáinak a dobogását is, amikor futottak végig az udvaron és hangosan kiabáltak, hogy „Schnell! Schnell!”. Nem tudtuk, ez mit jelent, de az öregek megmagyarázták, hogy azt jelenti: gyorsan. Vagyis már akkor menekültek ki a faluból. Aztán csendesült a fegyverek ropogása. Tóth Laci, a szomszéd legény nem volt a pincében. Ő a házban húzódott meg valahol. A pince bejáratát meg már korábban betakargatta fagerendákkal. Aztán elkezdte elbontani a gerendákat, és beszólt:

– Most már kigyűhettek. Vége a harcnak, itt vannak az oroszok.

Majd magyarázta, hogy már találkozott is velük a kapuban. Ő szlovákul, azok meg oroszul beszéltek, de megértették egymást. Majd szomorúan hozzátette: Az egyik orosz lebúzta a kezemről a karórát és el is vitte...

•

Ezekről a háborús eseményekről folyt bát a beszélgetés. Jó volt felidézni, hogy most, két év után milyen csend van! Reméltük, hogy eljön az igazi béke is. A házakon esett károkat, ahogy lehetett, már kijavították. Hát majd elfelejtjük a háborút...

•

Sötét este volt, úgy hat óra körül. Kint lehetett olyan 15-20 centis hó. De bent a melegben kellemes volt.

Egyszer csak bekopogott valaki. Mindnyájan egymásra néztünk. Ki jöhet hozzánk ilyenkor, az esti órákban? Benyitották az ajtót. Két idegen lépett be, egy civil meg egy katona, és szlovákul beszéltek. A civil a táskájából kivett egy iratot, letette az asztalra, majd kijelentette:

Okresný úrad ochrany práce v. Šahách
Číslo 3561 - 41/48

Číslo komisie
a transportnej listiny:

IX - 2/

Pridelovací výmer

podľa dekrétu prezidenta republiky zo dňa 1. X. 1915
č. 88 Sb. o všeobecnej pracovnej povinnosti.

Pan(i) N a s y Štefan 1904
~~XXXX~~ Hrkovce Šahy
bytom Š a h y okres
pošta Š a h y národnosti robotník
praz zamestnaný(á) robotník

prideluje sa

podľa dekrétu prezidenta republiky zo dňa 1. X. 1915 č. 88 Sb. o všeobecnej pracovnej povinnosti s
účinnosťou od 17. XII. 1946 na dobu 1 roku do obvodu okresného úradu ochrany
práce v Tábor. ako: deputátnik
do práce k Kyrián František, Svátkovice,

Pridelený sa dostaví dňa 17. XII. 1946 presne o hod.
na zamestn. stanicu v Tompe

Podľa ustanovení dekrétu prezidenta republiky č. 88/1915 Sb. je odôvodnené výkonným neboliť úradom pracovných síl v českých krajinách ako aj dôležitým verejným záujmom zaistenia výživy ľudu, ktorý je tiež vyžaduje, aby menovaný riadnym a svedomitým plnením povinnosti, vyplývajúcich z tohto pridelenia k práci, osvedčil a kladný postoj k budovateľskému (dvojročnému) plánu československej vlády.

V krajinách českých sa pridelenému zarúčujú za vykonané práce riadne mzdové, pracovné a ubytovacie podmienky podľa platných predpisov (vyhlášok), ako aj výhody v smysle predpisov o sociálnom poistení obľúbene ako miestnemu robotníctvu.

Ak sa pridelený citi byť svojím zamestnávateľom poškodený, nech sa s dôverou obráti na súlný okresný úrad ochrany práce v krajinách českých v obvode jeho pracoviska (oddelenie mzdové), ktorý podá potrebné informácie a zjedná nápravu podľa zisteného skutkového stavu s platných predpisov.

Proti tomuto výmeru možno podať, od jeho doručenia počítajúc, rozklad do troch dní ku Správnomu výboru okresného úradu ochrany práce alebo odvolanie do 15 dní ku Krajskému úradu ochrany práce v Bratislave prostredníctvom okresného úradu ochrany práce, ktorý vydal tento výmer. Opravné prostriedky nemajú podľa § 6 ods. 6 cit. dekrétu odkladný účinok.

Všetky konania a opomenutia príslušné sa nariadeným povinnosťami testujú podľa § 23 cit. dekr. okresné úrady ochrany práce poriadkovou pokutou do 10000 Kčs alebo ONV (OSK) na návrh týchto úradov správnymi trestami a to pokutou do výšky 100000 Kčs alebo väzením do jedného roku alebo obidvoma týmito trestami.

V Šahách dňa 1. decembra 1946

Odtlačok úradnej pečiatky:

Prednosta:

W. W. W.

3561 - 41/48

274

Potvrďujem príjem pridelovacího výmeru.

V

dňa 1946

Podpis:

Pridelenie k práci je záväzné i keď je podpísaný odmietajúť

– Maguk ki lesznek telepítve! Itt a batározat! A családfeje írja alá, hogy átvette.

Nagy lett a riadalom. Apa kijelentette, hogy nem ír alá semmit. Az idegen erre azt felelte, hogy a kitelepítési parancs akkor is érvényes, ha nem írja alá. Holnap készülünk föl, mert 17-én jönnek a katonák a teberautókkal és visznek bevagonozásra a tompai állomásra.

Még röviden elmondta, hogy azért visznek el bennünket, mert itthon nincsen munkánk, Csehszágban pedig, abova visznek, munkaerőhiány van! Közölte, hogy rubákat, élelmet, kevés bútort, pár tyúkot és libát is vihetünk magunkkal! S ezzel elmentek...

Apa kezébe vette a levelet, olvasgatta, hogy ő, a családfeje, édesanyám és mi gyerekek: Géza bátyám és én vagyunk azok, akikre a kitelepítés vonatkozik...

Persze lett erre nagy sírás, zokogás, jajveszékelés. Hiszen édesapánk soha semmilyen pártban nem volt, nem bántott senkit. Igaz, nem írta alá a „reszlovakizációt”! De hát ha egyszer magyar, nem tagadhatta meg az anyanyelvét.

Közben újra kinyílt az ajtó, s belépett Matyis Pista bácsi, Tóth Laci nővérenek férje, a szomszédunk. Látva a sírásunkat, ezt kérdezte:

– Mi az? Magukat is viszik? Mert minket is!...

Édesapám megjegyezte:

– Hiszen te aláírtad a reshlovakizációt. Mégis visznek?

– Hát aláírtam, tudja jól, hogy azért, mert a feleségem, Katóka áldott állapotban van. Azt akartam vele meggátolni, hogy ne telepítsenek ki, amivel fenyegettek...

Laci, a sógora, meg Pista bácsi is kimerészkedtek az utcára, majd visszajöttek. Mondták, hogy a falut megszállta a katonaság, körül van zárva. Majd az utcára kitódult emberek elmondták, hogy nekik is kézbesítették a „Prídelový výmert”, azaz a parancsot a kitelepítésre. Sokan jajveszékeltek az utcán.

Persze, hogy nem aludtunk azon az éjszakán! A felnőttek tanakodtak, mit lehetne tenni? Illetve, ha semmit, akkor mit csomagoljunk, mit vigyünk magunkkal?

Reggel édesapám átment a szomszédba, ott lakott Tamás József, a községi bíró, aki apának bérmaeresztapja volt. Kérte, könyörgött neki, hogy tegyen valamit az érdekünkben. Megfizeti, bármit kérnek is, csak ne vigyenek el.

Ő mint rokon és a helyi közigazgatási bizottság elnöke meg is ígérte:

– Jól van, keresztfiam, majd csinálunk valamit...

Persze, az ígéretéből nem lett semmi! Reggel megjelent nálunk egy civil és egy csendőr megnézni, csomagolunk-e?

Újra közölték, hogy holnap reggel visznek a teherautók a tompai állomásra.

Nem volt bát mit tenni... Jöttek a szomszédok, rokonok, akiknek nem kézbesítettek parancsot. Gyorsan leölték a bízódísznót, megpörzsölték, szétdarabolták. Kolbászt is készítettek, s délután felaggatták a füstbe, hogy másnapra kicsit megfüstölődjön. A rokonok ládákat készítettek, amelyekbe a holminkat bele lehet majd csomagolnunk.

A parancs szerint nagyanyám és nagyapám itthon maradhattak. Így nem állt fenn annak a veszélye, hogy egy szlovák telepes foglalja el a házunkat. Meg bát volt két tehenünk is, talán azokat sem veszik el, nagyapám gondozhatja. Akkor 67 éves volt, még bírta magát. Talán tud majd szántani, vetni is. A gabonát meg majdcsak learatja valaki, mert 5 hold földünk is volt. Tehát nem voltunk munkanélküliek! (Nagyapám szép kort ért meg, 1971-ben, 92 éves korában hunyt el). Apa testvére Mészáros József felesége volt, ők is a közelben laktak, majdcsak segítenek. Nekik több földjük volt, s voltak lovaik is.

Mi meg csomagoltunk a készülő ládádba, persze, sok sírás közepette. Rubákat, pár edényt, valami ételmet. Másnap reggel még a valamelyest megfüstölt kolbászból, húsból is. A többi itthon maradt nagyszüleinknek.

•

Tamás József községi bíró, apa keresztapja segítségével nem lett semmi! Nem segített még rokonai alapon sem. (Később tudódott ki, hogy ő volt azoknak a vezetője, akik kijelölték az egyes családokat a deportálásra, majd később a kitelepítésre Magyarországra. Tehát nem is akart segíteni. Pedig még akkor is megtehetné volna, a jó „keresztapa”!) A továbbiakban még többször is kénytelenek leszünk róla, és „jóságáról” írni!

Tehát a nagyszüleim otthon maradhattak. Voltak viszont családok, ahonét mindenkit vittek! Vagyis a házaikat teljesen kiürítették. Pedig állatállományuk is volt. Egyetlen példát elmondok:

Velünk majdnem szemben, az utca túloldalán laktak Cserődi Istvánék. (Anyai ágból származó ragadványnevükön őket Farkaséknak hívták.) Nekik volt két ökrük, két tehenük, s apróbb állatok. Az éj leple alatt az ökröket, teheneket, az Ipolyon átkelve, átcsempeszték Pereszlénybe, a rokonaikhoz.

Cserődi István, a családfő és neje, Mária 36 évesek voltak. Pista bácsi özvegy édesanyja 60-on túl járt. Két kislányuk: Ilonka és Márta, 12 és 8 évesek. Elburcolták az egész családot. Kiürítették a házukat. Cserődi István unokatestvére volt édesapámnak.

Azt tudtuk, hogy velünk együtt több családot is elburcolnak, de hogy kit, bányukat, arról még nem volt tudomásuk.

Sírással, zokogással és csomagolással telt bát el a nap 1946. december 16-án...

1946. december 17

Ezen a napon – a falut megszálló és körülzáró katonákon és csendőrökön, s persze a civil bizottsági tagokon kívül – megérkeztek a délelőtti folyamán a katonai teherautók.

A kijelölt családok udvarába beállt egy-egy teherautó, rajta katonák – és megkezdtek a rakodást. Nem volt irgalom! Hiába sírtunk, jajveszékeltünk! Rakták fel az autóra kevéske bútorainkat, ládába, batyukba bekötözött ágyneműnket, ruháinkat. Mivel zimankós hideg volt, úgy mínusz húsz fok körül, bát arra számítottunk, hogy az úton takarókra, dunyhákra is szükség lesz. Meg ott is, abová visznek.

De arra nem számítottunk, ami a tompai állomáson várt bennünket. Hosszú vagon sor állt az első vágányon, a rakodótér mellett. Mind marhavagonok!

Voltak ott is hivatalnokok civilben, meg csendőrök, katonák. Ők jelölték ki, hogy melyik családot melyik vagonba kell „berámolni”! Két családot tettek egy vagonba. Miközben a kijelölt vagonba rakták be a holmijainkat, láttuk, hogy sok teherautó jön, további családokkal. S láttuk azt is, hogy nem mind gyerkieket. Tehát más falvakból is hordták az embereket.

Aki már volt marhavagon közelében, netán utazott is benne, tudja, hogy azok ajtóit (két oldalról felhúzható nagy kapuféle) és rácsos ablakai nem zárnak pontosan. Egy-két centiméter rés mindig marad, ha bezárják is, s amint később tapasztaltuk, menet közben ezeken alaposan befütyült a szél!

Hogy mely falvakból voltak még ott családok, nem tudom megmondani. Nem volt alkalom az ismerkedésre, találkozásokra. Csak azt láttam, hogy rengeteg a vagon, sok a teherautó és sok a család.

Egy ismerős családot felfedezett Matyis Pista bácsi, a szomszédunk: Hozták a bátyját is, Matyis Imrét Túrrol. Vele volt a felesége és három kiskorú gyermekük.

Szóljunk itt most Matyis Istvánékról! A deportálási parancs az ő nevére (29 éves volt) és nejére, a 20 éves Katalinra szólt, aki terhessége nyolcadik hónapjában volt. (Barbárságnak, vagy fasizmusnak nevezzük a deportálását?) Katalin anyja önként követte őket, mivel nem akarta a nagy hidegben és

a marhavagonban ilyen állapotban magára hagyni a lányát. Az urak ebbe beleegyeztek, gondolva, hogy vele is eggyel kevesebb magyar marad Szlovákiában! Matyis István és Imre kérték, hogy őket egy vagonba tegyék, mivel testvérek. A „teljhatalmú urak” ebbe is beleegyeztek. Így ők közös vagonban utazhattak ismeretlen úticéljuk felé. Nem tudom, hogy Matyis Imre Túron aláírta-e a reszlovakizációt, vagyis a bűségnyilatkozatot, de öccse, István, igen. Ezt a „szerződést” pedig nem ő szegte meg, hanem az állam! (Micsoda hazugság újfent!)

...A teherautók pedig jöttek, jöttek a környék falvaiból. Rakták be a családokat a marhavagonokba! Mert személykocsi nem volt sem az anyák, sem a gyerekek számára. Később tudtuk meg, hogy velünk „utaztak” Deménd, Százd, Felsőtúr és Középtúr, Palást s egyéb falvakból is a családok.

A tompai állomás is körül volt zárva katonasággal. Nem lehetett megközelelni! De azért volt néhány „civil” rokon és szomszéd, akik eljöttek segíteni a berakodást a vagonokba. Így valaki megtudta a mozdonyvezetőtől (mert egész nap ott állt a mozdony is), hogy este 6 órakor fog elindulni a szerelvény. Mégpedig Ipolyság irányába, dél felé, Gyerk mellett.

Este 6 órakor valóban elindult a szerelvény! Előtte ránk zárták a vagonokat. A mi vagonunkban „utazott” még Pásztor János gyerki fiatalember (22 éves), egyedül; a felesége otthon maradhatott néhány hónapos kislányával, a szülei pedig idősek voltak, nekik nem kellett elhagyniuk a házukat. Micsoda irgalmas cselekedet, hogy a pár hónapos csecsemőt nem tették a marhavagonba! S az idős, munkára nemigen alkalmas szülőket! Jani nagyon sírt egész nap, főleg induláskor: mi lesz a feleségével, a kislányával és a szüleivel, akikről elszakították?

Mivel Gyerkre eljutott a hír, hogy este 6 órakor indul velünk a vonat, az otthon maradtak tömege várakozott a gyerki vasútállomáson, hogy lássák a falunk mellett elrobogó tehervagonokat!

Nem tudom megmondani, hogy a mozdonyvezető mennyi könnyet hullatott értünk. De egy biztos, amikor Tómpáról a gyerki batárba értünk, nagyon hosszan fütyült a gőzmozdony! A közeledő vonatszerelvény idején templomunk tornyában megszólalt mindhárom harang. Sirattak bennünket ők is. Búcsúzott tőlünk szülőfalunk népe, felsorakozva az állomáson! Az idősebbek meg a házak előtt, az utcán...

...Mi pedig a bezárt vagonokban sírtunk, zokogtunk! Nem lehet leírni azt a fájdalmas érzést!!! A vagonok résein át behallatszott a harangok zúgása, s láttuk a tömeget a sínek mellett!

Istenem! Mi lesz velünk a hidegben és az éjszakában? Nem tudta senki. Mert ugyan azt mondták, hogy Csehszágba visznek munkára, de ki lehetett abban biztos? Hiszen már annyi mindent összehazudtak!... Istenem, mi sohasem bántottunk senkit! Nem bántottuk sem a szlovákokat, sem a cseheket! Hi-

*szen ők szálltak meg minket! Mi nem mentünk az ő falvaikba, bázaiukba!... Is-
tenem! Könyörülj rajtunk, szegény ártatlanokon! – fohászkodott és sírt, zo-
kogott mindenki a bezárt vagonokban!...*

*Ipolyságon áthaladva, Párkány, illetve Pozsony felé robogott velünk a vo-
nat a hideg éjszakában...*

*Az első megállás, illetve meglepetés a „zalabai parton” ért bennünket. (Így
nevezték környékünkön azt a kis emelkedőt, amelyen a vasút vezetett). A
kaptatón a mozdonyok prüszköltek, pöfékeltek, nagyobb gőzt adtak, hogy át
bírhassák a szerelvényt rajta.*

*Megállt a vonat. Nem is az állomáson, állapítottuk meg, amikor kikémlel-
tünk a vagon résein. Majd visszatolatott az állomásra. Ott vettük észre, hogy
a vagonok egy részét lekapcsolták. Matyisék az utánunk lévő vagonban vol-
tak. Ők ott maradtak, velünk pedig elindult a vonat. A hosszú, sok vagonból
álló szerelvényt nem tudta átbúzni a zalabai parton! A következő állomáson
minket lekapcsoltak, s a mozdony visszament a bátrabagyott vagonokért.
Utánunk hozta őket, majd ismét összekapcsolva robogott velünk tovább az
éjszakában....*

*Hová? Merre? Nem tudtunk, nem láttunk semmit... Rubákba beöltözve,
dunyákba, párnákba bebugyolálva dideregtünk, sírtunk, vacogtak a foga-
ink és... imádkoztunk: Urunk, Jézus Krisztus! Tekints le ránk, szegény üldözött,
elhagyott magyarokra!!!!*

•

*Furcsa módon ez idő alatt kalandoztak el a gondolataim a régi iskolánk-
ba, amikor mi, kisiskolások, a második vagy harmadik osztályban ezt a ver-
set tanultuk, szavaltuk:*

Szülőföldem szép határa,

Meglátlak-e valabára?...

*Akkor még persze nem értettük, mit jelent elhagyni a szülőföldet. S nem
gondoltunk arra sem, hogy egyszer erőszakkal szakítanak el bennünket a
szülőföldtől...*

*S közben a vagonok kerekei kattogtak; a vagonok kissé imbolyogtak, rán-
dultak, amikor robogott velünk a vonat...*

Magyarázat arra, amire nincs magyarázat

A vonat kerekei kattogtak, süvöltött a szél, bullott a hó és belepte a csendesen szunynyadó falvakat (aból még nyugalom lehetett) – de mi most állítsuk meg az idő kerekeit... Annál is inkább, mert a vonat kerekeit nem lehetett megállítani.

•

Próbáljunk meg magyarázatot adni azokra a dolgokra, amelyekre nincs magyarázat.

Az első a Nagy Istvánnak Gyerkre kézbesített „Pridelovací výmer” – azaz a „Beosztási végzés”; ennek fordítása és magyarázata a következő:

A járási munkabivatal adta ki Ipolyságon. Fel van rajta tüntetve a sor-szám és a transzport száma.

Név, születési év, lakbely (Hrkovce=Gyerk), posta (Šaby=Ipolyság). S újra egy hazugság! A nemzetiség kitöltetlen, azt a látszatot kívánva kelteni, hogy nem nemzetiségi hovatartozása miatt deportálják az illetőt! Eddigi foglalkozása: munkás!

A Pridelovací výmer alatt az áll, hogy a 88 Sb (a törvénygyűjteményben megjelent) elnöki dekrétum (amely 1945. X. 1-jén jelent meg) az „általános munkakötelezettség értelmében” Nagy István, akinek nincs otthon munkája, František Kyrian svatkovicei birtokoshoz, a Tábori járásba gazdasági cseledként van beosztva. (Korábban szoltunk róla, hogy Nagy István nem munkanélküli, hanem földdel rendelkező volt.)

Ezért 1946. XII. 17-én jelenjen meg a tompai vasútállomáson! Micsoda szép (hazug!) megfogalmazás, hogy „jelenjen meg”! Közben csendőrök, katonák vitték az állomásra, s berakták a marhavagonba!

A továbbiakban megindokolják: azért utalják oda munkára, mert a cseh országrészekben nagy a munkaerőhiány. (Köztudott, hogy a munkaerőhiány a szudétanémetek kitelepítése miatt támadt.) A közérdek megköveteli, írják, hogy a szlovákiai munkanélkülieket egy évre (!) áttelepítsék! Ugyanis az ország lakossága számára biztosítani kell az élelmet. E munkát a címzett köteles a legjobb tudása szerint és becsületesen elvégezni! S micsoda szép: Munkájával elősegíti a kétéves terv teljesítését, amelyet a csehszlovák kormány hirdetett meg.

További utasítás, hogy ha a munkára kiutalt személy megkárosítva érzi magát munkaadója részéről, bizalommal fordulhat a munkabivatalhoz. Meg az is benne áll: Rendes munkabért fog kapni, munka és lakás lesz számára biztosítva. S ugyanazok a szociális biztosítási feltételek illetik meg, mint az

ott lakó munkavállalókat! Mi több, ezen határozat ellen fellebbezést lehet benyújtani 3 napon belül stb. Mint láttuk, 2 nap után elhurcolták őket.

S végezetül: az értesített személy minden ellenkezése ezzel a végzéssel szemben büntetést vonhat maga után; 10 000, illetve 100 000 korona magasságig, vagy egy év elzárást! A végén a járási munkabivatal pecsétje (Ipolyság), valamint előljárójának aláírása: Welwath. Szép német név! Kiállítva Ipolyságon 1946. december 10-én. A „výmer” másik oldalán magyarázat a munkabérekre. A férfiak havonta 850–1075, a nők 870–965 koronát keresnek.

Nébány szó a munkabérek értékéről. Egy kétkilós kenyér ára ebben a pénzben 40 korona volt. Tehát a családfő havi munkabére nem egészen 27 darab kenyérnek felelt meg: 1 kenyér árát sem kereste meg naponta.

Újra a beneši dekrétumokról

Tárgyaltuk már a beneši dekrétumok félrevezető irányelveit és a hozzájuk mellékelt „titkos utasításokat”.

A „výmerben” konkrétan a 88/45. számúról van szó. Mint láttuk, munkakötelezettségről beszélnek, a nemzetiség feltüntetése nélkül (!), holott a valóságban a jogfosztott magyarok deportálása lett benne foganatósítva!

Nem foglalkozom itt a dekrétum fordításával, hanem Duba Gyula Vajúdó parasztilág című művéből veszem át.

Duba Gyuláék is deportálásra voltak ítélve, de megszöktek s így itthon maradtak. Ő is megerősíti, hogy a „výmeren” a nemzetiség rubrika nem volt kitöltve. Honfűzesgyarmaton laktak; apja és az akkor 16 éves fiú „munkásnak” van feltüntetve, mégpedig munkanélküli munkásnak! Holott az apjának földjei voltak, falusi gazda volt! Gyula pedig diák.

A Fűzesgyarmaton kapott „melléklet” szerint ez volt a teendőjük:

1. Melegen kell felöltözni.

2. Mindent becsomagolni (a bútort is) batyuba és csomagokba. Minden csomagra egy dróttal felerősített fatáblácskára fel kell írni az átcsoportosított nevét és szlovákiai lakhelyét.

3. Evőeszközt (tányért, kanalat stb.) előkészíteni úgy, hogy mindig kéznél legyen. (Ez talán azt a látszatot akarta kelteni, hogy útközben majd néhol kapnak kosztot – főtt, meleg ételt. De ilyen a „kéjutazás során” nem volt!)

4. Baromfi és aprójószág részére eleséget vinni.

5. Mindenki vigye magával:

a) a hivatalos végzést,

b) a vásárlási könyvet a kijelentkezési lappal,

- c) nyilvántartási igazolványt (zöld vagy sárga),
- d) személyi és egyéb okmányait.

6. Az élelmiszerekből magával vihet: személyenként 5 kg lisztet, a többi készletet köteles eladni a Szlovákiai Gabonatársaság erre jogosult bizománnyosának (Zselíz).

7. Minden család vihet magával:

- a) 6 darab tyúkot,
- b) 2 darab libát vagy 4 darab kacsát,
- c) 1 darab sertést 60 kg súlyig minden két családtag részére,
- d) összes birkáit vagy kecskéit magával viheti.

8. Borjúkat és anyasertést nem szabad elvinni.

9. Egyéb vagyonát eladhatja vagy őrizetbe adhatja rokonának vagy ismerősének.

Hontfüzesgyarmat lakóit 1947. január 13-án vitték el, tehát egy hónappal később, mint a gyermekieket.

Duba Gyula még idézi a 88/45. sz. elnöki dekrétum egyes pontjait is. A dekrétum szerint közmunkára csak a 16–55 év közötti férfiak és a 18–45 év közötti nők vehetők igénybe. Nem hívhatók közmunkára a terhes anyák 3 hónaptól kezdve, valamint azok a nők, akik legalább egy tíz éven aluli gyerekekről vagy két olyan személyről gondoskodnak, akik az idézett elnöki dekrétum hatálya alá nem esnek. Nem hívhatók be többek között azok, akik állandó munkaviszonyban vannak, akik tanoncok vagy iparengedély alapján ipart űznek – ide tartoznak a szabadfoglalkozású személyek, továbbá a legalább 50 százalékos rokkantak, betegek és gyengeelméjűek.

Vajon kell-e ezekhez magyarázat? Hazugságok a ki tudja hányadik hatványon!!!

Nagy Istvánéknak idős szüleik voltak, a fiuk, Géza pedig 16 éven aluli ipari tanuló: káderinas Ipolyságon. Leányuk, Margit 14 éves volt. És nem voltak munkanélküliek!

Matyis István ácssegéd volt, a felesége pedig 8 hónapos állapotos – még a „reszlovakizációt” is aláírták!

Bátyja, Matyis Imre is ács volt, dolgozott. Három tíz éven aluli gyermekükkel vitték el őket!

Cseródi Istvánéknak is volt tíz éven aluli kislányuk, a saját földjeiken gazdálkodtak!

Hazugságok tehát a végtelenségig! A dekrétumok nagyon szigorúak és igazságtalanok voltak, de a valóságban még ezeket is „megtetézték”!!!

S mivel Duba Gyulának „törvénytelenül” itthon maradtak, „vagyonelkobzás”

várt rájuk! Az apa föllebbezett, s e szöveget kénytelenek vagyunk idézni, mert a továbbiakban majd arról szólunk, hogy amikor Nagy Istvánt a családjával deportálták, az itthonmaradt 67 éves apja ellen elrendelték a teljes vagyonekobbzást!

Íme, Duba Gyula apjának vagyonekobbzás elleni fellebbezése:

„A megfellebbezett döntés azzal az indoklással rendeli el vagyonom elkobbzását, hogy engem a szlovák és cseh nemzet, a ČSR árulójának és ellenségének kell tekinteni, s teszi ezt anélkül, hogy felsorolná a konkrét körülményeket, amelyekből a végkövetkeztetésre lehetne jutni.

A megfellebbezett döntés ilyen körülményeket nem is mutathat fel, mert nem felelnek meg a valóságnak. E tekintetben rámutatok arra a tényre, hogy a zselízi népbíróságon nem volt ellenem büntető tárgyalás.

A megfellebbezett döntés megsérti azokat a kötelezettségvállalásokat is, amelyeket a csehszlovák kormány a Magyarországgal való lakosságcsere-egyezményben magára vállalt. Az Egyezményhez csatolt Jegyzőkönyv szerint a magyar nemzetiségűekkel szembeni általános vagyonekobbzási intézkedéseket fel kell függeszteni.

Ezekből az okokból kérem fellebbezésem kedvező elintézését.

Teljes tisztelettel:

Duba Gyula.”

Már szóltunk róla, hogy a korponai munkatáborba elburcoltakat végül is hónapok után bazaengedték, mivel semmilyen vádat nem tudtak felhozni ellenük!

S itt szólunk arról, hogy szomszéd községünkben, Deméndről több család-főt a Komáromi Kerületi Törvényszék elé állítottak mint háborús bűnöst. Úgy látszik, az Ipolysági Járási Népbíróságon sem tudták már elítélni őket, nem találtak bűnt, s az ügyész fellebbezett a felsőbbfokú bírósághoz, a kerületi törvényszékhez. Végül innen is azzal engedték el őket, hogy nem találtak adatot bűnösségükre. Később az Ipolysági Járási Népbíróságon ezeket a pereket leállították: így nem próbálkoztak ezután ily módon elítélni sem gyerki, sem tompai magyarokat.

Három felvétel a deportáltak bevagondozásáról

Kik és miként hajtották végre a beneši dekrétumokat?

Az eddigiekből világos, hogy a dekrétumok általános megfogalmazásban már 1945. április 5-én elkészültek. Lebontásukat és megvalósításukat az egyes járásokra és falvakra viszont alsóbb beosztású „valakiknek” kellett végrehajtani.

Én akkor még nem ismertem a járás vezetőit Korponán és kirendeltségén, majd az önálló járási hivatalban, Ipolyságon. Csupán Perziánt, aki korábban nálunk volt közjegyző.

A reszlovakizáció idején ismerkedtem meg Lupták „úrral”, aki a sors iróniájából előbb Gyerkre, majd hozzánk, Tompa-Horvátiba került tanítónak.

Az 1946. december 17-i vagyonelkobzási határozat bizottsági tagjainak nevét nyomtatva írták rá: Kmet’ko s. k., Dekýš s. k., Dr. Hováď s. k. – És a kiállító: ismeretlen aláírás.

Közülük, ismét a sors iróniája, Kmetko kommunista kolonista volt Fel-sőtúron, korábban kőműves a Besztercebánya melletti Badinban; ő már 1946-ban funkcionárius lett a kommunista párt megbízásából Ipolyságon, a járási pártbizottságon. Később a párt megbízásából 1954–55-ben instruktori (teljhatalmú felügyelői) állást töltött be a Tompai Egységes Földműves-szövetkezetben. Dekýš még hosszabb ideig dolgozott a járáson Ipolyságon. Tehát a párt különböző feladatokkal bízta meg azon funkcionáriusait, akik hűek voltak kommunista (!) elvekhez.

Gyerken viszont bizonyos idő után kitudódott, kik állították össze a faluból deportálandók, majd a Magyarországra kitelepítendők névsorát. Ezt szegény feleségem, valamint Nagy Lajos és Halász Lajos gyerki lakosok is megerősítették. Mindhármukat deportálták.

Ezek szerint a község akkori vezetői (1946-ban) voltak a névsorok összeállítói: ők döntötték el, kit kell deportálni Csehszországba s kit kell kitelepíteni Magyarországra. E vezetők a következő lakosok voltak: Tamás József, Sille József, Balla Károly, Ledényi Lajos, Ladislav Labuda, Ján Miškovič.

Tamás Józsefről már szóltunk. Ő volt az egyetlen gyerki lakos, aki az I. Csehszlovák Köztársaság idején a Hodža miniszterelnök vezette Csehszlovák Agrárpárt tagja volt.

Sille József nyugdíjas vasutas, megrögzött alkoholista, a kommunista párt tagja.

Balla Károly nyugdíjas vasutas, kőműves, a kommunista párt tagja. Durva ember, első és második feleségét is gyakran verte. A balálos ágyán sokat kímélődött, nem tudott

meghalni. Felesége papot akart hozzá hívni, nem engedte. Mikor már nagyon nagy fájdalmak voltak, beleegyezett. A pap ráadta az utolsó kenetet és nemsokára meghalt.

Ledényi Lajos kántortanító volt Gyerken a katolikus iskolában. Nem tudjuk, mi okozta a pályafordulását. Mikor kiderült, hogy ő is a lista összeállítói között volt, önként átszökött Magyarországra. Ott hosszú időn át nagybeteg lett. Felesége üzengetett Gyerkre, hogy imádkozzanak érte. Úgy tudom, Kemencén halt meg, Gyerktől mintegy 8 kilométerre.

Ladislav Labuda az I. köztársaság idején mint legionárius kapott birtokot Kistúron, Gyerkre nősült. 1938-ban elment, 1945-ben visszajött. Hontnémetiben született, nem volt a kommunista párt tagja.

Ján Miškovič béresnek jött a gyerki majorba 1937-ben. 1938 után a faluba költözött. Volt községi tebénpásztor. Analfabéta és a kommunista párt tagja.

Az első három személy őslakos volt. Mégis a deportálandók névsorába került Tamás keresztfia, Nagy István és Sille testvérének a fia, Sille Mihály is!

Róluk még annyit, hogy néhány éven belül valamennyien meghaltak. Miškovicot gerenda ütötte agyon a vasúti híd újjáépítésekor. Nem tudjuk, bányan és bányászor átkozták el őket dicső tettükért. S azt sem, az átok fogott-e rajtuk.

Mint elmondottuk, akkor még Labudán és Miškovičon kívül több szlovák nem lakott a faluban. Ezért lehettek magyarok is községi vezetők, kényszerűségből, valameddig. Mert miután a szlovákok páran bejöttek a faluba, átvették a község vezetését.

Akiket Gyerkről deportáltak

Gyerk községből két transzporttal szállították el a deportáltakat. Az első csoportot 1946. december 17-én, a másodikat pedig 1947. január 12-én, azonos módszerekkel. A községet körülzárták, katonai autók szállították őket a tompai vasútállomásra, s ott marhavagonokba rakták. Majd napokig utaztak a dermesztő hidegben Csehország felé. Akiket elvittek:

Sille Mihály munkást, a feleségét és kiskorú leányát Vibernicébe. Gáspár Ferenc kőművest, a feleségét és kiskorú leányát Vibernicébe. Okos Lajos nőtlen mezőgazdasági munkást özvegy édesanyjával Vyrebe. Pásztor János kislelkes kőművest (hátrahagyott csecsemővel) Sezimovóba. Nagy István kislelkes kőművest, a feleségével, fiával, leányával Svatkovicébe. Halász István földművest, feleségével, fiával és özvegy lánya két éves kislelkesével Červený Dvůrba. Csomó István földművest, feleségével és két gyermekükkel Sudomeřicébe.

(Itt most kénytelenek vagyunk egy kis kitérőt tenni. A deportáltak között a hivatalok olyan propagandát kezdtek terjeszteni, hogy aki akar, önként át-

települhet Magyarországra. A lényeg az volt, hogy ezzel is kevesebb magyar maradjon Csehszlovákiában. Pedig hát a deportáltaknak a szülőföldje a Palócföld Ipolyság környéki részén volt. Itt éltek őseik sokadíziglen – és itt nyugszanak az anyaföld csendes ölelésében...

Csomóékat például annyira zaklatták Csehszlovágiában, hogy inkább beleegyeztek: önként áttelepülnek Magyarországra. S micsoda jólelkűség a csehszlovák hatóságok részéről, hogy vagonba rakták őket és „áttették” Magyarországra. Egy családdal hát ismét kevesebb maradt a nemzeti kommunizmus hazájában!

A további deportáltak:

Antal János földműves, feleségével és két kiskorú leányával (Jistebnice).

Nagy Lajos hivatalnok (pár hónapos kislánya az anyjával „megúszta”) (Hvozďany).

Cserődi István földműves, feleségével és két kiskorú leányával (Bat'ov).

Balla István nagygazda, feleségével, fiával, menyével.

(Balla István jómódú gazda volt a faluban – mégis munkanélkülinek minősítették. Érdekes az ő családjuk esete: A falu vasútállomása mellett lakott egy szlovák vasutas: pályabejáró, a felesége jegykiadó. Azt ígérte Balla Józsefnek, hogy ha feleségül veszi a leányukat, nem lesznek kitelepítve. Ez meg is történt, de megmenteni nem tudta őket. Ballaékat szlovák menyükkel együtt deportálták. Évek múlva, amikor hazajöttek, nem térhettek vissza a házukba, sőt még a falujukba sem. Menyük szülőfalujában, Terényben telepedtek le.

Ilyen eset megtörtént a szomszéd községünkben, Szalatnyán is. Egy Kocsis nevű nagygazda vőül fogadta az egegi Lendvay nevű szlovák gazda (kik lehetnek ősei?) fiát, Pistát, bízva abban, hogy így megmenekülnek a kitelepítéstől. Nem menekültek meg! A szlovák vőt is deportálták velük együtt Csehszlovákiába!

S még három deportált család:

Balla István földműves, feleségével, két nagyobb, két kiskorú fiukkal és kiskorú leányukkal. Egyik fiuk, Mihály végleg Csehszlovágiában maradt, Brümbe ment dolgozni. Érettségizett fiuk hazajövetelük után átszökött Magyarországra, ott tovább tanult, állatorvos lett.

Matyis István ácssegéd, anyósával és állapotos feleségével (Ustrašice).

Bolgár István András nagygazda feleségével és leányával.

Gyerkekről 14 családot deportáltak a két transzportban, 48 személyt. Számuk 49-re emelkedett, amikor Matyis Katalin 1947. január 13-án Ustrašicén megszületett.

Kistompai vasútállomáson...

A fenti sorral kezdődött egy régi népdal, amelyet a békésebb, szebb időkben dalolni szoktak a táncmulatságokon. A nóta szerint bárom gőzös áll a fővágányon.

A deportálások idején csak egy gőzös várakozott, az első vágányon, a marhavagonok hosszú sora elején.

Én akkor megszámloltam és feljegyeztem, hogy 1946 decemberében és 1947 januárjában összesen 17 vonatszerelvény vitt el a deportáltakat az állomásunkról. A munkamenet mindig azonos volt: katonák, csendőrök, detektívek és civil hivatalnokok irányították a berakodást és az elszállítást. Körülzárva az állomás, olykor a fahunk is. Hó volt és nagy hideg...

Hosszú évtizedek múltán több visszaemlékezés jelent meg a lapokban a deportálásról. Némelyikben leírták, hogy itt-ott a deportálandókat orvos vizsgálta meg, s ha súlyos betegnek talált egy-egy családtagot, akkor azt a családtagot nem vitték el. Olyanokat is elmeséltek a visszaemlékezők, hogy a vonatszerelvény elején volt egy vasúti személykocsi, amelyet fűtött a mozdony. S ezekbe helyezték el a gyerekeket és anyákat.

A mi állomásunkról indított 17 szerelvényben egyszer sem volt személyvagon! Gyerken nem volt orvosi vizsgálat sem, mely által valamelyik család visszamaradhatott volna! A későbbiekben majd leírjuk, hogy Gyerken Halász István súlyos beteg volt, mégis elvitték! Bele is halt a betegségébe. A visszaemlékezésekből azt is tudjuk, hogy néhányan útközben haltak meg a vonatban!

•

Hogy a 17 szerelvényben mely községekből szállították a deportáltakat, nem lehet pontosan megállapítani, mert az állomás szinte megközelíthetetlen volt. S az is kibogozhatatlan, hogy mely községből hány családot vittek el.

Az biztos, hogy Gyerkről, Felsőszemerédről, Szalatnyáról, Egegről, Deméndről, Százdról, Középtúrról, Felsőtúrról, Palástról, Ipolyfödemesről, Kelenyéből, Inámból hozták ide a családokat. De további községekből is! Még az akkori Kékkői járásból is, mivel a járásban nem volt vasútvonál.

Tény, hogy az ipolysági vasútállomáson nem vagonoztak deportáltakat. Valószínűleg azért, mert az állomás 100 méterre fekszik a magyar országhatártól (triamoni batár), így féltek, hogy valaki megszökik és átlép Magyarországra. Meg attól is tartottak, hogy bizonyos csoportok megtámadják a „bevagonozókat”? A mi állomásunk 8 kilométerre van az ipolyságitól, illetve a magyar határtól.

Az is tény, hogy nem egyforma arányban, a község nagyságához mérten vitték el a családokat. Akkor és az évek során sikerült néhány adathoz jutnom.

Gyerkekről tizenhárom családot hurcoltak el. Tompáról egy családot akartak vinni: Múdrák Sándort (a felesége született szlovák volt) két kiskorú gyermekükkel. Községükben akkor az egy éve idetelepült kolonista, Juraj Šiandor volt a kommunista pártelnök. Elment Sanyi után s mondta neki, ha belép a pártba, megakadályozza a deportálásukat! Sanyi kénytelen volt belépni a pártba, és valóban itthon maradtak.

Palástról sok családot deportáltak. Viszont Magyarországra 1948 tavaszán már csak bármat telepítettek át. Magyarországról egyetlen család sem jött a községbe!

Ipolyságról több családot deportáltak, majd Magyarországra is sokakat áttelepítettek.

Felsőszemerédről négy családot deportáltak, Magyarországra már egyetlen családot sem telepítettek.

Alsószemeréd különleges eset volt! Ide 1938-ban települt be egy szlovák, Ján Puliš a családjával. Pár hónapra rá visszacsatoltak bennünket Magyarországhoz. Ők nem hagyták el a falut, mégsem zaklatta őket sem a magyar közigazgatás, sem a lakosok. 1945-ben Puliš fia, Jozef lett a községben az állam által kinevezett bíró. Ő azt vallotta a deportáláskor és a kitelepítéskor: dacára annak, hogy 1938-ban, ideköltözésük idején, nem tudtak magyarul, őket senki nem bántotta. Ezért nem engedélyezte, hogy a faluból valakit is deportáljanak, illetve kitelepítsenek Magyarországra. Egyedülálló volt környékünkön ez az eset! Tehát a helyi vezetőknek módjukban állt sokakat kitelepíteni, deportálni, de módjukban állt ezt megakadályozni is!

Szatmárnyáról deportáltak néhány családot. Magyarországra már senkit. Illetve csak olyan családokat, akik akkor már Ipolyságon laktak.

Ipolyviskről több családot deportáltak. Magyarországra senkit nem telepítettek ki, mert mire „ide ért” volna a kitelepítési akció, akkorra már leállították (1948. április végén).

Kistúr és Középtúr ikerközség. Innen sok családot deportáltak, majd ki is telepítettek Magyarországra.

Felsőtúrról deportáltak is, kitelepítettek is; Tesmagról szintén.

Pereszlényből sok családot deportáltak, még többet kitelepítettek Magyarországra. Pedig ott még akkor nem laktak szlovákok. Magyarok voltak és kommunisták a község vezetői!

Mindezek ismét azt igazolják, hogy sok múltott a helyi vezetőkön is. A gyerkei vezetők kitétek magukért! Túlteljesítették a kétéves tervet ezen a téren! Ugyancsak Tesmagon, Kis-Középtúron, Pereszlényben! Ezekbe a községekbe aztán sok szlovák család települt be Magyarországról, akiket tırpákoknak neveztek már otthonukban is!

Egyetlen megható példa is ide illik: Az 1970-es években Horvátiba nősült egy fiatalember Inámból. A nagyapja kérte, hogy vigye el őt, az idős embert egyszer a tom-

pai állomásra, oda, ahol berakták őket a vagonokba a deportáláskor. Még egyszer látni akarta az állomást!

Megy a gőzös, jön a gőzös Kistompára, kistompai állomásról Csehországba...

Ezt a kis dalocskát, amelyet alább közzéteszünk, szegény feleségem bázartéte után ballotta itthon, Gyerken. De a deportáláskor költötték „ismeretlenek”. Bár valószínű, hogy Pásztor Vendel gyermek legényke a szerzője, aki vidám természetű volt, sok kópéság kiagyalója. Sajnos, fiatalon meghalt.

Fájdalmas-groteszk fintora a sorsnak, hogy a deportálás tragikus élménye egy vidám gyermekdal dallamára szakadt ki a szülőföldjükről elhurcolt emberek, gyermekek lelkéből.

Dal a deportáltakról

1946–1947 telén

Megy a gőzös, jön a gőzös Kistompára,

Kistompai állomásról Csehországba.

Elül, hátul csendőrpuska,

Ki a gőzöst, ki a gőzöst irányítja.

Megy a gőzös, megy a gőzös Csehországba,

Ki tudja, hogy ott majd melyik állomásra?

Sírbatsz, magyar, kesereghetsz,

Nem tudod, nem tudod, hogy mi lesz veled.

Lesz még egyszer, lesz még egyszer tavaszünnepe,

Mikor majd a deportáltak hazajönnek!

A szülőföld ölelése,

Lesz még egyszer, lesz még egyszer nálunk béke!

A deportáltak bevagonozását mi, kistompaiak lopva figyeltük a faluból, kertekből. A falunk is körül volt zárva! Láttuk a hosszú vonatszerelvényeket,

a sok teherautót, katonákat, népeket, amint rakták be őket a marhavagonokba. Már az első deportáláskor, december 17-én, majd később is, vettem a fényképezőgépet, táskába rejtettem s elmentem Dombi Karcsi barátomékhoz. Az ő udvarukkal éppen szemben volt az állomási rakodó, olyan 300 méterre. Udvaruk keleti végén, a rakodóval szemben állt egy öreg pajta. Vályogfala hátul mintegy 30 centire szét volt repedve. Ezen a repedésen át készítettem felvételeket a vagonokról, teherautókról. Karcsi a pajta előtt figyelt. Némely fényképfelvételen látható is, amint ott áll. A fényképek balványak, kicsinyek, távoliak. Senkit nem lehet felismerni rajtuk. De azt látni, hogy mindhárom esetben más-más vagonok álltak az első vágányon. Nagyságuk, egymáshoz való távolságuk eltérő. Előttük alig kivehető a teherautók.

Láttuk a siralmas helyzetet, az embereket a vagonok ajtajában. Nem tudtuk akkor, hogy kik ők, mely falvakból hozták őket.

Már az első alkalommal, 1946. december 17-én közöttük volt az én későbbi drága feleségem is, akit még akkor nem is ismertem! Ki gondolta volna, mit hoz a sors?...

És ott voltak Gyerkről Halász Istvánék, Cserődi Istvánék, Matyis Istvánék is. Valamint a bátyjáék Felsőtúrról. Ugyancsak Középtúrról a rokonaink: Bazsó Istvánék. Ő, a felesége (anyám unokanővére), nagylányuk, Bözsi a férjével, 15 éves lányuk, Ilonka (aki 1950-ben tébécében meghalt), kisebb fiaik, Pista, Lajos és kicsi lányuk, Viki. Vagyis a teljes népes család, köztük négyen 15 év alattiak.

A látvány, amit saját szemeinkkel láttunk, leírhatatlan és szívszaggató volt!

Láttuk a kicsi gyerekeket is a marhavagonok előtt, és azok ajtajában...

S ez a látvány 17-szer megismétlődött, csak minálunk. Az Ipolysági járásból 503 családot deportáltak, 1511 személyt, köztük 130 hat éven aluli gyereket! Gondolható, mi volt Dél-Szlovákia összes magyarlakta vidékein! – amit itt most nem tisztetem részletesen tárgyalni.

A deportálások idején írott verseimből

Miénk e föld

*Miénk e föld, az istenáldott,
Apáink vérével öntözött vidék,
Őseink bagyták örökül reánk,
Itt nevelkedett bősi nemzedék,
Minden rögéhez a vérünk köt
– Miénk e föld!*

*A vén Garam, Ipoly és Hernád partjain,
A Vágon és a Kék-Dunán
Magyar nótát suttognak a szellők,
Itt éltet minket az arany napsugár,
Minden csöpp vízhez a vérünk köt
– Miénk e föld!*

*Nekünk dalolgat erdeink ölen,
Kertünk fáin sok dalos madár,
Rónánkon folyó patakok felett
Nekünk dalol a kis csalogány.
Minden madárdal minket ideköt
– Miénk e föld!*

*Fecskecsicssergéstől hangos kis falunk,
Gólyafészkes templomoknak tornya,
Muskátlidíszes kis zsaluk,
Halkan bólogató vén akácok lombja,
Minden kis virág minket ideköt
– Miénk e föld!*

*Innen indultak el a bős apák,
Harcba, ha kellett, a Honért,
Szülőföldünkért vérüket ontották,
S kik visszatértek, meghozták a babért,
Ezer véres rög minket ideköt
– Miénk e föld!*

*Itt játszottunk, mint balga gyermekek,
Minden bokor s rög régi ismerős,
Itt intettek ránk a kéklő hegyek,
Minden balomhoz édes emlék fűz,
Minden rögéhez a vérünk köt
– Miénk e föld!*

*Arany kalász, mit ringattak a mezők,
Belőlük lett e népnek kenyér,
Lágy fehérré kenyéren itt nevelte föl
Az édes szülőföld minden gyermekét,
Arany kalászihoz az éltünk köt
– Miénk e föld!*

*Híres boraink nem teremnek,
Kesergő népnek édes nektár nem kell,
Vértől szikrázó! – mitől feledtetnek
Borús napok az emlékeinkben,
Minden pohár bor szent emléket ölt
– Miénk e föld!*

*Ezt akarják most elrabolni tőlünk?
E földet hogy mi hagyjuk itt?
Nem, ez mégse, soha nem lehet,
Ha meghalunk is érte mind!
Nyugvóbelyül e föld ideköt
– Miénk e föld!*

*Miénk e föld! – Hisz benne nyugszik
Hős apáink hamvadó pora!
Minden, minden e földhöz köt,
Anyánk e föld! – Nem mostoba
Jöttment nép vagyunk mi itt,
Szemünk a múltnak tengerében
Vissza: Egy ezredévre tekint!*

Szülőföldem, édes szülőföldem...

*Szülőföldem, édes szülőföldem,
Te vadvirággal bímzett rónaság,
Susogó fáiddal integettel felém,
Mikor még gyermek voltam én.*

*Mikor először barangoltam
Virágillatos réteken,
El-elringattál szárnyaiddal,
Pihenőt nyújtál kebleden.*

*Játszottak szellőid kócos bajammal,
S én kacagva futottam tovább,
Vadvirágcsokorral kezemben
Hallgattam a madarak dalát.*

*Kis patakunk partján pillangót kergetve
Napestig mennyit futottam én,
Felkacagva olykor, balga kisgyerek:
– Szülőföldem, be szerettelek.*

*Lenge szellőiddel dalolt a lelkem,
Elnézve az egek futó fellejét,
Röpke dalt küldve messze mindenikkel;
– Boldog gyermekévek, ezer szép emlék!*

*Azóta, bej, de elmúltak az évek,
Rájuk még mindig emlékezem,
És rabod vagyok még most is neked,
Szülőföldem, édes szülőföldem!*

*Óh, vajon meddig ölelsz még kebleden?
Mert hisz a világ oly gonosz!
Ki tudja, vibarja bová sodor el?
– Vibarban az út merre hoz?*

Őrült magányban

***Egyedül, árván, elbagyottan,
Távol a világtól, hol nem zavar
Zajodból semmi, világi lárma:
A buszadik század őrült baláltusája.
Egyedül benned, magányi csend,
Lelek magamra – bús emlékezet.***

***Nem életért folyik a küzdelem,
Gyilkolás vágya lakik szívedben,
Ember! – A kéjnek vágya rád,
Hogy rabszolgád legyen a világ!
Mert minden ember, nemzet-orkán
Úr szeretne lenni a világ felett –
Már te is őrjítasz, magányi csend!
Ezért kellett tán megvénülni néked,
Világ? – És szülni ennyi gonosz népet?
Születtek benned álnok zsarnokok,
És születtek híres feltalálók, nagyok,
Kik csináltak sok csodálatos gépet,
Miért? – Hogy irtsák véle a népet!***

***Ezért szülted a nagy tudósokat?
Ezért vénültél meg bát, szép világ!
Hogy minél vénebb vagy, annál gonoszabb
Legyen koronád, és állatibb: az ember!
Kár volt megvénülnöd, óh, szép világ,
Pusztulnod kellett volna hamarább!***

*– Ab, de minek, minek jár a szám?
Te hallgatsz bár, bús magányi csend
– Beszél az ördög teneked!
Nem beszélek, nem! Senkinek se már!
Csupán örült rémképeknek láttán
Borzadok el láttodra, óh, világ!
És elüvöltöm, vonagló öklömet rázva:
Hogyha már nem pusztult el régen
Álnok, gazember népével a föld,
Aminek már rég jönni kellett,
Jöjjön mostan el,
Ne várjon tovább:
Pusztuljon el a világ!*

Emlékvers 1946. december 13-ra

Tragédia dalban elbeszélve

*Jön december tizenhárom,
Beszélgették szerte,
Szomorúan, de hát így van:
Itt a világvége!
Egy bolygó jön, vagy üstökös
– Ki emigyen, ki másképp beszélte –,
Fontos az, hogy óriási,
S rázuban a földre!
Háromszorta nagyobb,
Mint a Földünk, szegény.
– Háromszor, nem háromszor!
– Így is szólt a beszély.
Végül kisült, hogy meteor
Csupán ő, szegényke,*

*Pár országot pusztít el csak,
Abol Földet ére.
A rádió is kiértölte,
Szerte a világban,
Igaz lesz, mert négy csillagász
Öngyilkos lett Franciaországban.*

*Hát a szegény vénasszonyok,
Nem tom', mit éreztek,
Pláne, kiknek sok pénzük volt,
Biztos megőrültek!
– Nem csodálják – azt hiszem – hát
Azon szerencsések,
Kik ezután megmaradtak,
Ha álmomról beszélek:
– Az én szegény, bús fejem is
Ily gondolatokkal
Volt tele, és gondolkodám:
Meghalni még korán.
Nem csoda, ha álmaimban
Sem hagytak békében,
Rémképeknek látomása
Gyötört minden éjjel.
De a költő megálmodja
Szörnyű sorsát – ezt gondoltam én is,
Én pedig hát költő volnék,
Ha névtelen szegény is.
Szerencsésen megálmodtam,
Pár nappal a nagy baj előtt, titkát:
Nem lesz ebből nálunk semmi,*

*Csak a bolygó elpusztítja Prágát.
Ez pedig még szép álom volt
Attól a tündértől,
Aki nékem sügni szokta
Álmaimat éjjel.
Beszéltem is mindenkinek,
Hogy miként lesz – álmomat mesélve,
Ez lett a baj, nem hitte el
Még saját anyám se’.
„Anyám, az álmok nem hazudnak” –
Kaptam én a költői mondáson –,
Prágán kívül nem pusztul el
Egy város sem a kerek világon!
– De úgy látszik, a magas ég
Nem szeretett engem,
Nem akarta teljesíteni
Az én álmokképem.
Bár igaz, hogy nálunk sem bullt
Le a szörnyű csillag,
De Prága is úgy maradt meg,
Abogyan volt tegnap.*

*No, de ennek más oka volt:
Hazug volt a fáma,
Nem bullt rá az üstökös
Senki föld fiára.
Kár volt pedig be nem teljesedni
Az én szépséges álmainnak,
Nem volna most a szörnyű baj,
Hogy tovább deportálnak!*

Minek eddig...

***Minek eddig csak híre járta:
Megjöttek hozzánk is a supposok,
Már nálunk is deportálnak,
Sírnak az árva rab-magyarok.***

***Hópibéket bajtva sír a téli szél,
Hideg vagonokból nők, gyermekek
Sírása hallik együtt a széllel,
És csillognak szuronyos fegyverek.***

***Óh, én elhagyott, árva népem,
Nem látja senki könnyes arcotok,
A jajkiáltást, mit a széllel
Oly sokszor elsőbajtotok.***

***Én értem csak szívek szavát,
A rokon-szív fájó kínjait,
Az én lelkem is fájva érzi
A bajcsárok bőszi kiáltásait.***

***Ma még én is búcsút intek
Vagonba zárt népem után,
Lehet, holnap én is ott leszek
Hideg vagonban, téli éjszakán.***

***Hópibéket bajtva sír a téli szél,
Hideg vagonokból nők, gyermekek
Sírása hallik, messze a széllel,
Óh, mért nem hallja senki meg!?***

Hontalanok

Amikor nálunk deportáltak

– Esett a hó, a szél dudált –,

Vagonok közt az állomáson

Láttam én egy könnyező anyát.

Karján négybetős gyermekével,

Amint táplálta magzatát,

Dacolt hideggel és a széllel;

Mellette szuronyos katona állt.

A gyermek sírt anyja ölében,

Hulltak könnyei az anyának,

És nem volt, aki vigasztalna

Elhagyott árváit e bús világnak.

Szoknyája mellett két nagyobb is

Remegve nézte anyja könnyeit...

Óh, jaj, kiket már kiskorukban

A sors szenvedni megtanít.

Apjuk – küzdve kis családjáért,

A vagonból addig otthont csinált,

S ott állt szótlanul, fájó szívvel

A reményvesztett, hontalan család.

Napokig lesz e zord hidegben

Éj s nappalon át lakás e vagon,

Messzi tájakat fut át velük

A vonat, míg megáll valahol.

*...És sírt még sok vagonban odább
Annyi elbagyott, szenvedő család
Kegyetlen sorsát elbagyottan tűrve;
– Mindenütt szuronyos katona állt.*

Rabszolgadal

*Meddig, óh, meddig telik még kedvetek,
Meddig tart gyönyörötök e nép kínjain?
Szép zsarnokok, óh, feleljetek!
Vagy nincs időtök felelni tán?
Kacagni kell a rabszolgák jaján!?*

*Nem ér el a sírás kő-szívetekig,
Kéjtek gyönyöre a nép szenvedése?
És ezrek jajában kedvetek telik?
Jövő napokra nem gondoltok, nem!?
Hogy e zsarnokságért felelni kell!*

*Évszázadok múltak el azóta,
Amikor még pénzért adták a rabszolgát,
S ti hozzátok ezt most újra divatba?!
Dicsőség nektek, „újjent zsarnokok”!
Megemlegetnek a jövő századok!*

*Foganjon rajtatok a rabnépnek átka,
Most a nép szenved, ti is szenvedjetek!
Érjen el a tiprottak bosszúja.
Felelni fogtok! – s nagy lesz kínatok,
Emlegetni fognak a jövő századok!*

*Hogy visszafizeti – erre nem gondoltok?
E nép, mit vele tesztek mostan.
Ezrek kínjáért hogy felelni fogtok
– Gondolhatnátok rá előre már,
Újfent zsarnokok – a nép bosszúja vár!*

*Mert jaj nektek, ha egyszer lábra kel
A rabszolganép, ha fegyvert ragad.
Mit tettetek? – azért felelni kell!
Százszoros lesz akkor a ti kínatok,
Megemlegetnek a jövő századok!*

*S ha egyszer eljön, minek jönni kell,
A nép szenvedése bosszút követel!
– És egyszer a bosszú el fog jönni, el!
Átkozott lesz akkor a ti sorsotok,
A nép bosszúja, amit tesz rajtatok!*

1946 karácsony estéjén

*Rab-magyar testvéreinkhez,
akiket a deportálás messzire
hurcolt el az édes szülőföldről.*

*Kigyúlt a szentestnek csillaga
Karácsonyi áhítattal a világban szerte,
Énekszárnyon száll a glória;
Ki gondol most síró emberekre?
Ki gondol tirátok könnyes szemmel, gonddal,
Kinek jár eszében, hol sírtok ti mostan?*

*Békesség lakozik az emberi szívben
Szent karácsony békés ünnepén,
De vagytok-e ti is békességben?
– Nem tudja azt senki a föld kerekén.
Ki gondolna rátok e szentestén gonddal,
Kinek jár eszében, hol sírtok ti mostan?*

*Elbagyatva sírtok messze idegenben,
S lelketek a csendes éjszakában
Elbagyatva, mégis messze szárnyal
Az itthagyott, néma családi hajlékba.
Reátok gondolok, imádkozva halkan,
Rab-magyar testvérim, hol sírtok ti mostan?*

*Üres a kis szoba, hideg tűzhely benne,
Emléke él csak az ott átélt napoknak;
Hányszor ült a család, hány karácsonyeste
Boldogságban együtt, karácsonyfa mellett?
Itt jár a lelketek az édes otthonban,
Messze idegenben akik sírtok mostan.*

*Emlékeitekben jár a sok küzdelem,
A boldog családért mennyit dolgoztatok,
Véres verejtékkel, hogy hajléktok legyen,
Ezt rabolták most el a kegyetlen zsarnokok!
S messze ők kacagnak felettetek ottan;
Rab-magyar testvérim, hol sírtok ti mostan?
Ég a karácsonyi szentestnek csillaga,
Karácsonyi ábítattal a világban szerte
Énekszárnyon száll a glória.*

*– Ki gondol most síró emberekre?
Ki gondol reátok könnyes arccal, gonddal?
Elhagyott magyarok, hol sírtok ti mostan?*

Ének 1947 tavaszán

*Tavaszt birdet már a madárének,
Zöld pázsitja, mely nővel, a rétnek,
A napsugár csókolja a fákat,
Rügyekben ébred lomb s virág,
Minden zengi édes himnuszát
A bővülő tavasznak suttogón;
Lassan ébred, ébred a tavasz.*

*Tavaszt birdet az első fecske,
Tavaszt a meleg napsugár,
De nincs, mi szívünkbe tavaszt hozna,
Elfojtja azt könnyek hullása
– És annyi gyötrő szenvedés.
Álmodni tud csak e nép rólad,
Te legszebb tavasz: Szabadság.*

*Óh, te magasban szálló kismadár,
A szabad légnek vagy boldog lakója,
Neked boldogságról szól csak éneked,
A rabságot tán nem is ismered.
– Pedig e nép, melynek dalod zenged,
Rab ő, bár szülőotthona e föld,
S bozzá mégis mostoha!*

*Ragyogón süt a nap,
Virágillatot hoz a szél magával,
Ezer madár dala zeng: Tavasz van!
De hol kése, rab népem tavasza?
Sorsüldözöttek egyetlen vigasza:
Mikor ragyog le fényed ránk,
Édes szabadság!?*

Vers egy leányka után

*Egy lánykához messze, messze
A szülőföldről kis madárka száll,
Mint a szélvész, sebesen röpülve
Kopogtat lelke kis falán.
– Fogadd be őt, fogadd kedvesen,
Mert a lelkem e kicsi madár.
Ezer gondolatom viszi neked:
Jöjjél vissza, fájó szívem vár!*

*Téged is elsodort a vihar,
Mely feldúlta édes otthonunk,
Leányka, édes, messze mentél,
Itthagytad árva, rab honunk.
Fájó szívvel gondolbatsz csak rája,
Küldhetsz feléje ezer sóhaj,
Szülőföldre, a rab hazába
Valami mégis visszabajt.*

*Visszahív az édes kis falu,
Vadvirágos, ismerős batár,
A vén Ipolynak csörgő babjai
– Minden, minden téged visszavár!*

*Nem ballod-e, ezer madárnak
Mily énekét küldi feléd:
Jöjj, leányka, visszavárlak-
Óh, ha e dalt megértenéd!*

*Pedig lelkedben ott hegedül,
Tudom, ballod, hogy hív minden:
Madárdal és patak csörgése
Azt üzeni, mért mentél el?
Azt suttojják enybe szellők,
Melyek ott messze köszöntenek;*

*Ki küldte őket, azt ne kérdezd,
Üzend vissza azt, hogy: megyek.
Visszavár minden, visszavárnak,
De fájóbban az én szívem:
Gyere te vissza, visszavárlak,
Jöjj nekem vissza, kedvesem.
Majd csak elmúl lassan a vihar,
Homunkra újra ráragyog a nap,
Hozzám, ki híven visszavárlak.
És ha megérted szívem énekét,
Könnyes szemekkel írott röpke dalt,
Poétádnak hozd meg örömét,
Hozd vissza szemed sugarát.
Jöjj vissza, ha tovább nem bírod
Idegenben, a honvágy elragad
Szülőföldedre, ahol bölcsőd ringott,
Hozd mosolyod s boldogságomat.*

(1947)

Republika Československá.
 Respublica Cechoslovaca.

Rodný a křestní list

Diecése česko-budějovická.
 Dioecesis Bohemo-Budvicensis

1210
 433

Okresní úřad:
 Districtus officium: } *Talov*
 Okresní soud:
 Districtus judicialis:

Testimonium natiuitatis
 et baptismi.

Vikariát:
 Vicariatus: *Talov*
 Fara:
 Parochia: *Plana ad flumen Lutu*

C. 47.
 exh.

Matřičný křestní
 Libri baptisatorum:

Kniha Tomus *XXII* List Folium *248* Číslo řadové Num. currens *5.*

Den, měsíc, rok Dies, mensis, annus	narození natiuitatis	Dne <i>13. 1. 1947</i> t. j. dne <i>tertia decima mensis</i> roku tisíc <i>4. millesimo quingentesimo quateragesimo septimo</i> <i>26. Januarii 1947</i>
Jméno křtěného Nomen baptisantis	křtu baptismi	<i>Ioannes Třeš, decanus.</i>
Jméno a příjmení křtěného Nomen baptisati		<i>Katharina Matyis.</i>
Náboženství - Religio		<i>řím. katol.</i>
Pohlaví - Genus		<i>ženské - ženská</i>
Zrození - Torus		<i>manželské - legitimováno</i>
Místo narození (č. domu) Pol. okres Locus natiuitatis		<i>Ustavařice č. 39.</i> Okresní soud: <i>Talov</i> úřad: <i>Talov</i>
Otec Pater (jméno a příjmení, náboženství, povolání, bydliště příp. místo narození a jména rodičů)		<i>Stephanus Matyis, operarius agriculturae in Ustavařice č. 39, filius legitimus Iosephi Matyis, agricolae in Felsövár, et Marci Blasko a Felsövár. Natus in Felsövár in Slovachia.</i>
Matka Mater (jméno a příjmení, náboženství, povolání, bydliště příp. místo narození a jména rodičů)		<i>Katharina, filia Ioannis Tölh, agricolae in Hekove et Elisabeth, uxor. Publi a Super. Lemerove in Slovachia. Nata in Hekove, dist. Talov in Slovachia.</i>
Porodní asistentka Obstetrix		<i>Anna Kise in Terimon Ust.</i>
Kmotři Patrini		<i>Ioseph Matyis, operarius agriculturae in Ustavařice a Matyis Matyis, eiusdem uxore.</i>
Poznámka		

Na důkaz toho stůj zde podpis a pečeť farního úřadu.
 In quorum fidem manu propria subscripsi et sigillo parochiali munivi.

Děkanství - Farní úřad v *Plana ad fl. Lutu* dne *26. Januarii 1947.*

L. S.

Ioannes Třeš, decanus.
 Podpis

Křestní listy - Talov, Č. A. T. Č. Budějovice.

Republika Československá.
Respublika Czechoslovaca.

Rodný a křestní list

Diecéze česko-budějovická.
Diocesis Bohemo-Budvicensis

354

Okresní úřad:
Districtus officium: } *Tábor.*
Okresní soud:
Districtus judicialis:

Testimonium natiuitatis
et baptismi.

Vikariát: *Tábor*
Vicariatus
Fara: *Plzeň p. tábor*
Parochia:

C. esth. 161.

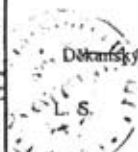
Matřičky křestní
Libri baptismorum: Kniha Tomus *XXIII.* List Folium *298* Číslo řadové Num. currens *5.*

Den, měsíc, rok Dies, mensis, annus	Dne <i>26. 1. 1947</i> t. j. dne <i>šestnáctého měsíce</i> roku tisíce <i>devěset čtyřicet sedmého</i> <i>26. ledna 1947.</i>
Jméno křtěného Nomen baptisantis	<i>Jen. Tůma, děkan.</i>
Jméno a příjmení křtěnce Nomen baptisati	<i>Kateřina Matyis-ová</i>
Náboženství - Religio	<i>Rímsko-katolické</i>
Pohlaví - Genus	<i>mužské - ženské</i>
Zrození - Torus	<i>manželské - legitimované</i>
Místo narození (č. domu) Pol. okres Locus natiuitatis	<i>Ustávanice č. 39, Okresní soud: } Tábor.</i> úřad:
Otec Pater (jméno a příjmení, náboženství, povolání, bydliště příp. místo narození a jména rodičů)	<i>Štěpán Matyis, p. i. zemědělský dělník v Ustávanicích č. 39, nyní Emmerich Matyis-ov, rolník ve Telšově, a Marie, ro. Blahov. v Telšově. Nar. ve Telšově u Hanešky, ch. Hanešky.</i>
Matka Mater (jméno a příjmení, náboženství, povolání, bydliště příp. místo narození a jména rodičů)	<i>Kateřina, dceř J. Tůma, rolník v Hlbocku, a Alibě, ro. Bratřov. v Horní Lencově u Hanešky. Nar. ve Hlbocku, ch. Tůma. - Haneška.</i>
Porodní asistentka Obstetrix	<i>Josefa Horová z Telš.</i>
Kmotři Patril	<i>Imrich Matyis, zemědělec v Ustávanicích č. 39, Matyis Matyis-ová, manželka.</i>
Poznámka	<i>~</i>

Na důkaz toho stůj zde podpis a pečeť farního úřadu.
In quorum fidem manu propria subscripsi et sigillo parochiali munivi.

Parochia catholica p. Tábor, č. A. T. Č. Budějovice.

Děkanství - Farní úřad v *Plzeň p. Tábor* dne *23. března* 1947
Jen. Tůma, děkan.
Podpis
Rím. kat. Farský úřad Hlbock.

Vyplniť trojmo!

Pred vyplnením prečítajte poučenie!

Prílohy:

Prihláška

k súpisu nepriateľského majetku, ktorý sa konfiskuje podľa dekrétu prezidenta Republiky
č. 106/45 Sb. a ktorý prihlasovateľ má u seba.

Miestnemu národnému výboru (MSK)

Národnému výboru

v Hrkovciach

meno a priezvisko:

Štefan Nagy

presná adresa:

Hrkovec č. 1119 okr. Krupina

dátum, miesto a okres narodenia:

28. III. 1879 Hrkovec, okr. Krupina

národnosť a štátna príslušnosť:

maďarská, Čsl.

povolanie, zárobkové pomery, stav:

poľník, penzový

meno manželky (manžela) jej (jeho) zamestnanie, národnosť a majetkové pomery:

maria roč. Vári, domáca, maďarská, Čsl.

počet nezaopatrených detí:

Prihlasujem k súpisu za svoju rodinu tento nepriateľský majetok, podliehajúci konfiskácii, ktorý sa
u nej nachádza z titulu

Bežné číslo	Počet	Predmet a jeho presný popis	Vyplní úrad		
			A.	B.	C.

Bežné číslo	Počet	Predmet a jeho presný popis	Vyplní úrad		
			A.	B.	C.

Pokiaľ mi je známe, bývalým majiteľom boli: meno a priezvisko _____
 _____ povolanie _____ národnosť _____
 bytom v. _____ t. č. sa zdržujú v _____ podielníkmi
 boli: _____ Majetok podlieha konfiskácii z titulu _____
 Pripomínam, že za predmety, uvedené pod bež. čís. _____, som zaplatil (komu?) _____
 Kým _____

Prehlasujem miestoprišažne, že som uvedené údaje urobil(a) podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia a že som si vedomý(á) trestných následkov, ktoré by ma postihly, keby sa v budúcnosti dokázalo, že moje udanie bolo nesprávne alebo neúplné.

v Hrkovciach dňa 11. jún. 1947

Stefan Nagy
 podpis prihlasovateľa.

Žiadosť

o pridelenie prihlásených predmetov.

Z prihlásených predmetov žiadam o pridelenie tých, ktoré sú uvedené pod bežným číslom _____

Protihodnotu pridelených predmetov som ochotný zaplatiť náraz — týmto spôsobom _____

Dôvody, pre ktoré sa o pridelenie uchádzam (účast na národnom odboji, poškodenie vojnovými udalosťami, prenasledovaný politicky a rasovo, presídlenie z cudziny, atď.) a príslušné dôkazy: _____

V _____ dňa _____

 podpis žiadateľa.

Úradné záznamy a vybavenia.

Poučenie pre vyplnenie prihlášky.

Dekrétom prez. Rep. č. 108/45 Sb. konštituuje sa všetok majetok nepriateľov Republiky a prepadá v prospech štátu. Zistením, zaistením a správou tohoto majetku bol poverený Fond národnej obnovy v Bratislave.

Pretože tento nepriateľský majetok prevzali mnohí občania v dobách revolučných a tiež neskoršie buď do úschovy, do vlastného užívania alebo im bol prepožičaný, darovaný alebo predaný osobami, korporáciami alebo úradmi k takýmto opatreniam neprislúchajúcimi. Fond národnej obnovy v smysle uvedeného poverenia vyzýva všetkých občanov aby takýto majetok bezodkladne prihlásili k súpisu. Prihlásiť treba teda aj majetok, ktorý bol pridelený národnými výbormi.

Za tým účelom dostane každá hlava rodiny i samostatne žijúce osoby a všetci zástupcovia právnických osôb, organizácií a spolkov prihlášku. Tieto osoby, ak prihlášku od miestnych národných výborov nedostanú, vyžadujú si ju samy.

Kto vyplňuje prihlášku?

Prihlášku vyplňuje:

- 1 každá hlava rodiny za všetkých členov, ktorí žijú v spoločnej domácnosti, na ktorú je vystavená pridelová kniha;
- 2 každá samostatne žijúca osoba, aj keď nie je na pridel prihlásená;
- 3 každá osoba, ktorá býva a spoločne sa stravuje vo vojenských ubikáciách, v nemocniciach, sanatóriách, chorobinách, sirotinách, seminároch, internátoch, vyše 18 ročná štúlkoch, táboroch a pod. zariadeniach;
- 4 každá osoba, ktorá býva trvale v hoteloch, penziónoch, v podnájme atď.
- 5 za právnické osoby vyplní prihlášku orgán, ktorý ju navonok zastupuje;
- 6 predmety, ktoré poteraz nie sú nikým spravované, alebo ktoré sú uskladnené v skladistiach, pridelovniach, cchce, verejných úradoch a pod. prihlasujú k súpisu národný výbor alebo príslušný úrad ako držiteľ;
- 7 za politické organizácie strany a rôzne spolky prihlášku vyplnia ich zástupcovia.

Ako treba prihlášku vyplniť

V prihláške musí byť uvedený každý predmet osobitne podľa bežných čísel (inventár). Hromadné označenie (bytové zariadenie atď.) sa nepripúšťa. Ak nevystačí rubrika na uvedenie predmetov, vyplňovateľ nech pokračuje na vložke z čistého papiera. Vyplňovateľ vložku osobitne podpíše, pripojí k prihláške a počet vložiek označí na prvej strane v rubrike „prilohy“.

Na prvej strane prihlášky v rubrike „prihlasujem k súpisu majetok podliehajúci pod konfiskáciu“ ktorý sa u nej nachádza z titulu... sa napíše titul, z akého má držiteľ vec u seba. Napr. z titulu prevzatia do úschovy darovania, a od koho, kúpy a od koho atď.

Žiadosť na tretej strane prihlášky vyplní len ten kto žiada o pridelenie priznaných predmetov a v tom prípade okolo nej je 12.— Kým koľkom Kto priznané predmety nežiada, žiadosť nevyplňuje a nekoľkuje, a nechá ju prázdnu.

V prípade, že vyplňovateľ nemá čo prihlasovať, treba podať aj negatívnu správu.

Čo treba prihlásiť?

Prihlásiť treba všetok hnuťelný majetok, výmusc hospodárskych strojov a zariadení, pokiaľ netvorí súčasť podnikového zariadenia, ktoré bolo v dobe faktického skončenia okupácie vo vlastníctve osôb a štátov nepriateľských Republiky a ktoré boli občanmi prevzaté v česoch revolučných a neskoršie do úschovy alebo k vlastnému používaniu, obdržali darom alebo kúpom od príslušníkov spojeneckých armád alebo iných osôb, boli darované, pridelené alebo predané národnými výbormi, úradmi, korporáciami, osobami, alebo boli získané akýmkoľvek spôsobom. Prihlásiť treba tiež predmety získané akýmkoľvek spôsobom od osôb alebo korporácií ktoré nepatria za nepriateľské, ale je podozrenie, že tieto predmety podliehajú konfiskácii podľa dekr. č. 108/45 Sb.

Prihlásené musia byť najmä:

1. drahé kovy a predmety z nich, mince, drahokamy, perly a pod.;
2. umelecké predmety (obrazy, plastiky, starožitnosti, zbierky známkok);
3. bytové zariadenie (nábytok, koberce, perské i iné, kompletne príbory, domáce stroje a prístroje, iné predmety bytového zariadenia);
4. košuchy, kožušiny, prikrývadlá, cennejšie časti odevu a prádla;
5. hudobné nástroje, v to počítajúc aj rádiopriestroje, športové predmety, zbrane, optické prístroje a fotoaparáty;
6. dopravné prostriedky (auta osobné a nákladné, autobusy, príviesne vozy, traktory, motocykle, jazdné kofa, kočiare, lode, člny, sane atď.), pokiaľ tieto netvorí súčasť podnikového zariadenia;
7. písacie, počítacie a rozmnožovacie stroje, motorov a prístroje všetkého druhu pokiaľ netvorí súčasť podnikového zariadenia;
8. tovar, suroviny, polotovary a výrobky pokiaľ nie sú súčasťou podniku;
9. ceruzky, papiera (ako zmenky, akcie, vkladné knižky, poukazy, atď.);
10. autorské práva, patenty, licenčné a pod.

Kedy a kde treba prihlášku odovzdať?

Trojmno vyplnené prihlášky treba odovzdať miestnemu národnému výboru najneskôr do 15. januára 1947, ktorý jednu prihlášku potvrdí a vráti prihlasovateľovi, ako doklad o tom, že prihlasovaciú povinnosť splnil.

Až do konečného rozhodnutia, ktoré bude žiadať predmetov doručene po osobitnom pokračovaní, prihlásený majetok nesmie sa ani sčudziti ani nijakým spôsobom zatažiť.

Trestné ustanovenia.

Po zaistovanom pokračovaní bude nasledovať vyšetrovanie v prihláškach uvedených údajov. Vzhľadom nato, kto prihlášku nepodá, alebo uvedie v nej údaje nesprávne, alebo neuplné, jednak nedostane na najbližšie zásobovacie obdobie pridelové listy a jednak bude podľa ustanovení § 19. dekr. č. 108/45 Sb. potrestaný bez ujmy súdneho stíhania okresným národným výborom pre priestupok pokutou do 1.000.000.— Kčs alebo väzením do jedného roka, alebo oboja týmito trestami. V prípade nedobýtnosti pokuty, bude vymieraný náhradný trest do 1 roka.

Órák, nappalok, éjszakák...

Most pedig visszakanyarodunk a száguldó vonathoz. ...Amikor átértünk a zalabai parton, s újra összekapcsolták a vonatunkat, robogott velünk prüszkölve tovább...

Sötét éjszaka bonolt a tájon. Fogalmunk sem volt, merre és hová visznek. Még mindig az a félelem tartott rettegésben, hogy bátha tényleg Oroszországba – talán Szibériába!...

De hát mi nem bántottunk senkit. Nem ártottunk senkinek. Mért teszik ezt velünk?...

Dideregtünk a hideg vagonban, amelybe minden oldalról befütyült a szél. Hiába voltunk belebújva a rubáinkba, dunyháinkba.

Csak sírtunk – és imádkoztunk:

Urunk, Jézus – könyörülj meg rajtunk....

•

Nem tudtuk, hol járunk. Voltak állomások, ahol megállt a vonatunk. De mi nem tudtuk, hogy ezek milyen városok állomásai lehetnek. A szerelvényt mindig mellékvágányra állították, mialatt a mozdony vizet vett, vagy éppen szénrel töltötték föl a tartályokat. Néhol talán mozdonyt is cseréltek.

Az ilyen megállók a legtöbbször éjjel voltak.

Őreink, a katonák, csendőrök végigjárták a vagonokat mindkét oldalról. Ellenőrizték, nincsen-e kinyitva valamelyik ajtó. Nem szökött-e meg valaki.

Néhol egy-egy vagonból megengedték egy-egy személynek, hogy elmenjen vízért az állomás kútjához, vagy a vízcsaphoz. Mindig csak egynek, nehogy megszökjön valaki, gondolva, hogy a családját nem fogja elhagyni...

Már nem tudom megmondani, hány napig tartott ez az utazás. Nem tudtuk számolni a napokat, éjszakákat. A bánatunk nagyobb volt annál, mintsem ezek számbavétele. Csak azt tudtuk, hogy december 17-én este 6 órakor indult el a vonat a tompai vasútállomásról...

Azon túl, hogy vizet vebettünk magunkhoz, mást nem kaptunk, nem is vásárolhattunk. Fagyott kenyeret, szalonnát vagy ilyesmit ettünk napokon keresztül. S csupán hideg vizet ihattunk hozzá. Egy szem meleg étel: leves vagy tea – ilyen nem létezett.

Átfagyva a végtelenségig...

És ha belegondolok, hogy egyes vagonokban kisgyerekek is „utaztak”? Ők hogy sírbattak, fázhattak és didereghettek. A szomszéd vagonban volt Matyis Kató, a szomszédunk s egyben a barátnőm, nyolc hónapos áldott állapot-

ban. Mi lett volna, ha megindul a szülés, a marhavagonban, az éjszakában? Akár meg is fagyhatott, balhatott volna!...

Nem volt orvos... Nem volt irgalom...

Kibunt az emberi lelkiismeret!...

Arra is gondoltunk néha, hogy úgy visznek bennünket, mint a németek vitték az ártatlan zsidókat néhány évvel korábban. S a háború után azt is megtudtuk, hogy nagyon kevesen tértek vissza közülük...

Vajon mi visszatérünk-e még valamikor?

Élve vészeliük-e át ezt a megpróbáltatást?...

Mert a marhavagonban és zimankós télben nem sokáig lehet kibírni és élve maradni!...

Az is lehet, hogy addig vonatoztatnak bennünket, amíg bele nem halunk – és akkor majd valahol kidobálnak bennünket a vagonokból, mint háborús bűnösöket...

Ezek is tények...

Valamikor 1995 után láttunk és ballottunk a szlovák Markíza televízióban, valamint a magyar televízió szlovák nyelvű műsorában, továbbá a Duna tévében ilyen visszaemlékezéseket:

A Magyarországról és Erdélyből idetelepült szlovákok egy részét egyenesen Csehszágba vitték a németek helyére. Ők mesélték, hogy amikor beköltöztek az üres házba, még a tűzhely meleg volt. Az asztal megterítve. A német családot talán csak egy órával korábban vitték el a házból, amely éppen ebédhez készülődött. És mindent ott kellett hagyniuk, a tányérokat sem vihették magukkal az 50 kilós csomagban. És a megfőzött ebédjüket sem fogyaszthatták el.

El lehet rajta gondolkozni, vajon miben különbözött a kommunizmus a hitleri nemzeti szocializmustól, vagyis a fasizmustól?

A magyar televízióban olyan szlovákok mondták el ezeket a tényeket, akik látva mindezt a Szudéta-vidéken, megijedtek, és önként visszatelepültek Magyarországra!

Olyan adást is láttunk a tévében, mely során szemtanúk mesélték el, hogy a Szlovákiából kizsuppolt németeket Olomouc mellé, egy félreeső tanyákra vitték, ahol agyonlőtték őket. A gyermekeket, a nőket, az öregeket is!

Pedig évszázadokkal korábban a történelmi Magyarországra betelepült németek virágoztatták fel az ipart, bányászatot, a mai Szlovákia területén is...

Kde domov můj, kde domov můj? Hol van honom, hol a hazám?

A fenti sorok a cseh himnusz első sorai csehül és magyarul. Ugyanis az I. Csehszlovák Köztársaságban az 1920–1930-as években a magyar iskolákban csehszlovák himnuszként tanultuk a cseh himnuszt cseh nyelven, s ugyanezt magyarra is lefordítva. Az iskolai ünnepélyeken a magyar iskolákban ezt mindig magyarul énekeltük.

Ez volt a szövege:

Hol van honom, hol a hazám?

Hol patak zúg a hegylábon,

csörgedez a rónaságon

s üde virág a kertben,

mint egy földi édenben.

Ez az istenáldotta föld,

csehszlovák föld a hazám,

csehszlovák föld a hazám.

A marhavagonokban nekünk is ilyen gondolatok kavargtak a fejünkben: „Hol van honunk, hol a hazánk?” Vajon az elhagyott szülőföldön-e, vagy itt az ismeretlenben, idegenben?

Ki tudott volna erre feleletet adni?...

Csak a Jó Isten – akikben bízunk, hogy majdcsak megsegít!...

A rabszolgavásár

Már nem tudom, hány napi utazás, rettegés és fagyoskodás után, megérkeztünk a v é g á l l o m á s r a...

Ez pedig T á b o r városának vasútállomása volt, Dél-Csehországban.

A szerelvényünk megállt a rakodótér melletti vágányon. Kinyitogatták a vagonok ajtajait, és mondták, hogy megérkeztünk, itt fogunk kiszállni.

Remegve és amúgy is dideregve néztünk széjjel. Felálltunk és mozgattuk elgémberedett tagjainkat.

Különös érzések kavargtak bennünk, s hogy a lelkünkben mit éreztünk,

azt nem lehet leírni! Egy csekély megnyugvást jelentett, hogy ez a végállomás. Tehát nem Oroszország, nem Szibéria!...

Vajon mi lesz itt velünk? Tájékozódni egyáltalán nem tudunk. Eddig azt sem tudtuk, hogy ilyen nevű város is van a világon!

Később, ittlétünk alatt magyarázták meg nekünk, hogy ez egy nevezetes város! Ján Žižka buszita hadvezér csapatai itt táboroztak a mezőn. A város cseh neve: Tábor, ugyanezt jelenti magyarul is. Vagyis a tábor helyén később várost alapítottak...

Megállt båt végre a vonat... Nem tudom pontosan, mennyit, talán több mint 600 kilométert tett meg velünk ezen a „téli kiránduláson”! Világokat jártunk, de keveset láttunk e világból a ránk csukott marhavagonokban. Ki tudná megmondani, hány milliót fordultak alattunk a vonat acélkerekei, amíg idáig elboztak?

A gőzmozdony még pőfékelte a füstöt, melyet a téli szél a vagonok felett hőmpölygetett. Talán így búcsúzott tőlünk – talán figyelmeztetni akart, hogy sose felejtjük el az illatát. Úgy bullott ránk, mint odabaza úrnapkora a tömjénfüst a templomban.

Körültekintgettünk a vagonok kinyitott ajtajából. A szomszéd vagonban a Matyis család. Kató barátnőm is az ajtóban állt, kerekedő hassal. Meg ott állt Matyis Imre három kisfia is. Élnek. Mozdulnak. A másik oldalunkon meg Halász Istvánék vagonja állt. Pista bácsi badiözvegy lánya, Ilonka a kétéves kisfiát szorongatta az ölében. Még a kis Lacika is élt, mert bangosan sírt...

A rakodótér másik oldalán, nem messze tőlünk teherautók, pótkocsis traktorok és szekerek sorakoztak, eléjük fogott lovakkal. Gondoltuk, hogy bizonyosan minket várnak. Nekik a „hivatalos szervek” már előre jelezték, hogy jöhetnek átvenni az „árut”, mert nemsokára berobog velünk a vonatszerelvénny.

A papírokkal futkározó, már itteni cseh hivatalnokok a vagonok mellett jártak föl-alá, csendőrok kíséretében. Keresték, hogy melyik vagonból kit kell átvenni, s megvan-e a teljes szállítmány? A vagonokhoz jöttek a leendő gazdáink is. Keresték a nekik címzetteket. Meg båt válogattak is. Akinek nem tetszett az „áru”, az a hivatalnokhoz fordult, hogy neki más családot, jobbat adjanak. Gondolván, hogy tíz éven aluli gyerekek még nem fognak bírni nekik dolgozni. Így aztán csereberéltek, a hivatalnokok meg döntöttek. Hogy végül milyen magas lehetett a „portéka utolsó ára”, mi azt nem tudhattuk...

Matyisék vagonja előtt is megállt egy gazda. Neki két családot ígértek. A két Matyis testvér kérlelni kezdte a gazdát, hogy őket együtt vigye el, mert ők testvérek, szeretnének egy helyen maradni.

És, íme, milyen nagylelkűek voltak! Megengedték. A két testvér a családjával egy gazdához került.

A mi vagonunkhoz is odajött egy gazda a hivatalnokkal, pán NAGI-t keresve, azaz Nagy urat.

A gazda elmondta, hogy ő František Kyrian, az ő papírján bozzá vagyunk irányítva.

Valóban, a mi „behívónkon” az ő neve szerepelt. De hát ki nézte akkor a nevet? Csak azt tudatosítottuk, hogy el kell bagynunk az otthonunkat, és visznek valahová.

Megjegyzem, itt már mivelünk mindenütt cseh nyelven beszéltek! De a cseh nyelv nagyon hasonlít a szlovákhoz, így édesapám, a gazda és a hivatalnok meg is értették egymást.

A bemutatkozásra nem tudtunk mit felelni. Ha bozzá kell mennünk, akkor bizonyára így rendelkeztek rólunk! Ő lesz a mi gazdánk. Tulajdonosunk? Jött is aztán kis teherautójával és odaállt a vagonunk elé. Megkezdtük a holmink kirakását a vagonból. Mire átrakodtunk, már esteledett. Azt sem tudtuk, hogy merre van kelet vagy nyugat. Nem lehetett a hóban, ködben messzire látni. Különben is, sosem jártunk erre. Vihettek volna akár a világ végére is...

Mama és én beülgettünk az autó fülkéjébe, a sofőrökdő gazda mellé. Apa és a bátyám a holmijaink közé kuporodtak.

Ammit láttunk, hogy hatalmas fenyőfák között haladunk az országúton. Néhol meg behavazott földek között. Nem tudhattuk, hogy ezek szántóföldek vagy rétek-e. És dimbes-dombos volt a terep...

Svatkovice

Útközben a gazda röviden elmagyarázta, hogy Táborból indultunk ki és Písek felé baladunk. Mindkét város járási székhely. A falu, ahová megyünk, Svatkovice. De annak irányába majd egy nagyobb falun fogunk áthaladni és lekanyarodni. Ez a nagyobb falu Bernartice. Itt van a templom, az iskola, az üzletek, a pékség is. Ide majd gyakran fogunk járni, figyelmeztetett. A sötétben már nem sokat láttunk a faluból, amikor áthaladtunk rajta.

Két kilométerre Bernarticétől a következő falu volt Svatkovice.

A gazda elmondta, hogy Tábertől idáig mintegy 20 kilométert jöttünk a teherautóval. Písek valamivel közelebb van.

A falu túlsó végén jobbra bekanyarodtunk egy tágas udvarba. Ez olyan gazdasági udvar, tanyaféle volt. A nagyobb épületben laktak a gazdáék. A kisebb a cselédház volt az itt szolgáló béreseknél. Álltak az udvarban még istállók, egyéb gazdasági épületek és egy nagy pajta is. Bemenet az udvarba, balra egy tó feküdt. Később tudtuk meg, hogy ez balastó, balakat tenyésztettek benne.

A gazda bevezetett minket a béresházba. Középen nyitott konyha. Hasonlóan, mint nálunk, ennek a teteje is nyitott volt és a kéményben végződött. Jobbra egy tágas szoba, üresen tátongott, nem volt benne semmi. Régi épület, vastag falakkal, boltíves mennyezettel. Felkattintotta a villanyt. Nekünk ez meglepetés volt, mert nálunk még nem volt villany! Tehát nem kellett lámpát gyűjtani. Fél méter széles vastag forsnikból készült a szoba padlója. Egy téglából falazott nagy tűzhely is állott benne. Hát ide kellett behurcolkodnunk.

A gazdánk azt javasolta, hogy először a tüzet rakjuk meg, és erősen fűtsünk, mert ebben a lakásban még ezen a télen nem fűtöttek. A tüzelőfa kint van az udvaron, bozzunk belőle a fűtéshez. Apa és a bátyám bordtak be fát, mi meg fűtöttünk erősen. Rövidesen melegedni kezdett a tűzhely plattníja. A szoba levegője lassan melegedett be, mivel nagyon ki voltak hűlve a falak.

Két ágyat vittünk magunkkal. Az volt az első, hogy ezeket összeraktuk, majd ráhelyeztük az ágyneműt. Egy öreg szekrényt is vittünk, abba meg a ruháinkat raktuk be. Az asztalunkat s a négy széket beállítottuk a szoba közepére.

A gazda még elmondta, hogy melegedjünk meg, pihenjük ki magunkat, s majd holnap apa menjen be hozzá a lakásába és megbeszéljük a munkabeosztást.

A pár tyúkot és libát, amelyeket magunkkal hoztunk, elhelyezték egy üres ólba.

Abogy meleg lett a tűzhely, gyorsan főztünk egy kis levest meg teát. Közben olvasztottuk föl a megfagyott kenyereinket és szalonmánkat.

Okresní úřad ochrany práce v T á b o ř e , pobočka v

3214

Přideľovací výměr

podle dekrety presidenta republiky ze dne 1. X. 1945, č. 88 Sb.,
o všeobecné pracovní povinnosti

Pan **N a g y Stefan** nar. **4.7.1904.**
Pani **Slečna** **Hrkovce okr. Krupina**
Svatkovice okr. Tábor
národnosti **maďarě**, bytem v
dosud zaměstnán-a u **František Kyrián, rolník**
v **Svatkovice okr. Tábor**

Podle dekrety presidenta republiky ze dne 1. X. 1945, č. 88 Sb., o všeobecné pracovní povinnosti, přiděľujete se tímto od **17.12.1947.** 1945 do **17.6.1948.** 194
do práce jako **zem, dělník**

u **Františka Kyriána - rolníka** v **Svatkovice okr. Tábor**

Do práce jste povinen-na se hlásiti přesně dne - 194 v hod

u výše uvedeného zaměstnavatele.
K odjezdu do práce dostavte se dne - 194 přesně v hod.
na - nádraží v

Jste povinen-na nastoupiti práci, k níž jste byl-a přiděľen-a včas, předložit novému zaměstnavateli tento výměr k nahlédnutí a svoji práci konati řádně a svědomitě.

Proti tomuto výměru lze podati rozklad č. správnímu výboru okresního úřadu ochrany práce v **Táboře**, anebo se odvolati k zemskému úřadu ochrany práce v **Praze**. Rozklad se podává do 3 dnů, odvolání do 15ti dnů po doručení tohoto výměru u okresního úřadu ochrany práce (pobočky), který přiděľení provedl. Opravné prostředky nemají podle § 6, odst. 6. dekrety odkladného účinku.

K odškodnění újmy, která by Vám z přiděľení k práci vzešla, mohou Vám býti poskytnuty podpůrné dávky na podkladě § 24 dekrety.

Jednání a opominutí, přičicí se uloženým povinnostem, trestají okresní úřady ochrany práce pořádkovou pokutou do výše Kčs 10.000, nebo okresní národní výbory na návrh těchto úřadů správními tresty, a to pokutou do výše Kčs 100.000,—, nebo vězením do jednoho roku, anebo oběma těmito tresty.

V **T á b o ř e** dne **4. prosince** 194 **7.**

Okresní úřad ochrany práce

Podpis

Potvrzuji příjem výměru o přiděľení k práci:

V _____ dne _____ 194

Podpis

Přiděľení k práci jest závazné, i kdyby byl podpis odepřen

Rodinný příslušník :

N a g y o v á Juliana, nar. 16.4.1912
N a g y Gejza, nar. 1931
N a g y o v á Margita, 1932

Poučení.

1. Pracovní poměr přidělením založený jest soukromoprávní. Mzdové a pracovní podmínky se řídí příslušnou mzdovou vyhláškou; není-li ji, přísluší mzda obvyklá v místě pro práci stejného nebo podobného druhu. Zaměstnavatel, jemuž byly osoby přiděleny, jest povinen zajistiti jim řádné ubytování a stravování. Hodnotu naturálních požitků, čítajíc v to ubytování a stravování, může zaměstnavatel započísti do mzdy podle platných předpisů.
2. Náklady první cesty přidělené osoby z bydliště nebo místa pobytu do nového pracovního místa, jakož i cesty zpět po skončení přidělení, hradí zaměstnavatel, jenauž jest osoba přidělena, pokud pracovní místo jest vzdáleno od bydliště (místa pobytu) přidělené osoby více než 6 km.
3. Dosavadní pracovní poměr přidělením nezaniká: přidělená osoba se posuzuje po dobu přidělení, jako by byla na dovolené ve svém dosavadním pracovním poměru. Doba přidělení se považuje za dobu zaměstnávání v tomto poměru. Po dobu konání přidělených prací nepřisluší přidělené osobě mzda, nebo jiné vedlejší a naturální požitky z dosavadního pracovního poměru, kromě naturálního bytu. Nenastoupila-li přidělená osoba do dřívějšího zaměstnání do 7 dnů po skončení pracovního poměru, založeného přidělením, považuje se původní pracovní poměr za zrušený, leč by včasné nastoupení práce bylo znemožněno překážkami, vzniklými bez jejího zavinění. O tom jest povinna dosavadního zaměstnavatele ihned vyrozuměti.
4. Sociální pojištění přidělených osob se řídí všeobecnými předpisy o veřejnoprávním sociálním pojištění. Podrobnosti jsou obsaženy ve vyhlášce uveřejněné ve Sbírce zákonů a nařízení.
5. K odčinění újmy vzešlé z přidělení lze poskytnouti podporu při včleňování do práce podle platných předpisů. Zejména může býti povolena rodinná podpora, musí-li přidělená osoba vykonávající práci, žiti oddělené od svých rodinných příslušníků, kterým poskytuje výživu podle právní nebo mravní povinnosti. Touto podporou se však uhradí jen větší výdaje na vedení dvojí domácnosti, neznamená to však, že o výživu rodinných příslušníků je nyní výhradně pečováno z veřejných prostředků. Povinnost, aby příslušníci byli dostatečnou měrou zabezpečeni z pracovního výděлку, zůstává nedotčena. Zvláštní podpora může býti povolena, je-li důchod v novém zaměstnání nižší než příjem v dosavadním zaměstnání a nepostačuje-li nový pracovní důchod k tomu, aby zaměstnanec splnil vlastními silami své zákonné nebo smluvní závazky. Jsou-li k tomu dány předpoklady, může býti povolena rodinná i zvláštní podpora. Příslušným pro povolení podpory je okresní úřad ochrany práce v jehož obvodu měla osoba dříve, nežli byla přidělena k práci, řádné bydliště nebo pobyt. Za tím účelem jest třeba předložití tomuto úřadu potřebné doklady. Příslušných tiskopisů a bližších informací dostane se Vám u každého okresního úřadu ochrany práce v oddělení podpor při včleňování do práce, po případě u pobočky.
6. Pokud trvá vázané hospodářství, upozorňuje se, že při přidělení k práci mimo dosavadní bydliště je třeba se včas před odjezdem odhlásiti u příslušné zásobovací úřadovny vydávající potravinové listky. Doporučuje se vzíti si s sebou také osobní průkaz, odhlásku ze zásobování potravinami a případně jiné potřebné věci.

Ez volt az első esténk és éjszakánk idegenben.

Talán két nap volt még karácsonyig. De hát hol tudtunk volna most mi gondolni a karácsony szent estéjére és az ünnepekre. Szinte bizonyosnak látszott, hogy hasonlóan 1944-bez, amikor bejöttek az oroszok, most sem lesz igazi karácsonyunk. Ünneplés meg végképp nem. Arra gondolni sem lehetett, hogy majd a karácsonyfa fényénél körülüljük az asztalt, megtalálva karácsonyi ételekkel.

A munkabeosztás

Fölfedeztük, hogy a nyitott konyha nyitott kéményében úgy lehet füstölni a kolbászt és szalonnát, mint otthon. Amit magunkkal hoztunk a disznóölésből, azoknak nem lett semmi bajuk, hiszen egész úton „fagyasztóban” voltak. Mert hogy a nagy hideg csonttá fagyasztotta őket az utazásunk alatt. A kolbászokat tehát felraktuk a kéménybe és füstölődtek. A szalonnát, búst besóztuk, és később lettek felfüstölve. Utóbb tudtuk meg, hogy a csebek nem ismerték sem a kolbászt, sem a füstölést. Ők, ha disznót öltek vagy borjút vágtak, a búst bordóban bepácolták, mint mi szoktuk eltenni télre a savanyított bordókáposztát.

Apa aztán reggeli után jelentkezett a gazdánál. Ő elmondta apának, hogy jártak nála a munkahivatalból és közölték vele, hogy a kitelepített németek helyére munkaerőket toboroznak Szlovákiából. Onnan szívesen jönnek a jelentkezők, mert otthon nincs munkájuk! Tehát kérhetnek a gazdálkodók béreseket. Ennek alapján ő kért egy családot, amelynek lakást tud biztosítani. Két férfi és két női munkaerőt. S látja, hogy mi ezekre a munkákra jelentkeztünk. Tehát az egyik férfi tebéngondozó lesz, a másik kocsis egy pár lóhoz. A két nő pedig fejőnő.

Édesapám először megmagyarázta a gazdának, hogy mi nem önként jelentkeztünk. Minket brutálisan, katonasággal burcoltak el, kényszerítettek! Meg tudta értetni magát a cseh gazdával, mivel ő az I. köztársaság idején Csehszországban volt katona, Terezínben és Litoměřicében, 1925–1926-ban. Mert akkor minden magyar nemzetiségű besorozottat Csehszországba vittek katonának.

A munkabeosztást illetően megmagyarázta a gazdának, hogy a felesége tud fejni, de a 14 éves lányát, vagyis engem nem enged teheneket fejni. Először is, mivel nem tudok fejni, másodszor 14 évesen nem tehetem tönkre a kezeimet a sok fejéssel. S elmondta azt is, hogy a fia, Géza, aki csak 15 éves, és kádárinas volt Ipolyságon, soba életében nem dolgozott lovakkal. Nekünk otthon nincsenek lovaink, csak tehenekkel dolgozzuk meg kevés földünket. Igaz, Mészáros sógorának vannak lovai, ő szokott nekünk segíteni a lófogat-tal.

A gazda azt felelte, miért jelentkeztünk bát erre a munkára, hisz nekünk megmondták, hogy ő milyen munkabeosztásba kért munkaerőket? Ismét meg kellett neki magyarázni, hogy minket a magyarságunkért deportáltak ide, nem jelentkeztünk és otthon is volt munkánk! A gazda elővette a munkára való besorolásunkról szóló határozatot. Neki is megvolt a másolata. S jelezte, hogy a nemzetiség azon nincs is feltüntetve!

Apa elmagyarázta, hogy ez csalás, csak magyarokat deportálnak ide, azért, mert nem vallottuk magunkat szlováknak. Hogy tehattük volna, ha egyszer magyarok vagyunk. S azt is elmondta apa, hogy a szomszédunk, Matyis aláírta a reszlovakizációt, ács a mestersége, volt munkája és a felesége 8 hónapos állapotos, mégis elburcolták a marhavagonban és nagy hidegben!

A gazdánk, úgy tűnik, becsületes ember volt, s megértette az elburcolásunk hátterét. Ezt bizonyítják azok a tények is, hogy a későbbiekben nem volt soha semmilyen nézeteltérés közte és köztünk! Mindig emberien bánt velünk! Sőt, úgy éltünk együtt, mint idebaza a jó szomszédok vagy rokonok!

A munkaelosztás mégis megtörtént. Azt mondta, jobb lesz, hogy ha bennünket alkalmaz, mert a hatóságok úgysem engednek baza. S olyan munkát fogunk végezni, amit tudunk és bírunk.

Így lett apa a tehenek gondozója, mama pedig azok fejőnöje. Persze, a bűsz tehenet naponta kézzel kétszer kifejni elég nehéz munka volt. Ezért apa is segített neki a fejszen.

Géza bátyám, a 15 éves kádárinas kocsis lett. Meg kellett tanulnia a lovakkal dolgozni.

Én pedig gyalogmunkás-napszámos lettem. Mindenféle munkát meg kellett tanulnom, de igyekeztem mindig rendes munkát végezni. Nem is volt soha semmi baja velünk a gazdánknak.

Szüleink így kezdték el a munkát december 24-én, a karácsonyi ünnepek előtt. Gézának is aznap át kellett venni a lovakat és etetni, gondozni őket már az ünnepek alatt is. Nekem a karácsonyi ünnepek idején még nem kellett munkába állnom.

Így teltek az ünnepek – már munkával az új helyünkön. Ünnepelni pedig nem volt sem időnk, sem okunk. A teheneket, lovakat eddig a faluból való emberek gondozták. Most már elmebettek, megjöttek a béresek...

A gazdánk megadta az új címünket, hogy tudathassuk az otthoniakkal, milyen címre küldjék nekünk a leveleket:

Nagy Stěpán

Svatkovice

p. Bernartice

A Stěpán magyarul Istvánt jelent. Svatkovice kis falu, ott nem volt posta. Bernarticéről hordta a kézbesítő a leveleket.

Kyrian úr elmagyarázta nekünk, hogy náluk a házaknál már nem sütnek kenyeret. Megőröltetik Bernarticén a malomban a rozst, s annak lisztjét elviszik a pékhez, az egészet egyszerre. A pék felírja, ki mennyi lisztet hozott, s annak fejében bármely napon hozhatunk tőle kenyeret. Azt mindig felírja, hogy mennyi kenyeret adott ki, s mennyi van még nála egy-egy gazda lisztkészletéből.

A karácsony előtti napon hozott is nekünk a péktől két szép gömbölyű rozskenyeret az ünnepre. Persze, a saját részére leadott lisztjéből.

Ünnepek után meg adott előlege a kommenciónkból három zsák rozst. A bátyám azt a kocsistársával elvitte a malomba, ott lisztet kaptak érte. Rögtön elvitték a pékhez. Ő bejegyezte a neviünket, a liszt mennyiségét, és fokozatosan hordtuk abból vissza a kenyeret. Mivel lisztet adtunk, a péknek csak a sütési díjat kellett megfizetni. Még megjegyzem azt is, hogy ezen a vidéken búzát nem termeltek, csak rozst, az éghajlat miatt. Így mindig rozskenyeret ettünk, de finom, zamatos volt!

A gazdánk az udvari balastavából adott Ádám-Éva napján egy szép pontyt is, hogy azt süssük meg. Így volt némi ünnepi ételünk a karácsonyi asztalra. A balat mi szerettük, nagyapám, édesapám is balászejeggyl rendelkező halász volt, otthon az Ipolyon gyakran halásztak.

Ismerkedés

A gazdánk bizonyára elmesélte a feleségének a sorsunkat, a deportálást katonai erőszakkal, az utazást a marhavagonokban a nagy hidegben. És azt is, hogy mi nem önként jöttünk, nem voltunk munkanélküliek.

Így a karácsonyi ünnepekben átjött hozzánk a felesége. Bemutatkozott, kalácsot is hozott! S elmondta, hogy ő is sajnál minket. Ők igyekezni fognak velünk a lehető legjobban bánni.

Magával hozta kis unokáját, Zdeňkát. Olyan négyéves forma, eleven, bátor kislány volt. Mindnyájunkhoz körbe járt a szobában. Kérdezgetett, s felelgetett, ha mi kérdeztük. Később szinte mindemapos látogatónk lett a kedves kislány. Soká nem tudtuk megfejteti a nevét, nem tudtuk magyarra lefordítani. Csak hazatérésünk után tudtuk meg, hogy a „Zdeňka” név magyarul „Szidónia”. A mi vidékünkön nem szoktak ilyen nevet adni az újszülötteknek. A gazdánk neve, František, világos volt, hogy Ferencet jelent. A feleségéé pedig Anna, ez is ismerős név, de ők így mondták, hívták: Annuše. Ami nálunk Annuskát jelent.

REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ

č.j. 320/47 Dne 2. XII. 1947

PROZATÍMNÍ
POTVRZENÍ TOTOŽNOSTIOkresní národní výbor
~~Okresní správní komise~~ v Milevsku
Úřad národní bezpečnostipotvrzuje tímto podle přiložené podobanky totožnost
níže uvedeně(ho):

M a g y Štefan

narozen dne 4. VII. roku 1904
v Hrkovce okres Krupina
bytem Svatkovice č. p. 8
ulice — číslo —

POPIS OSOBY:

postava střední ústa rovná
vlasy tmavé vousy malá
oči modré zuby zdravé
nos štípatý zvl. znamení /hlášený se hlásí k národnosti:
slovenskéToto potvrzení platí do doby pracovního
přikázáníMajitel průkazky podal žádost o československé
státní občanství ve smyslu ústav. dekretu č. 33, 45 Sb.
a jest jej vzhledem k vydanému osvědčení považovati
až do konečného vyřízení žádosti za česko-
slovenského státního občana, takže nepotřebuje
povolení pobytu.POZNÁMKA: Před uplynutím lhůty pro podání prozatímního
potvrzení totožnosti bude toto potvrzení opět předloženo
místně příslušnému okresnímu národnímu výboru (okresní
správní komisi) úřadu národní bezpečnosti k prodloužení.Povolení pobytu v obvodu pol. okresu
milevském udělil okresní národní výbor
v Milevsku po dobu pracovního pří-
kázání.Bezpečnostní referen-
ce v z. p.

L. Huma

Idősebb, 60 év körüli lehetett a lovak másik kocsisa, Němeček bácsi. Ő volt, aki Géza bátyámat taníttatta fokozatosan a kocsisság tudományára! Mindent megmagyarázott, megmutatta neki a lovak felszerszámozását, befogását és a batárban is együtt dolgoztak: szántottak, kaszáltak; ott már ekkor ló vontatta kaszálógéppel kaszálták a szénát. A krumpliültetéshez is barázdát húztak ekével, s abba kézzel raktuk a krumplit. Ősszel kiszántották, mi pedig felszedtük. Hát ezek a munkák még akkor nálunk ismeretlenek voltak, akár a villany is.

Az öreg Němeček sok mindenről mesélt. Gyakran felemlgette, hogy az borzasztó volt, amikor a németeket innen, szülőbázaikból elhurcolták 50 kilós csomaggal. Pedig azok a falusi németek, akik évszázadokon keresztül együtt éltek itt a csehekkel, sosem bántották őket; mégis kegyetlenül elbántak velük. Tudom, mondogatta, hogy városokban, más vidékeken voltak összetűzések a báború alatt a két nép között, de itt nálunk nem!

Sokszor ismételte ezt a mondókáját: Uvidiš, chlapče (meglátod, gyerkőc), egyszer még be fog következni Szibilla jóslata, hogy „Prágából kő kövön nem marad!” Ha egyszer visszatérnek a németek, Prágát le fogják rombolni! Tudom, hogy én azt már nem érem meg, de te még megérbeted!... És Szibilla azt is megjósolta, hogy a város helyén káposzta fog teremni!...

Mi arra sosem kérdeztünk rá sem Nemecek bácsinál, sem másoknál, hogy hány német lakott itt Svatkovicén, akiket elhurcoltak, brutálisan kifosztottak.

És azt sem kérdeztük meg soha, vajon ahol mi vagyunk, a németeké volt-e a birtok. S mikor elvitték őket, akkor kapta-e meg a gazdánk a birtokot? Vagy netalán már korábban is ő volt itt a tulajdonos? Megvoltak nekünk a saját bajaink és bánatunk, szenvedésünk!

A következő ismerősünk Anca lett, egy szegény lány a faluból. Apja útkaparó volt. Anča napszámos munkásként járt a gazdánkhoz dolgozni. Tehát legelőször vele ismerkedtem meg. Munkába jött és bemutatkozott:

– Anna Marešová a nevem, de engem csak Ančának becéznek, te is így szólítsál. – Öt évvel idősebb volt nálam, de kérte, hogy bátran tegezzem őt.

A téli bónapokban a magtárban dolgoztunk együtt. Gabonát tisztítottunk a villany bajtotta szelelőrostán. Meg a pajtában gabonát csépeztünk! Ez nekem újdonság volt. Mivel ez a vidék elég csapadékos, nyáron a learatott gabonát behordták a pajtába, és télen csépezték. A gazdánknak is volt egy kis cséplőgépe bent a pajtában, villany bajtotta. Mi meg néhányan kicsépeztünk annyit, amennyire a gazdának szüksége volt. Lóvontatású önkötöző aratógéppel arattak, kis kévéket kötve. Sokszor egyedül dobáltam a kévéket a cséplőgépre napokon keresztül. A gépen egy ember volt, aki etette a gépet.

Fokozatosan egyre több emberrel ismerkedtünk meg a faluból. Mondhatom, nagyon szívélyesen, barátságosan fogadtak. Bizonyára tudomásukra jutott a valóság, hogy minket miért hurcoltak el otthonainkból. Majdnem úgy, mint a németeket.

Kimutatták részvétüket velünk szemben! Nagyon barátságosan beszélgettek velünk, segítettek is, amiben tudtak. Ebből azt a tanulságot vontuk le, hogy a cseh emberek sem rosszak! Barátságos, jószívű emberek! Tiszteltek bennünket, s mi is tiszteltük őket. Soha egy rossz szót nem mondtak volna ránk az ottlétiünk alatt! Hiába – nem az egyszerű emberek csinálják a politikát és a népek zsarolását, üldözését! És meghurcolását!

Bernarticére elvezettek a templomba vasárnapokon. Ők is katolikusok voltak. Svatkovicén nem volt se templom, se iskola. Üzletbe is elvezettek Bernarticére. Az üzletesné szépen fogadott, kínálgatta az árut, mit, mennyit óhajtottunk vásárolni. Mi persze nem tudtuk megmondani csehül a nevét annak, amit venni akartunk. Így mutogatnunk kellett, mint a némáknak. Nálunk még akkor nem lehetett fűszereket venni, biánycikk volt. Az üzletesnő mutatta a borsot, hogy szagoljuk meg, s megtudjuk, mi az. Vásároltunk később is belőle, és baza is küldtünk.

A cseh bennszülöttekkel tehát nagyon szívélyes viszony alakult ki! Áldjuk is őket, most, anynyi év után is, a jóságukért! Isten fizesse meg nekik a jóindulatukat!

Megindult a levelezés

Miután megkaptuk a címünket, amelyre írhatnak nekünk, írtunk baza a nagyszüleinknek, és jöttek a válaszok is. Azt is megírtuk, hogy mi ebben a faluban vagyunk, Svatkovicén, amit úgy kell olvasni, hogy „Svatkovice”. De nem tudjuk, hogy hol lehetnek a többi deportáltak. Nem ismerjük a falvak egymástól való távolságát, se a nevüket, semmit.

Miután a deportáltak mindnyájan írtak baza, elküldve a címüket, otthonról értesítettek az ő lakhelyeikről is, s lassan megtudtuk, hogy mely családok hol vannak? Legkorábban otthoni szomszédaink: Matyisék címe jutott el hozzánk. Ők Ustrašicére kerültek, néhány kilométerre Svatkovicétől.

Mi is, a többiek is elkezdtünk leveleket írni egymásnak csehországi címükre.

Megszületett a „cseh” kislány

Legelőször Matyiséknak írtunk, és ők válaszoltak is : megírták, hogy 1947. január 13-án Ustrašice községben, Csehszágban megszületett a kis Matyis Katalin. Tehát nem egészen egy hónapra a deportálásunk megkezdése, és három hétre az ideérkezésünk után. Hálat adtak az Istennek, hogy szerencsésen megszületett és egészségesek az anyuka és a kislánya is! Két hétre rá, 1947. január 26-án keresztelték meg őt Planá nad/Lužnici község templomában, a Tábori járásban. A keresztszülők természetesen Matyis Imre és neje voltak. Hiszen testvérek, és egy tanyán is laktak.

Az ottani plébános, Jan Švec esperes még aznap kiállította nekik a keresztlevelet, mégpedig latin nyelven! Azért latinul, mivel nem odavalók voltak, s ha valamikor hazajöhetnek, vagy másbóvá sodorja őket a sors, a latin nyelvű keresztlevél mindenütt értbető és érvényes legyen!

Matyis Pista bácsi elment a szomszéd községbe is a plébániára, cseh nyelvű keresztlevélért. Meg is kapta, amelyet a plébános úr 1947. március 23-án állított ki. A keresztlevélén a szülők, keresztszülők adatait úgy írta be a plébános, ahogy bediktálták. Tehát nem Horné Túrovice, hanem magyarul: Felsőtúr. A latin és cseh nyelvű keresztleveleket alább mellékeljük.

A levelek jöttek-mentek...

Más módja a bazeiakkal és a deportáltakkal való kapcsolatnak nem volt, mint a levelezés. Én lettem a család levelezője. Haza írtunk a legtöbbet. De az itteniekkal való levélváltásokból azt is megtudtuk, hogy kinek milyen a sorsa. Akadtak, akiknek tőrbetőbb volt, de voltak, akiknek úgymond „tőrbetetlen”! Mert olyan gazdákhöz kerültek, akik nagyon rosszul bántak velük. Ezek voltak azok, akik elbítették a batósági embereknek, hogy mi mind báborús bűnösök vagyunk! Hazaárulók! – És ezért lettünk deportálva. Az ilyen deportáltakat a szó szoros értelmében kínozták, robotoltatták. S megtették azt is, hogy némely hónapi munkájukért egyszerűen nem adtak nekik semmilyen munkabért! Éljenek, amiből tudnak – vagy dögöljenek meg!...

Hát siralmas volt az ilyen leveleket olvasni!

Nekünk – bál’istennek! – szerencsésebb volt a helyzetünk. Megsegített a drága Jézus, akibe oly sokat imádkoztunk! A mi gazdánk elismerte helyezetünket, nem kínozott, és becsületesen bánt velünk. Persze sokat kellett dolgoznunk, nebéz munkákat végeznünk. Mert a hivatalos szervek ellenőrei látogatták a deportáltak gazdáit, és ellenőrizték, hogy a „semmirekellő bazeárulók” becsületesen dolgoznak-e? S felbították a gazdák figyelmét, hogy ahol csak lehet, srófoljanak rajtuk! Így aztán sok deportált családnak nagyon siralmas volt a helyzete!

1.

2.

3.

1. A két gyermeki kislány: Gáspár Margitka és Nagy Margitka, 1948-ban, 16 évesen. 1946 decemberében deportálva. A planái búcsún 1948 úrnapiján.

2. A 17 éves Nagy Géza 1948-ban a tábori fényképésznél

3. Az egyik félárva kislány és Nagy Margitka a veseličkai búcsún

4. A deportáltak csoportja a veseličkai búcsún. 1948. augusztus 20.

5. Gizike a a veseličkai búcsún. 1948. augusztus 20.

6. A Matyis család Ustrašicén, Csehszágban 1948-ban, az ott született kis Katókéval

4.

5.

6.

Nagy Margitka Gyerkről, a tábori fényképészek felvételén 1948-ban. Itt 16 évesen. 14 éves korában deportálták.

Bernartice u Tábora község temploma Dél-Csehországban – 1948.

*Tábor – Klokoty
Felül a vár és alul a Lužnice folyó egy csónakos halással – 1948*

Levelezés a plébános urunkkal

Főtisztelendő Kovács Pál, címzetes kanonok, esperesplébános volt a gyerkői plébánián Gyerk, Kistompa és Horváti községek plébánosa.

Csehországból mind a 14 gyerkői család írt levelet, leveleket plébános urunknak is. S ő mindenkinek válaszolt. Mégpedig mindig. Így a többszöri levélváltás által vele is kapcsolatban voltunk, illetve rajta keresztül a szülőföldünkkel.

A neki írott leveleinket valószínűleg elkobozták és megsemmisítették a „batóságok”, amikor őt is letartóztatták és börtönbe zárták. Pedig cukorbeteg volt és vérző gyomorfekély kínozza. A papok üldözése már-már „mániája” volt a kommunista vezetőknek. Nagyon sokan voltak bebörtönözve, és többen közülük meg is haltak a börtönökben. Így a mi plébánosunk is börtönben halt meg 1949. május 1-jén.

Viszont a levelek, amelyeket ő írt nekünk, minden deportált családnál megmaradtak! Családunk levelezése plébános urunkkal az én feladatom volt. Én is megőriztem, s máig is őrzöm leveleit.

•

Évtizedekkel később megkaptam Kovács Pál plébános urunk leveleit, amelyeket a deportált Halász Istvánnak és családjának írt Csehországba. Ezekből némi adatot kapunk az itthoni helyzetről és a plébános úr saját betegségeiről is.

Néhány levél másolatát a későbbiekben majd mellékeljük.

És amik itthon történtek

Mi Csehországban nem tudhattunk meg mindent az itthon történeteiről. Csak amit leveleikben a hozzátartozóink megírtak.

Keserves száműzetésünk közepette azt hittük, hogy mi még valamelyest szerencsések is vagyunk, amiért is a nagyszüleink itthon maradtak a házunkban. Így bizakodtunk, hogy nem veszik el a házunkat, kis földjeinket, tehenünket s más állatainkat. S reméltük, hogy egyszer még baza is térhetünk, ha ledolgozzuk a reánk szabott „büntetésünket a nemlétező bűneinkért!”

•

Itthon azonban tovább folyt a magyar őslakosok üldözése és vagyonuk elkobzása.

Én, e könyv másik írója, Tipary László 1946 októberétől a magyar megbízott „fehér levelével” rendelkeztem, amely szerint már nem kobozhatnak el

semmit tőlünk, mivel ki leszünk telepítve, vagyis kiutasítanak szülőföldünkről.

*S közben jöttek további családoknak is a „fehér lapok” 1947 elején. Töb-
bek között Gyerkre is!*

*De Gyerken a deportált 14 család közül néhányat maradéktalanul elvittek.
A házuk üresen maradt, a földjeik gazdátlanul bevertek.*

*A 108/45. számú elnöki dekrétum értelmében jöbettek a begyekből a szlo-
vákok házakat és földeket foglalni. Itt joguk volt ingyen kapni ezekből, sőt
válogatni is a falvak és házak között.*

És jöttek is!

Egyetlen példát említünk ezekből:

*1947 évelején, de talán 1946 decemberében eljött Gyerkre „háztűznézőbe”
Dolinsky, a szlovák telepes. Kinézte és elfoglalta magának Halász István há-
zát és birtokát. Beleértve lovait, teheneit és egyebeket is.*

*A korábbiakban már említettük, hogy Halász István földművest egész csa-
ládjával deportálták. Beleértve a hadiözvegy leányát: Szekeres Lajosnét a
kétéves kisfiával együtt. Így a házuk üresen állott, „szabad volt a vásár!”. De-
hogysis a vásár, „szabad volt a préda!”. Hiszen nem kellett a birtokot, házat,
állatokat megvásárolni még jelképes összegért sem!*

*Később ez a Dolinsky lett a községben a bíró, illetve hát a helyi közigaz-
gatási bizottság elnöke, amikor Tamás Józsefet, a nagy cseh-pártit leválthat-
ták és leváltották. Miután lett a faluban egy szál szlovák, már nem volt szük-
ség magyar nemzetiségű bíróra!*

S jöttek a további „bonfoglalók” is!...

*Drága feleségem nagyszüleinél, id. Nagy Istvánéknál sem volt teljes a nyu-
galom! Noha még a házukban voltak.*

*Náluk is megjelentek a helyi „hivatalos szervek”, lehet, hogy a járásról is,
s elkezdték a 108/45. számú elnöki dekrétum értelmében a vagyonelkobzást.
Illetve annak összeírását, hogy mit lehet tőlük „elkobozni”? Szegény apósom,
ifj. Nagy István azt a „Prihláška”, azaz „jelentkező lapot” megőrizte; az
előző oldalakon láthatjuk a másolatát.*

A csak szlovák nyelven kinyomtatott „Prihláška” rövid magyarázata:

*„PRIHLÁŠKA = „Jelentkezés”, illetve „bejelentő lap”, amely az ellenség va-
gyonának összeírását fekteti le; a 108/45. számú elnöki (beneši) dekrétum
értelmében az alább megnevezett személy vagyona elkoboztatik(!). A helyi
közigazgatási bizottságnak címezve Gyerken.*

A továbbiakban az állam ellenségének személyi adatai vannak feltüntetve: Nagy István, aki lakik Gyerken a 119. házszám alatt, a Korponai járásban. Született 1879. III. 28-án Gyerken (érdekes, itt már tudták, hogy hol született!), a Koponai járásban. Magyar nemzetiségű és csehszlovák állampolgár. Földműves, nős, felesége: Mária szül. Váci, háztartásbeli, magyar és csehszlovák állampolgár.

A továbbiakban bejelenti ama vagyont, amely az ellenség tulajdonában van és elkönfiskáltatik. Majd a hivatalos szervek id. Nagy Istvánnal dátumot íratnak alá, kézjegye ellátásával.

De mint látjuk, az elkobzandó tárgyak nincsenek felsorolva.

Keressük az okot:

A harmadik oldal kitöltetlen. Ennek a nyomtatott szövege a következő:

„ Žiadost’ ” = Kérvény az előző oldalakon feltüntetett tárgyak (tulajdonomba való) juttatására.

Ez sincs kitöltve!

Ebből pedig arra következtetünk, hogy mivel „csak „ a fiát és annak családját deportálták, s ő a feleségével a házában maradhatott, nem merte senki a vagyonukat megigényelni. Mert akkor őket, a két idős családtagot ki kellett volna lakoltatni a saját házukból. Erre pedig már, úgy néz ki, nem volt bátorságuk a „helyi hatalmasságoknak”! (Rokonoknak és nem rokonoknak.) Illetve arra, hogy egy a faluba betelepíteni szándékozó szlováknak adják a házat. Micsoda rokonias gesztus Tamás József bkb-elnöktől, a komától. A negyedik oldalon a „Poucenie” = Útbaigazítás található a kérvény kitöltésére: ti. hogy kinek van joga ilyen vagyont kérelmezni. Továbbá, hogy miként kell eljárni, és mit kell mint vagyont bejelenteni. Vagyis, aki igényt tart a vagyonra, a bkb-hoz nyújtja be ezt a kérvényét.

Újra Csehszlovákiában vagyunk

Itt pedig peregetek az 1947. év első hetei, hónapjai...

Dolgoztunk. Végeztük azt a munkát, amelyet a gazdánk kiadott, hogy végezni kell.

Mint már elmondtam, a szüleink az állatokat gondozták, fejték. Kádárinas bátyám elérte január 9-én a 16. évét. S lassan beletanult a kocsis-master-ségbe. Igaz, ez nem a szekerce, a hordódonga faragása, majd elkészítése volt, de hát ez volt.

Én meg végeztem a napszámosi munkákat. Főleg a magtárban, ahol a gabonát kellett tisztítani a szelelőroston. Ezt villany hajtotta, csupán a gabonát kellett behordani vödörrel, a kitisztítottat pedig elszedni a rosta alól. A bul-

ladék pelyvát, fűmagokat, törött szemeket szintén felszedni. Ezeket aztán elvitték és a balastavakba öntötték be, etették vele a halakat. Mert a gazdának, ahogy később tapasztaltuk, több halastó is volt a tulajdonában, a batárban, a rétek, szántók között.

Szép látványt nyújtottak ezek a tavak a bennük úszkáló halakkal. Csak hát a helyzetünk volt kevésbé romantikus. Az elszakítás a szülőfalunktól, a honvágy és a nehéz munka.

Gabonacsépléskor egész nap a kévét dobálni a cséplőgépre, elég nehéz, fárasztó munka volt, főleg nekem, a tizennégy és fél éves kislánynak. A gép zúgott, és porzott a szalma...

A gabonatisztítást a szelelőrostával ketten végeztük, de gyakran magamra maradtam.

Egyszer aztán nagy baj történt. Egyedül voltam. Abogy vittem a vödörrel a gabonát beleönteni a rosta garatjába, valahogy vigyázatlanságból közel mentem a géphez. Azt villanymotor bajtotta, s a villanymotort a rostával egy gépszíj kötötte össze. A rostának fél méter átmérőjű kereke volt, ezen forgott a szíj. A keréknek, szíjnak szele is volt. Hirtelen elkapta a szíj a szoknyámat és tekerte máris a kerékre. Az volt a nagy szerencsém, hogy a szoknyám elrepedt, így engem nem rántott magához a szíj és a kerék. Ha erősebb anyagból lett volna a szoknyám, nagyobb baj történik. Bár egy pillanat alatt szoknya nélkül maradtam, sikerült elszabadulnom a géptől, s odább lépni.

Odarobant a gazda is, aki kissé távolabbról éppen megpillantott. Elrántott a géptől. Megállapította, hogy nem sebesültem meg. Mindketten nagyon megijedtünk, majd utána megörültünk, hogy élve maradtam! Nem marcangolt össze a gép! Hála Istennek!

Zdeňka látogatásai

A kislány, mint mondtam, bátor, ahogy mondani szokás: szemes volt. Szinte naponta meglátogatott minket a lakásunkban.

Egyszer éppen ebédeltünk. Főtt kolbász is volt az asztalon. Odajött az asztalhoz és kérdezte, hogy mi az? Mondtuk, hogy „klobása”, vagyis kolbász. Kérdezte, hogy vajon azt meg lehet-e enni? Mondtuk, hogy igen és hogy finom. Kérsz belőle? Természetesen kért. Hiszen a gyerek kíváncsi, ha olyat lát, amit még soha nem evett. Kapott és jóízűen majszolta. Mondta, hogy finom!

Örömmel ment baza s a nagymamájának újságolta, hogy ő kolbászt evett, ami nagyon finom volt.

Mondtam már, a csebek is öltek disznót, de kolbászt nem csináltak, nem füstölték a húst, hanem bordóba pácolták be savanyítva. Főzéskor ebből vettek mindig ki az ebédhez.

A kislány aztán, amikor újra meglátogatott, megbátorodva mondta:

- Prosím si klobásu. – Kérek szépen kolbászt.

Mindig kapott, amíg a kolbászunkból tartott. Ő illedelmesen megköszönte, és jóízűen fogyasztotta. Mi meg jókat mosolyogtunk rajta.

Az ilyen kapcsolatokkal aztán valóban közel kerültünk egymáshoz a gazdámékkal. Mondhatom, hogy jó népek voltak!

A gazdánkék a disznóölésen kívül borjúkat is szoktak levágni. Persze, feketén. Mert akkor még jegyrendszer volt, vigyázni kellett, nehogy megbüntetésék. Mi, mivel közel voltunk, ezt mindig észrevettük, de nem árultuk el őket. A levágott borjú búsát is bordóban pácolták.

És jött a tavasz...

Tavaszkodott. Közeledtek a munkák a batárban...

Legelső munkánk a burgonya felszedése volt a pincében és annak válogatása, előkészítése az ültetésre. Ugyanis Svatovice környéke nagy krumplitermelő vidék. Itt nem termett meg a búza, a kukorica, a paprikát sem ismerték. Viszont rozst vetettek, nagyon sok krumplit és káposztát ültettek.

A csebek nemzeti eledele a „veprová s knedlíkem a zelím”, ami magyarul azt jelenti, hogy „sertéssült zsemlyegombóccal és párolt káposztával”. Ez volt a legkedvesebb ételük, mint nálunk otthon a pörkölt, birkából, sertéshúsból, meg a kirántott hús.

A gazdánk is sok krumplit tárolt ültetéshez a pincében. Ezt a munkát már Aucsával nem bírtuk volna elvégezni. Nekem valahogy lealacsonyító volt az „Aucsá” megszólítás, nálunk ezt csúfolóan mondták. Azért inkább őt „Andulkának” szólítottam. Náluk ez úgy hangzott, mint nálunk az „Annuska”. Ő meg engem „Markétának, Markétkónak” hívott. Ez nálunk „Margitkát” jelentett volna. Mint igazi jó barátnők, megvoltunk egymással. És ugye, szinte naponta együtt dolgoztunk.

A krumpli válogatásához további asszonyok jöttek napszámba a faluból. Így egyre több itteni lakossal ismerkedtünk meg.

Itt sok krumpli terem és nagyra nőnek a gumók. A pincében kiválogattuk a bibásakat, majd a nagyokat két-három felé kellett vágni közvetlenül az ültetés előtt. A gazdánk nekem is megmagyarázta, mindig úgy kell a krumplit szétvágni, hogy mindegyik részén legyen csíra. Így a szétmetélt krumpli is kihajt és termést hoz.

De mielőtt a krumpli kiültetésére került volna sor, megkezdődtek a talajelőkészítési munkálatok, amikor a földre már rá lehetett lépni, elolvadt a hó és megszikkadt a talaj. Miközben szántottak, boronáltak a földeken, nekünk a köveket kellett összeszedni a szántóföldekről. Ugyanis itt nagyon köves volt

a talaj. Az eke, borona kiforgatta a talajból a köveket, s amit lehetett, össze kellett szedni.

A szántóföld parcellájának a szélére a kocsisok leállították az üres szekereket, a lovakkal mentek szántani, boronálni, s nekünk nőknek kellett mennünk a köveket összeszedni és kibordani a szekérre. A kezünkben cipeltük kosarakban. Hát ez nagyon nehéz munka volt! A kosárba beleszedni a kisebb-nagyobb köveket és a hasunkon, ölünkben kicipelni a parcella szélére s ott még átemelni a szekéroldalon s beönteni a szekérbe. A vesém szakadtak le a sok cipekedésben! És ugye, én voltam a legfiatalabb a női munkaerők között. Még nem értem el a 15. évemet. A falusi anyák az ilyen fiatal lányukat még nem engedték köveket cipelni. Nekem viszont ezt muszáj volt csinálni. Hát, mindennap nagyon kifáradtam!

Utána jött a krumpli kiültetése. Nálunk kis parcelláinkon kapával fészkeket csináltunk a krumplinak, abba tettük bele és betakartuk. Itt a nagybani krumplitermelésnél a kocsisok barázdát szántottak ekével a földbe, s nekünk vödörkben vagy kosarakban kellett cipelni a krumplit a barázdákhoz és lépegetve rakni be a barázdába. Számunkra ez újdonság volt. A krumpli cipelése s a sok bajolás is nagyon fárasztó volt.

Viszont a növekvő krumplit már nem kapáltuk, csak lovakkal sarabolták, töltötték a sorokat.

Ősszel a krumpliszüret is basonlóan zajlott. Rengeteg volt a termés a nagy krumpliból. Ekével kiszántották, mi szedtük össze utánuk és bordtuk a szekérre. Mi otthon a kevéske krumplit zsákokba szedtük. Ez is más volt, egy más világ!

A határban járva ismertük meg a szép természetet! Gyönyörű fenyveserdők váltogatták egymást a szántóföldekkel, rétekkel, legelőkkel és halastavakkal!

Valóban szép lett volna minden, csak ne lett volna olyan nehéz a munka!

A munkák menete

*Az is nagy újdonság volt számunkra, hogy itt a napi munka délután 4 óra-
kor mindig befejeződött. A cseheknél ez már megszokott volt! Bármilyen munkát végeztek vagy végeztünk. Lehetett tavaszi ültetés, gabona és széna betakarítása, krumpliszedés, ha eljött a délutáni 4 óra, abba kellett hagyni a munkát. Például ha a szekér félig volt megrakva szénával a begyűjtéskor, akkor azt nem rakták tovább. Fájront! – És leálltak. Hazabozták a fél szekér szénát.*

Nyáron az is előfordult, hogy a gazda megkérte apát, segítsen a széna betakarításakor, a reggeli istálló munkák után és az estéliek előtt. Mondta, hogy ezt külön megfizeti. Meg is fizette.

Ez is érdekes volt! A csebek nem tudtak szekeret rakni. A nagy, erős lovák két szekeret húztak, mivel a megszáradt széna nem nehéz. Ezekbe a szekerekbe csak úgy beledobálták a szénát, kicsit rátapostak és kész.

Édesapám aztán megmutatta nekik, hogy nálunk a szénásszekereket ők meg szokták rakni! S megmutatta nekik, hogyan. Fölment a szekérre, adogat-ták neki a szénát, ő meg szépen megrakta a szekeret: Szarvakat bajtott mind a négy sarkon, közöttük is szépen behajtva berakta a szénát és jó magasan megrakta. Legalább háromszor annyi szénát rakott egy szekérre, mint a csebek. Csak úgy bámulták! Vagyis, egy szekeret kellett húzni a lovaknak, több szénával, mint a két „cseh” szekérrel.

Fájrontkor, délután 4-kor letették a munkát, ha bármi kevés volt is még hátra valamelyik munkából. És akkor is, ha lógott az eső lába!

Nemcsak a szénásszekér megrakásakor, de máskor is fájront után a helybeliek meginvitálták apát egy-két korsó sörre. Ezt mondták:

– Pane Nagi! Pujdite na pivečko! (Nagi úr, jöjjön söröcskére!) ők ugyanis sört ittak, boruk nem volt, mert náluk nem termelt meg a szőlő.

S velük kellett mennie a kocsmába, és inni velük sört az izzasztó nyári munka után. Persze, azt egyszer sem engedték meg, hogy ő fizessen. A cseh emberek a sors és a hatóságok által üldözött magyart sajnálták, és igyekeztek egy-egy sörrel is megvendégetni. S elbeszélgetni vele!

Ezek a szép emberi kapcsolatok! Nem a háborúk!

Lejárt az év...

Tebát az 1947-es év minden napját végigdolgoztuk. Mindig a kiadott munkát csináltuk.

Mint mondtam, se a gazdánkkal, sem az itt lakó csebekkel nem volt semmilyen nézeteltérésünk. A cseh nyelvet is egyre jobban elsajátítottuk. Akarva-akaratlan beletörődünk a sorsunkba.

S vártuk, hogy mikor szabadulhatunk!

Mert a honvágy, az otthonmaradt nagyszüleink csakis vonzottak baza!

•

A beneši dekrétumban, illetve a deportálási parancsban van egy olyan mondat is, hogy az „általános munkakötelezettség 1 évre szól”. Vártuk, hogy talán-talán most már bazaszállítanak, vagy legalábbis bazaengednek bennünket. A deportáltakkal való levélváltásainkban is ezek a remények és kérések voltak a témák...

Ám a gazdánk s a helybéli lakosok, bármennyire jók voltak is hozzánk, a szülőföldre való visszatérésünkről nemigen akartak hallani. S a „bivatalok sem aludtak”. Ők jól tudták, hogy a parancson egy év munkakötelezettség van feltüntetve, bizaengedni mégsem akartak.

1946. december 17-én burcoltak el bennünket. Az év tehát 1947. december 17-én lejárhata.

Ám a járási munkabivatal Táborban kiadta az újabb „Přidelovací výmer”-t, vagyis a kényszerszermunka meghosszabbításáról szóló határozatot. Mégpedig időben, 1947. december 4-én állították ki. Személyesen hozták el nekünk, a gazdánknak és a községi bivatálnak. Tehát mindenki tudta, hogy nem mehetünk baza, mert a „kényszerszermunka” meghosszabbított! Rajta a kiállító munkabivatal körbelyegzője és J. Kvasnička aláírása. Az alsó részén a szöveg, mint 1946-ban otthon, arról értesít, hogy a munkakötelezettség akkor is hatályos, ha az érintett meztadagná az aláírást.

A 123. oldalon látható cseh nyelvű „Přidelovací výmer”, azaz magyarul: „Beosztási végzés” főbb adatait lefordítottam cseh nyelvből és némi magyarázattal láttam el:

A határozat csaknem azonos a szlovák nyelvű határozattal, amelyet nekünk 1946. december 15-én kézbesítettek. Ezen a néven, a születési dátumon kívül már a nemzetiség is fel van tüntetve: „maďar”. A hazai lakóbelyünk címe és az itteni. A továbbiakban idézi a „bírbedt” 88/45. sz. elnöki (beneši) dekrétumot, melynek értelmében az általános munkakötelezettségünk 1947. 12. 17-től 1948. 6. 17-ig meghosszabbítatik. Tehát újabb fél évre! Mégpedig mint „mezőgazdasági munkásnak, František Kyrián földművesnél Svatkovicén, a Tábori járásban.

A túloldalon feltüntetve a családtagok, akikre a munkakötelezettség ugyancsak vonatkozik. Vagyis Nagyová Juliana, aki 1912. 4. 16-án született, Nagy Gejza, szül. 1931-ben és Nagyová Margita, aki 1932-ben született. (A bivatálnak a Nagy nevet most már magyarul is le tudták írni, i helyett y-nal.)

Az egésznek érdekessége az – az 1946-ban kiadott határozatban és most is –, hogy ezeket Ipolyságon és itt Táborban is a járási munkabivatalok adták ki. Amiből a kívülálló és az utókor azt bibehtné, hogy a cseh országreszekben fennálló munkaerőhiány miatt munkára kötelezték azokat, akiknek otthon nem volt munkájuk!

Ezek után a bazugságok után már az is kétséges volt, hogy 1948. június 17-én bizaengednek bennünket.

A cseh nyelvű P o t v r z e n í

oční ochrany práce
v Táboře.

P o t v r z e n í .

Na základě výnosu ministerstva sociální péče v Praze byl Štefan Nagy uvolněn z dosavadního pracovního poměru za účelem návratu na Slovensko. Vzhledem k tomu, že se jedná o přechodné uvolnění, zaplatí si Štefan Nagy jízdné a přepravu svých věcí ze svého. Toto potvrzení se vydává pro ČSD, aby jmenovanému byl přistaven ve stanici Veselíčko-Branice vagon.

V Táboře dne 29. října 1948.

Za přednostu úřadu:

Nagy nyelvre lefordítva:

Járási Munkavédelmi Hivatal Táborban

- I g a z o l á s -

A Prágai Szociális Gondoskodás Minisztériuma határozatának értelmében, Nagy István fel lett mentve az eddigi munkaviszonyból, azzal a céllal, hogy visszatérhet Szlovákiába. Arra való tekintettel, hogy időbeli hazaengedéséről van szó, Nagy István sajátjából köteles fizetni az útiköltséget és a megmaradt holmija hazaszállításának költségeit. Ez az igazolás kihatott a ČSD /Csehszlovák Államvasutak/ részére, azért, hogy nevezettnek vagon állítsanak be a hazaszállításához, a Veselíčko-Branice-i vasútállomáson.

Kelt Táborban, 1948. október 29-én.

A hivatalvezető helyett:

J. Kvasnička s.k.

A Tábori Járási Munkavédelmi Hivatal körbélyegzője.

Okresný národný výbor v. Krupina

Číslo: 6.875 / 1948

040168

Potvrdenie o národnosti

Okresný národný výbor v. Krupina
potvrdzuje, že Štefan N a d, narodený(á)
dňa 22. MAR. 1879 v obci Hrkovce, t. č. bytom
v Hrkovciach ulica č. d. 119
prihlásený(á) v smysle vyhlášky povereníka vnútra zo 17. júna 1946, číslo 20.000/I-IV/1-1946,
je podľa ústavného dekrétu prezidenta Republiky z 2. augusta 1945, číslo 33 Sb.

slovenskej národnosti.

Toto potvrdenie vzťahuje sa i na manželku Máriu
rod. Václ, narodenú dňa 1881;

na ich deti:

1.	_____	nar. dňa	_____
2.	_____	" "	_____
3.	_____	" "	_____
4.	_____	" "	_____
5.	_____	" "	_____
6.	_____	" "	_____

a na týchto členov domácnosti:

1.	_____	nar. dňa	_____
2.	_____	" "	_____
3.	_____	" "	_____
4.	_____	" "	_____

Krupina, dňa 28.II. 1948

tajomník.

predseda.

Odpis. Kolok na pôvodine za 20.-Kčs.

Okresný národný výbor v Krupine. Číslo: 6.875/1948.040168 Potvrdenie o národnosti Okresný národný výbor v Krupine potvrdzuje, že Štefan N a ě, narodený/a/ dňa 28. marca 1879 v obci Hrkovce, t.č. bytom v Hrkovciach ulica č.d. 119 prihlásený/a/ v smysle vyhlášky poverenika vnútra zo 17. júna 1946, číslo 20.000/I-IV/1-1946, je podľa ústavného zákretu prezidenta Republiky z 2. augusta 1945, číslo 33 Sb. slovenskej národnosti. Toto potvrdenie vzťahuje sa i na manželku Máriu rod. Váci, narodenú dňa 1881; na ich deti: ----- a na týchto členov domácnosti: ---- Krupina dňa 28.II.1948. Riečanský v.r. tajomník Chudý v.r. predseda Okrúhla pečiatka s textom: Okresný národný výbor Krupina.-----

- stranou sčítou - z povinnosti úradnej
vyhotovený opis súhlasí doslovnne s prvopisom
príslušným na 1/2 hárkoch, z ktorých
je opatrený prvý hárok kolkom za
20 Kčs - h.
Ďalší hárok - kolkom - za - pe - K - h.
Zo súdnej kancelárie okresného súdu v Šahách
oddelenie I, dňa 17. DEC 1948

Späta,
o r. rev.

Erdő mellett nem jó lakni...

Maradtunk bát tovább Csebországbán. Mi is és a többi deportált is...

Kis falu volt Svatkovice, de azért néha táncmulatságokat is rendeztek. A csehek nagyon vidám emberek. Szeretnek szórakozni. Mint mondtam, az ő italuk a sör volt. Nem messze laktunk České Budějovicétől, ezért a környéken az egyik legjobb sört árusították, a budějovicei Budvart. Mi ugyan nem ittuk, de az itteni férfilakosok ezt iszogatták szinte naponta. Pláne a nyári melegek és izzasztó munkák idején.

Ide kívánczik, hogy elmondjam még esetüket a borral kapcsolatban is.

Amikor minket deportáltak, édesapám föltett a vagonba egy ötvenliteres bordóban bort is a saját termésüinkből. Jó piros borunk termett, vetekedett az Egri bikavérrel!

Az ismerkedések kezdetén, míg a borból tartott, megkínáltuk a hozzánk betérő gazdáinkat. Ő, amikor meglátta, hogy decis pobárba öntik neki a szép piros bort, kezdett tiltakozni, hogy „ne olyan sokat”, neki elég egy stampedlivel is! Nem ismerték a bort! Azt hitte ő is, majd más látogatóink is a faluból, hogy azt stampedliből kell inni, akár a pálinkát. A sörből viszont több fél literes korsóval is meg tudtak inni egy-egy ivogatás alkalmával.

Hát nekik újdonság volt a finom piros borunk, nekünk meg a szokatlan a budějovicei sör!

•

Andulka barátnőm elvitt engem is a táncmulatságokra. A bátyja gyakran velünk tartott, s olyankor táncba hívott. Majd a többi legény is. Én meg már kicsi koromtól nagyon szerettem táncolni! Hát most már, a majdnem 16 éves „nagylányt”, engem is kiforgattak. Akadt volna udvarlóm is. De bát még arra fiatal voltam! Mindenesetre, szívesen kitáncoltatták a magyar lányt a cseh legények! A lányok is teljesen befogadtak maguk közé. A csehek bálolnak nevezték a táncmulatságokat. Az ő báljaikon rezesbandák muzsikáltak, nálunk otthon cigányzenekarok. Továbbá a mi legkedveltebb táncaink a csárdás meg a frissek voltak, a cseheké elsősorban a polka.

•

A lányok, asszonyok énekelgetni is szerettek munka közben, meg a vasárnapi összejöveteleken is. Amikor a lányok elvittek maguk közé, tanítottak a cseh dalokra. Hát tanulgattam ezt is, mint a nyelvüket. A cseh nyelv szép, dallamos. Kellemes hallgatni, amikor beszélnek, kedvesen mosolyognak is hozzá! S ha énekeltek a szép dalaikat, népdalaikat, valóban úgy éreztem sokszor, mintha otthon lennék. A kis vidámság, kikapcsolódás a munkából és a bánatunkból elkelt néha. Pláne amikor elfogott a honvágy! Meg a rabság érzete!

Nálunk odabaza, a Palócföldön szép régi szokás volt, hogy a lányok, de a legények is, mintegy megörökítésképpen lejegyezték a szép dalokat saját füzetekbe. Debogyis felejtették, felejtettük el azokat! Csak hát így szebb volt, és kellemes emlékek sokaságát őrizték meg. Mindenki saját magának írta bele a kedvelt népdalokat, nótákat, s persze, egymásnak a lányok és legények kis versikéket is beleírtak, virágokat rajzolva mellé.

Nekem, amikor elburcoltak otthonról, még nem volt ilyen dalosfüzetem.

Itt pedig meglepetés ért, amikor a lányok mutogatták a dalosfüzeteiket! Mondták, hogy én is vegyek magamnak ilyen füzetet, s írjam bele a cseb dalokat, amelyeket mellettük megtanultam. Persze, ők is felajánlották, hogy írjak bele dalokat, versikéket, rajzolnak virágokat!

Megvettem hát a füzetet, s írogattunk bele dalokat felváltva az itteni lányokkal. Saját magam is írtam a megtanult cseb dalokat. Mikor a füzet betelt, másikat is vásároltam. Hazaboztam, s ma, ötven év után is őrzöm ezeket a füzeteket! A másodikra a dátumot is ráírtam, hogy mikor vásároltam: 1948. V. 23. Kvéten. A kvéten magyarul májust jelent.

Azóta is előveszem ezeket a füzeteket. Hiszen ezek kedves emlékeim néhez sorsunk vidámabb perceire!

A magam által leírt cseb dalokban persze nem kevés elírás van! Én ott nem jártam cseb iskolába, mert dolgoznom kellett. A cseb nyelvet tehát napi beszélgetésben sajátítottam el. Így hallás után több helyesírási hibával írtam le a dalokat! A helyesírási hibák is emlékek!

Amikor hazajöttünk, még volt néhány tiszta lap is a dalosfüzeteimben. Ezekre aztán itthoni barátnőim írtak dalokat, verseket, rajzoltak virágokat.

Így is, a keservek ellenére is szép emlékei a fiataiságnak ezek a füzetek!...

•

Visszaemlékezéseim e részét azzal kezdtem, hogy „erdő mellett nem jó lakni...” Ez van a mi palócföldi népdalunkban, s ez igaz is! Itt viszont a sok szép fenyveserdő között jó volt lakni. Már ami a szépségét, a fenyvesek illatát illeti, nem pedig száműzött voltunkat...

Az erdőkben az erdei munkákat is meg kellett tanulni! Hiszen nálunk ilyen fenyőerdők nincsenek.

Igaz, a dal folytatásaként „sok fát nem kellett basogatnunk”... Édesapám nem járhatott erdei munkákra. Géza bátyám viszont részt vett a kivágott fa fuvarozásában.

Andulkával és a többi asszonnyal és lánnyal én is jártam az erdőbe, mégpedig dolgozni, „šišky zbírat”, vagyis fenyőtobozokat gyűjteni. A kivágott fákról lebulltak az érett tobozok, meg a nem kivágottakról is. Ezeket szedtük kosarakba s bordtuk a szekérre. Még alig ment el a hó, de a bűvös idő dacá-

ra ez könnyebb munka volt, mint a nehéz kövek és krumplik cipelése. Hát ezt is megtanultam.

Sőt azt is, hogyan kell ezeket elültetni. Mert még kora tavaszon ültettük is a tobozokat. A kivágott erdők helyén ásóval gödröt csináltunk, abba belehelyeztünk egy-egy tobozt és betakartuk. Hogy mért az egész tobozt, azt nem tudom. Mert abban több mag is volt. Talán nem kel ki minden mag, s ha legalább egy kikel, akkor nő majd új fenyőfa.

Más erdőrészekben, ahol már szép kis fenyőfák nőttek ki a földből, meg kellett körülötnünk kapálgatni a földet, kikapálni a gyomokat. Hát az ember más tájakon más munkákat is megtanul.

A hivatalos menetrend

Közben viszont mindig tudatosítanunk kellett, hogy mi itt rabok vagyunk, akikre felügyelnek a batóságok! Mivel meghosszabbították az ittlétünket, december elején édesapámnak adtak egy ideiglenes személyi igazolványt is! Mégpedig akkor rögtön! 1947. december 2 a kiállítás dátuma. Felirata: Prozatímní potvrzení totožnosti. Ami lefordítva azt jelenti: Ideiglenes személyazonosság igazolása. Tehát ez a rendes személyigazolványt helyettesítette. A kiállítást már a Milevskói Járási Nemzeti Bizottság állította ki. Nem tudom, akkor a Tábori járásból kiszakították-e a körzetet és Milevsko (közeli kis város) lett a járási székhely, vagy úgy történt, mint otthon, ahol Ipoly-ság volt a Korponai járás kirendeltsége.

Az igazolvány első oldalán a személyi adatok. S föltüntetve rajta, hogy a tulajdonosa szlovák nemzetiségű! Befogadtak bennünket a „nemzet kebelébe”?

A belső, második oldalon föl van tüntetve, hogy ez az igazolvány a munkakötelezettség idejéig érvényes. Fényképet is tettek rá, bélyegzővel ellátva.

A fénykép alatt még olvasható a POZNÁMKA (Megjegyzés), hogy az igazolvány batárideje lejártával meghosszabbítható. A harmadik oldalon pedig a bejegyzés: az engedélyezett tartózkodás a Milevskói járásban érvényes, mégpedig a munkakötelezettség idejére.

Igazolványt mi hárman nem kaptunk. A feleségnek talán érvényes volt a férj után. Mi, gyerekek pedig még kiskorúak voltunk, nekünk igazolvány nem kellett. 18 év volt akkor a nagykorúság korhatára. Csupán munkára voltunk kötelezve!

Tehát, a hivatalok nem feledkeztek meg rólunk! Menetrendszerűen követték itt-tartózkodásunkat!

1948

Folytatódott tehát a munkakötelezettség az új évben, 1948-ban is!

Édesapámnak kiújult a séreve. Kórházba került és megoperálták. Ezt is pontosan följegyezte. A kis céduláján fel van tüntetve, hogy sérvre először 1935. november 12-én operálták, másodszor 1935. december 17-én a másik oldali sérvre. (Amikor a vasútnál dolgozott, nehéz síneket cipeltek.) S most harmadszor 1948. február 18-án.

Alig jött ki a kórházból, távirat érkezett, hogy az anyja, vagyis a nagyanyánk otthon meghalt 1948. február 25-én. Engedélyt kellett kérni a hazautazásra a temetésre. A hivatalok engedélyt csak édesapámnak adtak. Ő utaztatott haza az anyja temetésére. Mi nem kaptunk. Talán túsznak tartottak bennünket. Nehogy megtörténjen, hogy hazamegyünk a temetésre és elfelejtünk visszajönni.

Kitelepítés Magyarországra

Édesapánk visszatérve már hozta a hírt, hogy megkezdődik az Ipolysági járásból is a kitelepítés Magyarországra. Már korábban tudtuk, hogy a szomszédos Zselízi járásból 1947-ben telepítették ki Magyarországra az őslakos magyarokat.

Közben jöttek a levelek is otthonról. Keresztanyám, Mészáros Józsefné sz. Nagy Margit (apa húga) írta, hogy már megkapták a pontos dátumot is: őket, és sok gyermeki családot 1948. április 15–17-én fogják áttelepíteni.

Abogy később megtudtuk, nagyon sok családot telepítettek ki a falunkból. Magyar teherautók szállították az ingóságukat s vagonokba rakták az ipolysági vasútállomáson.

Több nagygazda volt közöttük, rengeteg ingósággal, így napokig tartott a szállítás!

•

Nagyanyám halála után a nagyapám egyedül maradt a házban, s gondoznia kellett a teheneket, dolgozni a földet, némi segítséggel.

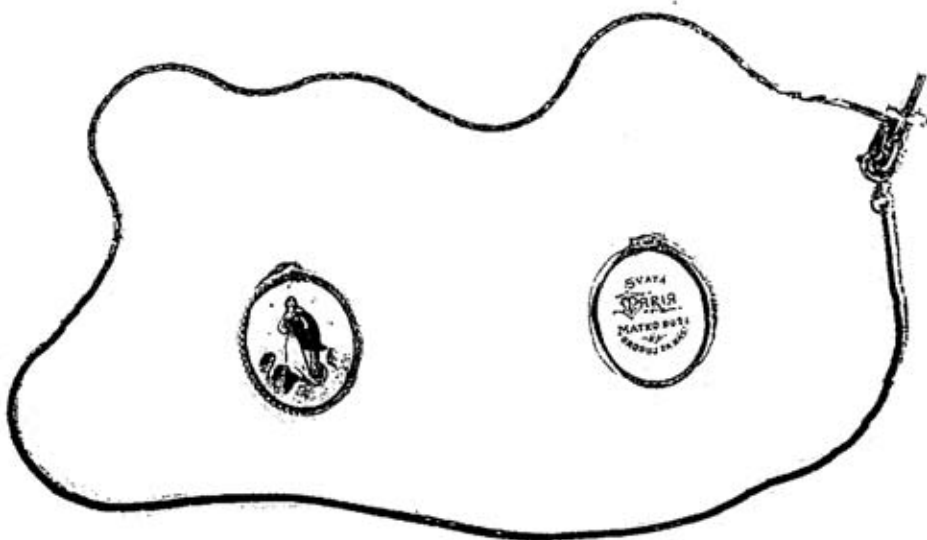
1948 áprilisban aztán a faluban lakó lányát, vejét: Mészárosék családját kitelepítették Magyarországra. Így magamagának kellett főznie is!

A legközelebbi rokonok, az öccse, Nagy Sándor és családja maradtak a faluban. Persze, ők is külön laktak. Meg a sógora: Vác Joso bátyja, nagyanyám öccse, de ők is a másik házsonon laktak. Mert ott még élt az elhunyt nagyanyám anyja, a dédanyám. Ők ketten együtt laktak.

De nemsokára, 1948 júliusában a dédanyám is meghalt. A temetésre senkit nem engedtek haza közülünk, hogy elbúcsúzhassunk tőle.

A pani Kyriánovától kapott emlékek. Azért adta, hogy csak jóban emlékezzünk rájuk! Ezt meg is tesszük!

Číslo protokolu: 002713

Úste: Město Kr.

Průvodní list dobytčí

Správní okres: Město Kr.

Země: Litvy

Jméno a bydliště držitele zvířat	Pauline Polak
Úhrnný počet zvířat	1st. subat.
Podrobný popis zvířat	liba
Stanoviště (místo, kde zvířata postavena)	Kratkovic 4/31
Zvláštní znamení (vypátená znamení, ušní známky, tetování atd.) U koní s evid. listem: 1. číslo a rok vydání evid. listu, 2. číslo velitelství evidence koní	
Místo určení	Magy. Kirauv. Kratkovic 4

Potvrzuje se, že zvíře (zvířata) bylo(a) prohlédnuto(a) a zdravím(i) shledáno(a) a že není také jinak proti tomu žádných veterinářsko-policejních námitek, aby bylo(a) dáno(a) do obchodu. Tento průvodní list dobytčí platí 10 dní.

Obec: Kratkovic dne 31. srpna 1948

Předseda míst. nár. výboru: Kacung S.

A marbalevél a bat darab elválasztott malacról. A bítlapján a bírbedt Labuda láttamozása – már Gyerken.

1. číslo: 002713.

Vydán podle (odehraného) úhrnného listu dobytčího	Dne: 19..... Čís. protokolu:
	Obec: Správní okres:
	Země:

Státní tiskárna v Praze. — 501-47. 1111

Plakrovi 01. Lomice
2. prosinec 1948
Gyerken, 8. novembra 1948
Labuda

Číslo účtu pošlův
a nákladního listu

118

Cesta

Tábor Jihlava Perut Bráclav Bratčava Pí

- 213 -

Přečítavost v

Dodací číslo

9

Nákladní list

Pro přepravu směrem přes ZPř. a tarif.

Voz

Vlastník	Průvodce	Vlastník	Letná váha	Kryt - K
Čad	150606	9570	30	E
Zájem na dodání (slovy) v Kčs				

Státní určení
Místní určení
Příjemcová adresa
Tupov
Hl. korec
Vagy Plešan
Hl. korec
okres Krupina

Známění nebo příjemcová adresa	Počet	Obal	Obsah	Hrubá váha v celých kg
Čad 150606	1	vůz	Skříň plechová světlý	3500
Průvodce ve voze				

Výkaz zálohy nebo dobírky

Platební záznam

Záloha (slovy)

nevyplaceno

Příjemce zaplatí

Kčs h

Jiné předepsané nebo dovolené zápis

3 průměrně
přiz. = 18. do.

Odeslatel zaplatí

Kčs h

km

556

5,000

1,7

339

700

54

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

03

Podpis a adresa odesílatele

Podpis a adresa odesílatele
Vagy Plešan
Hl. korec

Kom 412/100
Průvodce

Váha razítka

Razítka

*) Místní určení dle nákladního listu výpisu účtů, vypládacího listu. **) Zájemce o nákladní list, nákladní list.

UPOZORNĚNÍ! Před psaním na tuto stranu nákladní list rozložit!

2 TABOR
2 30/08/1987 2
FABR 2

ZNOJMO-C

BRECLAV-A
EX-17 75840

BRATISLAVA SR.N.
-E XI 48-6218-10
PRICHOD

PARKAN
-6 XL48-6764-21
PRICHOD

ČSD

Domovská stanice: Nové Zámky Číslo svázku: 1933

Doplátkový cestovní lístok č. 46

platný v spojení s cest. lístkem z _____ do _____ tr _____ vláhu _____

číslo _____

pre *pod* *cestujúcim* *číslo* *46* *158 Kčs* *50*

z *Nové Zámky - Bratislava* *cestovné*

do *Bratislava*

směr: _____

v _____ vlakov. čís. _____, dňa *6 / XI 1948* 3. *173 km*

Příčina doplátku: *neoprávněně před-
vedením doplatku*

Podpis: *[Signature]* *158 Kčs*

Podpisat je zakázáno a trestné na _____

A kérvény

1948-ban némiképp változni látszott a politikai helyzet. 1948. február 25-én Prágában az ország vezetését Csehszlovákia Kommunista Pártja vette át. A demokratákat kiebrudálták a kormányból, és bekövetkezett az „egypártrendszer”. 1948. február 25-ét „a februári győzelem napja” néven minden évben megünnepelték (1989-ig).

A sok rossz, embertelen törvényt igyekeztek a kizárt Demokrata Párt terhére írni. S hangoztatták, hogy ezután a kommunisták igazi népi hatalmat fognak megvalósítani. Ebbe pedig beletartoztak az „emberi jogok” is.

S jöttek olyan hírek, hogy kérvényezhetjük a bazeengedésünket. Édesapám föl is jegyezte, hogy 1948. április 3-án beadta a járási hivatalba, Táborba a kérvényünket a hazabocsátásra.

Táborból a kérvényt továbbították Korponára, mivel minket a korponai munkahivatal ipolysági kirendeltsége küldött ki a „kényszermunkára”.

Korponáról kaptunk értesítést, ide Csehszlovákia, hogy a kérvényünket megkapták. De tovább semmi... Az értesítést 1948. augusztus 19-én keltezték.

Találkozások más deportáltakkal

Miután a svatkoviceiekkel elég jól megismerkedtünk, igyekeztünk felvenni a kapcsolatokat a deportált gyerkiekkal is. Leveleket váltottunk, elpanaszoltuk sorsunkat, és a közeliakat meg is látogattuk. Illetve ők látogattak meg minket.

Matyisék laktak a legközelebb. Oda el tudtunk menni. 1948. január 13-án a kis Katóka az első születésnapját is megünnepelhette. Természetes, hogy én magam is elmentem fölköszönteni, édesanyámmal! Szépen növekedett és egészséges volt, hála Istennek!

Ezen a majoron volt béres a két Matyis család, bár a férfiak kitanult ácsmesterek voltak. És még egy harmadik család is volt ott velük. Azt már nem tudom, hogy ők honnan lettek deportálva. Valahonnan a Csallóközből. A családot egy fiatalember, a felesége és három kiskorú gyermekük, valamint a fiatalasszony édesanyja alkották.

Közben a levélváltások útján névről megismertük a közeli, környékbeli városokat és falvakat. Már ahol deportáltak voltak. Így 1948 tavaszára, nyarára már látogatókat is beterveztünk, s meg is valósítottuk, természetesen vasárnapokon és ünnepeken.

1948 úrnapiján elmentünk Géza bátyámmal a planái búcsúra. Planá nad Lužnici Tábor városától délkeletre elterülő nagyobb község. Itt keresztelték meg tavaly januárban a kis Matyis Katókát!

Nagy meglepetésünkre összetalálkoztunk Gáspár Margittal a szülőfalunkból. Persze, nagy volt az öröm, ha idegenben is! Beszélgettünk, ki-kí a maga sorsáról, természetesen magyarul. Abogy így beszélgetünk, nevetgélünk örömeinkben, megállt mellettiünk egy alkalmi cseh fényképész, s mondta, hogy lefényképezze bennünket. Megengedtünk, lefényképezett. Megadtuk a címünket és el is küldte a fényképet. Most is őrzöm. A fényképen Gáspár Margit és én vagyunk. Gáspárék Vyhnice községben laktak. Ott volt béres a kőműves édesapja, Margit az édesanyjával pedig mezőgazdasági munkások-napszámosok. Velünk egy napon, 1946. december 17-én kezdődött az ő deportálásuk is.

Egy másik alkalommal is adódott olyan találkozás, mely szintén fényképekre került. S mivel a fényképek hátlapjára ráírtam a dátumot, így tudom, hogy ez az esemény 1948. augusztus 20-án történt:

Ismét egy búcsúra mentünk el Géza bátyámmal. Mégpedig egy másik nagyobb faluba, amelynek a neve Veselicka volt. Elég sok nép mozgott a búcsún a szentmise után. Persze a legtöbben helybeli és környékbeli csehek voltak. S íme, lássunk csodát: itt-ott magyar szót hallottunk a kisebb csoportokban álldogálók között. Természetesen megszólítottuk egymást! S kérdeztük: Kik maguk, honnan vannak? Kölcsönösen megtudtuk, hogy mindannyian deportált magyarok vagyunk, Dél-Szlovákia különböző magyarlakta vidékeiről.

Végül már elég sokan voltunk a csoportban! Ott is mellénk állt egy cseh alkalmi fényképész és felajánlotta, hogy lefényképez bennünket! Hát persze, hogy beleegyeztünk. Ezt a fényképet is elküldte utánunk a megadott címünkre, és mindmáig őrzöm! A pár oldallal alább közölt fényképen látható, hogy összesen 13-an álltunk össze, sorsüldözött magyarok! Öt férfi és nyolc nő. A dátumot följegyeztem, de a neveket nem. Így nem tudom felsorolni a neveiket, sem azt, hogy mely vidékekről és községekből valók voltak. Csak annyit tudok, hogy a kép bal oldalán álló özvegyasszonyt három lányával együtt deportálták. A legkisebbik még nem volt 10 éves! Hát, az ő falujukban sem volt szívük a bizottság tagjainak, akik őket a deportáltak közé besorolták!!! Biztos, hogy nem lehettek háborús bűnösök. Úgy emlékszem, ők valahonnan a Csallóközből voltak.

Még aztán külön lefényképezkedtem a három félárva lány egyikével, akinek a nevét sajnos nem tudom. De legalább a fénykép emlékül maradt! Végül a csoportkép jobb oldalán álló lány egyedül is lefényképezte magát. Nekem is adott emléke a fényképéből. Ennek a hátlapjára ráírta, hogy: „Emlék Gizikétől, Veselička, 1948. VIII. 20.” Így legalább a keresztneme megmaradt emlékeimben.

Még egy megjegyzést tennék a fényképekhez: Tessék megnézni, 13-an vagyunk a csoportképen, de közülünk senki nem mosolygott a fényképész lencséje előtt. Mindenki arcáról a szomorúság olvasható le! Bár örültünk a magyar szónak, a találkozásnak, de senkinek nem volt kedve mosolyogni! Bizonyára a fényképezés előtt egyesek szomorú sorsukról számoltak be, így senkinek nem volt kedve a mosolyra!

OKRESNÝ ÚRAD OCHRANY PRÁCE V KRUPINE.

TELEFON ČÍS. 20.

Číslo: III/5-4523/1948

V Krupine dňa 11. novembra 1948

Pri odpovedi uveďte naše číslo.

Odpoveď k číslu: _____

Príloh:

Predmet: Štefan Nagy, ml. nar. 1904, Hrkovce,
zrušenie prídellov-acieho výmeru.

V ý m e r :

Okresný úrad ochrany práce v Krupine na základe §-u 83. vl. nar. č. 8/1928 týmto zrušuje svoj výmer vydaný dňa 10. decembra 1946 pod číslom 3561-41/46-273/IX-2, ktorým bol Štefan Nagy ml. pridelený na prácu do českých zemí podľa dekr. prez. rep. č. 88/1945 Sb. z. a n.

D ô v o d y :

V horsuvedenom smysle bolo treba rozhodnúť, nakoľko Ministerstvo sociálnej starostlivosti v Prahe menovaného z práce prepustilo.

Proti tomuto výmeru môže sa podať rozklad do 3 dní odo dňa doručenia na Okresný úrad ochrany práce v Krupine, alebo odvolanie v 15-dennej lehote na Krajský úrad ochrany práce v Bratislave.

Odvolanie treba podať cestou Okresného úradu ochrany práce v Krupine.

Rípádne podané odvolanie na základe §-u 77. odst. 2. vl. nar. č. 8/1928 Sb. z. a n. nemá odkladný účinok.

O tomto sa upovedomuje:

- 1./ Nagy Štefan ml. nar. 1904, Hrkovce,
- 2./ Zamestnávateľ: Kyrian František, Svatkovice, p. Bernatice u Tábora,
- 3./ Ministerstvo soc. starostlivosti v Prahe /k číslu: A-I-2129-20/8-48 zo dňa 20. okt. 1948,
- 4./ Poverenie soc. starostlivosti v Bratislave /k číslu: 300-675/5-1948 zo dňa 2. nov. 1948,
- 5./ Krajský úrad ochrany práce v Bratislave,
- 6./ Okresný úrad ochrany práce v Tábore,
- 7./ Osídlovací úrad v Bratislave,
- 8./ Oblasťná úradovňa Osídlovacieho úradu v Leviciach,
- 9./ Pracovná skupina pre pozemkovú reformu vo Zvolene,
- 10./ Obvodný úrad MSK v Hrkovciach,
- 11./ Okresná správna komisia v Šahách,
- 12./ Stanica SNB v Šahách.

Príloha

OKRESNÝ NÁRODNÝ VÝBOR V ŠAHÁCH.

Číslo: 216-25/1-1949.

Výmer

Štefan N a g y , narodený dňa 4.júla 1904
 v Hrkovciach, okres Š a h y , bytom
 v Hrkovciach, a jeho manželka Júlia
 rodená D a n k o v i c s , narodená dňa 16.apr.1912
 v Hroných Turovciach, okres Š a h y , složili
 dňa 10.febr.1949. sľub vernosti Československej republike podľa § 1
 zákona zo dňa 25. októbra 1948 č. 245 o štátnom občianstve osôb maďarskej národ-
 nosti a nadobudli tým

československé štátne občianstvo.

Súčasne nadobudli československé štátne občianstvo ich nezletilé deti:

Ceiza	nar. dňa 9.júna 1931
Margita	nar. dňa 16.júna 1932
-	nar. dňa -
-	nar. dňa -
-	nar. dňa -

za ktoré složil sľub vernosti ich otec - matka.

v Šahách, dňa 10.febr.1949.

prednosta úrad

predseda ONV.

Végezetül még annyit a fényképhez: Az első sorban én vagyok középen a bárom félárva között. Felettünk, a férfiak sorában fehér ingben Géza, a bátyám.

Örök emlékként csatolom ide ezeket a fényképeket. Lehet, hogy megmaradnak valahol balálunk után is az utókornak!

Istenem! – Segíts baza bennünket! Ezt sóbajtottuk akkor ott mindnyájan...

•

S hogy fényképeken is megörökíttessenek deportálásunk emlékei, köz-zétettem fentebb néhány fényképet, illetve két levelezőlapot.

Matyisék is lefényképezkedtek, amikor a kis Katóka már betöltötte az első életévét. A képen Matyis István, Matyis Istvánné, apja karján a kis Katica, és a nagymama, aki önként ment a deportálásba. A képen a magukkal vitt, Ipolyság környéki ünneplő népviseletünkben láthatók. Így öltöztünk ittbon az 1940-es években. A fiatalasszony fején menyecskekendő, a nagymamáén fejkendő. A fiatalok díszített blúzt és rakott szoknyát bordtak.

•

1948 nyarán Géza bátyám és én elmentünk Táborba egy fényképészhez és csináltattunk magunkról fényképeket. Egyrészt, mert már majdnem nagykorúak lettünk, másrészt, hogy legyen emléküink a csehországi életünkről.

A fényképeken kidomborított betűkkel olvasható a fényképész műterem tulajdonosainak neve:

SEHTL a VOSEČEK, TÁBOR. Az ő nevüket is leírtam, hogy megmaradjanak az emlékek között!

Az első fényképen: Nagy Géza, a ki nem tanult kádárinas és kitanult kocsis, 17 éves korában.

A másodikon én: Nagy Margit, 16 évesen.

A ruha szintén Ipolyság vidéki ünneplő népviselet az 1940-es évekből, a ruhára varrt csipkegallérral.

A hajviseletem: két copfba font baj, selyemszalagokkal.

•

Végezetül két levelezőlap csehországi tartózkodásunk emlékeiből. Ezeket ott vásároltam.

Az elsőn: Bernartice u Tábor – a község temploma. Ebbe a templomba jártunk vasárnaponként a szentmisére.

A másodikon: Tábor – városrészlet, a felirata: Tábor – Klokoty. Felül egy vár, alul pedig a Lužnice folyó, egy csónakos halással. A dél felé folyó

Lužnice az északra siető nagy folyamba, a Vltavába ömlik. A Vltava magyarul: Moldva. Smetana, a nagy cseh zeneszerző ezt a folyamatot örököltette meg világhírű zeneművében.

Szép hazámból ismerősök jönnek...

Nem idézem itt ezt a gyönyörű, megzenésített Petőfi-verset, hiszen talán nincs is magyar a világban, aki ne ismerné, és nem énekelné vagy hallgatná szívesen. A címét is mindenki tudja: Távolból. És azt is, hogy így kezdődik, Kis lak áll a nagy Duna mentében.

Nagyon sokszor eszembe jutott ez a dal, itt a messzi idegenben, Csehszágban. Gondolom, nemcsak nekem, hanem deportált társaink mindenikének! Már az iskolában is mindnyájunk szívét megdobogtatta ez a vers. Úgy, mint a Szülőföldem szép batára... Igaz, Kisfaludy és Petőfi nem rólunk írták, de bizonyos értelemben ránk is vonatkoztak, egy évszázad elmúltával is...

•

Hát a Szép hazámból ismerősök jönnek szívmengető dallama akkor jutott eszembe, amikor betoppant hozzánk szülőfalumból Medgyesi sógor! Az egyik legközelebbi rokon jött bennünket meglátogatni 1948 nyarán...

Röviden a rokoni kapcsolunkat is el kell mondani. Édesanyám anyja Gyerken született, Felsőtúrra ment férjhez Dankovics Istvánhoz. Szüleik elhunytá után két testvérük maradt Gyerken: Kis api (akinek nevét már említettem) és Kis Margit, később Medgyesi Pálné. Medgyesi Pál Palástról jött vőnek Gyerkre, ács volt. Tízen voltak testvérek.

Édesanyámnak egy testvére volt. Ő Dankovics Julianna, 1912-ben született, az öccse, Dankovics István pedig 1918-ban. Kicsi korukban, 1924-ben mindkét szülőjük meghalt, így árván maradtak.

Az árvákat magukhoz vette a két jó lélek: Medgyesi Pál és neje, Kis Margit, Gyerkre. Saját két fiukkal őket is felnevelték. Áldja meg őket az Isten minden tettükért haló poraikban is! (Meghaltak 1970-ben és 1971-ben.)

Édesanyánkat férjhez adták mint saját lányukat, Pista pedig Ipolyságon a kádármesterséget tanulta ki. Amikor minket 1938 őszén visszacsatoltak Magyarországhoz, ő Budapestre ment dolgozni egy nagy káderüzembe. Ott meg is nősült, majd végleg Budapesten maradt családjával: pesti feleségével, fiukkal, leányukkal.

Édesanyánk a nevelőit Medgyesi sógornak és palóc nyelvjárásunkkal Margit nenének nevezte. Mi, a gyermekei is ezt vettük át tőle.

Egy szép nyári napon megérkezett hát hozzánk Medgyesi sógor. Nagy volt a viszontlátás öröme! És hát bűreket is hozott a szülőfalunkból, szülőfö-

düinkről. A falunkból nagyon sok családot kitelepítettek Magyarországra. Nagypánk, nagyanyánk balála óta, egyedül lakik. Segítenek neki mindenben, amiben csak tudnak. De hát az egyedüllét, a főzés, a mosás stb. gondot jelent neki...

Nébány nap múlva a sógor bazautazott... Mondta, hogy rövidesen meglátogat a felesége, a nagynénénk: Margit nene is! Örültünk neki és vártuk! Nagyon nagy boldogság volt számunkra a sógor látogatása. És vártuk a következő látogatást, hogy enybitsen elburcoltatásunk örökké fájó sebén.

Mert „áldjon vagy verjen sors keze!”, mi csakis a szülőföldünkön szeretünk volna „élni és meghalni”!

Add, Uram, hogy még egyszer bazatérhessünk a mi szülőföldünkre!!!

Elindultam szép hazámba...

Nemsokára megérkezett Margit nenénk. Neki is nagyon megörültünk! Itt volt nálunk egy hétig...

Megbánytuk-vetettük sorsunkat. Megbeszéltük, hogy miként lehetne megoldani a kiszabadulást innen. A családot, tudtuk, még nem engedik. Viszont azon töprengtünk, vajon mi lenne, ha én egyedül elmennék vele baza. ...És persze otthon maradnék. Egyedül élő nagypámnak, akit én palóc nyelvűnkön Apinak szólítottam, főznék, mosnék rá, meg segítenék a munkákban. Már amit bírnék és meg tudnék tenni...

Megbeszéltük, hogy engedély nélkül, hozzá csatlakozva, elindulok baza. Engedélyt a községi hivatalban, sem a járáson nem adnának...

Összecsomagoltuk hát két jókora bőröndbe a ruháimat, mivel ezekre ott-hon lesz szükségem.

Elmentünk a planái állomásra. Ott megváltottuk a két jegyet hazáig. Jött a személyvonat, amely elvitt a legközelebbi nagyobb állomásra, ahol felszálltunk a gyorsvonatra, s azzal utaztunk tovább. Meg is érkeztünk idáig. Bementünk a váróterembe, s vártuk a csatlakozást. Leültünk egy padra, magam elé tettem a két bőröndöt – és persze magyarul beszélgettünk.

Abogy üldögéltünk az állomáson és beszélgettünk, felfigyelt ránk egy férfi: a magyar beszédre és bőröndökre.

Megállt előttünk és igazoltatott. Mondta, hogy rendőrség! Megkérdezte, hová utazunk. Kérte a vonatjegyeket is. Azok Planáról hazáig szóltak. Kérte az igazolványainkat. Margit nenémnek volt bazai igazolványa, nekem semmilyen. Hiszen még csak 16 éves voltam, nem is volt igazolványom. Akkor kérte az engedélyt, hogy bazautazhatok. Hát ilyen sem volt.

Bevezetett egy irodába, és leült az írógép elé. Mielőtt elkezdte volna írni a

jegyzőkönyvet, figyelmeztetett, hogy mivel kiskorú vagyok s nincs igazolásom, visszautazásom esetén Svatkovicére nem büntet meg. Ellenkező esetben visz a börtönbe! Hát én erre rettenetesen megijedtem! Engem, börtönbe? Istenem, mi lesz velem! – sóhajtottam magamban.

Nem volt más választásom, megígértem, hogy visszautazom...

Elkísért a pénztár ablakához, ahol meg kellett váltanom a jegyet vissza, a planái állomásig. Mi lesz velem, két nehéz bőrönddel? – Hiszen már esteledett. Hogy találok vissza? De mást nem tehettem, csak álltunk Margit neném-mel megrémülten...

Annyit tudtam, hogy Planá innen a České Budějovice-i vonalon van. Abba az irányba kell utaznom. Annyira meg voltam rémülve, hogy arra sem emlékszem, melyik nagy állomáson voltunk.

A férfi ott állt mellettünk, amikor Margit nene felszállt a Pozsony felé induló gyorsvonatra. S figyelte, hogy én is felszállok-e visszafelé. Elindultam...

Kimentem a peronra az indulásra várakozó vonatszerelvények felé. Megkérdeztem egy vasutast, hogy melyik vonat megy České Budějovice felé? Rámutatott az egyikre, hogy ez az. Én meg beszálltam...

A vonat elindult, s figyeltem a kissé már ismerős tájat, hogy mikor áll meg a vonat Planá állomásán... Amikor odaértünk, a vonat áthaladt a planái állomáson és nem állt meg... Még jobban megrémültem! Hova visz a vonat? Jött a kalauz és kérte a menetjegyet. Odaadtam. Nézte. Láttá, hogy személyvonatra szól, én meg a gyorsvonatban vagyok. Kérdezte, hogy hová utazom. Mondtam, hogy Planá nad Lužniciba, de nem állt meg ott a vonat. Persze hogy nem, válaszolta, hisz ez gyorsvonat. Láttá rajtam, hogy nagyon meg vagyok ijedve.

Áldott jó ember volt ez is! – mint sok cseh, akikkel a sorsom összehozott! Áldja meg az Isten! Meg sem büntetett. Mondta, hogy a legközelebbi nagyobb állomáson, ahol majd megáll a gyors, ott fog állni mellettünk egy személyvonat, amely visszafelé megy. Az majd elvisz Planára. Mikor megállt a vonat, segített levinni a bőröndjeimet és megmutatta, melyik vonattal utazzam visszafelé. Jegyet se vegyek, magyarázta, majd ő szól a kalauznak. Jött a vonat visszafelé... S ez már Planán meg is állt... A kalauz, ez is jószívű ember volt, szólt, hogy itt szálljak le.

Már este volt... Mi lesz velem? Itt senkit sem ismerek. Csak azt tudtam, hogy melyik irányba vezet az országút Ustrašice felé (ahol Matyisék laknak), majd onnan tovább Svatkovicére....

Az állomásról kijövet, a sötétben elindultam az országúton az ismert irányba... Cipeltem a két bőröndöt.

Szép fenyvesek között vezetett az országút... Micsoda romantikus lett volna a séta más körülmények között...

Šahách

Okresný úrad ochrany práce v

Číslo 3561 - 40/46

276/

Číslo listiny

a trans-portnej listiny

H a l á z s Štefan

IX - 2/

Pridelovací výmer

podľa dekrétu prezidenta republiky zo dňa 1. X. 1945
č. 83 Sb. o všeobecnej pracovnej povinnosti.

Pan(i) **H a l á z s Ľudovít**

1927

~~XXXX~~

narodeny(á)

bytom **Hrkovce**

č. d. 79 okres **Šahy**

pošta **Šahy**

úrodnosti

doteraz zamestnaný(á)

robotník

prideluje sa

podľa dekrétu prezidenta republiky zo dňa 1. X. 1945 č. 83 Sb. o všeobecnej pracovnej povinnosti a
činnosťou od **17. XII.** 1946 na dobu 1 roku do obvodu okresného úradu ochrany

práce v **Tábor**

ako: **deputátnik**

do práce k **Sonkuj Karel, Čer. Dvrt, Tábor.**

Pridelený sa ustanovuje 17. XII.

Tosara

na kolektívne stavenie v

Použitie ustanovení dekrétu prez. rep. č. 83/1945 Sb. je odôvodnené veľkým nedostatkom pracovných síl v českých krajinách ako aj dôležitým verejným záujmom záistena výživy ľudu, ktorý si tiež vyžaduje, aby menovaný a riadnym a svedomitým plnením povinností, vyplýajúcich z tohoto pridelenia k práci, osvedčil sa kladný postoj k budovateľskému (dvojtriednemu) plánu československej vlády.

V krajinách českých sa pridelenému sa zaručujú za vykonané práce riadne mzdové, pracovné a ubytovacie podmienky podľa platných predpisov (vyhlášok), ako aj výhody v smysle predpisov o sociálnom poistení obdobne ako miestnemu robotníctvu.

Ak sa pridelený citi byť svojím zamestnaním poškodený, nech sa s dôverou obráti na príslušný okresný úrad ochrany práce v obvode jeho pracoviska oddelenie mzdových, k. j. podi potrebné informácie a zjedná nápravu podľa tisteného skutkového stavu a platných predpisov.

Proti tomuto výmeru možno požiadať od jeho dňa dňa požiadať, rozklad do troch dní ku Správ. nemu výboru okresného úradu ochrany práce alebo odvolanie do 15 dní ku Krajskému úradu ochrany práce v Bratislave prostredníctvom okresného úradu ochrany práce, ktorý vydal tento výmer. Opravné prostriedky nemajú podľa § 6 ods. 6 cit. dekrétu odkladať účinnosť.

Všetky konania a opomenutia plníace sa nariadeným povinnosťami trestajú podľa § 23 cit. dekr. okresné úrady ochrany práce pokutou do 1000 Kčs alebo ONV (OSK) na návrh týchto úradov správnymi trestami a to pokutou do výšky 10 000 Kčs alebo väzením do šiestich rokov alebo obidvoma týmito trestami.

V **Šahách**

dňa **decembra**

1946

Odtlačok úradnej pečiatky:

Preduosta:

Wewar

3561 - 40/46

273

Potvrdujem príjem pridelovacího výmeru.

V

dňa

1946

Podpis:

Pridelenie k práci je záväzné i keď je podpis odmietny.

O d p i s

Okresní národní výbor v Táboře. Č.j. 61042/48, Č.b. 32/49. Výměr. Ludvík Halász, zaměstnáním v zemědělství, narozený /den, měsíc, rok, místo a správní okres narození/ 23.11.1927, H r k o v c e, okres Krupina, bytem v Měšicích -99 složil dne 13.ledna 1949 slib věrnosti Československé republice podle zákona ze dne 25.října 1948, č.245 Sb.o státním občanství osob maďarské národnosti a nabyl tím československého státního občanství.
V Táboře, dne 13.ledna 1949. L.S. Okružla pečet' Okresní národní výbor v Táboře
30, podpis nečitelný.

Testo: **ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA**
vychovávanie študentov - z činnosti úradnej
vystav. 12 ďalšie doslovné s prívpisom
je opatrený prvý hárok kolkom za
ďalší hárok..... kolkom - za - po..... h.
Zo súdaj kancelárie okresného súdu v Sabinove
oddelenie....., dňa: 7. Okt. 1949

King

De most?... Egyedül, a sötétben, két bőrönddel bandukolva!

A szívem a torkomban dobogott... Rettenetesen meg voltam rémülve. Ha a fákon egy madár felröppent, vagy valamilyen vad megzörgette a bokrokat, az ágakat a fák alatt, én majdnem összeestem félelmemben...

Cipeltem a bőröndöket... Bandukoltam egyedül a sötétben... S közben gondolkoztam, hogy mit kellene tennem. A bőröndök egyre nehezebbek lettek. Meg a lábaimat is egyre nehezebben vonszoltam...

Azon gondolkoztam, hogy a legközelebbi kilométerkőnél beviszem a bőröndjeimet az erdőbe, s elrejtjem valami bokor alá. A kilométerkövet megjegyzem, hogy majd meg tudjuk találni.

Nem tűnt föl még kilométerkő, se más megjegyezhető támpont. Vánszorogtam tovább... Istenem! – mi lesz velem? Sóbajtoztam és imádkoztam magamban...

És ekkor hátulról egy fénycsóva világította meg az utat, meg engem... Nagyon megijedtem újra! Mi ez? Mindenféle rémek subantak át az agyamon. Mi lesz most? Rablók? Kik közelítenek? Elrabolnak?...

Utolért a személyautó – és megállt mellettem!... Egy cseh férfi ült benne, egyedül. Kiszállt és kérdezte, hogy hová igyekszem? Mondtam, hogy Svatkovicére...

Szépen beszélt velem. Kezdtem megnyugodni kissé...

Mondta, hogy ő is abba az irányba megy, de nem egészen odáig. Ustrašice előtt el fog kanyarodni, odáig elvisz.

Hiába féltem, mást nem tehettem, beleegyeztem...

Betette a bőröndjeimet az autóba, én is beültem. Gondoltam, lesz, ami lesz, mást nem tehetek... Ha agyon üt is, nem tudok védekezni...

Szépen beszélt velem. Kért, hogy nyugodjak meg! Ő nem bánt, segít. Hát némiképp megnyugodtam. Mert már nagyon el voltam fáradva. Nem kérdezte, hogy honnan igyekezem. Gondolta talán, hogy kiskorú vagyok, nem lebetek valamilyen szökevény...

Elvitt bát az Ustrašice előtti útelágazásig. Megállt, és kiszálltam... Nagyon megköszöntem a szívességét!...

Ott valamennyire ismertem az utat. Tudtam, hogy hol, merre laknak innen Matyisék a faluszéli majorban. Elindultam bát abba az irányba, cipelve a bőröndjeimet...

Elértem a tanyát és a bázat, amelyben Matyisék laktak. Párszor már jártam náluk. Aludtak, éjszaka volt. Bekopogtam az ablakukon. Kiszóltak, hogy ki az? Mondtam, hogy én vagyok, Margit.

Pista bácsi kinyitotta az ajtót, kijött, látta, hogy én vagyok két bőrönddel. Bevitte a bőröndöket és bementünk, meggyújtották a villanyt. Csodálkoztak rajta, hogy hol veszem itt magam, éjnek idején? Ők nem tudták, hogy bába akartam menni. Nem árultuk el előre, meg nem is találkoztunk az utóbbi napokban. Hát mindent el kellett mondanom...

Persze náluk aludtam. Másnap indultam vissza Svatkovicére. A bőröndöket most már nem cipeltem. Pista bácsi hozta el.

Ottthon aztán meglepődtek, amikor „bazaértem”. Mármost az itteni „bába”. Mert az igazi bazámba nem jutottam el.

Vagyis, csak „elindultam szép bazámba”...

Be messze is van még mindig „szülőföldem szép batára”...

Amikor Tompán állt a vásár...

Drága feleségem elbeszélését még néhány tény leírásának erejéig meg kell szakítanom. Amiket itt lejegyzek, nagyon is összefüggnek az akkori eseményekkel!

A báborúról már írtam. Amikor a vidékünket elfoglalták az oroszok. Tetelkről is szóltam.

Majd 1945 tavaszán gyorsan nyomultak előre, Lengyelországot „felszabadítva”, Németország felé. És elfoglalták Berlint, a sokáig ellenálló, majd lerombolt fővárost... 1945. május 9-én beköszönt a béke!

1945 nyarán a vidékünkön is áthaladva vonultak hazafelé a szovjet csapatok. Teherautós, szekeres karavánok jöttek hosszú időn át nyugat felől, s elértek hozzánk is. A falunk melletti réteken táboroztak le, sokszor éjszakra, pihenőre. Hiszen a lovaknak is pihenniük kellett. Akkor már nagy volt náluk a fegyelem! A világért sem volt szabad bejönniük a faluba. A faluszélien, a Selmec patak partján olykor néhány szót váltottunk velük. Akkor már mindenkit magáztak és „pán”-nak, azaz úrnak szólítottak. És már nem volt szabadrablás sem!

A pihenésük során biztos, hogy éheztek is!

Mert a réten a közelünkbe jöttek és kenyérért, élelemért cserébe a szekerekben elrejtett textíliákat kínálgattak. Nem hinném, hogy ezeket a cseh textílyárakban, raktárakban „zabrálták” volna. Mert a csehek szláv testvérek voltak, akik őket virágokkal várták. A felszabadítókat a német Protektorátus alól! Ott már biztos nem volt szabad rabolniuk! Tehát ezeket az anyagokat Németországból hozták magukkal. És igyekeztek volna bazavinni. Mert náluk köztudottan nagy volt a szegénység!

De „az éhség nagy úr” – mondja a szólás! S ezért kenyérért, szalonnáért, kolbászáért rőfölték a textiliákat a rét szélén, a patakunk partján. A hír gyorsan elterjedt a faluban, az asszonyok futottak a patakon túlra, az elrejtett kenyérrel, szalonnával. Az oroszok meg bönük alatt a ruhaanyagokkal. Abogy emlékszem rá, a legnagyobb cserevásárkor lakosaink a fehér-világoskék csíkos ágyneműkből vásároltak. Nálunk ezekből volt a biánycikk! Elég sokat vásároltak belőle! Ám akiknek az oroszok a báború alatt elvitték a házát, szalonnáját, gabonáját, azok nem tudtak vásárolni. De voltak olyanok is, akiknek akkor nem találták meg a földbe elrejtett borukat, hát azok most borért is cseréltek ruhaneműt. Nagyon ébeselek lehetek a katonák, mert elég sokat adtak a textiliákból egy-egy kenyérért vagy szalonnáért!

Egyszer, emlékszem, még nem indultak el az éjszakai pibenőről a rétről és rájött egy kiadós zápor! A katonák a patak csurgóján átugrálva, ahol 10-20 centis volt csak a víz, beszaladtak az udvarokba, s beálltak az ereszek alá, hogy ne ázzanak. De a házba egy sem merészkedett be közülük. Amint elállt az eső, máris futottak vissza a rétre a szekereikhez. Ezek szerint nem volt semmilyen sátorlapjuk, ami alá a szekéren az eső elől elbújhattak volna.

Igyekeztek sok mindent vinni baza, a családjuknak, gondolhattuk! S ezért megtörtént a következő eset is: Deménd és Tompa között az országúton haladt kerékpárral egy szlovák telepes, annak elvették a kerékpárját. S bizonyára viaskodtak érte, mert az embert agyonütötték. Másnap ott találták őt az út mellett meghalva, a kerékpárját meg elvitték.

Úgy beszéltek aztán, hogy amikor a szovjet batárra értek, mindent elszedtek tőlük, semmit sem vihettek baza a családjaiknak...

Egyszer volt Budán kutyavásár, mondja a szállóige. Hát mi meg azt is megértük, hogy a mi kis, alig 300 lelket számláló falunkban is volt vásár, mégpedig nem is egyszer!...

Mert jöttek a számunkra siralmas-szép idők!

Amikor is a németeket minden vagyonuktól megfosztották és 50, olykor csak 20 kilós csomagokkal átdobták a batáron, természetesen a házaikban ott maradtak a bútoraik, konyha- és háztartási felszereléseik és egyebek: a szerszámok, gazdasági eszközök.

Azon üresen hagyott házaikban, amelyekbe nem költöztek be azonnal „házfoglalkók”, ott maradt prédára minden!

S voltak ügyes emberek, szlovákok is, akik elmentek a Szudétavidékre, ahol szabadrablás folyt. A lakatlan házakban összeszedték a bútort, teherautókkal az állomásra szállították, ott vagonokba rakták és elszállították Szlovákiába. Itt pedig árulták őket. Mégpedig olcsó áron! Nekik így is megérte, mert ingyen szerezték, csak a szállítási költségeket fizették és saját zsebükre inkasszálták a bevételeket! Részükre ez is meg volt engedve, a „szabadrablás” és a „szabad vásár”!

1946-ban és 1947-ben a tompai állomásra is hoztak ilyen egy-két vagonos küldeményt egyszerre. Kidoboltatták a faluban, Tompán és Horvátiban, hogy bútorokat árulnak az állomáson. Ment oda a nép, megnézni, majd vásárolni.

Hát a vagonokban volt sok minden! Szobbnél szebb faragott bútorok: ebédlőszekrény színes üvegbetétekkel, ágyak, asztalok, székek. Még íróasztalok is. S a kereslet-kínálat szerint alkudták meg az árat. A szállítók meg zsebelték a szép bevételeket!

Bizonyos, hogy más vidékekre, a szlovák falvakba is szállítottak. Talán amikor ott beteltek, jöttek a mi falvainkba is! Máig megvannak több családnál a falunkban is a gyönyörű ebédlőszekrények, szekrények, éjjeliszekrények, tükrök, nagy faliórák és egyebek. Több alkalommal volt a mi állomásunkon is ilyen vásár! Szegény németek, ha tudnák!...

Új szelek kezdtek fújni...

Mint már szoltunk róla, az 1948. évi „februári győzelemnek” nevezett puccs után a kommunisták átvették a hatalmat. Véglegesen kiebrudalták a demokratákat a kormányból, a parlamentből és a közigazgatásból.

Az 1945-től addig elkövetett minden rosszat a demokratákra kenték, s igyekeztek (látszatra) némi enyhítéseket tenni a nemzetiségi politikában is.

No, ne tessék azt binni, hogy ez így volt a valóságban is. Mert 1948 februárja után is folytatták a kitelepítést Magyarországra. Ugyancsak a magyar nevű és eredetű települések „átkeresztelését”, és sok egyebet. Igaz, a deportálást leállították, de a deportált magyarokat még nem engedték baza! Ők még mindig „a cseh és szlovák nép ellenségei, háborús bűnösök” voltak.

Az 1930-as évekből ismert „nagy kommunista elvek hirdetői”, dr. Husák és dr. Okáli 1945-től már „nemzeti kommunisták” lettek, sőt, ők voltak a deportálást és kitelepítést irányító bizottság „főnökei”. Igaz, nem azonnal, de Husákot végül is 1950-ben bíróságilag elítélték, mint a kitelepítések fő irányítóját. És 1951-től 1960-ig Prága leghírhedtebb börtönének, a Pankrácnak volt a foglya. Idővel, mint ez szokás volt a túlélőknél, rehabilitálták, sőt később Csehszlovákia Kommunista Pártjának főtitkára és államelnök is lett egy személyben!

Az enyhítések közül: 1949. december 1-jén megjelent az első magyar betilap, az Új Szó, mely később napilap lett. Engedélyezték a magyar iskolákat 1950-től.

És nagy kegyesen a magyar falvakat vezető helyi közigazgatási bizottságok helyébe visszaállították a helyi nemzeti bizottságokat. Az új képviselőket ugyan nem a nép választotta, hanem a kommunista párt jelölte ki, de magyarokat is beválasztottak. Köztük engem is 1949 decemberében.

Hozzáánk, Csebosrszágba a politikai enybülésnek még semmilyen szele nem ért el. Mint elmondtam: dolgoztunk tovább, elítélt bűnösökként végezve a nehéz munkát. És igyekeztiünk a kapcsolatokat kiszélesíteni deportált sorstársainkkal.

De azért vártuk sorsunk jobbra fordulását!

Szóltam róla, hogy büntetésünk, a kényszerközmunka az eredeti batározaton egy évre szólt. Majd fél évvel meghosszabbították. Már ez is letelt...

Beadta bát minden család a kérvényt, hogy engedjék baza. Táborból ezt Korponára továbbították. Onnan meg csak azt a választ kaptuk, hogy a kérvényt megkapták.

A sok munkában elmúlt a nyár...

Aztán ősz felé a kommunista párt elvei szerint kezdték megalakítani az ország egész területére kiterjedő szövetkezesítést. Igaz, még csak néhány helyen sikerült.

Itt, Csebosrszágba sem szívesen adták be a gazdák a földjeiket, állataikat a szövetkezetbe. Meg azok sem, akik a háború után kaptak földet, meg akik a kizsupolt németek birtokait kapták meg.

De bát a kerekék forogtak... A „szocializmus malmai” ba lassan is, de öröltek...

1948-ban, a termés betakarítása után, október elején Svatkovicén is megalakult az egységes földműves-szövetkezet.

Tebát nálunk is beállt a változás. A gazdánk is aláírta belépési nyilatkozatát a szövetkezetbe. Hogy mi lehetett a gyors cselekvés oka, mi nem tudtuk. Csak találgatuk: ba nem áll be, akkor „kuláknak” nyilvánítják, és úgylis elveszik a birtokát.

Az a helyzet adódott elő, hogy ő is munkásként kezdett dolgozni a szövetkezetben. Mi pedig vele együtt... Mivel még mindig nem engedtek baza bennünket!...

Édesapám is, a többiek is igyekeztek a hivatalokhoz fordulni, hogy engedjenek baza.

Édesanyámat végre baza is engedték. Kapott írásos engedélyt és vonattal baza utazhatott. Itthon nagyapámmak tudott főzni, mosni, s végezni a házi teendőket.

Időközben idebaza is volt némi változás: Nagyapám, Štefan Nad’ a Korponai Járási Nemzeti Bizottságtól 1948. február 28-i kiállítási dátummal megkapta a „Potvrdenie o národnosti” (Igazolás a nemzetiségről) című okmányt. Ebben az áll, hogy ő szlovák nemzetiségű, mégpedig a feleségével együtt (aki előtte bárom nappal meghalt). Már a nevét is szlovákosították, a Nagy helyett Nad lett a neve, szlovák helyesírással. Tebát már nem eshetett vagyonekbozás alá!

•

D. a J. Nr. 1

Győr, 1947. jún. 17.

Kedves Margit!

Sietek válaszolni most érkezett leveledre, nehogy adós maradjak a válaszal, mint a múltkor, amikor svéthoz írási. Az a levél akkor megjött, meg is láltam a többi között és benne van a husvétü üdvözlő lap is. Minden levél itt van a fiókomban, amint az elment hívek írtak nekem. Ezek a levelek bizonyítják, hogy ők a távolban is hűek maradtak a lelkiasztorukhoz. Milyen szép az, hogy lelkileg most is összetartozunk és ezt az összetartozást nem szakítják szét a

kilométerek. Olyan boldog volnék, ha ott sorra látogatnának benneteket, de még inkább boldog volnék, ha viszont láthatnám valamenynyit elment híveimet itt Győrben. Lehet, hogy még ezt is megérjük, bár egyelőre nem tartom valószínűnek. Az lehet, hogy előbb hazahoznak benneteket, vagy megszökik onnan, aki teheti, de a házasságkötés majd csak aztán fog következni, mert hi-

A házasságkötés folyton érkezik. Tegnap volt nálam a Halász István és a leánya, meg Vilt Bözse/Csondás/a kisebbik leánykájával. Múltkor Csoródné érkezett. Szegénynek sok bossúsága van Győrökkel, mert el foglalták a házát. Nagy volt a meglepetésem akkor is, amikor egyszerre csak bedíltott Balázs Mariska, most pedig a napokban Marci Pisti felesége két gyermekével. Hoztak új piros minisztráns-ruhát és a fiúk már abban minisztrálnak. De egyelőre hétköznapi is a legények járnak minisztrálni, mert az iskolás fiúkat nem enged ki a tanító. Ezt is meg kellett érni! Hittem a templomban van négyezer hetekint, amikor már kijöttek az iskolából, mert a tanfelügyelő nem enged engem az iskolába. Gyönyörűséges állapotok! Vasárnaponként Litánia után ottmaradnak a legények és leányok és ők is tanítást kapnak olyan dolgokról, amik nekik valók.

Egészségem nem jó. Hosszu idő óta naponként nagy fájdalom kínoznak. Sok minden bánt és ez is okozza, vagy fokozza a betegséget. Pedig most jó egészségre és jó idegkre volna szükség, hogy kibírtam ami vár rám. Most már befut az idő, mert elég sokat írtam. Édes szüleimnek jó egészséget kívánok és tiszteltetem őket. Téged is fivreddel együtt szeretettel üdvözlök. Volt lelkiasztortok.

Minimál

Most csinálják a falun keresztül az országutakat. Ipolyságnál kezdtek. Tehát Ipolyság és jó finom utak lesz, ha majd menni kell.

szen a gonosz tervek szerint nem hagynak helyünkön és áttelepítenek minket Magyarországra, ha nem is mindenképp úgy gondolom, hogy ott sem leszünk mindnyájan együtt. De majd ott is egymásra találunk és ott is egybetartozóknak fogjuk magunkat érezni. Ez a népünk, a dörög és a huszadik század szűgyene. Nem a mi szűgyenünk, hanem azoké, akik azt megrendezik. A sok kihullott és még majd kihulló könny boszuért kiált az égbe és az Úristen egyszer csak meg fogja elégealni, hogy az igazságot és az emberi jogokat így megcsúfolják. Bízunk a bíró és jószágos isteni gondviselésben.

El tudom nagyon hinni, hogy a honvágy sokszor jelentkezik. Különösen olyan helyzetben, amilyenben ti is vagytok, még ha nincs is valami rossz dolgotok. Sajnos, most idehaza sincs valami jó élet. A bizonytalanság nagy kedvetlenséget okoz és ez meglátszik mindenkin. Mindenféle zaklatásoknak vagyunk kitéve és a cserdörög nemcsak a Gyúrhoz szoktak betérni, hanem egyes házakhoz is és az ilyen látogatás azoknál a házaknál

mindig valamilyen kellemetlenséget jelent. Nálam is volt ilyen látogatás most szombaton és a csendőrök azt követelték, hogy vegyem le a fáról a szentségimádási rendet. Már az is útjukban van nekik!

Nálunk és más templomokban is most vasárnap szentségimádás volt. Jézus Szive ünnepe kitett Oltárszent-ség volt a szentmise és sokan áldoztak. Most az egész nyolcad alatt minden nap Szentséggel van a szentmise. Látom, hogy minden nap elég sokan jönnek. Még többen voltak, ha nem volna éppen szánakosulás és gyűlölet. Pedig most igazán itt volna az ideje, hogy mindenki öngesztelje a megbántott isteni Szívet, mert a világ bűnös csak az segíthet és nem a világ vezetőinek az okossága, vagy a hadseregek ereje. Igen veszedelmes a helyzet és az is lehetséges, hogy újabb szerencsétlenség szakad a világra. Ettől ugyan mindenki fél, de nem akar mindenki istenhez térni.

Nagyon szép, hogy pontosan jártok a vasárnapi szentmisére. Azt a jó isten nem kívánja, hogy a litánián is ott legyetek. Elimádkozhatjátok otthon is a litániát és énekelhettek néhány szent éneket. Azt elhiszem, hogy különösen a nyári vasárnapi délután hosszú, ha nincsen valami jó szórakozás. Milven jó volna például régi képes újságokban lapozgatni, vagy valami jó könyvet olvasni. Multkor egyik vasárnap délután behívtam a temetőben háziapó és olvasgató leányokat, itt leültek az udvaron a padra és azokkal a régi képes lapokkal, amiket a kezükbe adtam, sokáig elszórakoztak. Itt is unalmas nekik a vasárnap délután. Milven jó volna a leányegyleti járnak néha ide a plébániára segíteni valamit a növényeknek. Sőt, a multkor cirkusz volt, többen mentek. Polyák Annuska és Kis Kati a régi szokás szerint együtt üldögeálnak a ház előtt. A fiúk jól viselik magukat. Elszórakoznak egy rossz harmonika mellett is. Multkor este jót nevettek rajtuk, mert valamelyik egy öreg gramofon-tálcserbe énekelte nem éppen elbűvölő hangokon s úgy mentek az utcán.

Gyerk, 1948. Fekete vasárnap.

Kedves Pista!

A kórházból írt leveled nagyon elszomorított. Milyen szörnyű sors: idegenben ennyit szenvedni! A te bajod és családod helyzete egyaránt súlyos. Már töröm a fejem, hogy tudnék-e valamiképpen segíteni? De az én utánjárásom kilátástalan volna, legalább úgy gondolom. Mindenesetre érdeklődni fogok, hogy hol és mit lehetne tenni az érdekében. Abban a pozsonyi hivatalban nincs egy mákszemnyi bizalmam. Majd beszéllek valakivel.

Rám most nagyon sok dolog szakadt, mert nem jönnek kisegítő gyóntatók, mint máskor. Írnivaló munkám is nagyon összeszaporodott s érzem, hogy már a szemem is sínyli, a kezemről nem is szólva.

Ami újságok vannak a faluban, azokról bizonyára van értesüléstelek. Új jegyzőnk van, no semmi jó sem néz ki belőle. A régít bizonyos társaság kirturta. Herjeckyt eltemették. Az idén Gyerken ő volt a hatodik halott.

Tegnap kiosztották a dekrétumokat. Mondtam a templombírónak az iskola előtt: no, mi nem megyünk a magunkéért? Az áttelepítési tervben Horváti már benne van, a husvét utáni héten megy 4 család. Gyerkéről még nincs szó, de valószínű, hogy a mi falunkra is sor kerül hamarosan.

Egészségem mintha javulna, már testsúlyban is kezdek gyarapodni.

Kíváncok mindnyájatoknak örvendetes, kegyelemteljes ünnepeket. Vigasz-
+ tjon benneteket a feltámadt úr Jézus és biztatok, hogy lesz a kegyetlen
sorsból feltámadás. Majd akkor vigadunk mi is. Isten veletek! Kíváncok mielőb-
bi gyógyulást és segítsen az Isten, hogy hazatérhessetek. Sok üdvözléssel
vagyok lelkipásztortok

Itt küldök néhány mondatot a
szentbeszédeimből. Olvasgassátok, ha már az
Isten igéjét nem hallhatjátok. Adjátok
kölesön másoknak is.

Munkácsy

Gyerk, 1948. IV. 2.

Kedves Pista!

Néhány percre félbeszakítom a munkámat és válaszolok márc. 24-én
érkezett leveledre. Eddig nagy elfoglaltságom miatt nem írhattam. Most
már a szemem is könnyezik bele, annyit írok. Nem győzöm kiállítani a sok
keresztlevelet és házasságlevelet azok részére, akik elmennek. Bizonyára
értesültél arról, hogy milyen sokan mennek Gyerkéről. Nagy gyász követ-
kezik a falura és az én szívemre.

A betegségedről nem beszéltem az orvossal. Örülök, ha nem látom és
nincs rá szükségem. Ismerem már a bajt, így hát orvosi felvilágosítás
nélkül is megírhatom, hogy bizony elég nagy baj, melyben én is szenvedek.
A felülről való vérzés onnan van, hogy a fekély a gyomor bejáratában fek-
szik, míg az alsó vérzések inkább a gyomor kijáratában levő fekélytől
erednek. Nem kell kétségbeesni, csak vigyázni. Orvosság erre nincs, csak a
diétás étrend segít és az, ha az ember kiméltni tudja magát. A földmives,
embernek perze bajos diétás kosztot élni és nem is vigyázhat magára úgy,
mint kellene. A székrekedés ellen vannak jó porok és hetenkint egyszer-
kétszer éhgyomorral jó a meleg vízben feloldott kristályos karlsbadi só.
Pontos, hogy a széklejt rendes legyen. A véres széklejt megszűnik, csak egy
ideig tart. Azalatt jó pihenni néhány napon át. Gyomorfekéllyel élélhet az
ember, csak perze nem vigan. A bor szaporítja a savat, nem ajánlatos. A pá-
linkára gondolni sem szabad. Minden izgalom, méreg, szomorúság árt nagyon.
Végzem a munkáimat, de naponként jelentkeznek fájdalmak árt nagyon.
után és este. Fél bögre tej, vagy szoda okvetlenül segít.

Nem írok többet, mert nem érek rá. Isten veletek! Szeretettel

Munkácsy

D. a J. Kr. !

Gyerke, 1948. máj. 23.

Kedveseim!

Tudatom, hogy végre sor kerülhet a szentmisékre. Most szombat, tehát máj. 29-re van előjegyezve és kihirdetve eltűnt Szekeres Lajosért. Abban az órában, vagyis fél nyolc és nyolc között gondolatok ide. Bár úgy volna, ahogy remélték, hogy még visszajön.

Nálunk most már egészen megváltozott az élet, mert elment 19 család Gyerkől, személy szerint 176-an. Jött Marianosztráról és Kisecsetről összesen 33 család 140 lélek. Még az a jó, hogy mind katolikusok.

A gyerkeiek, akik elmentek, jót is írnak, meg nem jót is. Kinek hogyan kedvezett a szerencse. Akik Ácseszérre jutottak, azoknak ott jobb helyük van, mint akik Hildgáton vannak. Talán kaptatok már ti is innen-onnan levelet tőlük. Az bizonyos, hogy az otthont nem pótolhatjátok semmilyen jó hely. Még kell szokniok szegényeknek, mert mást úgy sem tehetnek. A ti sörötok persze az övéknél sokkal rosszabb. Sőt ti vagytok azok, akiknek valamilyen között a legtöbb szenvedés jutott. Adjon a jó Isten továbbra is sok lelki erőt hozzátok és ne szűnjete meg remélni, hogy minden jóra fog fordulni.

Azt hallom, hogy Ledényi tanító úr veszélyesen beteg. A másik újság, hogy Pertzián volt jegyző meghalt, holnap temetik Zolyomban.

Az én egészségi állapotom nem akar javulni, naponként nagy fájdalmaim vannak, különösen estefelé és éjjelenként. Az még bizonytalan, hogy át fognak-e telepíteni, vagy itt maradok. Gyerkén aligha lesz maradékom.

Az idei május is száraz és ez rossz előjel. A rozskát megtámadta valami eddig ismeretlen bogár és a károk helyenkint igen nagyok.

Sokféle baj van rajtunk, de bízunk Istenben.
Mírányjátokat szeretettel üdvözl

Handwritten signature

én hiszem azt, hogy szörnyű dolgokat fogunk át-
élni. Az semmi, amit átélünk. Az emberiség két tábor-
a oszlik és a kettéválás már megkezdődött. Ennek a
két tábornak az összecsapása elkerülhetetlen. Akkor
követhetnek aztán a borzalmak. Mit akarunk menteni?
A cökökünket? A vagonunkat? Az életünket? Nem lesz
semmi menthető, csak a lelkünk.

Az a háború, amit átélünk, arra tanított, hogy a
földi javak értéke bizonytalan, mulando. Ebben a mo-
tani helyzetben is alig mondhatjuk a magunkénak azt,
ami a miénk. Elvethetik földünket, házukat, állatain-
kat, pénzünket, külföldi nyelvtudásunkból, megfoszthatnak
jogainktól és mi marad? A gyűnye, ami rajtunk van. De
garázda alakok azt is leszedhetik rólunk és a csiz-
mákat is lehúzzhatják és akkor mi marad? A puszta
lelkünk. Ezt aztán csak az ördög viheti el, ha neki
adjuk. És aki még azt is ócsadja, az helyrehozhatlan
kárt szenved, mert az elvesztett lelket, amely már el-
kárhozott, még az Isten irgalma sem mentheti meg. Hát
ha elkárhozol, akkor miért éltél? Akkor miért folyt a
Krisztus megváltó vére? Miért örködött melletted az
egyház s miért hirdette neked az örök élet ígését?

A nagy világvesztésben a lelket menteni! Ha min-
dennek pusztulnia kell, de a lélek meneküljön meg!

Ez a nagybűjt legyen menekülés Istenhez. Nem
asért kiáltunk hozzá, hogy a javainkat megmentse, ha-
nem hogy a lelkünket az ördög rabságából kimentse. Ha-
Vágre már itt az ideje részesülnünk, hogy egy a szük-
seges az, hogy üdvözüljünk. Háborúk vérzivatarában,
forradalmak zúrvárában, nehéz idők gondjaiban, az
öröm, vagy a szomorúság napjaiban, jólétben, vagy sze-
gységben, duzzadó egészségben, vagy kínos betegsé-
gben, ha zene szól, vagy ágyú dübög, ha hatalomhoz ju-
totál, vagy szolgátságban tengődöl, csak egy gondod
legyen, egy vágyad, egy törekvésed, hogy üdvözülj!

Nem halogatni az Istenhez-térést. Milliók van-
nak, akik elkéstek. Milliók vannak, akik ártanak bűn-
banatot tartani és nem tartottak. Milliók vannak, a-
kik ezt örökre siratják. Nem biztos, hogy egy hét

mulva is él ez még. Nem biztos, hogy akármikor és akár-
hol mehetsz majd gyónni. Egy a biztos: Isten irgalmas,
Isten vár rád, Isten üdvözíteni akar s nincs más
hátra, mint hogy te is akarj üdvözülni.

Miért van szükségünk erős hitre? Hogy a nehéz idő-
kön lelkünk kára nélkül át tudjunk vészalni. Csak az
erős hit óv meg minket a kétségbeeséstől olyankor,
amikor vihar van életünk tengerén és a hullámok össze-
csapnak a fejünk fölött. Erős hitre van szükségünk,
hogy súlyos kísértések pergeiben ki tudjuk magunkat
szakítani az örök karmából. Ha nehéz keresztet sulya-
matl nyögünk és roskadozunk, vagy üldöztetés, megáláz-
tatást szenvedünk, vagy a jövőnk aggaszt, vagy hosszan-
tartó, súlyos betegség gyötör, vagy ha magunkra hagyat-
va, védelem nélkül ki vagyunk szolgáltatva mások gyö-
löletének és hatalmi tébolyának: csak az segít, csak az
erőt, csak az vigasztal, ha égre néző szemmel járjuk
nehéz utainkat, vagyis ha, erős hitünk van. A halálról
nem félni, a földi javaktól könnyen elszakadni, a menny-
ország reményében mosolyogva búcsuzni a világtól, ezt
csak erős hittel lehet.

"Vetközzetek ki az ő-emberből"-írja szent Pál.
Milyen eddig volt valaki, az az ő-ember, a régi ember,
az ő megszokott bűneivel, rossz szokásaival, rendetlen
életmódjával.

"Ültözzetek új emberé"-írja ugyanaz a szent Pál.
Milyen az az új ember? Ki Isten szerint teremtett.
Amilyenek Adamot teremtette, akinek a lelke a szépsé-
gével magán hordozta az Istenhez való hasonlóságnak a
vonásait.

Mikor válik valaki új emberé? Ha komoly bűnbána-
tot tart. Minden bűnbánó, komoly gyónás, az vetköződés
és öltözködés. Vetköződés a bűnból és öltözködés a ke-
gyelembe. És ha valaki a megszentelő kegyelem mennyei
ruhájába öltözködött, akkor arra rá lehet mondani, amit
a szentírásban olvasunk: "Salamon minden dicsőségében
nem volt úgy felöltözve."

Lehet valaki annyira romlott, lehet benne olyan nagy gonoszság, hogy azt nem lehet másképpen megmagyarázni, mint azzal, hogy az ördög egészen hatalmát vett rája. Hatalmat vett az értelmén és az akaratán s így az ördög kedve szerint gondolkodik és cselekszik. Az ilyen ember teljesen az ördög szolgálatában áll és segít neki az Isten elleni küzdelemben, az egyház megsemmisítésében, a lelkek elvesztésében.

Jo lesz vigyáznunk és erre minket szent Péter apostol is figyelmeztet egyik levelében, amelyben ezt írja: "Jozanak legyetek és vigyázzatok, mert a ti ellenségeitek, az ördög, mint az ordító oroszlán, körüljár, keresvén, akit elnyeljen."

Ha az ördögök nem tévakenykednének ma is a világon, nem lehetne megérteni az emberi elvakultság, a gonoszság, a nagy fokát és szívosságot, mellyel Isten ellen, az egyház ellen dolgoznak. Vannak korszakok az emberiség történetében, amikor úgy látszik mintha a gonosz lelkek a pokolból mind részabadtak volna a világra.

Vannak, akik azt hangoztatják, hogy nincs mit gyónniuk, mert nincs bűnük. Szent János apostol ezt írja: "Ha azt mondjuk, hogy nincs vétünk, magunkat csaljuk meg és igazság nincs bennünk." Tehát igenis van bűnünk és azt csak az ur Jézus mondhatta fel emelt fejfel és bátran: "Ki fedd meg engem közületek a bűnről?" Neki nem volt bűne, de mi tele vagyunk mindenféle bűnökkel. És ha azt akarjuk, hogy jó legyen a gyónásunk, akkor át kell éreznünk a bűnösségünket, mint ahogyan átérzte Dávid, aki a bűnbánó zsoltárban így ír: "Elismerem gonoszságomat és bűnöm előttem vagyok mindenkoron." Péter apostol odabourult Jézus lábaihoz a csodálatos halogáskor és így szólt: "Menj ki tőlem, mert bűnös ember vagyok Uram." A vámos a templomban így imádkozott: "Isten, légy irgalmas nekem bűnösnek." Ezzel az érzelssel lép a gyónatósához és ha felemeli a pap a kezét feloldozásra, mintha a keresztrefeszített ur Jézus kiszabadítandó kezét a szegről és megfogát-

ná a fejedet és mintha az ő szavát hallanád a feloldozás szavaiban: "Menj békével, megbocsátattak a te bűneid."

Milyen más élet volna a világon, ha több volna a szeretet. Az első keresztényekről azt olvassuk az Apostolok Cselekedeteinek könyvében, hogy "egy szívök, egy lelkök vala." Mit jelent ez? Azt, hogy a szeretet testvéreké tette őket. És mert szeretették egymást, nem voltak közöttük irigység, fővények és kapzsiságok. Nem voltak közöttük önzök és haszonlesők. "Nem is vala közöttük senki szűkölködő" - olvassuk ugyanott. Miért nem voltak közöttük szűkölködők? Mert "senki közülök azokból, miket bírt vala, semmit sajátjának nem monda, hanem mindenök közös vala." Ez is kommunizmus, de a Jézus evangéliuma szerinti kommunizmus. Ilyen szeretettel könyveiben és igazságosabban lehet megoldani a szegények ügyét, mint erőszakkal, propagandával és paragrafusokkal. Ha ilyen szeretet volna ma is, akkor nem kellene se kórház, se jegyzendázer, se püfűel, nem volna feketézés és csémpéskézés, nem kellene sort állni és gorombaságokat nyelni az üzletek előtt.

Visszagondolok 1911 december 18-ra. Akkor jöttem Gyerkre és szeretettel fogadtatok. Milyen más volt ez, mint az az eset, amikor a bevonuló papnak útját állták a hívők és nem engedték a falujokba. Azóta átélünk együtt sok évet békességben és hála Istennek sok szeretetet tapasztaltam híveim részéről, különösen a front alatt a pincében és a front utáni nyomorúságban. Ezzel a szép emlékek fogok sírba szállni. Ha tudnám, hogy ez az utolsó beszédem, akkor tesztamentomnak szent János apostol szavait hagynám: "Fiacskáim, szeressétek egymást."

És ha belelátnátok a szívembe, akkor a sírkövemre ezt vésnétek:

ÉZ A PAP SZERETTE HÍVEIT.

Égy csőr stomorog

črepy nam inat tova'ba!

potous d'as borgez, as e'ler buelle'mant,
 megue d'asup d'el'e m'peke ob'bonet,
 do mat potout a se m'ay ar' m'v'elut,
 do m'mu, p'ile, est a d'au'lo'rs eut'.

pelaranch, munda, egypto! pop!
 Prognun, ubst, hary, zik, a, merkel,
 vegetable, umorok, fast a, nepot-
 the murtale, mar, suny, new, budok.

Also, 20 miles northeast of Lincoln, Neb. is
the site of the famous "Lincoln Monument".
It is a tall, thin, white monument, 100 feet
high, and is the only monument of its kind
in the world.

745. *Stalium nigrum* Latr. 4011.

Er 13, neue Micket to 12'66!

Fel für La'madui, 29.08.1941

к аверсному полю "Спартак".

live and prosper, 1910

ADVANCE STUDY

Ebedi Rokam!

Myiarchus phoeniceus

My So Grand!
New York, N.Y.

Alvin's school!

- See Ford Macparrack!

五

1. $\frac{1}{2}$
 2. $\frac{1}{2}$
 3. $\frac{1}{2}$
 4. $\frac{1}{2}$
 5. $\frac{1}{2}$
 6. $\frac{1}{2}$
 7. $\frac{1}{2}$
 8. $\frac{1}{2}$
 9. $\frac{1}{2}$
 10. $\frac{1}{2}$
 11. $\frac{1}{2}$
 12. $\frac{1}{2}$
 13. $\frac{1}{2}$
 14. $\frac{1}{2}$
 15. $\frac{1}{2}$
 16. $\frac{1}{2}$
 17. $\frac{1}{2}$
 18. $\frac{1}{2}$
 19. $\frac{1}{2}$
 20. $\frac{1}{2}$
 21. $\frac{1}{2}$
 22. $\frac{1}{2}$
 23. $\frac{1}{2}$
 24. $\frac{1}{2}$
 25. $\frac{1}{2}$
 26. $\frac{1}{2}$
 27. $\frac{1}{2}$
 28. $\frac{1}{2}$
 29. $\frac{1}{2}$
 30. $\frac{1}{2}$
 31. $\frac{1}{2}$
 32. $\frac{1}{2}$
 33. $\frac{1}{2}$
 34. $\frac{1}{2}$
 35. $\frac{1}{2}$
 36. $\frac{1}{2}$
 37. $\frac{1}{2}$
 38. $\frac{1}{2}$
 39. $\frac{1}{2}$
 40. $\frac{1}{2}$
 41. $\frac{1}{2}$
 42. $\frac{1}{2}$
 43. $\frac{1}{2}$
 44. $\frac{1}{2}$
 45. $\frac{1}{2}$
 46. $\frac{1}{2}$
 47. $\frac{1}{2}$
 48. $\frac{1}{2}$
 49. $\frac{1}{2}$
 50. $\frac{1}{2}$
 51. $\frac{1}{2}$
 52. $\frac{1}{2}$
 53. $\frac{1}{2}$
 54. $\frac{1}{2}$
 55. $\frac{1}{2}$
 56. $\frac{1}{2}$
 57. $\frac{1}{2}$
 58. $\frac{1}{2}$
 59. $\frac{1}{2}$
 60. $\frac{1}{2}$
 61. $\frac{1}{2}$
 62. $\frac{1}{2}$
 63. $\frac{1}{2}$
 64. $\frac{1}{2}$
 65. $\frac{1}{2}$
 66. $\frac{1}{2}$
 67. $\frac{1}{2}$
 68. $\frac{1}{2}$
 69. $\frac{1}{2}$
 70. $\frac{1}{2}$
 71. $\frac{1}{2}$
 72. $\frac{1}{2}$
 73. $\frac{1}{2}$
 74. $\frac{1}{2}$
 75. $\frac{1}{2}$
 76. $\frac{1}{2}$
 77. $\frac{1}{2}$
 78. $\frac{1}{2}$
 79. $\frac{1}{2}$
 80. $\frac{1}{2}$
 81. $\frac{1}{2}$
 82. $\frac{1}{2}$
 83. $\frac{1}{2}$
 84. $\frac{1}{2}$
 85. $\frac{1}{2}$
 86. $\frac{1}{2}$
 87. $\frac{1}{2}$
 88. $\frac{1}{2}$
 89. $\frac{1}{2}$
 90. $\frac{1}{2}$
 91. $\frac{1}{2}$
 92. $\frac{1}{2}$
 93. $\frac{1}{2}$
 94. $\frac{1}{2}$
 95. $\frac{1}{2}$
 96. $\frac{1}{2}$
 97. $\frac{1}{2}$
 98. $\frac{1}{2}$
 99. $\frac{1}{2}$
 100. $\frac{1}{2}$

Pygmy "new Western" forest, was
- nearly in the position of a swampy island some
- hundred miles from the Atlantic Ocean, and
- was most probably a dead

[illegible]

not much progress. Alberto is over a 1000
 kilometers, so we ride with her. Lapo is
 David's brother. Lapo's brother is his father.
 Lapo's brother is his father. Lapo's brother
 is his father. Lapo's brother is his father.

18 May 1950. A 6 a. Lull in rain. Temp 60°.
 Cool and dry. It felt so "homely" as if, for

genuine. The whole was made as soon as I got home - about 10 o'clock. I am
not sure if it is really a good one or not. It is a very good one, but I am not sure.
I am not sure if it is really a good one or not. It is a very good one, but I am not sure.

[illegible]

1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344
 2345
 2346
 2347
 2348
 2349
 2350
 2351
 2352
 2353
 2354
 2355
 2356
 2357
 2358
 2359
 2360
 2361
 2362
 2363
 2364
 2365

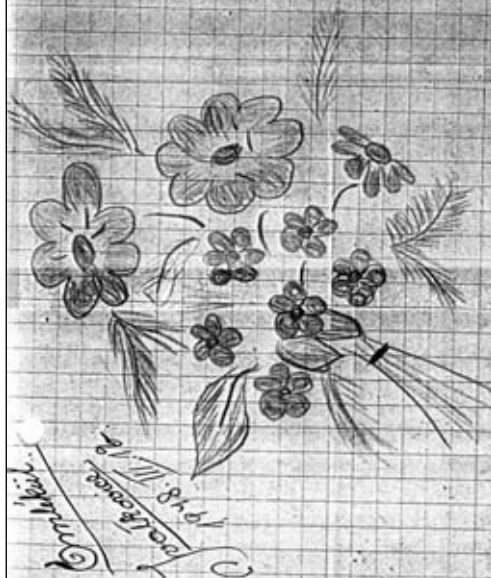
Tábor, hore, dohoru noc se nále tmau
 číre mladý tisíc pluje kamni oblakau.
 Můj cikáne oči rudé se jsi omoci bál.
 a se jsi to slésti svoje najit nutil.

Tím blidnou jít jednom píseň steká eni
 Cikány hověle kají píseň poslední.
 Na mě se hravě stýly tábor unil
 jen jeden z těch černošských smutní vepomín.

Cikáne svůj cikáne věrný.
 zapomení svůj můj pyšel spěl.

V třem řádků tábor však noc je
 slonka, má mklidij co mío tak rád.
 Čas pluje co se šlístim se rozostlím
 radost; kají ti tak málo laský lund
 pchylit.

Cikáne svůj cikáne věrný
 ten skdo ti lhal nemiloval.

Podkone
 19.8.11.19

Samá a vřelá se jít svedet.
 Mout in all pchli rozostlím
 nem lakt.

hore

Tábor hore dohoru noc se nále tmau

Margitka Nagyová

Ivatkovici

Hrkovce č. d. 119

1948. V. 23. Květen

Spot.

Šerouná žubíčko proč se nerozvíjíš.

[proč ti knám popíčku] proč ty k nám nechceš

Kdy bych já k vám chodil ty by jsi plakala
[cerveným páčikem] oči ulírala.

Proč bych já plakala když mi oči nebolí
[mloune jsem ~~že~~í] falóni hubičky.

Falóni hubičky, falóni brá lástka.
[nebudu ti věřit] aš budli prohláš

Aš budli prohláška v Bernadické paři
[já pak budu jít] lítinu ~~otci~~ svagře

Trému oči svagře make pamna mo
[budli ji líbovat:] nuce každé
rano.

{Ta Svalkovská náves ječná pelená}
po ní se procházi kdys mluče
vyklázi holka má milá.

{Proházi, procházi procházel bude}
do kudy se ta náves ta Svalkovská náves
pelená bude.

{Ta Svalkovská náves páme žubíčky}
v ní jsem plávil lam jsem plávil
vával svoje koničky.

{Ja kdys je vyplávil vede ji domů}
moje milá pláči moje milá pláči.
aš jdu na vyneš.

{Všlýchly jsem si myslil přejma přás}
pě lam budli kyděn pulbo chvě nadele
pájdou domů par.

Konec.

A sok utánajárás eredményeként 1948. november 29-én végre megkaptuk a tábori munkahivatalból az „Igazolást”, hogy engedélyezik a hazautazásunkat!

Ez már kézzelfogható okmány volt.

A cseh nyelvű igazolás másolata (s magyar fordítása) alább látható; édesapám mint nagy kincset, ezt is megőrizte!

Az igazolás érdekessége, hogy idő előtt engednek baza, meg hogy emiatt mindenki a saját pénzéből köteles fizetni a vagon fuvardíját. De hát ezt már nem reklamáltuk mi sem, meg mások sem, akik ilyet kaptak! Örültünk annak: ha ilyen áron is, de hazajöhetünk!

Annak az „igazolásnak” pedig, hogy nagyapánkat szlovák nemzetiségűnek „ismerték el”, az az érdekessége, hogy ezt is a 33/45. sz. elnöki (beneši) dekrétum alapján állították ki, illetve adták meg. Csak emlékeztetőül kell megjegyezni, hogy ugyanezen dekrétum alapján deportáltak bennünket, s állították ki nagyapánk részére a „vagyonelkobzást”, mivel háborús bűnös és a szlovák nép ellensége.

Tebát 1948 némi változást hozott, noha ekkor is, kissé kiforgatva, a deportálási dekrétumra hivatkoznak! Ezt az igazolást édesapámnak vagy nagyapámnak bizonyára valahova be kellett nyújtani, mert megőrizte ennek hivatalos, az Ipolysági Járásbíróságon hitelesített leiratát is. Az igazoláson a kiállítók nevei olvashatatlanok. Viszont a hiteles másoló tudta a nevüket és ide írta: Riečanský s. k. titkár és Chudý s. k. elnök.

Ezen igazolás szerint pedig nagyapánkat, az eddigi háborús bűnöst, a szlovák nép ellenségét, most szlovák nemzetiségűnek ismerték el. Micsoda gesztus! És micsoda változás a régi 33/45-ös dekrétum szerint.

Ezért ezt az igazolást és annak leiratát is közzétesszük mint megörökítésre érdemes dokumentumot. Már csak azért is, mert a továbbiakban találkozunk még olyan dokumentummal is, mely szerint Nagy István mint magyar nemzetiségű magkapta az 1945-ben elkobzott csehszlovák állampolgárságot!

Fújja a szél fújja, hazafelé fújja...

Mi október 31-én kaptuk kézhez a 29-én kiállított igazolást, mely szerint mehetünk baza.

Ismét sírnunk kellett... De nem fájdalmas könnyek voltak ezek, mint 1946. december 15-én és utána, hanem örömkönnye! Sírtunk és sóhajtoztunk, megkönnyebbült szívvel:

Istenem! – mehetünk b a z a !...

Édesapám elment a veselickói vasútállomásra és megrendelte a vagon. Az állomásfőnök szintén nagyon jó szándékú, intelligens cseh ember volt! Áldja meg az Isten!

Megegyeztek, hogy november 3-ára ki lesz állítva részünkre a vagon. Rakodhatunk bele, s ha elkészültünk, indulhatunk hazafelé!...

Mi közben Svatkovicén megkezdjük a csomagolást... Persze baza is megírtuk, hogy indulunk, meg válaszokat is kaptunk. A rokonok írták, hogy nálunk otthon nem lehet elválasztott malacokat kapni, kevés van belőlük. Csehországban, ha lennének, vásároljunk. A rokonok részére is!

Kapóra jött erre az egyik cseh szomszéd. Eljött bozzánk, hogy vannak elválasztott malacai, nem akarjuk-e megvenni? Persze hogy akartuk. Meg is vásároltuk mind a hat darab malacot. Ezek részére gyorsan egy rácsos ládát kellett összeütni. A kádárinas Gézáknak ez nem volt probléma, meg tudta csinálni!

Édesapám, illetve az eddigi gazda kiállíttatták a passzust, azaz marbalevelet az eladott 6 malacra. Az eladó: František Kolář, Svatkovice, 31. házszám. A vevő Nagy Stěpan, Svatkovice, házszám 8.

Aztán mint saját tulajdonunkat szállítottuk őket is baza a vagonban. Édesapánk ezt az okmányt is megőrizte, eltette. Megmaradt, mint a többi okmánya!

•

1948. november 3 – az indulás!...

Gazdánk lovaival, szekereivel most már a szövetkezet kocsisai segítettek holmijaink elszállításában a veselickói vasútállomásra.

A vagon el volt készítve, kiállítva a rakodóra. Lehetett berakodni...

Elbúcsúztunk bát a gazdánktól, feleségétől, Andulka barátnőmtől és a többi falubélitől. Kölsönösen köszöntük meg egymásnak a becsületes együttélést! Isten bérével búcsúztunk tőlük. Ők is így köszöntek el: Zbohem se mejte! – Isten veletek!

A gazdánktól, František Kyriantól, kedves feleségétől, Annuše asszonytól és a kis Zdeňkától különösen szívélyesen búcsúztunk el.

Ők megköszönték, hogy becsületesen dolgoztunk, mi meg azt, hogy jól, emberségesen bántak velünk! A kis Zdeňkától, aki már a hatodik évében járt, szintén elbúcsúztunk. Összevissza csókoltuk egymást! Neki is, nekem is kicsordultak a könnyeink! Hiszen az elmúlt két év alatt szinte rokoni kapcsolatok alakultak ki közöttünk.

A Jó Isten tudja, mi lett a további sorsuk? Andulka barátnőm néha írt róluk. Talán elbagyták a falut, Svatkovicét is, városba költöztek öregebb korukban. Mert a fiuk, lányuk családjai városban laktak...

Búcsúzásunkkor a gazdánk felesége, Annuše asszony nekem még emlékeket is adott. Mondta, hogy ne feledkezzünk meg egymásról. Nem is felejtettük el őket. Hiszen igazán jók voltak hozzánk! Áldja meg őket az Isten!

A kis Zdeňka azóta már régen felnőtt – hisz fél évszázad telt el. Remélem, hogy él! S mint mi emlékezünk rá, talán ő is felidézi emléküket, még a finom magyar kolbászt is, amelyet olyan jóízűen fogyasztgatott nálunk... Talán még a kolbász íze is ott van a szájában. És lehet, hogy olykor a nyála is összefut, ha rágondol annak zamatára!...

Zdeňka! – Áldjon meg az Isten! Bárhol is élsz a nagyvilágban!...

Annuše asszony, a gazdasszonyunk ezeket az emlékeket adta nekem:

Egy kétlapos, összehajtható szentképet. Díszes, csipkézett. Rajta arany betűkkel ez a felirat: GLORIA IN EXCELSIS D E O. A másik oldalán Szűz Mária és Szent József a jászolban fekvő kis Jézus felett térdepel. Alattuk cseh nyelvű arany betűs felirat:

*S JOSEFEM A PANNOU MARII,
CTIME TĚ NEBESKOU LILII.*

Magyarul:

*JÓZSEFFEL ÉS SZŰZ MÁRIÁVAL
TISZTELÜNK TÉGED, ÉGI LILIAM.*

A másik emlék pedig egy nyakba akasztható ezüstérem. Előlapján a Boldogságos Szűz Mária mennybemenetele, a felbők és csillagok között. A hátlapján pedig a cseh nyelvű felirat:

SVATA MARIA, MATKA BOŽÍ, ORODUJ ZA NÁS.

Magyarul:

SZŰZ MÁRIA, ISTEN ANYJA, KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK.

...Így indultunk el kétéves száműzetésünkől szülőföldünk felé...

Remélve, hogy: SZÜLŐFÖLDEM SZÉP HATÁRA,

MEGLÁTLAG MÉG VALAHÁRA!...

Istenünk Atyánk, JÉZUS KRISZTUS és Szűz Mária szent nevével elindultunk hát bazafelé...

Megy a gőzös, megy a gőzös Kistompára...

Nem dalolgattunk mi semmit... De a szívünk, lelkünk örömtől repesett, amikor a vonat indulását vártuk...

...Mármint a tehevónatét! Most nem volt 20 fokos hideg, csak amolyan kis dér, s már nem rabokként indultunk szülőföldünk felé. Még utoljára beszívtuk magunkba, nagyokat lélegezve, a cseh levegőt, a fenyvesek ózondús illatát.

Az aranylón süítő késő őszi napnak is búcsút intettünk, meg a réteknek, balastavaknak, s a felettünk röpködő károgó varjaknak...

S reméltük, hogy rövidesen a felkelő nap sugara már otthon fognak köszönteni bennünket!...

A vagonba beraktunk mindent. Az állomásfőnök úr kiállította a fuvarlevelet. A feladónak szóló részt odaadta édesapámnak. Annak eredetije meg, mondta, kíséri vagonunkat a végállomásig...

Még egy szomorú érdekesség: Nem volt elég pénzünk a vagon fuvarjának a megfizetésére. A jóságos állomásfőnök így is felvette. Ráírta, hogy a fuvardíjat a végállomáson fogja az átvevő kifizetni.

A fuvarlevelet is megőrizte édesapám. Erről leolvasható, hogy a feladó: Nagy Stěpán, Svatkovice, az átvevő szintén: Nagy Stěpán, Hrkovce. A vagonban öreg holmik, maradványok vannak. A távolság Tupá végállomásig: 556 kilométer. A fuvardíj pedig 3397 korona. A feladó állomás kiírva és bélyegzője: Veseličko-Branice, s a feladás dátuma 3. XI. 1948.

Még az is föl van tüntetve a fuvarlevélen, hogy: Průvodce ve voze (vagonkísérő). A megjegyzés rovatban még ez: 3 průvodcí, jizd. = 19,20. (A vagonban bárom kísérő van, menetjegyük a tehevagonban 19,20 korona fejenként!)

A fuvarlevélről az útirány is leolvasható:

Veseličko-Branice-ből elindulva a következő átszállóbelyek (ahol a tehevagonunkat átkapcsolják a csatlakozó tehevonatokra): Tábor, Jíblava, Brno, Břeclav, Bratislava, Parkan.

MEGHATALMAZOTT

az áttelepítendő magyarok
érdekvédelmére Csehszlovákiában

Pozsony, a postabélyeg kelte.

3935/1947

Értesítem, hogy a csehszlovák hatóságok közlése szerint Önt és családját a magyar-csehszlovák lakóösszcseré keretében Magyarországra telepítik át. Az áttelepülés pontos napját a szállítási terv kidolgozása után közölni fogom.

Tájékoztatásul közlöm, hogy visszamaradó ingatlan vagyona a magyar-csehszlovák Vegyesbizottság 10. számú véghatározata III. bek. 1. pontja alapján szervezett helyi összeíróbizottság útján összeírás tárgyát képezi.

A helyi összeíróbizottság tagjai: egy magyar hivatalnok, egy csehszlovák jegyzőkönyvvezető, egy vagy két összeíró bizalmi és egy-egy, a vagyonátvételre kijelölt csehszlovák hivatalnok.

Jelen értesitésem vétele után azonnal szerezze be ingatlan vagyonára vonatkozó összes igazoló okiratait (telekkönyvi kivonat, adásvételi és csereszerződések, hagyatékátadó végzések, bírói ítéletek, községi bizonyítványok stb.) Az okiratokat a csehszlovák hatóságoknak díjmentesen kell kiállítani.

Felhívom nyomatékosan figyelmét arra, hogy az összeírás során minden ingatlan vagyontárgyát be kell jelentenie, mivel utólagos bejelentés érvényesítése igen nagy akadályokba ütközne. Az elkobzott ingatlanokat is be kell jelentenie.

Azonnal szerezzen be az adóhivaltól pontos és részletes kimutatást adóhátralékairól.

Felhívom figyelmét arra, hogy áttelepüléskor minden ingóságát magával viheti. Csatolom a magyar-csehszlovák Vegyesbizottság 26. számú véghatározatát.

Csehszlovák korona készpénzének forintra való átváltása érdekében felhívom figyelmét a mellékelten megküldött pénzügyi tájékoztatóra azzal, hogy az áttelepülők pénzváltása a mindenkori helyzetnek legmegfelelőbb, legelőnyösebb árfolyamon történik.

Végül értesítem, hogy az ingóságok előzetes összeírásakor, amely csak a szükséges férőhely nagyságát (vagon számát) van hivatva megállapítani, — minden ingóságát jelentse be.

Meghatalmazott helyett:

Füzy és Balogh Élena
úrnak - úrnoknak
Együtt áttelepülő családtagok: *5 nyra 22*
+ 2 1

[Signature]

Transzport-szám: *12-9-7*

MEGHATALMAZOTT

az áttelepítendő magyarok
érdekvédelmére Csehszlovákiában

Pozsony, a postabélyeg kelte.

3935/1947

Hivatkozással a fenti szám alatt már megküldött értesítemre, közlöm, hogy
Önt és családját a magyar-csehszlovák lakosságcsere keretében Magyarországra

előreláthatólag 1947. évi *április* hó *21* napján

telepítik át.

Ujból felhívom figyelmét a fenti szám alatt már előzően küldött értesítésben
foglaltakra, azzal, hogy az ott megjelölt intézkedéseket azonnal tegye meg.

Meghatalmazott helyett:

Tijary sz. halog Elena
úrnak - úrnőnek

Tompa sz

Együtt áttelepülő családtagok:

László

1947

István

1947

12-9-1

A fuvarlevél hátlapján rajta vannak az átvevő és továbbító vasútállomások bélyegzői dátumokkal. Ezek szerint: Veseličkóból 1948. november 3-án 8 órakor reggel indultunk. Tábor 3-án, 22 órakor vett át. Jiblava 4-én, 17 órakor. Znojmo bélyegzőjén nem látható a dátum és az óra, de valahogy kibogoztam: nov. 5-én reggel 7 órakor. Majd Břeclav 5-én 17 órakor. Bratislava pedig 6-án de. 10 órakor. Parkan is november 6-án este 21 órakor. S a végállomás: Tupá november 7-én. Az érkezés órája itt nem olvasható.

A fuvarlevélen mint továbbító állomásé Nové Zámky nem szerepel, mégis éppen itt volt egy kis kellemetlenségünk. Abogy álltunk, várakoztunk az állomáson a tehervagonok között, kinéztünk, kissé kinyitottuk a toloajtót. Oda jött hozzánk egy vasutas és megkérdezte, hogy mit keresünk ott? Mondtuk, hogy mi a vagonban utazunk baza Csehsországból. Erre kérte a menetjegyüket. Az nem volt, de a fuvarlevélre rá van írva, hogy mint tehervagonban utazók személyenként 19,20 koronát az induláskor megfizettünk. Azt mondta, hogy az kevés, személyvonatjegyet kellett volna váltanunk. És (irgalomból!) egy személyre kiállított egy „pótmenetjegyet” csekély 158,50 koronáról, amit meg kellett fizetnünk! De azért az ő ceruzája vastagabban fogott, amikor a jegyet pótlólag kiállította Veseličkótól Tupáig: szerinte 573 kilométert utazunk és nem 556-ot, mint azt veseličkói állomásfőnök kiszámította. Édesapám ezt a pótmenetjegyet is megőrizte, mint azt alább láthatjuk.

•

Még egy megjegyzés a fuvarlevélhez: Az állomások bélyegzőiről szépen leolvasható, hogy Tompa vasútállomás új nevet kapott; ez már 1948. november 7-én Tupá volt. Viszont Párkány neve 6-án még Parkan! Csak később keresztelték el Štúrovóra, a nagy szlovák nemzetébresztőről; így lett Párkány az ő városa, noha sosem járt ott! Ez is ékes bizonyítéka annak, hogy a kommunisták hatalomátvétele után, 1948 végén is folytatták a városok és falvak „átkeresztelését”! Párkány esetében úgy látszik, késlekedtek, nem tudták, hogy melyik szlovák hazafiról kereszteljék el, mivel egyikük sem származott Párkányból!

•

Még egy megjegyzés a marhalevélhez: Amikor bazaérkeztünk, be kellett jelenteni a község marhalevél-kezelőjénél, hogy Csehsországból hazahoztunk 6 elválasztott malacot, 1 anyasertést és 1 ártányt. Mert akkor még jegyrendszer volt és szigorúan nyilvántartották, kinek hány darab háziállata van, nehogy feketén levágja! A hazai nyilvántartásba bevezette: Hrkovce, 8. november 1948, L. Labuda. Vagyis: Gyerken, 1948. november 8-án Labuda marhalevél-kezelő. Ő volt az egyike azoknak, akik minket is kijelöltek két éve a deportálásra! Még okmánybélyeget is ragasztott rá és ráütötte a marhalevél-kezelő bélyegzőjét.

•

De még térjünk vissza a megérkezéshez:

1948. november 7-én délelőtt 11 óra tájban érkezett meg a tehervonat, vagonunkkal a tupái vasútállomásra. Otthon már várták az érkezésünket: a rokonok és nagyapám a szekerekkel. Hogy amint megérkeztünk, megkezdhesék a kirakodást. Édesanyám, aki már valamivel korábban bazaérkezett, kért kölcsön pénzt a rokonoktól a fuvardíj kifizetésére. Mert mind a négyünk egyhavi fizetése sem volt elég erre. Ráadásul Svatkovicén megvásároltuk a 6 darab elválasztott malacot is! Nagyapám hozta magával a fuvardíj összegét. Édesapám átadta az állomásfőnöknek a pénzt, s megkezdhattuk a kirakodást. Először a sertéseket kellett bazavinni. (A malacokat otthon el is osztották, kettő maradt nekünk.)

Minden nem fért rá egyszerre a két szekérre. Az emberek mentek baza a szekerekkel, lerakni a holmikat. A nyitott vagonnál valakinek itt kellett maradni. Eldöntötték, hogy én maradjak vigyázni a vagonban lévő holmikra; otthon meg úgyis a férfiak fogják lerakni a holmit.

A vagonban elgémberedett lábaimat meg kellett kicsit mozgatnom. Kiszálltam, s néhány lépést tettem a vagon mellett. A vagon nyugati oldalán álltam, mivel hideg keleti szél fújt. És ezen az oldalon volt az ajtó is, kinyitva a rakodótér felé.

Várakoztam, amíg visszatértek a szekerekkel értem és a holmijainkért.

•

November 7-e, úgy emlékszem, vasárnap volt...

Ebéd után elbatároztam, hogy a délutáni félkettes vonattal elmegyek Gyerekre, meglátogatom Medgyesi Laci és Menyhárt Jancsi barátaimat.

Az állomáson a rakodótér túloldalán, az első és második sín pár között baladtam el. Az első sín páron állt egy fedett tehervagon. Én a keleti oldalon baladtam el a vagon mellett. Láttam, hogy a vagon nyugati oldalán, a hideg szél elől elbújva áll egy lány. Nem tudtam, ki lehet. A fejét is erősen betakarta vastag, világoszöld vállkendője, védte az arcát a hideg széltől. Igaz, akkor még nem is ismertem őt! S nem is gondoltam, hogy ő az a lány, akihez a deportáláskor a „Vers egy leányka után” című versemet írtam!...

Tebát itt és ekkor még nem találkoztunk...

Újra itthon!

Közel kétévi száműzetés után, 1948. november 7-én végre bazaérkeztünk!...

Újra a mi házunkban! Ezt a boldogságot nem lehet leírni! Újra látni a falunkat. Már az első napon is találkoztunk néhány itthonmaradt emberrel.

Azokkal elsősorban, akik segítettek a holmink hazabozatalában a tompai álmásról. Meg jöttek a rokonok, barát nők is. S elmondták azt is, hogy falunk régi lakosai közül sokan már nincsenek itt. Áprilisban kitelepítették őket, sok családot Magyarországra...

Több szomszéd házban Magyarországról idetelepült szlovák családok laktak már akkor. Akiket persze nem ismerhettem...

Jó volt, nagyon jó volt újra a szülőházban bajtani álmra a fejem! A megszokott családi fészekben! A családi körből már hiányzott a februárban elhunyt nagymamám és a júliusban elhunyt dédanyám.

Újra itthon! – Istenem! Hazasegítettél...

Ezekkel a sóhajokkal kulcsoltam imára a kezem, s adtam bálát, adtunk mindnyáján, a drága Jézusnak, hogy mégis hazasegítettél...

Amit átéltünk, nem lehet elfelejteni! Bizonyára életünk végéig emlékezni fogunk rá! De az az öröm, hogy végre itthon vagyunk, felülmúlta a fájdalmas emlékeket!...

•

Pár nap múlva megjött az új „Végzés”! A Korponai Munkavédelmi Hivatal állította ki 1948. november 11-én. Ez már postán jött és a bazai címünkre! Bizonyára megkapták a tábori hivataltól, hogy minket bazeengedtek.

A Végzés másolatát alább közzétesszük. Szlovák nyelven van kiállítva, ezért ismertetjük főbb pontjainak magyar változatát. Lám, Nagy István ezt is megőrizte! Maradjon hát meg az utókor számára is!

•

Korponai Járási Munkavédelmi Hivatal

1948. november 11.

Tárgy: Ifj. Nagy István, szül. 1904-ben, Gyerk, a kiutalási (deportálási) határozat törlése.

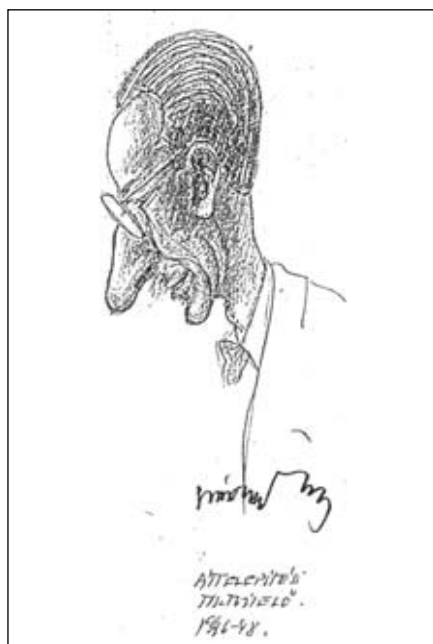
Végzés:

A Korponai Járási Munkavédelmi Hivatal az 1928/8. sz. törvény értelmében ezennel törli a saját határozatát, amelyet 1946. december 10-én a ... szám alatt állítottak ki, mely szerint akkor ifj. Nagy István be volt osztva munkára a cseh országrészekbe, a 88/45. sz. elnöki dekrétum szerint.

Indoklás:

A fenti határozatot meg kellett hoznunk, mert a Prágai Szociális Gondoskodás Minisztériuma úgy határozott, hogy nevezett a munkakötelezettség alól felmenti.

Ez ellen a határozat ellen lehet fellebbezni.

**Simonyi Lajos festőművész karikatúrái kollégáiról,
a kitelepítési bizottság tagjairól**

Az alábbiakban felsorolva a nevek és hivatalok, akik tudomásulvétel végett megkapták a batározatot.

1. Ifj. Nagy István, sz. 1904, Gyerk,

2. Kyrian František, Svatkovice, a munkaadó.

Továbbá 10 minisztérium és hivatal, egészen az ipolysági csendőrparancsnokságig.

•

Tebát a kommunista államfordulat 1948-ban mégis hozott némi jobbulást a deportáltak ügyében! A nemlétező bűnüket kegyesen megbocsátották!!!

A kiértesített hivatalokhoz még ennyit:

A Pozsonyi Kitelepítési Hivatal és annak körzeti hivatala Léván még létezett! Mi Lévához tartoztunk, közigazgatásilag valójában a Korponai járás-hoz. Viszont a földhivatal Zólyomban volt, de a Besztercebányai kerületben. Ők parancsot kaptak a vagyonelkobzás telekkönyvi törlésére. Végül a helyi KB, a járási KB és az ipolysági csendőrparancsnokság is megkapta tudomásulvétel végett, hogy Nagy Istvánt és családját ne tekintsék a csehszági deportálás szökevényeinek; őket hivatalosan bazaengedték!

Micsoda könyörületet értünk meg a kommunista batalomtól! Illő, hogy megköszönjük nekik, hogy 1946-ban mint bűnteleneket és bontalanokat, háborús bűnösként deportáltak Csehszországba. Vagy azt, hogy 1948 végén kegyeskedtek megbocsátani a nemlétező bűneinket!

Tebát a kommunizmus továbbra is „nemzeti kommunizmus” maradt, nem nemzetközi!

•

És még egy kegyes gesztus a részükről.

1949-ben a csehszlovák kommunista állambatalom ismét visszafogadta kebelébe az eddig bontalan magyarokat.

1949. február 10-én az Ipolyság környéki deportáltakat behívták az Ipolysági Járási Nemzeti Bizottság hivatalába, és feleskedtették arra, hogy magyarokként bűek lesznek a Csehszlovák Köztársasághoz. Még aznap ki is állították erről a d o k u m e n t u m o t!

Ezen batározatok értelmében visszaírták Nagy Istvánnak és a többi deportáltaknak is a tulajdonjogait a telekkönyvben. S nem maradtak bontalanok, akiknek eddig születési helyük ismeretlen volt.

Még az is érdekessége azoknak az időknek (1945–1948), hogy ha a magyarokat bontalanoknak nyilvánították, mint nem itteni állampolgároknak (!) nem lett volna szabad a vagyonukat elkobozni, sem deportálni őket!

Vagyis ezen intézkedések is mind hamisságokon alapultak!

***Adatok további, Gyerkről
deportált
családokról***

Halász István és családja

Halász István ősi gyerki család leszármazottja. Már a mohácsi vész előtti időkből fennmaradt dokumentumokban is megtaláljuk a H a l á s z családnevet Gyerken.

Közepes birtokkal rendelkező gazda volt, két lóval. Földjeit családjával művelte. Az 1925. évi kateszteri birtokív szerint 6,98 kat. hold saját földjük volt.

A kitelepítéskor Halász István 52 éves beteg ember (gyomorfekély stb.) volt, neje, Erzsébet 46 éves, fia, Lajos 19 éves, lánya, Szekeres Lajosné sz. Halász Ilona 23 éves, annak fia, László 2 éves. Szekeres Lajos 1946-ban még nem tért vissza a bábóruból. Nem tudták, él-e, fogságban lehet-e. 1944 októberében írta utolsó levelét a frontról. Valószínűleg elesett, nem tért vissza soha.

A családot a többi gyerki lakossal együtt 1946. december 17-én deportálták. Volt szívük a községi bizottság tagjainak a kórbázakat járó beteg embert, badiözveggy lányát 2 éves kisfiával deportáltatni!!!

A 19 éves Lajos és a 23 éves özv. leányuk, Ilona, külön, névre szóló „deportálási parancsot” kaptak apjukon kívül, mivel betöltötték 18. életévüket, s az akkori törvények szerint már nagykorúak voltak. A Halász Lajosnak szóló parancsot alább mellékeljük. Az ő deportálásuk a Tábori eljárásba, Karel Sonkuj gazdához szólt, aki Červený Dvůrban lakott. Amikor elburcolták őket, ittthon maradt az üres házuk, lovaik, teheneik, más állataik.

Halász Lajos leírta nekem deportálásuk történetét. Ebből idézzük a fontosabb adatokat:

Gyerken, 1946. december 13-án, Luca napján este a legények az utcán barangolva azon törték a fejüket, hogy valamilyen csínytevést kellene véghezvinni. Valaki javasolta, hogy a kapukra lehetne magyar feliratot mésszel mázolni. De hol vegyük a meszet? Halász Lajos jelezte, hogy ő tudja, hol van mész, egy elhagyott istállóban. Ő is járt oda maltert keverni, amikor Gyuro Klapal, a bonfoglaló a leégett jegyzőirodából kocsmát épített. Hoztak meszet a legények és mázoltak feliratokat. Lajos a mázolásban már nem vett részt. Kis Lajos, a legidősebb legény volt a feliratok megszövegezője.

Másnap összeszedték a legényeket a csendőrök. Bevitték Ipolyságra. Ott mindenkit alaposan felpozoztak és bezárták őket. Lajos bevallotta, hogy ő mondta meg, hol található mész, de ő nem mázolt. Mégis ottfogták.

17-én a börtönből egyenesen a tompai állomásra hozták őt, ahol a családja már be volt vagonozva a deportálásra. Később az apja és anyja Csehországban naponta a fejére olvasták, hogy „miattad vagyunk itt!”. De ez nem igaz, mert a deportálási parancsot Ipolyságon már 10-én kiállították, és Kis Lajost s a többi legényt, akik a feliratokat festették, nem deportálták!

Táborba a többi gyerkivel érkeztek. Karel Sonkuj, az új gazdájuk szállította őket Červený Dvůrba. Nagyon rosszul bánt velük. Ő úgy tudta, hogy Halászek „háborús bűnösök”, akiket kínozni kell. Megtette azt is, hogy 2 hónapi fizetésüket egyszerre nem fizette ki! Az asszonyokat fejőnőknék osztották be. A sok fejés teljesen tönkretette a kezüket. Az apa különböző mezőgazdasági munkákat végzett. Lajos volt kocsis, ökrös, tehén-, majd sertésgondozó.

Halász István egyszer a lányával és kis unokájával hazaszöktek. De a falu új vezetői: Dolinsky, aki már bíró volt, Labuda és egy új betelepült, Kovács nevezetű, csendőrökkel visszatoloncoltatták őket. Halász István nagybeteg volt. Az ottani orvosok már nem láttak reményt a túlélésre. Felinjekciózták és hazaküldték. Mondták, hogy a vonatról egyenesen az ipolysági kórházba menjenek. Ott két nap múlva meg is halt, 1948. szeptember 14-én, 54 éves korában. Még akkor nem volt hullabáz a faluban. Dolinsky, a bíró nem engedte felravatalozni Halász Istvánt a saját házában. A bátyjában volt felravatalozva, Gyerken van eltemetve.

A családot a temetésre bazaengedték, de vissza kellett menniük.

Ilonka ismét hazaszökött kisfiával 1948 végén. Alsószemeréden, az anyja húgáéknál bújt meg.

Lajos és anyja hivatalos engedéllyel csak 1949. február 19-én tért baza. Dolinsky már nem lakott a házukban, mégis csak sok buzavona után engedte őket vissza az otthonukba.

•

Mielőtt hazajöttek volna, Halász Lajosnak is le kellett tenni az esküt a csehszlovák állammal szembeni hűségéről, még Táborban, a járási székhelyen. S itt megkapta az állampolgársági bizonyítványt mint magyar nemzeti-ségű, 1949. január 13-án, az eskütel napján. Ezután engedték baza őket.

Itthon a semmiben és semmivel mindent újra kellett kezdeniük. De a családfő, Halász István nélkül, aki már a gyerki temetőben pihent...

Cserődi István és családja

A Cserődi családnév is régi Gyerken. Ugyancsak itt találjuk az őseket már a mohácsi vész előtti időkben is.

Cserődi Istvánt és családját szintén 1946. december 17-én deportálták. Ő és felesége, sz. Kovács Mária 36 évesek voltak. Idős anyjával és két kiskorú lányukkal deportálták őket Batov községbe, a Tábori járásba.

Ottani kálváriájukat nem részletezzük. A legtöbb esetben azonos volt a többi deportáltakéval.

Hazaérkezésükről akarunk szólni:

Amikor őket is bazeengedték, a házukban már Dolinsky lakott, a községi bíró, miután elbagyta Halász István házát.

Persze Dolinsky nem akarta őket beengedni a saját házukba! Azt mondta, hogy ezt a házát ő megkapta az államtól. Cserődi erre azt felelte: Ez a ház az enyém, mert apám és én építettük!

A nagy veszekedés közepette Cserődi István fogta a vasvillát, Dolinsky elé állt, s fel-szólította:

–Ha bolnapig nem burcolkods ki a házamból, ezzel a vasvillával szúrlak agyon!!!

Dolinsky még az éjszaka folyamán kiburcolkodott a házából, s beköltözött Mészáros Józsefék házába, akiket 1948 áprilisában kitelepítettek Magyarországra; a házuk még nem volt elfoglalva a Magyarországról idetelepültekkel.

Így foglalta vissza másnap Cserődi István és családja a saját házát!...

•

Dolinskyról még el kell mondani, azonkívül, hogy községi bíró volt, sok rosszat tett a faluban. De amikor az 1950-es években a szövetkezetet kezdték alapítani, elbagyta a falut, beállt csendőrnök. Detektív lett, nemsokára meghalt. Hogy detektívnek jó volt-e, nem tudjuk, de egy biztos: együgyű fizimiskája miatt senki sem nézte volna ki belőle, hogy detektív! Tehát megfigyelőként bárhol elkeveredhetett a tömegben.

Még amennyit, hogy Gyereke többé nem tért vissza!...

•

A többi család kálváriáját nem részletezzük. Csak megjegyezzük, hogy az övök is hasonlók voltak az itt leírt családokéval.

Mindenesetre el lehet gondolkodni azon, hogy a falu két legnagyobb gazdája: Balla István és sógora, Bolgár István, hogyan végezheték a lealázó béresmunkát Csebor-szágba! Hiszen nekik ittbon szolgálók voltak! És hogyan viselte mindezt Balla István menyje, Milka, a szlovák menyecske, egy vasutas lánya, aki nem is szokott a mezőgaz-dasági munkához korábban?

Ugyanígyen helyzetben volt Lendvay Pista, a szlovák, aki Egegen hivatalnok volt a jegyzőirodában. És Szalatnyára benősülve egy gazdag magyar családba, apósáékkal együtt vitték Csebor-szágba, s ott lealacsonyító munkára fogták.

De hát ezek is tények, és valóban megtörténtek!...

Végül még azt kell megjegyeznünk, hogy az előző oldalak egyikén olvashatjuk Ha-lász István és Lajos családnévét így: H a l á z s! Mert az ún. „szlovák hivatalnok” nem tudta leírni, még lemásolni sem a nevüket helyesen! De azért megtalálták és deportál-ták őket!

Levelek a kálváriáról...

Nézed-e még a csillagokat?

Az esték ott is oly fehérek?

Imádkozol-e minden este,

És hiszed még, hogy visszatérek?

Gyóni Géza

Már szoltunk róla, és itt csak megerősítjük, hogy a deportáltak minden egyes családja levelezést folytatott az itthonmaradottakkal.

Ez nem is lehetett másképp! Hiszen az ismeretlenbe burcolták el őket. És tudatniuk kellett, hogy hol vannak, hogyan élnek, szenvednek-e idegenben? Az itthoniak pedig várták a leveleket – és válaszolgattak. Tudatták, hogy itthon milyen idők járnak. Hiszen még 1947 tavaszán is folytak a deportálások. Majd jöttek a kitelepítések Magyarországra.

A Magyarországra kitelepítettek nemcsak baza írtak, az itthon maradt rokonoknak, szomszédoknak, hanem Csehszlovákiába is a deportáltaknak.

Mert ha más mód nem adatott meg, a levelek Magyarországról is eljutottak Csehszlovákiába. Vagyis, a kapcsolattartás mindvégig fennmaradt...

A deportáltaktól érkezett levelek Csehszlovákiából valószínűleg soká megmaradtak. Lehet, hogy még most is őrzik azokat némely családoknál. Ámbár, sajnos, az akkori felnőttek legtöbbje már örök álmát alussza...

Csak az a kérdés, hogy hol!

Vannak, akik Csehszlovákiában – ott érte őket a halál.

Vannak, akik itthon a szülőföldön – akiknek ez megadatott...

És vannak, a kitelepítettek – akik valahol Magyarországon...

Mert ott egy-egy falu lakosait nem egy faluba vitték, hanem szétszórták őket...

Tehát, a cseh és szlovák kommunistákon kívül a magyar kommunisták is hozzásegítettek ahhoz, hogy még véletlenül se egy helyen maradjanak az áttelepítettek!

Én csak középtúri unokanővérem: Gál Istvánné sz. Bazsó Erzsébet és húga – unokahúgom, Bazsó Ilonka néhány levelét őrzöm, melyeket a deportálásból írtak.

A gyerkli Halász Lajossal is váltottunk néhány levelet. Ő is távolabbi rokon, és gyermekkori barát. Ezeket is őrzöm.

•

Kovács Pál kanonok, esperesplébános úrnak, mint elmondottuk, valamenyi deportált írt. Ezek a levelek nem maradtak fenn. Talán el is kobozta őket a csendőrség, amikor őt börtönbe zárták, többek között azzal a váddal, hogy Mindszenty bíboros szlovákiai összekötője volt. Valószínű, hogy a leveleit elvitték, tanulmányozták, nem találnak-e bennük valamilyen politikai jellegű célzásokat.

A deportáltak is kaptak tőle rendszeresen válaszokat. Ezeket pedig féltve őrizték, és baza is hozták őket. Bizonyára most is őrzik e leveleket!

Nagy István családjából drága feleségem, Margitkám is megőrizte a kanonok úr leveleit. Halász István lánya, Szekeres Lajosné volt a levelezője a családjuknak. Ő is megőrizte a kanonok úr leveleit és hazabozta.

A kanonok úr minden családnak írt hosszú beszámolókat a szülőfaluról, emberekről, a hitéletről – és a betegségeiről is, amelyek kínozták, gyötörték. És a félelemről, hogy kit fognak a faluból kitelepíteni és mikor.

A következő oldalakon néhány levelét, vagy annak részletét közöljük. Ezeket a Nagy családnak, illetve Nagy Margitnak írta. A továbbiakat pedig a Halász családnak. A megszólított Pista – Halász István. A Kedveseim – az egész családja.

Egy csokor szomorúság

Részletek Nagy Lajosnak a deportálásban írt leveleiből és verseiből

Nagy Lajos Gyerken született 1923 decemberében. 1944 végéig hivatalnok volt a körjegyzői hivatalban Gyerken. Őt egyedül deportálták, mivel felesége itthon gondozta két éves kislányát és pár hónapos kisfiát.

Micsoda jóakarát a gyerkői bizottságtól, akik a deportálásra kijelölték polgártársaikat a szülőfalujukból, hogy a feleségét, pici lányát és pár hónapos fiát nem deportálták! Nem tudom, hogy bírta volna ki a marhavagonban a csecsemő a 20 fokos hideget közel egy hétig? Tehát itt irgalmasságot gyakoroltak!!! Vajon valaki megköszönte-e nekik?

Nagy Lajos szintén mezőgazdasági munkára volt beosztva egy cseh nagybirtokosnál.

Csehszországban egy kockás füzetbe írta leveleit és verseit, melyeket elküldözgetett itthoni aggódó feleségének.

Egyébként gyermekkorától rajzolgatott, képeket festett és verseket is írt. No, ezeket sehol sem publikálta. Csupán a felesége őrizte meg őket.

1997. április 17-én halt meg. Pontosan tudom a dátumot, mert egy kórteremben feküdtünk együtt több napon keresztül. Hirtelen rosszul lett és két nap múlva meghalt. Addig sokat beszélgettünk, felidéztük múltunk emlékeit...

A következő oldalakon a leveleiből és verseiből örökítünk meg néhányat, megőrizve ezzel az emlékezetét! A Kistompai Palóc Falumúzeumban is őrzük egy festményét.

N y u g o d j o n b é k é b e n ! Amen.

A „dallos füzetekről”

A dalosfüzetekről már írtunk. Ezúttal egy magyarázattal szolgálunk: Nálunk, a Palócföldön a dalt a nép „dall”-nak írta és mondta, mindig két „ll”-el. A dalosfüzetekben is mindig így találjuk. A legtöbb esetben a dal címét nem írták le, csupán mindegyiknél ezt a címet: Dall.

Itt most Nagy Margitka két dalosfüzetéből közlünk pár oldalt. Azokból, amelyeket Csehországban vásárolt és kezdett bele dalokat bemásolni. Mint mondtuk, a cseh dalokból is.

Hazatérve, a füzetekbe még további dalokat, sőt emlékkerseket is beleírtak. Tulajdonosuk és barátai is. Tehát a „Dallos füzetek” sok esetben az „Emlékkönyveket” is helyettesítették. Noha a legtöbb lánynak emlékkönyve is volt.

***Kitelepítés
– lakosságcsere***

Már elmondtuk, hogy a nyugati nagybatalmak nem hagyták jóvá azt a szovjet és kommunista javaslatot, hogy a magyarokat is 50 kilós csomaggal telepítsék ki Csehszlovákiából. Mégpedig mindenkit!!!

Ezek után valósult meg az újabb agyafurt elképzelés, a „lakosságcsere”. Ők már a szlovákokat (tirpákokat) régebben elkezdtek „hazahozni” Szlovákiába, csak nem az őseik szülőföldjére, a hegyekbe.

De mert a magyaroknak (nekünk) meg kellett engedniük az ingóságok elvitelét, az ide áttelepült szlovákokat nem várhatta a beígért „kolbászból való kerítés, s a kamrában függő szalonna”. A lakosságcsere mégis beindult, és folytatódott az 1948. februári kommunista hatalomátvétel után is!

Nézzük, hogy zajlottak ezek!

1947 – kitelepítés a Zselízi járásból

1947 tavaszán kezdték meg a kitelepítést a szomszédos Zselízi járásból. (1960 után a Zselízi és Ipolysági járások egy részét a Lévai járáshoz csatolták.)

Az ott megkezdett kitelepítésnek is szemtanúja lehettem. Ugyanis édesanyám nővére, sz. Ballai Veronika Tergenyére ment férjhez Gál Andrásához. Őket is 1947-ben telepítették át Magyarországra. Érdekes a története, hogy miért, és hogyan!

Gál András, a nagybácsim kisbíró volt Tergenyén már az I. Csehszlovák Köztársaság idején, s a Magyarországhoz való visszacsatlakozásunk után is. Sőt, 1945-től is, amikor visszaállt a csehszlovák közigazgatás. Mert akkor még Tergenyén egyetlen szlovák család sem lakott, így nem lehetett sem szlovák községi bírót, sem szlovák kisbírókat kijelölni! Csak a jegyző urak váltották egymást. Ő pedig kisbíróskodott tovább... Így volt annyi becsülete az új jegyző úr előtt is, hogy őket nem tették bele a kitelepítendőkhöz.

S közben lezajlott a „reszlovakizáció”. A jegyző úr ki akarta osztani a „reszlovakizációs okiratokat” az arra érdemeseknek. A kisbíróknak parancsba adta, hogy ezt dobolja ki. Megjegyezzük, hogy akkor még dobolni is csak magyarul lehetett, mert nem volt, aki szlovákul felolvasta volna a hirdetményt, olyan meg végképp nem, aki megértse.

Hát a nagybácsim végigdobolta a falut és utána saját szavaival (régi kisbíró volt, papír nélkül is tudta a szövegeket) ezt hirdette ki:

– Értesítik azokat, akik eladták magukat, hogy menjenek a jegyzőirodába a pakszusér!...

Persze a jegyző úr ezen felháborodott!

A kisbíró azonnal beiktatta a kitelepítendő névsorába!!! Ki is telepítették őket, a két öreget. Mert csak ketten voltak a családban. A fiuk, Gál Árpád, az unokabátyám 1937-ben meghalt a katonaságnál szerzett tébécében. Menyük férjhez ment a nagybácsim bűgának fiához, Csurgay Sándorhoz. Vitte magával az unokát, Árpikát is. Sándor erdész lett, Zselízen lakott, megmenekült a kitelepítéstől! A nagybácsimék szomszédjában lakó bűga, Eszter nénénk és másik fia, István a feleségével ugyancsak ki lettek telepítve!

1947 áprilisában történt az ő kitelepítésük. Alsószemerédi nagybácsim-keresztapám, Ballai Ferenc és én is ott voltunk nekik segíteni. Ládákat csináltunk, csomagoltunk és a magyar Mogürt teherautókkal fuvaroztuk az ingóságait a zselízi állomásra. Tergenye nagyobb falu, innen sok családot telepítettek ki. Így a kitelepítés napokig tartott!

Az első napon elszállították a második szomszédban lakó Grómuszékát (nagybácsimékkal komaságban voltak), és másnap következtek ők. Sokat fordultak a teherautók, bordtuk a holmijaikat a vagonba. Az egyik alkalommal mi nem mentünk az állomásra, a kapuban vártuk a következő autót.

Közben a szlovák teherautók máris bordták az állomásról a Magyarországról idetelepülő, Nyíregyháza vidéki új lakókat, a „tírpákokat”. Ne tessék sértésnek venni, de őket Magyarországon tírpákoknak nevezik. (Az itthon maradt őslakosok is így nevezik őket máig is a falvainkban.) A Grómusz komák kapujában, a hídra lerakták az egyik teherautóról egy család „szegényes holmiját”: Pár zsákot és egy ládát, batyuba kötött rubaneműt. S egy fiatalasszonyt két kisgyerekekkel. Várakoztak, nem mertek bemenni az udvarba. Mi meg a közelben álldogáltunk a másik kapuban. Keresztapám, aki szerette a vidámságot, azt mondja nekem:

– Menj át a szomszédba, te tudsz szlovákul, és fogadd az új jövevényeket, akik a koma kapujában ülnek.

Hát ráálltam és oda mentem. Illedelmesen köszöntem a fiatalasszonynak:

– Dobrý deň prajem! Vítajte! (Jó napot kívánok! Legyen üdvözlölve!)

Mire ő nagy ijedten magyarul felelt nekem:

– Ne haragudjon, én nem tudok tótul, csak az uram, ő meg még az állomáson van.

Ez volt az első találkozásom velük. Amiből levontam a tanulságot, hogy minket kitelepítenek, akik tudunk szlovákul, s ide olyanokat is hoznak, akik nem tudnak szlovákul!...

Nagybácsimékat és özvegy bűgát, annak fiát, Csurgay Sándort Császártöltésre telepítették át. A Duna–Tisza közbe, a Kiskőrösi járásba. Több tergenyeit is ebbe a községbe vitték. Mégpedig a kitelepített, onnan elburcolt németek házaiba és vagyonába. Micsoda szép volt a „Világ proletárjai, egyesüljetek” jelszó alatti szovjet kommunista propaganda és tevékenység. Ami-

kor is a szegény magyarokat innen, a német svábokat Magyarországról kiűzték otthonaikból. Azokat is, akik semmilyen háborús bűnt nem követtek el!!!

Lezárva nagynénimék bányattatásait, itt mondom el még: Nagybácsim, Gál András megbalt Császártöltésen. Előtte még megünnepelték ott 50. házassági évfordulójukat! A következő években lehetőség nyílt arra, hogy nagynénim visszatelepüljön. Azért akart hazajönni, mert egyetlen unokája, ifj. Gál Árpád Szlovákiában, Komáromban lakott. S az örökségét neki akarta adni. Császártöltésen a ház az ő nevükre volt írva telekkönyvileg, mert tergenyei házukat itt elvette az állam, és a beletelepült nevére írták. Persze, itt nem követelhetette vissza vagyonát. De Császártöltésen eladta a házat a kitelepített volt tulajdonos lányának, akinek magyar férje volt s nem telepítették ki őt a szüleivel Németországba. Azt már nem tudom, hogy a ház régi tulajdonosai, építői visszatelepültek-e Császártöltésre? Ez 1963-ban történt.

Nagynénim ügyeit, az eladást, a visszatelepülést dr. Demszky József budapesti ügyvéd intézte. A bélyegzőjén az is rajta volt, hogy ő a „szlovák nyelv hivatalos tolmácsa”. (Nem tudom, apja volt-e a mai budapesti főpolgármesternek, dr. Demszky Gábornak.) A ház árát az ügyvéd hivatalosan átutalta Komáromba. Így az unoka pénzt kapott érte, és házat épített Komáromban.

*1963 májusában én mentem a nagynénimért. Mert csak a testvéreibe te-
lepelhetett, az unokájához nem. Itt lakott egy ideig nálunk, utána költözött Komáromba.*

Császártöltésen ismét minden ingóságát becsomagoltuk, s Kecelen az állomáson raktuk vagonba, amit az ottani, kelebiai fináncok leblombáztak a leltár elkészítése után. A vagon feladtuk, majd nagynénimnek Kiskőrösön a rendőrségen ki kellett jelentkeznie. Én mentem vele. Felkerestem Petőfi szülőházát! Megnéztem a szép múzeumot s meghatódva beírtam nevem az emlékkönyvbe. A szülőházáról, a szoborról stb. több felvételt készítettem.

Budapesten felkerestük dr. Demszkyt. Átadta az útlevelet – a kivándorlást stb. S vonattal hazautaztunk Tompára. Nagynéném később Komáromban halt meg...

1948 – kitelepítés az Ipolysági járásból

Az Ipolysági járásból a kitelepítést 1948 tavaszán kezdték meg – de nem fejezték be! Végre leállították!!! Köszönjük meg a kommunistáknak és Husáknak, Okálinak? Hiszen a kitelepítés a kommunista puccs után még folytatódott! Végül is a leállítás oka az volt, hogy Magyarország csak annyi magyart volt bajlandó átvenni, abány szlovák onnan ide települt. „Ha csere – akkor legyen csere!” Ezért követtek el a csebszlovák toborzók Magyarországon mindent, hogy minél több embert meggyőzzenek az áttelepülésre. A Bata-

gyár bakancsait, gumicsizmáit és egyebeket ingyen osztották a Magyarországon élő „szlovákoknak”, akiknek nem is kellett szlovákul tudniuk, csak abba beleegyezniük, hogy hajlandók áttelepülni! Majd itt megtanulnak szlovákul! – mondták a szervezők.

•

Tebát 1948 tavaszán megjött az „ELBOCSÁTÓ, SZÉP ÜZENET”... Megkaptuk az értesítéseket, hogy előreláthatólag mely napokon leszünk áttelepítve Magyarországra! Az első értesítés másolatát, melyet még 1946 októberében kaptuk, már korábban közzétettük.

1948 elején megjött az újabb értesítés a Csehszlovákiából áttelepítendő magyarok érdekvédelmével megbízott „magyar” megbatalmazottól. Később megjött kisebb, alig olvasható papíron a Csehszlovák Kitelepítési Hivataltól is ugyanez. Ezt Wágner Ferenc, a magyar megbatalmazott már nem írhatta alá, Nyugatra távozott.

Nemsokára még egy értesítést kaptunk, amelyen már a dátum is fel van tüntetve: 1948. április 21 – a családom részére.

Majd jöttek a további értesítések:

Meg fog látogatni a csehszlovák-magyar közös bizottság, akik elvégzik az ingatlanok és ingóságok leltározását, nálunk és minden családnál, a helyszínen. Ezekben értesítettek, hogy a csehszlovák koronát hol és milyen árfolyamon lehet átváltani magyar forintra. Az akkori árfolyam szerint 100 koronáért 18 új magyar forint járt. A csehszlovák koronát még itthon kell átadni átvételi elismervény ellenében a bizottság tagjának, majd Magyarországon annak ellenértékét forintban kapjuk meg.

A magyar–csehszlovák vegyes bizottság 26. sz. végbátározatát is megkaptuk. Ebben pontosan el van magyarázva, hogy mi az ingatlan és mi az ingóság, amit át lehet vinni. Ez háromoldalas, magyarul kinyomtatott végbátározat. Nem csatolom ide, csupán az aláíróik nevét írom le:

A csehszlovák tagozat részéről:

Dr. Okáli s. k. és dr. Pobánka s. k.

A magyar tagozat részéről:

Dr. Péchy s. k. és Berecz s. k.

A végbátározatban arról is értesítenek, hogy a csehszlovák bizottság Ipolyságon székelő tagozata bérmentesen állítja ki részünkre a kataszteri kivonatot az ingatlan vagyonról. Elmentem hát én is a bizottsághoz; a városháza egyik emeleti szobájában volt a hivataluk. Kiállították részemre az ingatlanok jegyzékét. Kézzel, írógépük nem volt! Mivel a tompaiak közös letelepítője a gyérki batarban feküdt, ezen adatok helyességét Gyérken 2 tanúval alá kellett íratnom. Tompán ugyancsak 2 tanúval. Majd aláírták mindkét faluban

a községi bírók és mindkét falu nevében a most már jegyző helyett körzeti titkárnak nevezett vezető a jegyzőségen.

Ugyanezt kellett végigjárniuk minden kitelepítésre kijelöltnek Gyerkről, Tompáról, Horvátiból s a többi faluból. Még az aláírók neveit is megörökítem: Tompán nekem ifjú Pistrik József és Pistrik Péter mint tanúk írták alá. A községi bíró pedig akkor Kotora Lukáč volt. A község bélyegzőjének felirata: Miestny národný výbor Tompa, okres Krupina. Tehát szülőfalum ekkor még nem volt átkeresztelve!

Gyerken a két tanú Marcsek Ferenc és Balla János voltak. A község akkori bírója pedig Šimonovič, a tanító. Őt ide, a községi iskolába 1945-ben helyezték. Nem tudott magyarul, csak szlovákul tanított. Viszont még akkor, 1948-ban is meg volt engedve a templomokban a szertartások magyar nyelven való végzése. A tanító úr kántortanító volt, a kották alapján eljátszotta az orgonán a magyar énekeket, a nép pedig énekelt. Ekkor még szabad volt a tanítóknak templomba járni! A gyerki körbélyegen a község neve már Hrkovce. A volt jegyző, most már a bkb titkára mindkét község részéről írta alá a kateszteri kivonatot. Az ő neve pedig Havlata volt.

Várbattuk tehát – minden kitelepítésre kijelölt család – a leltározó bizottságokat. Jöttek is a meghatározott időben. És mindent összeírtak....

•

Ládákat készítettünk és csomagoltunk...

Én széjjelszedtem a deszkából épített nyári konyhánkat az udvarunkban, amelyet 1945-ben kezdtem megépíteni, mégpedig a háború befejezése után az orosz katonáktól vásárolt, az állomásunkon megmaradt löszeres ládákból.

Isten véled, szülői ház...

Készültünk hát a kitelepítésre, a szülői ház és szülőfalvaink elhagyására. Nem tudom, el lehet-e képzelni, milyen érzésekkel csomagoltunk, szedtük az elvibető holmijainkat? Azt a szívfájdalmat lehetetlen elmondani. Tudjuk, ugyanígy éreztek azok a testvéreink vidékünkéről, akiket 1946 decemberében és 1947 januárjában deportáltak. Az ő sorsuk még nehezebb volt! Mert idegenbe vitték őket. Most legalább tudtuk, hogy Magyarországra, magyarok közé visznek bennünket...

Ám a szülőföldet akkor sem lehet elfelejteni!...

Hiszen a szülőházban, életünk első lépéseinek megtétele óta, minden emlékeztetes! Az udvar, a kert, a fűszálak, a gyümölcsfa, a kerti növény, mind emlék... S ettől a sok emléktől kell elszakadni!...

Alábbi versemben ezeket az érzéseket próbáltam megörökíteni. Gondolom, hasonló érzésekkel búcsúztak és távoztak el többi sorstársaink is. És azt sem lehetett elfelejteni, hogy mindenki itt hagyta kedvesei sírjait...

Isten véled, szülői ház – szülőföld ezernyi emlékeddel!...

Isten véled, szülői ház

*Isten véled, vén szülői ház,
Messze útra indul bű fiad,
Messze megy el, s talán örökre,
Búcsúzik, és búcsúját rebegve
Nagy útra kél, a sors elragad.*

*Emlékei édes gyermekkorának,
Ábrándjaimnak szülőotthona,
Zokogva intek búcsút felétek:
Isten hozzátok – s útra kélek,
Elsodor az élet vibara.*

*Életemnek annyi boldog napja,
Avagy borongós bús napok,
Mik e házban engem értetek,
Búcsúzom immár tőletek,
De rátok sokszor visszagondolok!*

*Búcsúzom e kicsi dallal,
Megyek, mert elűz a végzet.
Szülői ház – ezer emlék!
Tőletek már messze elmék,
Ismerősök, Isten veletek!*

*Házunk előtt bűgő vén akác,
Udvarunk lombos eperfája,
Susogástok már nem hallgatom,
A madár már nem nekem dalol,
Kit ringatott lombotok árnyába’.*

*Pedig be sokszor elhallgattam,
És elhallgatnám tán örökké...
Mégis megyek – a sorsom üldöz,
Emlék köt már csak e rögböz,
Emlék, mely él mindörökké!...*

Az első szakaszban kitelepítendőek és kitelepítettek közé azok kerültek, akiknek a „fehér lapján” a VII. cikkely szerepelt.

Akik később kapták a már csak sokszorosított fehér lapokat a VIII. cikkely szerint, később kerültek volna sorra. Ami szerencsére már nem valósulhatott meg!

A kitelepítési bizottságok

Mint elmondtam, ezekben képviselve voltak bizottsági tagok magyar és szlovák részről, egyenlő létszámmal. A bizottságokba olyan személyeket kerestek, akik mindkét nyelvet beszélték. Szlovákiában erre a legalkalmasabb a magyar nemzeti-ségük miatt nem alkalmazott magyar tanítók voltak. Természetesen a magyar bizottság tagjaiként. A bizottság másik felében csak szlovákok lehettek! Ha nem tudtak magyarul, tudtak a magyar bizottság tagjai szlovákul. Így kölcsönösen megértették egymást a leltározásnál! Persze a nálunk leltározók nem a környékünkről valók voltak.

Egy „magyar bizottsági tagról” viszont szólnom kell: S i m o n y i Lajos állás nélküli tanítóról, aki nálunk, Horvátiban született 1904-ben. Ő valahol az Érsekújvári járásban leltározott. Fontosabb az, hogy festőművész is volt, s édesapám egykori iskolatársa és barátja. Apja a két községünk: Horváti-Kistompa kántortanítója volt. Később pedig én álltam vele negy barátságban. Párkányban élte le utolsó éveit, 94 évet élt. Személyes találkozásainkon kívül több tucat hosszú levelet is váltottunk. Leveleiben sok adattal szolgált községeink, környékünk régi nyelvjárásáról, eseményekről, emberekről. Vastag dossziében őrzöm leveleit, karikatúráit, képeit is. Emlékiül itt négy karikatúráját teszem közzé a bizottsági tagokról.

A gyermekiek kitelepítése

A gyermekiek részére egész vonatszerelvény volt kiállítva az egyik vágányon az ipolysági állomáson. Ide vitték őket és ingóságait a magyar Mogürt teherautók. Tehát magyarok végezték a szállításukat.

1948. április 15-én kezdték meg Gyerk kiürítését, mely több napon át tartott. Hála Tamás Józsefnek és társainak, akik igyekeztek minél több barátjukat, iskolatársukat, rokonukat „kizsuppolni” a szülőfalujukból! Azért mondom, hogy rokonaikat is, mert Tamás saját testvérét, Bolgárné sz. Tamás Máriát is kitelepíttette. Pedig nekik nem is voltak örököseik, gyermekeik. De mégis, hogy ne kelljen velük a szüleik örökségén osztozni! Mert esetükben csak a Bolgár-vagyont leltározták!

Az első nap bevaganozott családokat elvitte a tehervonat, Párkányon, Szobon keresztül Magyarországra. A következő napokon a további családokat. Mivel a kitelepítetteknek joguk volt ingóságait magukkal vinni, egyes gazdáknak több vagonot töltött meg a rakományuk. A bútorjaikon, ruházatukon kívül gabonájukat, répájukat, krumplijukat, faóljaikat, lovaikat, teheneiket, sertéseiket és a baromfiakat is magukkal vihették. S persze az előző évben bekazlázott szénát, lóherét, szalmát is. Ezekkel tehát megtelt néhány vagon! – És több vonatszerelvény, csak Gyerkről! Előttük ugyanígy vitték el a tesmagi, kis- és középtúri, pereszlényi, hídvégi s további községek kitelepítettjeit.

Tehát 15-én került sor Gyerkre, Horvátira és Kistompára. Gyerk volt az első. A következő napokon újabb szerelvények teltek meg Gyerkről, s mentek el, át a batáron. Magyarországra. De hová? Még akkor nem tudtuk, csak később, amikor megjöttek a leveleik, hogy hol is kötöttek ki. Ezekből értesültek az itthonmaradtottak, hogy mind a Dunántúlon: Ácsteszéren, Hidegkúton és Bakonyszombathelyen vannak.

A kitelepített családok névsora

A Magyarországra kitelepítettek névsorát először kedves feleségemmel állítottuk össze, sok évvel ezelőtt. Aztán Péter Jánostól kaptam meg a kitelepítettek névsorának pontosítását, valamint Bolgár Páterné sz. Bolgár Erzsébettől; ők Ácsteszéren élnek, és szintén Gyerkről lettek kitelepítve.

Ezek alapján közlöm a Gyerkről kitelepítettek névsorát.

Sor- szám:	A család fő neve:	Hová lettek telepítve:	A család- tagok száma:
1.	<i>Píri Ferenc</i>	<i>Bakonyszombathely</i>	3
2.	<i>Nagy István, Págyi</i>	<i>Hidegkút</i>	3
3.	<i>Okos István (vasutas)</i>	<i>Székesfehérvár</i>	3
4.	<i>Balla János, Matyis</i>	<i>Bakonyszombathely</i>	4
5.	<i>Bolgár József, András</i>	<i>Hidegkút</i>	4
6.	<i>Csitári Istvánné özv.</i>	<i>Ácsteszer</i>	2
7.	<i>Mészáros József</i>	<i>Ácsteszer</i>	4
8.	<i>Lestár János</i>	<i>Ácsteszer</i>	6
9.	<i>Fricz Simon</i>	<i>Ácsteszer</i>	2
10.	<i>Fricz Mihály</i>	<i>Ácsteszer</i>	4
11.	<i>Péter János (árva)</i>	<i>Ácsteszer</i>	1
12.	<i>Bolgár István és Mihály (nagy családban éltek)</i>	<i>Hidegkút</i>	9
13.	<i>Szondi Ferenc</i>	<i>Hidegkút</i>	4
14.	<i>Baska István</i>	<i>Ácsteszer</i>	5
15.	<i>Okos István</i>	<i>Hidegkút</i>	3
16.	<i>Fricz Mária özv.</i>	<i>Hidegkút</i>	2
17.	<i>Csomó István</i>	<i>Ácsteszer</i>	3
18.	<i>Tóth János, Halász</i>	<i>Hidegkút</i>	2
19.	<i>Tóth Lajos, Halász</i>	<i>Hidegkút</i>	3
20.	<i>Honti József</i>	<i>Hidegkút</i>	5
21.	<i>Okosné Sárk Viktória</i>	<i>Ácsteszer</i>	4
22.	<i>Bolgár József</i>	<i>Hidegkút</i>	5
23.	<i>Tóth Lajos, kocsmáros</i>	<i>Hidegkút</i>	6
24.	<i>Csomó István</i>	<i>Bakonyszob</i>	4
25.	<i>Bolgár István, Herceg</i>	<i>Hidegkút</i>	4
26.	<i>Bolgár János, Herceg</i>	<i>Hidegkút</i>	3

27.	<i>Halász Mihály</i>	<i>Ácsteszer</i>	5
28.	<i>Tóth János, kocsmáros</i>	<i>Ácsteszer</i>	2
29.	<i>Bolgár József, Csala</i>	<i>Ácsteszer</i>	
30.	<i>Bolgár József, Nagy</i>	<i>Ácsteszer</i>	2
31.	<i>Sinkó János</i>	<i>Ácsteszer</i>	4
32.	<i>Sinkó Simon</i>	<i>Ácsteszer</i>	2
33.	<i>Balla József és István</i>	<i>Ácsteszer</i>	7
34.	<i>Nagy János, Kaparó</i>	<i>Ácsteszer</i>	7
35.	<i>Nagy Mihály</i>	<i>Ácsteszer</i>	5
36.	<i>Balla János, Gyugó</i>	<i>Hidegkút</i>	7
37.	<i>Molnár János, Baráti</i>	<i>Ácsteszer</i>	2
38.	<i>Bolgár Péterné özv. Págyi</i>	<i>Ácsteszer</i>	3
39.	<i>Fricz János</i>	<i>Ácsteszer</i>	5
40.	<i>Ubrin Pál</i>	<i>Hidegkút</i>	7
	<i>Korábban, önként, szökve áttelepültek:</i>		
41.	<i>Balla József</i>	<i>Bernecebaráti</i>	4
42.	<i>Gáspár Lajos, szabó</i>	<i>Bernecebaráti</i>	2
43.	<i>Ledényi Lajos, tanító</i>	<i>Kemence</i>	2
	<i>És Ipolyságról telepítették át a már ott lakó:</i>		
44.	<i>Medgyesi József Pált, aki gyermeki születésű.</i>	<i>Nemesvámos</i>	7

A 24. sorszámú Csomó Istvánt egyenesen a csehországi deportálásból telepítették át.

A keresztnemek után még egy nevet írtunk egyes esetekben. Azért, mert a több azonos nevű család miatt nekik ragadványnevük is volt. Áttelepítésükkel a Píri, Csitári, Mészáros, Lestár, Fricz, Péter, Szondi, Baska, Honti, Molnár, Ubrin és Ledényi nevek Gyerken teljesen megszűntek. Pedig itteni ősi családok leszármazottjai voltak.

Összességében tehát 41 családot telepítettek ki erőszakkal, 3 család átszökött önként, félve az itteni fejleményektől. Nekik rokonaik voltak a határon túli közeli falvakban: Honton, Bernecebarátiban és Kemencén.

A népszámlálási adatok szerint 1940-ben Gyerknek 554 lakosa volt. Tehát az áttelepített és önként távozott 175 személy, a 44 család a község lakosainak 32%-át tette ki. Ugyanakkor még nem tértek vissza a családok a csehországi deportálásból, így összesen a község lakosainak mintegy a felét telepítették ki vagy deportálták!!! Tehát a gyerki bizottság tagjai, akik őket kitelepítésre és deportálásra kijelölték, a l a p o s m u n k á t v é g e z t e k!!! Az állami bivatálnokok pedig bizonyára megdicsérték őket, hogy hozzájárulásukkal nagyszámú gyerki lakost tudtak a szülőföldjüktől megfosztani! S persze a vagyonuktól is! Mert a keserves verítékkel felépített bázais és nehéz munkával megszerzett földjeik itt maradtak. S persze az őseik sírjai is, meg a templom, ahol megkeresztelték, eskették őket...

És minden rög, minden fa és bokor, az Ipoly olykor búsító habjai, máskor hullámozó árvizei – mind-mind itt maradtak. És már csak emlékként élnek szívükben és lelkükben a messzi idegenben! Mert az új otthon, bázis sosem tudja feledtetni, sem helyettesíteni a szülőföldet!

És hát a családi kötelékek is megszakadtak, szétépték őket. A legtöbb családot úgy szakították szét, hogy az egyik testvér és családja (véletlenül) itthon maradhatott, míg a másikat, a többieket kitelepítették! S nemcsak testvérek, hanem rokonok, barátok is maradtak itt, míg a másikat elhurcolták!!!

Ezt tették hát velünk s nem is először a XX. században a nagybatalmak politikusai, s tetteik helyi végrehajtói! Vajon volt-e lelkük? S ha volt, tud-e nyugodtan pihenni valahol a másvilágon?...

Az új élet Magyarországon

A névsorból kiolvasható, hogy a Gyerkről kitelepített legtöbb családot Hídegkútra és Ácsteszérre vitték. Itt pedig az a furcsa „lakosságcsere” állt fön, hogy nem az áttelepült szlovákok birtokaiba (!) telepítették őket, hanem a Magyarországról kitoloncolt német-svábok bázais-birtokaiba!

Micsoda bölcs „cselekedete” volt ez Rákosi elvtársnak, a magyar nép atyjának és társainak, akik bűn végrehajtották moszkvai főnökeik utasításait. Mindezek ugyebár a „kommunizmus elvei alapján” történtek!

Mert mi, akik már éltünk az I. Csehszlovák Köztársaságban, a Magyarországhoz visszacsatolt területeken, majd a megtépzott és elvett emberi jogok idején, 1945 után, mi már tudjuk, mi volt a krími tatárok, a volgai németek kitelepítése a Szovjetunióban. És a lengyeleké is, akiket az 1939-ben elrabolt szülőföldjükről 1945 után kitelepítettek a Németországtól elrabolt területekre. A mostani lakosságcserét már mi is saját bőrünkön tapasztalhattuk!

Milyen volt a Dunántúlra kitelepítettek sorsa? Ott az elűzött svábok házaiba tették őket. Minden faluban maradt azért néhány sváb, akit nem hurcoltak el Németországba. De voltak olyan esetek is, hogy a németeket még el sem vitték, s már megérkeztek a „felvidékiek” az ő házaikba. Persze hogy az őslakosok, a házak és földek jogos tulajdonosai az odatelepülőket „betolakodónak”, vagyonuk erőszakos elrablóinak tekintették. Időbe tellett, amíg megértették, hogy ezeket a felvidékieket is kitelepítették! Itthon elvették házaikat és földjeiket, kisebb-nagyobb vagyonkájukat! És erőszakkal vitték őket Magyarországra az ő házaikba!

Az áttelepítetteknek pedig ott kellett új életet kezdeni, beilleszkedni az ottani életbe!...

Mindezek dacára az élet nem állt meg. Mert „az élet él és élni akar!”. Lassan az adott viszonyoknak megfelelően az áttelepített lányok és legények, majd az ott „eladósorba érettek” elfeledték az átélt viszontagságokat. És fokozatosan megszülettek a vegyes házasságok! Sokszor megtörtént, hogy az innen áttelepített legény sváb lányt vett feleségül – s az innen áttelepített leány sváb fiúhoz ment feleségül! Persze az ottani magyarokkal is megszülettek ezek a „vegyes házasságok”. Később a gyermekeik is hasonlóan keveredtek. Lassan eltűntek a megkülönböztetések, hogy ki is a sváb, az ottani vagy a felvidéki magyar leszármazottja?

És az utódok immár csak bírből ismerik, hogy hol van Gyerk és a többi falu, ahonnan az őseiket kitelepítették. Noha kiskorukban olykor ellátogattak a szülőföldre, főleg az ősök sírjához. Mára már őket semmi sem köti ide! Nekik már nem ismerős a szülői ház, a bokrok, a fák, az Ipoly... Végleg elszakadt a köldökszinór, amely ide kötné őket! Nem is vágnak az „ismeretlen” tájra!

Az áttelepítettek új otthonaikban különböző körülmények között illeszkedtek be az ottani életbe-világba!

1965 nyarán látogattam el kedves feleségemmel Ácsteszérre a rokonokhoz, Mészáros keresztanyáékhoz. S ott találkoztunk a „volt gyerkiekkel”. Bemutatták sváb feleségüket vagy férjüket, az őslakos rokonokat. És azok, akikkel persze még megismertük egymást, elmondták, hol dolgoznak, hogy megy a soruk.

Néhány fényképfelvételem őrzí ezeket az emlékeket...

S bizony már csak emlékek! Mert azóta sokan meghaltak az áttelepültek közül, sajnos! És itthon is, akik még emlékeztek rájuk. Köztük az én édes feleségem is. Őrizzük meg, míg élünk, az emléküket!

2001 őszén küldte el nekem Péter János, egykori gyermekkori barátom az áttelepítettek névsorát, amelyet Bolgár Böskével, a rokonnal állítottak össze. S ennek a végén megjegyezték, hogy mára (2001 őszére) már csak 17-en élnek a Gyerkről áttelepítettek közül!

S az utódaikat már semmi sem köti az ősök szülőföldjéhez... Így a kitelepítések és deportálások átélt borzalmait lassan teljesen a feledésbe merülnek...

Talán néhány fénykép az ősökről ott és itt még valameddig őrzi az emlékeket...

„Ők pedig nyugosznak az örökös hazában” – Vörösmarty soraival emlékezünk rájuk, mi, akik még élünk...

Csak hát van, aki az ősi szülőföld bantjai alatt piben – s van, aki távol, messze a szülőföldtől...

Adj, Uram, örök nyugodalmat nekik! Amen!

•

Ezek a sorok is megőrzik talán egy kis ideig az emléküket!...

...És emlékeidet is, „művelt XX. század – nemzedékeidnek embertelen tetteit!...”

Még az olyan apró eseményeket is, amelyeket nem jegyeztek le a történelemkönyvek lapjaira!...

„Ne hagyjuk kialudni a lelkekben a mécsesek alig pislákoló lángjait!” (Zilahy Lajos)

Akik ide települtek

Alig vitték ki szülőházaikból az itteni őslakosokat, egy-két napon belül már jöttek is a Magyarországról ide települők, az ő házaikba.

A Gyerkre települők eléggé közelről jöttek, az Ipoly magyarországi oldaláról. Ők nem tartoztak a nyírségi tír-pákokhoz, de az itthon maradt lakosok őket is csak „tír-pákoknak” nevezték és nevezik máig is.

Gyerkre két községből jöttek az áttelepültek: a Rombányhoz közeli Kisecsetről és a Hont megyei Márianosztráról.

A kisecsetiek, ahogy elmesélték később (én láttam régi keresztleveleiket is), a XX. század elején települtek Kisecsetre Észak-Szlovákiából, Čadca vidékéről. Abogy elmondták, férfitagjaik mint „drótosok” járták a bonti és nógrádi falvakat. S Kisecseten meghallották, hogy ott földeket adnak bérbe. Oda költöztek hát, kibérelték a földeket és elkezdtek gazdálkodni. Ez az I. világháború előtt történt. Tehát földművelők lettek, de azért a férfiak továbbra is jártak drótozni (azaz fazekakat foltozni) Hontban és Nógrádban. Költözésük idején még népviseletben jártak. Hosszú szoknya, blúz volt a lányok öltözeke. Hajuk copfba fonva, szalaggal megkötve, amely a hátukon majdnem a földig ért. Régi szlovák nyelvjárással beszéltek, de magyarul jobban tudtak.

A Márianosztráról idetelepültekről nem tudom, mikor és hovan költöztek arra a vidékre. A legtöbb férfitagjuk köfegyőben dolgozó munkás és kőfaragó volt. Az ő öltözetük már nem népviselet volt. Polgárian öltöztek, úgy mint a városokban. Egybevarrt szűk szoknya, rövidre vágott haj stb.

Az idetelepültek mind Kisecseten, mind Márianosztrán valamennyien rokonok voltak. Bizonyára családi alapon döntöttek el a csehszlovák propagandisták győzködésére, hogy „bazatelepülnek”. S mint tudjuk, mindent megígértek nekik. Azt is, hogy a kamrák kolbásszal, szalonnával megrakva várják őket. És szép házakba költözhetnek, nem olyanokba, amilyenekben eddig laktak... A nosztraiak között volt egy gépész is, Vanka Péter. Neki cséplőgépe is volt, s azt elhozta magával. Természetesen ők is hibátlanul beszéltek magyarul. Szlovákul kevésbé.

Tipary László és Nagy Margitka esküvője (1950)

Gyerken, 1950. október 24-én

Václav Fuka és Anna Marešová esküvője Milevskóban,

Pani

Margita Štravcová
pos. Horné Semerovce
č 212 Šupia, Slovensko
Slovensko

9 3 5 8 4 III

Anna Fuková (Andulka) lev-
 elei: Boríték 1995. november 2.

Ahoj Markéto!

Nejdříve přijměte od nás srdečný
 pozdrav a stále vzpomínku na
 Vás. Pozdravujem i Vaše muže
 děti, vnoučata a celou vaši rodinu.
 Už je to 50 roků ale občas myslím
 jak jsme to mohli tolik roků
 přežít když jste tenkrát v těch
 Bratislavách bydleli.

Episoda od Tebe ^{distala} prosinci 1991
 a teď pohled k republikánské moc.

Andulka egyik levelének részlete 1992-ből

*Nagy István és Dankovics
Julianna
aranylakodalma*

*1946–1948 Csehszág,
Svatkovic 1970 Kistompa – 22*

Több szlovák férfinak magyar felesége volt, így a családban, mivel a nő nem tudott szlovákul, magyarul beszéltek.

A Gyerkről kitelepítettek mind gazdák voltak. Tehát eléggé szép bázakat bagytak bátra, valamint földbirtokot, 5-15 holdat, vagy többet is. Akik megkapták az ő bázákat, természetesen a hozzá tartozó birtok is az övék lett. 1948-ban még magángazdálkodás folyt, így parcellákban voltak a földjeik a batár legtöbb dűlőjében.

Nem tudom pontosan, mennyi bázállatot hoztak magukkal, s voltak-e egyáltalán lovaik, tebeneik? Csak azt tudom, hogy ifj. Huszárik Ádám, amikor eljött Tompára szántani, s kereste az „őse”, Bolgár Péter földjét, két lóval érkezett. Dombi Karcsival a kertek alatti úton álltunk, odajött hozzánk, s kérdezte, melyik a Bolgár Péter földje, legyünk szívesek megmutatni. Természetesen magyarul beszélt. Egy biztos: a Gyerkre települtek kaptak az államtól lovakat, tebeneket, hogy elkezdhesék a gazdálkodást. Hogy ki mennyit kapott, azt nem tudom megmondani, mivel én akkor a szomszéd faluban, Tompán laktam. De elkezdtek a földeken gazdálkodni.

Abogy az egyik levelében írja plébános urunk, Kovács Pál kanonok úr a deportáltaknak: szerencsére mind katolikusok. Így nem lesznek vallási különbségek. Ez így volt. S mivel őket már Magyarországon kiokosították jogaikról, amelyek itt várják, mindjárt éltek is velük.

A nosztrai Holosz Béláné lett a községi bírő, illetve a hnb elnöke. És többen kaptak községi funkciókat. Eljőve a templomba, mise után felszólították a kanonok urat, hogy ők szlovák misét akarnak! Csak egy pici hiba volt: Nem tudtak szlovákul imádkozni, sem énekelni! Még a miatyánkot sem tudták szlovákul! Szegegy kanonok úr, mondta nekik, hogy a misék után maradjanak a templomban, és ő a padok között járva az imakönyvből olvasta a szlovák szöveget, tanította őket szlovákul imádkozni. Először a miatyánkot, majd a hiszekegyet, majd az Úr angyalát. Gyerekeik persze itthon már szlovák iskolába jártak (magyar iskolák még akkor nem is voltak engedélyezve), ott tanulgattak szlovákul. Elemi iskola helyben volt, 1-5. évfolyam, a felsőbb osztályokba pedig Ipolyságra jártak. Megtanultak szlovákul. Bár a felnőttek halálukig hibásan beszélték a szlovák nyelvet. Ha valamit nem tudtak szlovákul, a beszédbe belekeverték a magyar szavakat, félmondatokat.

•

Közben hol itt, hol ott fokozatosan találkoztunk velük. Természetesen az öslakosokkal mind magyarul beszéltek. Egyetlen esetet elmondok:

Amikor először találkoztam Zachar Béla bácsival, aki Márianosztráról jött, bemutatkozott. Szép magyar bajsza, kalapja, csizmája volt. Így mutatkozott be:

– Lacikám! Én Zachar Béla vagyok, és jegyezze meg, hogy én magyar vagyok! Nem is tudok szlovákul, csak a feleségem. Neki jöttek a rokonai, ő nem akart elszakadni tőlük, hát ide költöztünk mi is!

Az ő fiuk, Béla, később Losoncra költözött, s ott a CSEMADOK (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete) járási titkárságán dolgozott. Szegény Béla már meghalt. Sírkeresztjére szlovákul írták a nevét: Vojtech ZACHAR. Többjük sírköve a gyermeketemben mutatja, hogy ott nyugszanak. Némelyiknek magyar a felirata, másoké szlovák. Pl. Zajcsek bácsién magyarul ez olvasható: Itt nyugszik Zajcsek Ferenc és neje, Jubász Ilona. (A felesége magyar volt.)

Érdekes Labudáék sírfelirata. (Róla elmondtam, hogy 1930 táján nősült be a faluba.) Ez áll rajta: Tu spocíva Ladislav Labuda, alatta pedig: és neje, Számel Erzsébet. Tehát két nyelven egy sírkövön. Labuda korábban halt meg, s az őt túlélő felesége bizonyára kikötötte, hogy az ő nevét magyarul írják fel.

A Kiscsetről ideköltözött drótosok már nem jártak faluzni, drótozni, elvégre gazdák lettek. De azért amikor szegény feleségemék hazakerültek a deportálásból, a szomszédban lakó Ádám bátya átszól az anyósomnak a kerítésen:

– Szomszédasszony, ha valami foltoznivalója akad, ne bívja be az utcáról a drótost, itt vagyok én, majd megjavítom az edényt. – S valóban, olykor foltozott is nekik, másoknak is, s a többiek is.

Nem sorolom fel, hogy mely családok kiknek a házaiba költöztek, csupán a családfők neveit közlöm. Népese családjaik voltak, így csak a családtagok számát jelölöm. Először a Magyarországon használt nevüket, utána pedig, ahogy itten írták, szlovák helyesírással. Bár sokuknak a személyigazolványában a magyar helyesírással írott vezetékeve szerepelt.

Név	A családtagok száma	Név
Ondrejovics Pál	4	Ondrejovič Pavel
Németh János	2	Németh Ján
Golisz Alajos	5	Golis Alojz
Csúrik János	6	Čúrik Ján
Káplán György	4	Káplán Juraj
Zachar Béla	6	Zachar Béla-Vojtech
Káplán Ilona	1	Káplánová Helena
Káplán Vilmos	3	Káplán Viliam
Szalai János	5	Salaj Ján
Kocian Imre	4	Kocian Imrich
Bavlsík Alajos	8	Bavlišík Alojz

<i>Pistyek Ferenc</i>	<i>5</i>	<i>Pištek František</i>
<i>Majerszky József</i>	<i>5</i>	<i>Majersky Jozef</i>
<i>Holosz János</i>	<i>5</i>	<i>Holos Ján</i>
<i>Huszárik József</i>	<i>6</i>	<i>Husárik Jozef</i>
<i>Szikora Mibály</i>	<i>3</i>	<i>Sykora Michal</i>
<i>Szikora József</i>	<i>6</i>	<i>Sykora Jozef</i>
<i>Bezecky Antal</i>	<i>3</i>	<i>Bezecky Anton</i>
<i>Slíz Pál</i>	<i>5</i>	<i>Šlíz Pavel</i>
<i>Szalai István</i>	<i>5</i>	<i>Salaj Štefan</i>
<i>Bezecky Anna</i>	<i>1</i>	<i>Bezecká Anna</i>
<i>Huszárik Alajos</i>	<i>3</i>	<i>Husárik Alojz</i>
<i>Zajcsek Ferenc</i>	<i>5</i>	<i>Zajček František</i>
<i>Huszárik Pál</i>	<i>6</i>	<i>Husárik Pavel</i>
<i>Csiszárik József</i>	<i>2</i>	<i>Čisárik Jozef</i>
<i>Golisz Apollónia</i>	<i>6</i>	<i>Golisová Apollónia</i>
<i>Bavlsík József</i>	<i>5</i>	<i>Bavlšík Jozef</i>
<i>Vanka Ráfael</i>	<i>5</i>	<i>Vanka Ráfael</i>
<i>Huszárik József</i>	<i>5</i>	<i>Husárik Jozef</i>
<i>Vanka Péter</i>	<i>6</i>	<i>Vanka Peter</i>
<i>Polka Imre</i>	<i>7</i>	<i>Polka Imrich</i>

Még egy fontos megjegyzés: ezen családok legtöbbje Magyarországon kis vagyonkával rendelkezett. És ami a legfontosabb, nagycsaládosak lévén, minden családból ottmaradt valaki a házukban. Ők magyarnak vallották magukat. Így az ő házaikba nem telepíthettek át senkit.

Az itteni magyarok semmiképpen sem bántották őket! S nemsokára, először 1949-ben, majd később is megszülettek a vegye házasságok. Mind Gyerken, mind más községekben.

Gyerkről még el kell mondani, hogy az idetelepültek gyerekeinek egy része szétszóródott Csehszlovákia-szerte. S a Szlovákiából idetelepült szlovákokból mára már csak egy személy maradt Gyerken.

A kitelepítés folytatódott

Noha írásunk témája Gyerk története, most mégis kissé elkanyarodunk. Mert a kitelepítés a gyermekiek eltávolítása után még folytatódott.

1948. április 20-án Horváti község lakosain volt a sor. Részükre a vagonokat a tompai vasútállomásra állították elő. Ezen a napon ide szállították őket a magyar Mogürt teherautók. Ha jól emlékszem, ekkor hat családot vagonoztak be. Őket is a Dunántúlra vitték, a gyermekiek új lakóhelyéhez közeli falvakba, szintén a svábok bázisaiba. Fiaik, lányaik később házasságot kötöttek volt gyermekikkel, de helybéli sváb fiatalokkal is...

1948. április 21. Ezen a napon további horváti családok voltak soron a kitelepítési harmonogram szerint. S közöttük egy tompai: az én családom.

20-án megsütötte anyám a kenyeret is az útra – utoljára a kemencénkben. Mindent becsomagoltunk, mindent előkészítettünk. S vártuk a teherautókat. Reggel kitártam a kapunkat is. Elmúlt délelőtt 8, majd 9, sőt 10 óra is. A teherautók még mindig nem érkeztek meg!... Reggel ugyan láttam az udvarunkból, hogy több teherautó vonult az országúton Léva irányába. A falu közepén laktunk, messziről nem ismertem föl őket...

Tíz óra is elmúlt, s csak nem jöttek az autók hozzánk és Horvátiba. Nem tudtuk elképzelni, miért késnek! Így aztán felültem a kerékpáromra s beke-rekeztem a 7 km-re fekvő Ipolyságra, a városháza emeletén lévő magyar bizottsághoz. Kérdeztem: Mi az oka, hogy még mindig nem jöttek meg a teherautók?

Azt a feleletet kaptam, hogy parancsra el kellett menniük Komáromba. Most ott kell folytatniuk az áttelepítést. Körülbelül két hét múlva jönnek vissza. És akkor visznek el bennünket...

Közben megtörtént a csoda: Magyarország nem fogad be több áttelepülőt, csak abány szlovák onnan átjön! Ez a létszám pedig betelt!

És tényleg! Néhány nap múlva jöttek a magyar és a csehszlovák bizottság tagjai a falunkba és Horvátiba. Ismertették a fenti tényállást, és közölték, hogy már csak azokat fogják áttelepíteni, akik arra önként jelentkeznek!

Az utcán fogadtak bennünket az autójuk mellett, mert akkor még nem volt községi hivatal a falunkban.

Én úgy döntöttem, ha erőszakkal nem telepítenek ki a szülőfalumból és a szülőházunkból, akkor itthon maradok!!! S ezt alá is kellett írnom. S ők tudomásul vették.

Bár még nem voltunk biztosak sorsunk alakulásában, egyelőre megakadt a kitelepülésünk...

És még itthon vagyunk!...A szülőföldünkön.

...És ez véglegesen így maradt! A kitelepítést leállították. Így mi és azok, akik a VIII. cikkely szerint lettek volna a következő transzportokban kitelepítve – megmenekültünk.

Ipolyság környékéről már csak néhány családot vittek át, akik úgy döntöttek, hogy önként mennek...

Jöhettek a visszatáncolások... Adnak-e újra állampolgárságot? És mi fog még következni?...

Kik települtek ide?...

Sok-sok tanulmány beszámol róla, bány magyart telepítettek át Magyarországra. És bány szlovákot telepítettek be Magyarországról Csehszlovákiába. De vajon mind magyarok voltak-e a kitelepítettek – és mind szlovákok voltak-e az idetelepülők?

Általában igennel felelünk a Magyarországra kitelepítettek esetében, hiszen csak elenyésző töredékük volt szlovák; őket azért telepítették ki, mert itteni magyarokhoz mentek férjhez.

Meg kell jegyezni még azt is, hogy a kitelepítettek nagyobbik része tudott szlovákul, noha magyarok voltak! Mert akik 1920 után itt jártak iskolába, már a szlovák nyelvet is kötelezően tanulták. Meg a szlovákokkal való keveredés is hozzájárult a nyelvük megtanulásához. De azok a szlovákok, akik a begyekből lejöttek közénk, magyarok közé, zömükben máig sem tanultak meg magyarul!

A politikusaik mégis azt bangoztatják, hogy a Dél-Szlovákiába bevándorolt szlovákokat elmagyarosítják! Ez egyáltalán nem igaz!

Kik jöttek hozzánk Magyarországról?

Már néhány példát felidézünk a sok felidézhető közül. Elsősorban tényleg szlovákok, illetve tírpiások jöttek, akiket hamis ígéretekkel enyhén szólva félrevezettek.

Míg a kitelepített magyar családok zöme vagyonos gazda volt (több vaggonnal vitték egy-egy család ingóságait), addig az idetelepülők alig hoztak magukkal állatokat. A nyírségi tírpiásoknak sok esetben csak egy kecskéjük volt. Így is jellemezték őket, hogy ők „golyószórókkal” jöttek. Végül is Husákot és társait azért ítélték el 1950 után, hogy gazdag és jól gazdálkodó családokat üztek ki, s helyükbe gazdálkodni nem tudó kecskés szegényeket, drótosokat stb. hoztak ide, akiknek hiába adtak akár 10 hold földet is, nem tudtak rajta gazdálkodni.

Ugyanakkor szlovákul nem tudó személyeket is szívesen hoztak ide, csak a létszámemelés végett, hogy ugyanamyi magyart innen kitelepíthessenek!

S ahogy mi a „fehér lap” átvétele után Magyarország által védettek voltunk az itteni batóságokkal szemben, ugyanúgy védettek lettek azok, akik ide áttelepítésre jelentkeztek. Épp ezért akadt közöttük pl. sok olyan személy is, akik 1944-ig Magyarországon csendőrök voltak, s akiket ott üldöztek. Ha jelentkeztek ide, már nem csukhatták be őket! S voltak közöttük szép számban orvosok is. Pl. Ipolyságra két magyar orvos jött azért, mert Magyarországon nagyon nehéz volt a megélhetés, itt pedig jobb fizetési lehetőségeket ígértek nekik! S voltak olyanok is, akik innen származó magyarok voltak; 1939 után más hivatalba, állásba a trianoni Magyarország területére helyezték őket, s most jelentkeztek, hogy ők idevalók, tehát vissza akarnak települni (természetesen anyagi meggondolásból). Szlovákoknak nyilvánították őket és visszatelepültek. Igaz, tudtak szlovákuul, mert itt jártak iskolába 1920 után.

De voltak kirívó esetek is!

Két példa:

Nagyapám, nagyanyám és nagyapám testvérei még 1900-előtt Pestre mentek dolgozni. Ott jobb megélhetési lehetőségek voltak akkor. Végül nagyapám és nagyanyám, valamint édesapám 1919-ben hazajöttek, mert pesti keresetükből már vásárolhattak Kistompán egy darabka földet. Az pedig nagy érték volt. Noha még Horvátiban laktak, amikor Pestre mentek dolgozni. Nagyapám kertész volt Pesten a fővárosnál. Nagyanyám meg mosónő. Megdolgoztak a kis pénzért, amit összekuporgattak, s nem akarták elveszíteni az érte vásárolt földet. Házat csak 1923-ban építettek Kistompán. Nagyapám bátyja gyerekeivel viszont végleg Pesten maradtak. Ő szabómester volt. Itthon eladták dédanyám házáat, nem kötötte már őket semmi a szülőföldre.

Nagyanyámról még el kell mondanom, hogy amikor a kis földdarabot megvásárolták, 1900-táján, Budapestről gyalog jött el Kistompára bekapálni az elültetett kukoricáját! Börzsönyi hegyek gyalogútjait használta, de így is 75-80 km volt az út. Még virradat előtt indult, s délre ért Kistompára. Kicsit megpibent, délután pedig bekapálta a kukoricát. Másnap vissza már vonattal ment, el volt fáradva!

A háború után, 1963-ban jártam először Budapesten. A nagybácsimat, Tipary Dezső festőművészt látogattam meg. Onnan utaztam tovább a másik nagynénimhez Császártöltésre. Majd néhányszori pesti utazásom során meglátogattam Tipary Lajos unokabátyámat is. Ő szépen rajzolt, festett és sakkmester volt, huszonnégyszeres tagja a magyar sakkválogatottnak nemzetközi mérkőzéseken. Csak egy félreértés miatt nem végezhetette el a képzőművészeti akadémiát.

Az egyik látogatásomkor, talán 1965-ben, megkérdezte tőlem, miként is folyt le a kitelepítés. Ő elmesélte a saját esetét: Amikor a csehszlovák delegáció tagjai hosszabb ideig Pesten tartózkodtak, toborozva a népet, az egyik vezetőjük egy budapesti hivatalnokkal megismerkedvén megkérte őt, hogy ajánljon neki egy jó sakkozó partnert, szeretne szabad idejében sakkozni.

Lajos bátyám az illetőnek barátja volt. Összeismertette őket. Az egyik ilyen találkozásukkor Lajos bátyám valahogy megemlítette, hogy az ő ősei is a mai Csehszlovákia területéről jöttek Pestre, s ő már itt született. Erre a csehszlovák toborzó győzőgetni kezdte, hogy települjön át ősei szülőföldjére. Lajos bátyám azt felelte neki, hogy ő egy szót sem tud szlovákul. Nem baj, volt a válasz, elvisszük Pozsonyba, ott egy évig csak a szlovák nyelvet fogja tanulni, s utána olyan hivatalt kaphat, amelyet választ!

Erre nekem nevetnem kellett! Az unokabátyám megkérdezte, miért nevettek? Elmeséltem neki, hogy minket pedig mint magyarokat akartak kitelepíteni ide. S csak egy bajszálon múlt, hogy maradhattunk! Pedig én szlovákul is tudtam. Ebben az lett volna a „csodálatos”, hogy kitelepítenek Magyarországra. Lajos bátyám pedig önként ájtön Csehszlovákiába; találkoztunk volna Párkányban az állomáson: ő mint majdani szlovák, én mint kitelepített házát cseréltünk volna a batáron!!!...

Lehet-e bát azon csodálkozni, hogy hány szlovákul nem tudó települt át akkor Magyarországról Szlovákiába?

Egy nagyon szembetűnő eset: Markuš papa, akkor még Márkus névre hallgatott, evangélikus pap volt Nyíregyházán. Első felesége, aki meghalt, magyar volt. 3 gyermekkel özvegyen maradt. Elvett feleségül egy ottani sváb lányt, tőle is született két fia. A családban a közös nyelv a magyar volt, mivel egyik felesége sem tudott szlovákul. Márkus papát meggyőzték a szlovák toborzók, hogy települjön át Szlovákiába, nem baj, ha gyermekei, a felesége nem tudnak szlovákul. Ő valamennyire tudott, nem tökéletesen!

A Vasárnapi Új Szóban egy egész oldalas interjút készítettek Márkussal. Léván beszélgetett vele az újságírónő; szlovák nyelven kezdték, majd átváltottak magyarra, mert Márkus tiszteletes jobban beszélt magyarul, mint szlovákul. Akkor mesélte el áttelepülésüket: barátságot kötött dr. Okálival, aki Magyarországon volt a csehszlovák bizottság vezetője. Márkus atyát személyesen hozta el szolgálati autójával Lévára, s felajánlotta neki, hogy válasszon magának házát; azt megkapja, ha áttelepül. Megálltak egy magánház előtt, amely megtetszett neki. Okáli segédjei kikeresették az iratokban, ki lakik benne. Megállapították, hogy egy özvegyasszony a tulajdonos, aki „reszlovakizált!”. Tehát nem volt kijelölve az áttelepítésre!

– Nem baj! – mondta Okáli. – Mindjárt megállapítjuk, hogy kicsoda? – Bekopogtak a kapun. Az asszony kijött és magyarul kérdezte meg a jövevényektől, hogy mit parancsoznak.

– Ez elég! – mondta Okáli. – Elég, hogy magyarul fogadott bennünket! Ki lesz telepítve! – Ki is telepítették, és a Márkus atya családja megkapta a házát; áttelepültek és ebbe a házba költöztek!!!

Gondolom, ehhez nem kell kommentár! De azért el lehet gondolkozni azon, hogy egy keresztény papnak hogyan volt lelkiismerete elrabolni egy özvegyasszony házát?

Azért még megjegyezzük, hogy Markuš atya fiai, felesége még az idetelepülésükkor nem tudtak szlovákul! De a beígért jogokat a kommunistáktól megkapták:

Markuš Josko, a legkisebbik fia, 15 éven át a „legnagyobb szlovák” volt az országban. Ő a Matica slovenská elnöke. Már tud szlovákul, s gyakran látogatja mint a legilletékesebb a nyíregyházai szlovákokat! Igaz, ott rokonai, testvérei is élnek, akik nem akartak áttelepülni. S a szlovákiai szlovák nacionalisták őt istenítik, mint „atyjukat”!

Viszont okos, művelt ember a bátyja, Markuš Štefan! Ő a Szlovákiai Helsinki Bizottság elnöke volt, e sorok írásakor pedig Szlovákia magyarországi nagykövete Budapesten!

•

Bár nem az 1946-48-as évekhez tartozik, itt mondom el még a következő történeteket:

Tamás Józsefnek, a volt bírónak a kitelepített nővére, Bolgárné született Tamás Mária vissza akart települni Gyerkre. Nem kért semmit az államtól, sem a községtől. Idős özvegy rokona élt Gyerken, Túri Özsi nene! Ő akarta befogadni őket a bázába, s majd gondoskodnak róla, ha legyengül! Többször kérvényezték a visszatelepülést, de a kérvényüket mindig elutasították.

Egyszer a Tamás József fia kifakadva mondta a körzeti hivatal (volt gyerkí jegyzőség) hivatalnokának:

– Nem tudom elképzelni, mi lehet az oka, hogy a nagynéném visszatelepülési kérvényét mindig elutasítják.

Mire a barátja elárulta: Az, hogy apád a helyi nemzeti bizottság ülésén mindig kéri a többieket, hogy ne egyezzenek bele!

Tamás nemsokára meghalt és a nővéreék hazatelepülhettek a falujukba! (Tamás volt korábban a kitelepítés vezetője!)

Ez is megtörtént Gyerken:

1968. augusztus 20-án este Gyerken gyűlést tartottak az idetelepültek. Elő döntötték, hogy többet nem engedélyeznek Gyerken magyar nyelvű misét bemutatni a templomban.

Még el sem aludtak, amikor éjjél után 1 órakor Parassapusztán és Ipoly-ságon át berobogtak Gyerkre a magyar és orosz tankok, s haladtak tovább, egészen Léváig.

Ez az éjszaka volt Csehszlovákia megszállása a testvéri Szovjetunió és a szocialista országok által.

A végeredmény pedig az lett, hogy többet nem bátorítottak az áttelepültek Gyerken magyarellenos határozatot hozni!

A második Trianon

Elmondottuk, hogy Magyarországról nem szlovák származású lakosok is önként áttelepültek Csehszlovákiába. Szóltunk orvosokról is. Mi volt ennek az oka? Kis magyarázatot érdemel:

1947. február 10-én aláírták a II. világháborút lezáró párizsi békét – a második Trianont!

A nyugati nagybatalmak azt akarták elérni, hogy a szovjet hadsereg bagyja el a megszállt országokat, beleértve Ausztria keleti felét is. Az oroszok viszont azzal érveltek, hogy Magyarországot nem bagybatják el csapataik, mert ezen az útvonalon kell ellátniuk az Ausztriában állomásozó csapataikat, amíg ott vannak. S köztudott az is, hogy végül 1955-ben elhagyták Ausztriát, de Magyarországon ottfelejtették csapataikat még további 35 évig!

A nyugatiak azt is javasolták, hogy Magyarországnak adják vissza az I. Trianon által elvett Nagyváradot, Nagyszalontát, Aradot és környéküket. Az oroszok ebbe sem egyeztek bele. Ragaszkodtak hozzá, hogy Romániának jár az egész Erdély, amit 1920-ban megkaptak Trianonban. Mi volt az oka? Az oroszok a II. világháború alatt elvették Romániától Besszarábiát, Moldáviát. S ezt nem voltak hajlandók visszaadni Romániának. S hogy a románok megnyugodjanak, Erdélyt meghagyták nekik.

Párizsban tehát eldöntötték, hogy az 1920-as trianoni határok érvényesek!

Sőt törtölték, illetve batálytalanították a kisantant államaiban a kisebbségek jogait védő passzusokat!

Mi több, Csehszlovákia 5 községet követelt Magyarországtól, amelyek Pozsonytól délre a Duna jobb partján vannak. Az indok: Pozsony, Szlovákia fővárosa nagyon közel van a magyar batárhoz, ezért félnek, hogy a magyarok bármikor meg tudják támadni, s netán „elfoglalni”. Tehát az I. trianoni batáron túlról még további területet akartak Magyarországtól!!!! Végül a nagybatalmak, főleg az oroszok támogatásával, beleegyeztek 3 falu elcsatolásába. Igen ám! – csak hogy volt egy szépséghibája a dolognak; a három faluban: Oroszváron, Dunacsúnyban és Horvátjásfaluban magyarok és németek éltek. Csupán 3 személy vallotta magát e falvakban szlováknak! De kit érdekelt ez akkor? A magyarok örültek, hogy Rajkát végül is nem vették el tőlük!!! Pedig akkor már érvényes volt Csehszlovákiában a németek és magyarokk jogfosztottsága!!!

Mielőtt Csehszlovákia elfoglalta volna a három falut, a lakosok egy része elmenekült Magyarorszáig további részeibe és Ausztriába.

S mikor elfoglalták, az itt maradtak azonnal jogfosztottak és kitelepíthetők lettek!!! Ugyanakkor megkezdték e községekbe a szlovákok betelepítését

északról. Az új községi vezetőknek még fejpénzt is adtak az idetelepült szlovákokért, akik az üres házakba beköltöztek.

A Magyarországot ért legnagyobb büntetés a „jóvátétel, azaz a hadisarc” volt!!! Az oroszok kérték a jóvábagyását, 400 millió dollár értékben!!! A nyugati nagybatalmak (micsoda jóindulat az 1920-as igazságtalanságokért!) lefaragták ezt 300 millió dollárra. Mert belátták, hogy ha Magyarországot leterbelik a 400 millió dollárral, az ország gazdaságilag összeomlik. Itt kell megjegyeznünk, hogy az oroszok Magyarország elfoglalásakor, 1944–45-ben és utána is, 1946–47-ben óriási károkat okoztak az országnak! Sok várost és falvat leromboltak, köztük Budapest nagy részét is! És sok mindent (amit csak akartak) elburcoltak az országból! (Holott jól tudták, hogy a nemzetközi egyezmények ilyet nem engednek meg!)

Így aztán az oroszok nagy kegyesen beleegyeztek a 300 millióba. Az oroszok 200 milliót kaptak, Jugoszlávia és Csehszlovákia 100 milliót. Magyarországnak 300 millió dollár értékben termékeket kellett adnia ezeknek az országoknak. Tehát sok száz vagon gabonát, búst és egyebeket. S a jóvátétel fejében építették fel a magyarok Szlovákiában, Garamszentkereszten (ma Ľiar nad Hronom) az alumíniumgyárat és szállították ide évekig a bauxitot ingyen az alumíniumgyártáshoz!

Csak megjegyezzük, hogy az utódállamoknak óriási ajándék volt ez a jóvátétel!!! Magyarországnak pedig csak tetézte a háborús veszteségeit!!! Azt pedig már a ma élő generációk is tudják, mibe került Magyarországnak a 45 év orosz megszállás, a rengeteg katona állomásoztatása az országban!

Ezekből részben meg lehet érteni, ha nem is elfogadni, hogy miért menekültek el Magyarországról az áttelepítéskor olyan orvosok és sokan mások, akik nem voltak szlovákok!

Adatok a népszámlálásokból

Szólnunk kell végül a mi életünkről is, arról, amit átéltünk 1945 óta egészen 2001-ig. Mégpedig néhány adat erejéig a népszámlálások tükrében:

Elsősorban Gyerkről, hiszen ez a község könyvünk fő témája.

Gyerk – a község lakosainak száma az egyes népszámlálások idején

1869 – 474 lakos – mind színmagyar

1880 – 514 lakos – mind színmagyar

1890 – 583 lakos – mind színmagyar

1900 – 548 lakos – mind színmagyar

1910 – 567 lakos – mind színmagyar

1921 – 579 lakos – mind színmagyar

1930 – 595 – 1 szlovák család, 5 személy, a többi magyar

1940 – 554 – 1 szlovák család, 3 személy, a többi magyar

1950 – 500 – a kitelepítés után, betelepülőkkel

1961 – 586 – a kitelepítés után, betelepülőkkel

1970 – 519 – a kitelepítés után, betelepülőkkel

1980 – nincs pontos adatunk, Gyerk Ipolysághoz volt csatolva

1991 – nincs pontos adatunk, Gyerk Ipolysághoz volt csatolva

2001 – 339, ebből 196 magyar – 57,82%, szlovák: 140 – 41,30%

Tebát Gyerken, a tragikus események után is, megtartották magyarságukat az őslakosok. Pedig a vegyes házasságok gyermekei már szlovákok!

Még néhány szomszédos községet ismertetünk. Ezek a kitelepítés előtt színmagyarok voltak. Az idetelepülőkkel megváltozott a nemzetiségi arány. Néhány adat a 2001. évi népszámlálásból:

<i>Alsószemeréd</i>	<i>499 lakos</i>	<i>296 magyar (m.)</i>	<i>59,32%</i>
		<i>93 szlovák (sz.)</i>	<i>18,64%</i>
<i>Felsőszemeréd</i>	<i>633</i>	<i>344 m.</i>	<i>54,34%</i>
		<i>278 sz.</i>	<i>43,92%</i>
<i>Nagytúr</i>	<i>805</i>	<i>459 m.</i>	<i>60,75%</i>
		<i>307 sz.</i>	<i>38,17%</i>
<i>Ipolyvisk</i>	<i>704</i>	<i>559 m.</i>	<i>79,40%</i>
		<i>135 sz.</i>	<i>19,18%</i>
<i>Ipolyság</i>	<i>8061</i>	<i>5015 m.</i>	<i>62,21%</i>
		<i>2787 sz.</i>	<i>34,57%</i>
<i>Ipolysághoz van csatolva Pereszlény és Tesmag, sok áttelepült</i>			
<i>Ipolyfödemes</i>	<i>369</i>	<i>329 m.</i>	<i>89,16%</i>
		<i>34 sz.</i>	<i>9,21%</i>

Gyerken és a szomszédos községekben nagy volt a kitelepítés. Hasonló az arány a szomszédos Hontfüzesgyarmat, Nemesoroszi, Garamsalló, Garamszentgyörgy, Fegyvernek községekben is. E falvakból nagyon sok csa-

ládót telepítettek ki 1947-ben, és nagyon sok a betelepült tirpák Nyíregyháza és Békéscsaba környékéről.

**Általam a szülőfalum, az egyesített Kistompa-Horváti adatai a legismer-
tebbek, mivel az addig ikerközség, majd 1962-től egyesített község króniká-
sa is vagyok.**

Kistompa

Év	Lakosok száma	Ebből magyar	%	szlovák	%	cseh	%
1869	179	179	100,0	-	-		
1880	175	175	100,0	-	-		
1890	143	143	100,0	-	-		
1900	170	162	95,3	8	4,7	-	
1910	191	182	95,0	9	5,0	-	
1921	226	217	96,1	9	3,9	-	
1930	257	200	78,1	57	21,9	-	
1940	286	219	76,9	67	23,1	-	
1950	284	181	63,7	103	36,3	-	
1961	307	164	53,5	143	46,5	-	
1970	323	157	48,8	166	51,2	-	
1980	357	137	38,3	218	61,1	2	0,6
1991	369	150	40,7	216	58,5	3	0,8
2001	370	126	34,4	242	65,4	2	0,55

Horváti

1869	308	308	100,0	-	-	-	-
1880	297	297	100,0	-	-	-	-
1890	312	312	100,0	-	-	-	-
1900	320	314	98,1	6	1,9	-	-
1910	332	327	98,0	5	2,0	-	-
1921	329	328	99,7	1	0,3	-	-
1930	394	393	99,7	1	0,3	-	-

1940	363	362	99,7	1	0,3	-	-
1950	448	323	72,1	124	27,7	1	0,2
1961	412	259	62,6	153	37,4	-	-
1970	431	179	41,5	250	58,8	-	-
1980	319	151	47,2	168	52,8	-	-
1991	262	106	39,3	155	60,1	1	0,6
2001	251	88	35,5	161	64,16	2	0,79

Kistompa-Horváti = Tompa együtt

1991	631	256	40,6	371	58,8	4	0,6
2001	622	214	34,4	404	65,0	3	0,5

A számok magukról beszélnek! 1945 után a sok északról betelepült kolonista és a Magyarországról áttelepültek teljesen megváltoztatták a nemzetiségek százalékarányát. Igaz, van több olyan család községeinkben, akik noha magyarok: magyarul beszélnek otthon, a népszámláláskor szlováknak vallották magukat!

Mindezek dacára a propaganda (hivatalos és nem hivatalos), valamint a nemzeti pártok (kormány- és ellenzéki pártok) szóban, újságokban, rádióban és tévében fennhangon hirdetik, hogy a Dél-Szlovákiába betelepült szlovákokat elmagyarosítják az itt élő magyar őslakosok!!! HAMISAN!

Azt ugyan elismerik, hogy a szlovákok, akik itt élnek, egytől egyik betelepültek. Vagyis nem őslakosok! De minduntalan azt bangoztatják, hogy ez az ő földjük. Mert Dél-Szlovákia az ő földjük. S a magyarok, akik itt élnek, csak terbére vannak Szlovákiának! És mindent elkövetnek jogaik elfojtására, korlátozására, valamint elszlovákosításuk érdekében!

Mi viszont nem ismerhetjük el azt, hogy az ide betelepült szlovákok elmagyarosodnának! Nincs olyan idetelepült szlovák, aki „elmagyarosodott” volna! Ezt ki merem jelenteni! Látom és tudom! Mert itt élek szülőföldemen születésem óta, s a 75. évemben járok; ezért saját magam tapasztaltam és tapasztalom a lezajló eseményeket!

Tehát hamis az az állításuk, miszerint a Dél-Szlovákiában élő (betelepült) szlovákokat meg kell védeni a magyaroktól! Senki nem bántja őket a magyarok közül. Senkit nem támadtak meg, nem gyilkoltak le az őshonos magyarok azok közül, akik ide betelepültek, csak azért, mert szlovákok. A két nemzet tagjai itt együtt élnek békességben! Csupán a politikusok szűnják a nemzeti ellentéteket.

Hiszen a két nemzet itt élt egymásból közel és együtt hosszú évszázadok folyamán! Sugyanúgy, mint a cseh emberek nem bántották az oda deportáltakat, itt sem bántották az ide betelepülteket! Az együttélés bizonyosságai a kölcsönös rokon kapcsolatok kialakulásai, a vegyes házasságok. Sem az 1920 után idetelepülteket, sem az 1945 után betelepülteket, sem a Magyarországról áttelepülteket nem bántotta senki. Ha akadtak is kisebb nézeteltérések, azokat sosem a magyarok, hanem a betelepültek kezdeményezték!

Az együttélés bizonyítékeként közléteszem édesapám, Típarj István versét, amelyet 1936-ban írt.

A címer

Minden nemzetnek van egy oltárképe,

Mely előtt fejet balt a nép.

Melyet tiszteletben tartott a múlt

És tisztelt a mai nemzedék.

– Ez a nemzet címere.

Egyesek a sast, a fellegek királyát

Festették nemzetük címerére,

Mások pedig az oroszánt,

Az állatok földi királyát.

– De ez mind bálványimádás.

Van két nemzet Európa szívében,

Mely nem bálványt imád,

Hanem a termető Isten földi alkotásának

Koronáját: A bármashalmot.

– Melyen ott tündököl a krisztusi kereszt.

Ki ez a két nemzet, amely

Nem fétisimádó?

Mely máig sem imád

Semmiféle bálványt:

– Ez a magyar és a szlovák.

*Ez a két nemzet egy évezreden keresztül
Együtt élt jó és balsorban.
Együtt védték a bármashalmot
És a krisztusi keresztet
– Az évszázadok viharán.*

*Rajtuk tört meg a pogány török
Nyugat felé törő bada.
Ők voltak védőbástyái és
Hős mártírjai a harcban
– A keresztény Nyugatnak.*

*Európának elmúlt vérvibara
E két nemzetet kettészakítá...
De azért mindkettő tiszteli ma is
A bármashalmot és a krisztusi keresztet
– És fogja továbbra is talán...*

Tompa, 1936

***Nekünk
találkoznunk
kellett...***

1948. november 7-ével szakítottuk meg a deportálásból bazekrülő gyerki Nagy Istvánnak és családjának történetét.

Akkor a vagon szélvédte oldalán állt egy leány. Fejét meleg kendőbe beburkolva óvta magát a hidegtől. Az arcát nem is láttam, és nem is ismertem őt.

Én a vagon túlsó oldalán ballagtam az állomásépület felé... Nem találkoztunk...

•

Nébány bónappal később: 1949. április 28-án pedig úgy találkoztunk, hogy egy perccel korábban még egyikünk sem gondolta volna, hogy ez megtörténik...

Mert nekünk akkor találkoznunk kellett!...

Vasárnap volt. Délelőtt fél tizenkettő lehetett. Jancsi barátommal mentem a szentmise után a kerékpáromért, melyet náluk tettem le a templomba menetel előtt. (Gyalog vagy kerékpárral jártunk templomba Gyerkre, a Kistompától délre fekvő plébániatemplomba.) A barátommal még kicsit beszélgettünk.

És ekkor történt a csoda...

Vajon lehet-e ezt csodának nevezni?

Szerintem: IGEN! Velünk szemben egy csinos kislány közeledett. Pirosvirágos szoknya, rózsaszínű blúz volt rajta. Két copfba font hajában rózsaszínű szalagokat lobogtatott a tavaszi szellő. A szomszédban lakó Medgyesiék udvarából jött ki, az ő kertjükben szedett korai cseresznyével a kezében indult baza.

A barátom megszólította: – Hol voltál, Margitka? S ő mondta, hogy cseresznyét szedni a rokonok kertjében. Majd megkínálta a barátomat a cseresznyével. Aztán engem is, az ismeretlent az ismeretlen.

Amikor a cseresznyével megkínált, egymásra néztünk és találkozott a tekintetünk...

A szem a lélek tükre! – mondja a szólás.

És valóban! Egy csodálatos és jóságos lelket pillantottam meg a szemében! És arra is ráeszméltem, hogy ő az, akit nekem rendelt az Isten!

Abban a percben eldöntöttem, hogy mint „kiválasztott” ő lesz a feleségem! Pedig még nem is ismertem őt. A nevét is csak egy perccel előbb ballottam. És a hangját, amikor a cseresznyével megkínált. És a szemei, azok mindent elárultak!

Nem kellett megkérdeznem senkit, vajon jólelkű-e, mert azonnal tudtam: igen!

Mikor elment, akkor eszméltem rá, hogy hiszen én már egy verset is írtam hozzá, az ismeretlenhez 1947 kora tavaszán. A címe: Vers egy leányka után. (Ezt a verset könyvem korábbi lapjain már közzétettem.)

Egy hónap múlva találkoztunk újra!

A gyerkli labdarúgó pályára vasárnap délutánonként meccset jártak nézni a rajongók. Meg mások is a környékére: sétálni, beszélgetni – a lányok, legények virágot szedni. Elmentem én is a barátommal. Sok fiatal volt ott, kisebb-nagyobb csoportokban lányok is. S köztük megtaláltam Margitkát! – a szívem választottját. De erről inkább két versemmel számolok be.

Tavaszi mese a margarétákról

*Szép volt... Tavasz volt... Madarak daloltak,
virágok bódító illatát ringatta a szellő,
az Ipoly-parti vén füzek alatt
tavaszi mámorban fecsegték a babok,
a víz tükreben sok kis fehér felbő
a tajtékban fürdött, mosdatta szemét...
S a tavasz, az ujjongó, kacagó tavasz
suttogni kezdett egy bódító mesét:*

*Egy lány elindult... – nem is tudta, merre
viszi a lába, ment, csak mendegélt...
Virágok édes bódító illatát érezte,
s valami, egy titok átjárta a szívét.
Méhek zümmögése, madarak dala kísérte,
amikor a szellők mezsgyéjén lépkedett,
kezében kis kosár, benne cseresznye,
melyet az imént egy fáról csipkedett.*

*Két copfba font hajában szalagok,
trillázott rajtuk a tavaszi szél,
piros orcáján napsugár játszadozott,
egy katicabogár megpihent a kezén.*

*Miközben a kicsi bogarat bámulta,
el-eltűnődött: Merre, hová repülsz?
Elviszel-e engem is magaddal?
Vagy értem vissza már sosem jössz?*

*Egy ifjú jött szembe. Csak úgy, szavak nélkül
kérdezte: ki vagy, te édes kisleány?
Egymás szemébe néztek, csak úgy szó nélkül,
de a szemeikben kigyúlt egy talány.
Óh, a szemek! – most azok beszélnek,
találkozott két szemnek sugára.
A fiú sem szólt, de érezte, tudta:
Rád leltem, te kék szemű leányka!*

*Kosarából az idegennek, csak úgy találón
cseresznyét adott, pirosat, édeset.
– Köszönöm, lelkem! S a lány is szólott:
– Óh, ez csekélység, nem jár köszönet.
Piros ajkakon a cseresznyének vére csordult,
de a zamatja a szívekig hatolt,
amikor mindketten belé haraptak,
s tőle a szívük bódultan, bevesen dobogott...*

*Aztán a napok múltak és teltek...
De a szívükben valami ottmaradt.
Magyarázatot rája nem is kerestek,
de a fiú őrizte híven a két szem sugarát.
Egy bónap múlva találkoztak újra...
Májusi réten ezer szép virág
pompázott, de a legszebben mégis
most nyíltak éppen a fehérmargaréták.
Elindultak hát kettesben, csendben*

*margarétát szedni a virágos réten.
A fiú szedte s a leányka adta
szálanként, s ő csokorba szedte szépen.
Egy virágcsokor, s két szívnek dobbanása
valahogy együtt – így indult el a réteken.
Margarétáknak emléke – sosem hervadó,
mert két szívben kigyúlt egy örök szerelem.*

*Édes feleségemnek, aranyos Margitkámnak!
Ez a mese szép volt és igaz volt!
1949. április 28-án találkoztunk először,
amikor megkínáltál a cseresznyével.
És május 26-án szedtük együtt a margarétákat,
Amellyel a lelkedet adtad oda örökre nekem!*

1998. április 28-án, találkozásunk 49. évfordulóján.

A Májusi levelek első verse

Május 26 emlékére

*Hervadt virágú május vége,
Melynek sok fája már dísztelen,
Elbullott minden virága, mégis
E búcsúzó május
Hozott meg Téged énnekem.
Nem kacagott ránk nyíló akácnak
Ezer, illatos, fürtös virága...
És mi akkor mégis találkoztunk
Szép májusi estén,
Mikor kigyúlt az ég csillagárja.
Piros orgonáknak édes illatát*

*Régen elvitték már a szelek,
Mikor az első este ránk borult,
Csendes májusvégen
Kettesben voltunk: én Teveled.*

*Szilaj, féktelen májusi álmok,
S a szívekben májusi bangulat
Már-már majdnem múltó emlék volt,
Mikor mi ketten
Álmodtuk első, édes álmunkat.*

*Az idű múlik... A május is csak
A múltnak lesz majd fájó emléke,
De mi a szívünkben feldobogott
Azon az estén,
Az ott marad örökre – égve!
1949. május 30.*

A Május 26 emlékére ezt a második, most már hosszabb találkozásunkat örökíti meg. Ez volt tebát a második versem, amelyet én bozzá írtam.

Felejtetelen volt számunkra ez a vasárnap! Amikor a réten sétálva a margaréákat szálánként szedtem s adogattam neki. Margitka pedig csokorra formálta és a szívéhez szorítva tartotta kezeiben a csokrot. S közben először életünkben, beszélgettünk.

Velem volt a fényképezőgépem, s amikor visszatértünk a barátnőibez, két felvételt is készítettünk. Az egyiket én, a másikat az egyik barátom, úgy hogy azon már én is rajta vagyok. A fényképen egymás mellett állunk Margitkával, aki kezében tartja a margaréákból készített csokrot. Így megmaradt az emléke felejtetelen találkozásunknak!

Estefelé hazakísértem Margitkát. Először voltam náluk. Távozásomkor megkérdeztem tőle, máskor is eljöhetek-e? Mondta, hogy ha úgy gondolom, eljöhetek.

Ekkorra már annyira megbátorodtam, hogy ajánlottam neki: Akkor ne is magázzuk egymást. Beleegyezett. Erre azt feleltem: Ezt pedig csókkal kell megpecsételni. Még fogtam a kezét, s ő hozzám hajolt, és félve, gyengéden

megcsókolt. Ez volt az első csók életemben, amit szerelemből lánytól kaptam! Még bátrabb lettem, s azt mondtam, a csókot párosan kell adni. Így ismét bátortalanul megcsókolt.

Én akkor a világ legboldogabb embere voltam, dobogó szívvel kerekkeztem baza a csendes estén. Ragyogott a hold. Sugarai bearanyozták a szívünket.

•

Ezen könyvnek nem célja életünk történetének elmesélése. De azért annak nébány állomását el kell itt mondani. Másfél évig udvaroltam Margitkának, jártam hozzá rendszeresen. 1950 nyarán eljegyeztem. Majd 1950. október 24-én felejtethetetlen esküvővel pecsételtük meg örökre szóló összetartozásunkat.

Esküvőnk előtt, amikor küldtük szét a meghívókat, értesítőket, Margitkám azt mondta, hogy Andulka barátnőjének is kell küldeni Svatkovicére, Csehor-szágba. Ők levelezés útján tovább tartották a kapcsolatot. Elküldtük a fényképes értesítőt, amelyet én készítettem, igaz csak magyarul. És másnap megérkezett az ő értesítésük, mely szerint:

Anna Marešová és Václav Fuka

1950. október 24-én tartják esküvőjüket.

Pedig nem is beszélünk össze. Mégis, valamilyen megmagyarázhatatlan lelki kapcsolat útján egyazon napra tűztük kis és tartottuk meg azon a napon az esküvőnket!

Csodálatos szép idő volt október 24-én. Szépen sütött a nap... S mi ki-mondtuk az Isten színe előtt, hogy ezen a napon összekötöttük életünket. S megfogadtuk örök bűségünket – amit be is tartottunk!

Megáldotta frigyünket az Isten! Köszönjük Neki mindhalálig! – és a síron túl is.

•

Azt viszont még el kell mondanunk, hogy sokat dolgoztunk, házát építettünk. És felneveltük fiunkat, lányunkat. Sok-sok fénykép őrizi emlékeit ezeknek az éveknél...

Andulkával, most már Anna Fukovával és férjével a kapcsolatunk tovább sem szakadt meg. Rendszeresen váltottunk leveleket. Küldözgettük a fényképeket. Nekik két kislányuk született. Evka és Ivana. A mi fiunk Imike, a lányunk Évike.

1970 nyarán írták, hogy van autójuk, jönnek szlovákiai kirándulásra. A Tátrába ugyan, de felénk veszik az útjukat. Természetes, hogy azonnal hívjuk és szeretettel vártuk őket! Korábban küldtek egy fényképet, amelyen az autójuk mellett állnak, s az autó elején szépen olvasható volt az autó rendszáma. Ezt tudva vártam őket a megadott napon a falunk szélén. Már távo-

labbról felismerve az autó rendszámát, intettem és megállítottam őket...

Nébány napig itt voltak nálunk. Már az új házunkban laktunk. Gyerke is elmentünk velük a Nagy családhoz, drága feleségem szüleibe, testvérebe. Kimentünk apósom kőbe vájt szép borospincéjébe is egy kis borkóstolóra. Sok fényképet készítettem. Megvannak az emlékei a szép találkozóknak!

Búcsúzáskor még mondták, hogy mi is látogassuk meg őket. Már a városban, Milevskóban laknak. Azt feleltük, hogy nekünk nincs autónk, és nagyon messze laknak...

...Esetleg, ha Imre fiunk, aki októberben bevonul, és valahová oda kerülne katonának...

És megjött a behívó, ahová be kell vonulnia: az pedig P í s e k volt – Andulkáék járási városa.

Hát így történt, hogy október végén elutaztunk vonattal kedves feleségemmel Písekbe. S Andulkáékat is meglátogattuk a közeli Milevskóban.

Másnap Fuka barátunk elvitt autóval Svatkovicébe, s megnéztük drága feleségem sok-sok emlékhelyét. És a házat, amelyben laktak. Már akkor a gazda háza is üresen állott...

Aztán visszavittek bennünket Písekbe, a katonafiunkhoz.

Hát így mi is megtudtuk látogatni Andulkáékat egyszer az életben!...

A levelezést tovább folytattuk. Rendszeresen küldtük egymásnak a fényképeket családjainkról.

Mindebből kiviláglik, hogy a száműzetésben kötött barátság elkísér halálunkig! A cseh emberek és a magyarok nem ellenségei egymásnak! A barátság nem ismer batárokat. S nem akadályok a nyelvi különbségek sem!!!

Emlék már csak az életpálya...

***Nem halt meg az, ki életében
becsületesen dolgozott és alkotott.***

***Annak a lelke fönn az Égben
és emléke a Földön
alkotásaiban tovább él.***

(Sírvers)

Elrepült hát az ötven év az életünkben...

Amelyet nagy szereteten, megértésben és egymás megbecsülésében megéltünk.

Voltak örömök, szép eredmények, de voltak bánatok is. És nagyon nagy küzdelem, szorgalom, amely végigkísérte életünket.

Sokat dolgoztunk, hogy előteremtsük a pénzt a család megélhetéséhez, házunk felépítéséhez, majd fokozatosan a berendezéséhez. Autóra már nem is vágytunk.

A házunk építésén is sokat dolgoztunk! Drága Margitkámnak volt az ötlete, hogy házat építsünk. Kreatív gondolkodásával és az én segítségével magunk terveztük meg a házunk formáját, méreteit és beosztását. Ezek szerint készítettem el a tervrajzokat, amelyek alapján kiadták az építési engedélyt.

Sok-sok napot, rengeteg órát mi magunk is ledolgoztunk a házunk építésén. Édes feleségem is téglát rakott, maltert kevert... Esténként lámpa- és gyertyafénynél szögeltük föl a plafondeszkákat, a nádat. S amikor már itt laktunk, sok mindent szépítettünk, alakítottunk még a házunkon...

Áldja meg az Isten Margitkát fáradtságos munkájáért!!!

Sok betegséget is át kellett élnünk. Margitkámnak jutott belőle több. Isten tudja, a deportálás lelki és testi traumája milyen mértékben idézte elő a betegségeit! Hála Istennek átvészelte a betegségeket: két operációt, az asztmát, a többszöri infarktust, majd a szívbillentyű-megbetegedést, végezetül epeköveit és a csontritkulást. S még a klinikai halált is, amelyből az orvosoknak sikerült őt visszahozniuk. Utána még közel két évig élt.

De lassan elégett a gyertya... Sokat szenvedett, ám sosem panaszkolta föl, hogy miért sújtotta Isten annyi betegséggel. Tűrt és szenvedett...

És végül is kialudt a gyertyaláng...

Margitkám, életem legnagyobb kincse 2000. április 12-én hunyt el, 68 évesen. Sajnos nem élhette meg az 50. házassági évfordulónkat, melyet 2000. október 24-én ünnepeltünk volna.

De így is szép volt küzdelmes életünk...

Köszönöm Neked, Uram Jézus, hogy őt nekem adtad! S hogy annyi évet együtt megélhettünk!

Befejezésképpen alább még közléteszek az édes páromhoz, Margitkámmal írott verseimből hármat, melyeket nagy szívfájdalmamban írtam

Bár nem élhette meg, hogy végleges formába öntsem szenvedéseit, a deportálás általa gyakran felidézett, elmesélt fájdalmait, történeteit, mégis megnyugvással tölt el, hogy vallomások, dokumentumok megőrzik emlékein-

ket és emléküinket. És nebéz, fáradtságos munkánk a mi alkotásainkban is élni fog valameddig...

Az eleven tény, hogy mi is éltünk... És teljesítettük a feladatokat, amelyek megalkotására küldött minket az Isten!

Én is immár betegen, mankóval bicegve járok a lakásunkban, amelyből csak az édes párom hiányzik. Bár tudom, hogy a lelke itt van velem! És minden lépésemnél előttem vannak a hímzései, terítői és függönyei. Minden az ő keze munkája! És fényképe, fényképeink – mind édes emlékei a mi szép közös életünknek!!!

Köszönjük, Uram, hogy emberként mindezt megélbítettük!

Neked nyílnak mind a virágok

*Kiskertünkben és udvarunkban
a jácintok már mind kinyíltak,
a tubarózsák – kis harangkelyhek
a harmatban balkan barangoznak.*

*A gyönygvirág fakad a fenyők alatt,
az aranyeso napsugárral telve,
várják, hogy Te majd leszakítsad
s megcsókolva öleld a kebledre.*

*Óh, Édesem, Te már nem tudod
leszakítani, pedig ők azt akarják,
hogy kezeiddel majd megsimogatod
- a virágok vágyakozva várják.*

*Kivirulnak, majd elhervadnak,
úgy, mint Te, drágám, kedvesem,
kinyíltál, virágzón tündököltél
keblemen és karjaimban kedvesen.*

*Szemed sugára itt ragyog tovább,
a csóкод ízét érzem ajkamon,
de már mosolygón nem tekintsz reám,
óh, mért hagytaál itt, Angyalom?*

*Mért jött ez a kegyetlen balál,
mely téged tőlem elsodort?
Neked nyílnak mind-mind a virágok,
s te már mindezt nem láthatod...*

2000. április 19-én

A jácintok

***Gyönyörű fehér jácintok
kinyíltak kertünkben ablakod alatt,
te már nem érezted az illatot,
szemeddel őket nem simogathattad.
Pedig Te ültetted őket pár éve,
hogy minden évben tavaszt hozzanak,
melegítő mámort a szíveinkbe
s a szobánkban illatot szórjanak.***

***A kórházban még elmondtam neked,
hogy már kinyíltak és hazavárnak.
Örültél, mondtad, hogy ha hazajössz,
csókot intesz minden kis virágnak.***

***Megsimogatod, és az illatot
mélyen beszívod a kebledbe,
a tüdődet majd meggyógyíthatod,
s gyógyírt hoznak majd beteg szívedre.***

***Ma már mindez csak merő mámor,
álom, amely már messze száll...
Téged már égi mezőkre vitt el
a kegyetlen, csúf balál.***

***Leszedtem kertünkben a jácintokat,
kis csokorba és arany szalaggal átfonva
kezedbe adtam Neked örökbe azokat,
de már csak így tudtam – a koporsódba.
Így pihensz, édes egyetlenem...
Harvannyolc fehér szegfűvel***

*van még befedve szemfedőd és tested,
így búcsúznak el fájdalommal tőled.*

*Elbúcsúztunk sírva és zokogva,
az újratalálkozásban bízva, várva,
mert a szívünkben nem téphet ki senki,
találkozunk az örök hazában!*

2000. április 19

*Nem igaz, hogy téged elvitt a halál
Elmondom százszor: nem igaz,
hogy téged elvitt a halál.
Rettenetesen fájó mindaz,
amikor egy szív örökre megáll!
Megállt a szíved dobbanása,
de a lelked, ugye él?
S az én lelkem sem gondol másra,
csak hogy bűségünk tovább él.*

*Óh, azt nem lehet elfeledni,
ahogyan mi egymást szerettük!
A sír sem tudja végleg eltemetni
a mi igaz és nagy szerelmünk!*

*Nem igaz, drágám, hogy elmentél!
A lelked itt van mindig velem.
S itt van körülöm ez a emlék,
melyek közt mindig rád emlékezem!*

2001. június 26

Epilógus

Elmúltott ötven esztendő...

Sőt, már több is, mint egy fél évszázad...

A deportáltakból és kitelepítettekéből a legtöbben már örökre elpibentek...

Egyesek az anyaföld ölében. Mások szerte a világban, messze idegenben...

A dekrétumok megalkotói is jobblétre szenderültek...

Vajon megadatik-e nekik a pibenés? – Nem tudjuk. A lelük... ha volt egyáltalán, vajon tud-e pibenni?

•

A d e k r é t u m o k viszont még ma is élnek!

Ugye, ez bihetetlen!?!...

Pedig így van! Most, amikor a 2002. év elején ezen befejező sorokat írom, a cseh és a szlovák kormány képviselői, a pártok vezetői még mindig fennhangon hirdetik, hogy „a dekrétumokat” nem lehet eltörölni!...

Vajon ha alkalmuk adódna, újra megindítanák-e az utódok deportálását?

Vagy attól félnek, hogy ha eltörölnék, akkor bocsánatot kellene kérniük tőlük? S ezt nem tudják megtenni!!! Inkább a gyűlöletet bordozzák génjeikben az azóta született politikus utódok!

Némelyek fennhangon gyalázkodnak!

S a pártokon, kormányokon és képviselőkön kívül még a szlovákiai katolikus püspökök is csatlakoznak bozzájuk! Hiába vannak a Komáromi Imánapok, ahol a magyar katolikus hívek imádkoznak magyar püspökért. Hiába gyűjtöttek össze Szlovákiában 160 000 aláírást e kérelemmel, s juttatták el a pápához. Mert az itteni Püspöki Kar hivatalosan is ki meri jelenteni, hogy magyar ajkú püspök kinevezéséhez nem járul bozzá! S a pápa csak a Püspöki Kar javaslatára nevez ki új püspököt...

Tehát a négyszázezer szlovákiai magyar katolikusnak nem lehet püspöke! Pedig a nyolcvanezer reformátusnak van! S van magyar katolikus püspök Kárpátalján, Erdélyben, a Délvidéken és Burgerlandban!... Itt nem lehet! Még a papi pályát választó magyar fiataloknak sem engedik meg, csupán nébányuknak, hogy itt a teológián tanuljanak. Egyesek ezért kénytelenek a teológiát Magyarországon végezni. Azok, akiket az Isten kijelölt és meghívott, hogy a népet szolgálják a papi pályán. A Magyarországon felszentelt papok viszont nem térhetnek vissza szülőföldjükre. Ezt a Püspöki Kar nem engedélyezi!

Pedig Imre Samu tanár úr régen megmondta, hogy mi nem léptük át a batárokat, hanem a batárok léptek át minket! – Ezt a tényt pedig könyvem elején többször is bizonyítottam...

Urunk Jézus Krisztus! – enyhítsd a mi megalázásunkat! Könyörülj meg rajtunk! Hiszen mi senkit nem bántottunk!

Hiszek abban, hogy a cseh, a szlovák és a magyar nép együtt tud élni békében! A becsületes és egyszerű emberek nem bántották és nem bántják egymást, együtt akarnak és tudnak élni!

Úgy legyen! – A men!

Kistompa, 2002. február 18-án, éjjel 2 órakor.

Utószó

*Az alábbi sorokat Tipary László barátom kérésére vetettem papírra, aki-
vel évek óta tartom a kapcsolatot: rengeteg levelet váltottunk, hosszú oldala-
kon ecseteltük irodalmunk helyzetét, de írásainkból, beszélgetéseinkből ma-
gyarságunk története és jelenlegi helyzete sem maradt ki. Látogatásaim al-
kalmával aztán megmutatta az újságokban publikált írásait, dedikálta az
eddig megjelent könyveit, sőt, olyannyira megtisztelt a bizalmával, hogy kéz-
iratait az elsők között tanulmányozhattam, olvashattam át. Így volt ez a
„Szülőföldem szép határa”-val is...*

*Elmondbatom hát, hogy ez a könyv nem levéltári dokumentumokból és
statisztikákból kimásolt adatok balmazsa, hanem a valóságban is átélt, meg-
történt események dokumentációja! Szerzőik: Tipary Lászlóné, született Nagy
Margit már 14 éves korától szenvedő alanya volt a deportálásnak. Édesapja,
Nagy István semmilyen pártnak sem volt a tagja: mégis deportálták, a család-
jával együtt. Téli időben, mínusz húszfokos hidegben, fűtetlen marhavagonok-
ban „utazott” az ismeretlenbe. Egyetlen „bűne” volt talán, hogy nem írta alá a
„reszlovakizációt”. De bűnéül lehet-e felelőni azt, ha nem tagadta meg ma-
gyarságát? Habár ez sem igen segített volna, hisz szomszédja, Matyis István
aláírta: féltette áldott állapotban lévő feleségét a meghurcoltatástól. Mégis el-
vitték, deportálták őket is!*

*Tipary László, a könyv másik szerzője, noha nem volt részese a deportá-
lásnak, mégis üldözött és bontalan volt. Ő aláírta a felbívást, miszerint „akik
aláírják, hogy bű polgárai lesznek az újjáalakult Csehszlovák Köztársaság-
nak, azok mentesülnek a bel- és külföldi kitelepítéstől és visszakapják vagy-
onukat és emberi jogaikat”. Ő ezt a nyilatkozatot aláírta, mégis megkapta az
értesítést, hogy kitelepítik Magyarországra! Ezeket, és még számtalan ámi-
tást, hazugságot, amelyekkel megalázták a szülőföldjükön élő magyarokat,
bizonyítékokkal dokumentálva, elolvashatjuk a könyvben.*

*A deportálást az állami közigazgatás vakbuzgó emberei az ingyenes va-
gyonhoz jutás reményében hajtották végre. Ugyanakkor megtaláljuk a
könyvben a cseh emberek becsületes magatartását a deportáltakkal szem-
ben. Mint megalázott üldözötteket fogadták be maguk közé, s amiben lebetett,
segítették őket: igyekeztek enyhíteni a fájdalmaikat. Persze, ez azért nem
minden esetben volt így!...*

*A könyv szerzőivel is az élet íratta meg a történetüket: még ennyi idő után
is fájdalmas a visszaemlékezés!... Nagy Margit az Ipolysági Polgári Iskola
padjaiból került a deportáltakat szállító marhavagonba. Tizennégy éves volt.
A keserves „utazás” után fejönőnek osztották be, pedig nem értett hozzá.
Igaz, az ő gazdájuk ezt belátta, s nem kényszerítette erre a munkára. De ez
már inkább az ő emberségén múlt, meg némi szerencsén is. Mert voltak de-*

portált családok, az ő transzportjukból is, akikre keserves bánásmód és elviselhetetlen munka várt! Azért ők is szenvedtek eleget, hisz az „emberséges” környezetben is éhbéért dolgoztak. Tény, hogy Nagy István, amikor két év után „idő előtt” hazajöhetett, nem volt annyi megtakarított pénze, hogy a vagon fuvardíját kifizesse. Az állomásfőnök beleegyezett, hogy az összeget majd a bazaérkezés után téríti meg... Nagy Margit sok mindent elmond a könyvben, de az átélt fájdalmat nehéz, szinte lehetetlen leírni.

Tipary László, amint a könyvben elmondott számtalan igaz történet bizonyítja, ha nem is volt deportálva, mégis átélte a „bontalanság éveit”, keserveit. Csak a vakszerencse mentette meg a Magyarországra való kitelepítéstől.

Ő is falusi, földműves családból származik, bár felmenő ágon apai ősei még iparosok voltak. Sőt, voltak köztük művészi bajlamokkal megáldott emberek: festőművészek, sakk mesterek meg irodalmárok is! Egyik unokabátyja, aki ugyan már Budapesten született, tagja volt a magyar sakkválogatottnak. A könyvben elmondja a történetét: noha egy szót sem tudott szlovákul, mégis arról próbálták meggyőzni a szlovák áttelepítési bizottság Budapesten tartózkodó „nagyfőnökei”, akiknek mellesleg sakkpartnere volt, hogy települjön át Csehszlovákiába. Ősei egyébként 1902-ben a Palócföldről költöztek Budapestre. Unokaöccse, Tipary László viszont tudott szlovákul, aláírta azt a bizonyos „bűségnyilatkozatot” is, mégis kitelepítésre ítéltetett a szülőföldjéről. Micsoda rémséges, abszurd, élet írta történetek!

Édesapja, Tipary István, a háború alatt, amikor az oroszok elfoglalták Ipolyság környékét, saját falujában lett egy német bombatámadás civil áldozata. Két hónappal a negyvennegyedik születésnapja előtt kellett meghalnia! Ő is művészi adottságokkal rendelkezett: verseket és prózát írt, de remekül festett és rajzolt! Községi könyvtárosként, a helyi színjátszókör rendezője is volt...

Fia, Tipary László, a könyv szerzője, már gyermekkorától foglalkozott a művészetekkel. Nyolcéves korától írt verseket, olykor rajzolgatott is. Majd apja örökébe lépve, volt a helyi, azaz a kistompai Csemadok elnöke, a színjátszókör rendezője, sőt, olykor a háziszervezője. De részt vett a Csemadok járási, kerületi, valamint központi bizottságának munkájában is... Ezen tiszteletbeli foglalkozások mellett huszonöt évig volt a helyi szövetkezet közigazdász könyvelője, majd tíz évig ugyancsak ebben a beosztásban, a Gyügyi Állami Fürdőben is. Kevés ideje maradt a kultúrára, mégis írt. Versei, írásai megjelentek a szlovákiai és a magyarországi lapokban is. Sőt, ami valóban ritkaság, publikált az eszperantó nyelvű világlapokban! Rengeteg verse, helytörténeti és néprajzi írása van kéziratban – ezek nagy részét pályázatokon is díjazták – nyomtatásban eddig kettő látott napvilágot. Egyik, a „Gyöngyszemek Palóccországból – Felsőszemeréd és rovásírásos emlékei” 1995-ben jelent meg, ahol szemelvényeket mutat be a honti népköltészetből és népszokásokból, valamint leírja az ottani rovásírás felfedezésének és megfigyelésének

nek történetét. A másik műve pedig, az „El kell menni katonának...”, tavaly került az olvasók kezébe... Itt válogatást ad közre a régi dalos- és katonafüzetekből, melyekben a katonaidejüket töltő nagyapáink és dédapáink írták le élményeiket: bánatukat és örömeiket, illetve a ma már alig ismert népdalokat, katonanótákat... Versei, újságokon kívül, néhány antológiában is megjelentek, Czímer Péter költői álnév alatt. Ilyen például a Zalabai Zsigmond szerkesztette Magyar Jeremiád (1995) vagy a Verses magyar Bohémia (2001). Szülőfalujában megalapította a Palóc Helytörténeti és Néprajzi Falumúzeumot, ahol több mint ötszáz kiállítási tárgy látható. Munkásságát bemutatta mind a szlovák, mind a magyar televízió...

Befejezésül még néhány gondolat: Tipary László és Nagy Margit 1950-ben kötöttek házasságot. Fáradtságos munkával felépítették a családi házukat, felnevelték fiukat, lányukat. Boldog házasságban éltek ötven évig; majd a szeretett feleség, e könyv társszerzője, a deportálás elszenvedője 2000-ben örökre lehunyta a szemét. Tipary László pedig a fájdalmas emlékek, a betegségek és a vállára roskadó 76 év dacára is ír: bű krónikásként jegyzi múltunk és jelenünk történéseit.

2004. január 12.

Oros László

Tartalom

<i>Kisfaludy Károly: Szülőföldem szép határa</i>	3
<i>Előszó</i>	5
<i>Egy kis történelmi áttekintés</i>	7
<i>Történelmi események</i>	8
<i>Visszatekintés a múltba</i>	8
<i>Adatok községeink történetéből</i>	11
<i>Az első világháború eseményei 1914–1920</i>	15
<i>Csehszlovákia megalakulása</i>	16
<i>Néhány adat a nemzetiségek összetételéről</i>	18
<i>Trianon</i>	18
<i>Trianon után</i>	19
<i>Szlovákok betelepülése</i>	20
<i>A csehszlovák államrendszer</i>	22
<i>Az árak és a keresetek</i>	22
<i>1938 – az államfordulat</i>	23
<i>Nagyantant, kisantant, jóvátétel (badisarc)</i>	25
<i>Izmusok és „szép eszmék”</i>	27
<i>Amikor ránk köszöntött a béke</i>	32
<i>...és megjött a béke</i>	36
<i>A kassai kormányprogram, a magyarok kollektív bűnössége, a beneši dekrétumok</i>	39
<i>1945 és az azután következő évek</i>	41
<i>Földreformok – földosztások</i>	42
<i>Az új közigazgatás</i>	45
<i>Reszlovakizáció, deportálás, kitelepítés</i>	48
<i>Felvidéki magyarok</i>	49
<i>Kitelepítés</i>	52
<i>Reszlovakizáció</i>	56

<i>Szülföldem szép batára</i>	64
<i>Nébány adat életrajzomból</i>	65
<i>Téli világ</i>	65
<i>1946. december 15</i>	67
<i>1946. december 17</i>	71
<i>Magyarázat arra, amire nincs magyarázat</i>	74
<i>Újra a beneši dekrétumról</i>	75
<i>Kik és miként bajtották végre a beneši dekrétumokat?</i>	79
<i>Akiket Gyerkről deportáltak</i>	80
<i>Kistompai vasútállomáson...</i>	82
<i>Megy a gőzös, jön a gőzös Kistompára, kistompai állomásról Csehországba...</i>	84
<i>Dal a deportálásról</i>	84
<i>A deportálások idején írott verseimből</i>	86
<i>Miénk e föld</i>	86
<i>Szülföldem, édes szülföldem...</i>	88
<i>Őrült magányban</i>	90
<i>Emlékvers 1946. december 13-ra</i>	91
<i>Minek eddig...</i>	94
<i>Hontalanok</i>	95
<i>Rabszolgadal</i>	96
<i>1946 karácsony estéjén</i>	97
<i>Ének 1947 tavaszán</i>	99
<i>Vers egy leányka után</i>	100
<i>Órák, nappalok, éjszakák...</i>	108
<i>Ezek is tények...</i>	109
<i>Kde domov můj, kde domov můj?</i>	
<i>Hol van bonom, hol a hazám?</i>	110
<i>A rabszolgavásár</i>	110
<i>Svatkovice</i>	113
<i>A munkabeosztás</i>	116
<i>Ismerkedés</i>	118
<i>Megindult a levelezés</i>	121
<i>Megszületett a „cseh” kislány</i>	122
<i>A levelek jöttek-mentek...</i>	122
<i>Levelezés a plébános urunkkal</i>	127
<i>És amik itthon történtek</i>	127
<i>Újra Csehországban vagyunk</i>	129
<i>Zdeňka látogatásai</i>	130
<i>És jött a tavasz...</i>	131

<i>A munkák menete</i>	132
<i>Lejárt az év...</i>	133
<i>Erdő mellett nem jó lakni...</i>	138
<i>A hivatalos menetrend</i>	140
<i>1948</i>	141
<i>Kitelepítés Magyarországra</i>	141
<i>A kérvény</i>	146
<i>Találkozások más deportáltakkal</i>	146
<i>Szép hazámból ismerősök jönnek...</i>	151
<i>Elindultam szép hazámba...</i>	152
<i>Amikor Tompán állt a vásár...</i>	157
<i>Új szelek kezdtek fújni...</i>	159
<i>Fújja a szél, fújja, hazafelé fújja..</i>	176
<i>Megy a gőzös, megy a gőzös Kistompára...</i>	178
<i>Újra itthon!</i>	182
 <i>Adatok további, Gyerkről deportált családokról</i>	 186
 <i>Halász István és családja</i>	 187
<i>Cserődi István és családja</i>	188
 <i>Levelek a kálváriáról...</i>	 190
 <i>Egy csokor szomorúság</i>	 192
 <i>A „dallos füzetekről”</i>	 193
 <i>Kitelepítés – lakosságcsere</i>	 194
 <i>1947 – kitelepítés a Zselízi járásból</i>	 195
<i>1948 – kitelepítés a Ipolysági járásból</i>	197
<i>Isten véled, szülői ház...</i>	199
<i>A kitelepítési bizottságok</i>	201
<i>A gyermek kitelepítése</i>	202
<i>A kitelepített családok névsora</i>	202
<i>Az új élet Magyarországon</i>	205
<i>Akik ide települtek</i>	207
<i>A kitelepítés folytatódott</i>	215
<i>Kik települtek ide?...</i>	216
<i>A második Trianon</i>	220
<i>Adatok a népszámlálásokból</i>	221
<i>A címer</i>	225

<i>Nekünk találkoznunk kellett...</i>	227
<i>Tavaszi mese a margarétákról</i>	229
<i>Május 26 emlékére</i>	231
<i>Emlék már csak az életpálya...</i>	235
<i>Neked nyílnak mind a virágok</i>	237
<i>A jácintok</i>	239
<i>Nem igaz, hogy téged elvitt a balál</i>	240
<i>Epilógus</i>	241
<i>Oros László: Utószó</i>	243

Tipary Lászlóné–Tipary László
Szülföldem szép határa...

Első kiadás

Felelős kiadó: Hodossy Gyula

Felelős szerkesztő: Kulcsár Ferenc

Borító: Szabó Anikó

Nyomdai előkészítés: Mészáros Angelika

Nyomta: Valeur Kft.

Kiadta: Lilium Aurum, Dunaszerdabely – Dunajská Streda, 2004